

**ÇOCUK KORUMA KANUNU KAPSAMINDA
KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN
GELECEK KAYGILARININ İNCELENMESİ
(AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ)**

Arslan YALÇIN
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK
Eylül, 2011
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK KORUMA KANUNU KAPSAMINDA
KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN
GELECEK KAYGILARININ İNCELENMESİ
(AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ)**

**Hazırlayan
Arslan YALÇIN**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK**

AFYONKARAHİSAR 2011

YEMİN METNİ

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalına Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği) adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, Kaynakça’da gösterilen eserlerden atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16/09//2011

Arslan YALÇIN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr.Hüseyin KOÇAK

Jüri Üyeleri : Prof.Dr. Mehmet KARAKAŞ

: Doç.Dr. Süleyman DÜNDAR

İmza

Sosyoloji Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Arslan YALÇIN'ın "**Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği)**" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 16.09.2011 günü saat 10:00'da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir

Prof.Dr.Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

ÖZET
ÇOCUK KORUMA KANUNU KAPSAMINDA KORUNMAYA MUHTAÇ
ÇOCUKLARIN GELECEK KAYGILARININ İNCELENMESİ
(AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ)

Arslan YALÇIN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Eylül 2011

TEZ DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK

Korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de genel kabul gören en eski bakım modeli; SHÇEK tarafından yıllardır uygulanan kurum bakımı hizmetidir. Yapılan araştırmalarda, kurum bakımının çocukların psiko-sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerini olumsuz etkilediği, bu nedenle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile odaklı çalışmalara önem verilerek toplumun temeli ailenin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bu araştırmada; Afyonkarahisar İlinde 13-18 yaş suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların gelecek kaygıları incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulguların istatistiksel analizinde; kurum bakımında kalan çocukların verilen hizmetlerden memnun oldukları, kurum bakımında kalmayı istedikleri, aile yanına gitmeyi isteyen çocuk sayısının azlığının dikkat çekici olduğu, kurum bakımında yeterli şefkat ve ilgi gördükleri, buna karşın gelecekte beklentilerinin; mutlu bir aileye sahip olmak olduğu, ayrıca hayatta başarısız olmaktan korktukları belirlenmiştir.

Bu kapsamda, çocukların psiko-sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimleri için fonksiyonel ailenin önemli olduğu, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuk sayısının azaltılarak topluma kazandırılmalarının sağlanması için öncelikle aile bütünlüğünün

korunması gerektiği belirlenmiştir. Aile birliğinin korunması amacıyla ailenin ve aile bireylerinin psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlarının hızla çözümlenmesinin önemi bu araştırma ile yeniden ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: ocuk Koruma Sistemi, Gelecek Kaygısı, Korunmaya Muhtaç ocuk, Kurum Bakımı.

ABSTRACT

INVESTIGATING THE FUTURE ANXIETY OF CHILDREN WHO NEEDS PROTECTION IN THE CONTEXT OF CHILDREN PROTECTION LAW (CASE STUDY IN AFYONKARAHİSAR)

Arslan YALÇIN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT of SOCIOLOGY**

September 2011

Advisor: Assistant Professor, Hüseyin KOÇAK

The oldest care model for children in need of protection widely accepted in our country such in rest of the world is the institutional care service which has been carried out by Turkish Social Service and Children Protection Institution for many years. Some studies have shown that institutional care affects children's psycho-social, emotional and moral development negatively. By encouraging family-oriented studies in our country is aimed to strengthening the family which is the main element of our society.

This study has been conducted by children in need of protection who are crime victims and who are initiated into a crime between the ages of 13 and 18 in Afyonkarahisar.

The statistical analysis of the data derived from the study has shown that; the boarder children under the institutional care are pleased with the services they receive, they want to stay under the institutional care, the number of children desiring to return to their family is conspicuously low, they receive enough care and compassion under the institutional care, their future expectation is to have a happy family, they are afraid of being unsuccessful in making their way in the world.

In this context, it is understood that the functional family is important for the children's psycho-social, emotional, and moral development and it is primarily needed to protect family integrity in order to reduce the number of children who are crime victims and who are initiated into a crime and to reintegrate them into the society. This study has indicated the necessity of resolving the family's and the family members' psychological, social, and economical problems as soon as possible for the protection of family integrity.

Key Words: Child Protection System, Child In Need Of Protection, Future Anxiety, Institutional Care.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve TANIMLAR	8
1.1. AİLE KURUMU	8
1.2. AİLE SINIFLANDIRMALARI	10
1.2.1. Geleneksel Aile	10
1.2.2. Çekirdek Aile	11
1.3. AİLENİN TOPLUMSAL İŞLEVLERİ	12
1.3.1. Biyolojik İşlev	12
1.3.2. Ekonomik İşlev	12
1.3.3. Duygusal İşlev	13
1.3.4. Koruyucu İşlev.....	14
1.3.5. Toplumsallaştırma İşlevi.....	14
1.3.6. Eğitim İşlevi	15
1.3.7. Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi	16
1.3.8. Statü Kazandırma İşlevi	16
1.4. KORUNMAYA MUHTAÇLIK OLGUSU VE AİLE İLİŞKİSİ	17
2. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK OLGUSUNA EVRENSEL BAKIŞ	20
3. KURUM BAKIMI HİZMETİ ALAN ERGENLERE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	22
4. KORUNMAYA MUHTAÇLIK KAVRAMI	26
4.1.KORUNMAYA MUHTAÇLIK KOŞULLARI	28
4.1.1. Genel Şartlar	28
4.1.2. Özel Şartlar	29
4.2. YASALARDA KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK TANIMLARI	33
4.2.1. Medeni Kanununda	33
4.2.2. SHÇEK Kanununda	33
4.2.3. Çocuk Koruma Kanununda	33
4.2.4. Çocuk Hakları Sözleşmesinde	33
4.3. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLERİN BELİRLENMESİNDE SOSYAL İNCELEME RAPORLARININ ROLÜ ..	34

İKİNCİ BÖLÜM KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER

1. SUÇ MAĞDURU VE SUÇA SÜRÜKLENEN KORUNMAYA MUHTAÇ ERGEN ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER	36
1.1. ALTERNATİF SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI	36
1.1.1. Koruyucu Aile Hizmetleri	37
1.1.2. Aile Yanında Bakım	39
1.1.3. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri	39
1.1.4. Kurum Bakımı	40
1.2. ÇOCUK KORUMA KANUNU KAPSAMINDA KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR UYGULAMALARI	41
1.2.1. Danışmanlık Tedbiri	42
1.2.2. Eğitim Tedbiri	43
1.2.3. Bakım Tedbiri	44
1.2.4. Sağlık Tedbiri	45
1.2.5. Barınma Tedbiri	45
2. ERGENLİK GELİŞİMİ	45
2.1. ERGENLİK TANIMI VE GENEL AÇILIMI	46
2.2. ERGENLİKTE DEĞİŞİM SÜREÇLERİ.....	47
2.2.1. Fiziki Gelişim ve Davranışsal Değişim.....	47
2.2.2. Ergenlik ve Duygusal Gelişim	47
2.2.3. Ergenlik ve Sosyal Gelişim	48
2.2.4. Ergenlikte Ahlaki Gelişim	49
2.3. SUÇ MAĞDURU VE SUÇA SÜRÜKLENEN KORUNMAYA MUHTAÇ ERGEN ÇOCUKLARA YÖNELİK YATILI HİZMET VEREN SOSYAL HİZMET KURULUŞLARI	50
2.3.1. Yetiştirme Yurtları	51
2.3.2. Çocuk ve Gençlik Merkezleri	52
2.3.3. Sevgi Evleri	53
2.3.4. Çocuk Evleri	54
2.3.5. Çocuk Koruma İlk Müdahale Birimleri	55
2.3.6. Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri	55
2.3.7. Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri	56
2.4. YATILI SOSYAL HİZMET KURULUŞLARINDA GÜNLÜK YAŞAM	56
2.4.1. Günlük Yaşam Hizmetlerine Katılım	57
2.5. DEĞİŞEN KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK PROFİLİ	58
2.5.1. Suç Mağduru Çocuk	60
2.5.2. Suça Sürüklenen Çocuk	61
2.6. KANUNLARDA SUÇ VE YAŞ İLİŞKİSİ	63
3. GELECEK YAŞAMA HAZIRLAMA VE İZLEME	65
3.1. KURUMDAN AYRILMAYA HAZIRLAMA	65
3.2. AYRILMA SONRASI DESTEK VE İZLEME HİZMETLERİ	66
3.3. İŞE YERLEŞTİRME ÇALIŞMALARI	67

3.4. HAKLARINDA KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR UYGULANAN ÇOCUKLARIN VELAYET VE VESAYETİ	68
4. ÇOCUK HAKLARI UYGULAMALARI	69
4.1. DÜNYADA ÇOCUK HAKLARI UYGULAMALARI	69
4.2. ÜLKEMİZDE ÇOCUK HAKLARI UYGULAMALARI	71
5. AİLEYİ KORUMAYA YÖNELİK KURUMLAR VE İLGİLİ MEVZUAT..	72
5.1. (KAPATILAN) AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR KURUMU	73
5.2. (KAPATILAN) SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	74
5.2.1. Misyonu.....	75
5.2.2. Vizyonu	75
5.2.3. İlkeleri	76
5.3. AİLE MAHKEMELERİNİN KURULUŞ, GÖREV VE YARGILAMA USULLERİNE DAİR KANUN	76
5.4. AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN	77
5.5. ÇOCUK KORUMA KANUNU	78
5.5.1. Temel İlkeler	78
5.6. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÇOCUK ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ /BÜRO AMİRLİĞİ KURULUŞ, GÖREV VE ÇALIŞMA YÖNETMELİĞİ .	79
5.7. AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	82
2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	83
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	83
4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	84
5. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	84
6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	85
7. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	85
7.1. ANKET FORMU	86
7.2. BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ	87
8. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER.....	87
9. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ GÜVENİLİRLİĞİ.....	90
10. İŞLEM	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ÇOCUK KORUMA KANUNU KAPSAMINDA
KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN GELECEK KAYGILARININ
İNCELENMESİ
(AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ)

1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR	92
1.1. ÇOCUKLARA İLİŞKİN BULGULAR	92
1.2. ÇOCUKLARIN AİLELERİNE İLİŞKİN BULGULAR	95
1.3. ÇOCUKLARIN KURUM BAKIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	103
1.4. ÇOCUKLARIN GELECEKLE İLGİLİ KAYGI DURUMLARI	107
1.5. ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ BULGULAR	109
1.6. ÇOCUKLARIN KURULUŞ HİZMETLERİNİ DEĞERLENDİRMELERİNE İLİŞKİN BULGULAR	112
1.7. ÇOCUKLARA UYGULANAN BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN BULGULAR	123
2. KARŞILAŞTIRMALI ANALİZLER	125
2.1. ANKET FORMU İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN KARŞILAŞTIRILMASI SONUCU ELDE EDİLEN BULGULAR	125
2.2. BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR	144
SONUÇ VE ÖNERİLER	160
KAYNAKÇA.....	173
EKLER.....	188

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo-1. Anket Formundaki Kuruluş İle İlgili Sorularının Güvenilirlik Analizi	90
Tablo-2. Çocukların Cinsiyet Dağılımları	92
Tablo-3. Çocukların Yaş Aralıkları Dağılımı	93
Tablo-4. Çocukların Kuruluşta Kalma Süreleri	93
Tablo-5. Çocukların Eğitim Durumları Dağılımı	94
Tablo-6. Çocukların Aile Durumları	95
Tablo-7. Çocukların Anne Babalarının Eğitim Durumları	96
Tablo-8. Çocukların Anne Babalarının Meslek Dağılımları	97
Tablo-9. Çocukların Anne Babalarının Medeni Durumları	98
Tablo-10. Çocukların Aile/Akraba Yanına İzinli Gitme Durumları	99
Tablo-11. Çocukların İzinli Gittikleri Kişi Dağılımları	99
Tablo-12. Çocukların Kardeş Sayıları	100
Tablo-13. Çocukların Aile Yanında Yaşama İstekleri	101
Tablo-14. Çocukların Kalmayı İstedikleri Yer Dağılımı	102
Tablo-15. Çocukların Kuruluşta Kalmaya Duygusal Tepki Durumları	103
Tablo-16. Çocukların Sorun Paylaşma Tercih Dağılımı	104
Tablo-17. Çocukların Kaldıkları Yurtta Model Aldığı Personelin Kadrosu	105
Tablo-18. Çocukların Kaldıkları Yurtta Kimin Yerinde Olmayı İstedikleri	105
Tablo-19. Çocuklara Göre En İyi Hizmet Modeli Dağılımı	106
Tablo-20. Çocukların Şefkat ve İlgı Görmeye Verdikleri Cevapların Dağılımı	106
Tablo-21. Çocukların Gelecekle İlgili Beklentileri	107
Tablo-22. Çocukların Gelecek İle İlgili Kaygı Durumları	108
Tablo-23. Çocuklara Göre Çocuk Haklarından Sorumlu Kurum Cevap Dağılımı	109
Tablo-24. Çocukların Çocuk Haklarından Bilgi Sahibi Olma Durumları	110
Tablo-25. Çocukların Çocuk Hakları İle İlgili Bilgi Kaynağı	110
Tablo-26. Çocukların Çocuk Hakları İle İlgili Düşünceleri	111
Tablo-27. Çocukların Yurtta Hangi Hakları Kullandıkları	111
Tablo-28. Çocukların Çocuk Haklarının Gerekliliğine İnanma Dağılımı	112
Tablo-29. Çocuklara Göre Yurdun En Büyük Avantajı	112
Tablo-30. Kuruluşlarda Ulaşılabilirlik ve İletişim Durumu	113
Tablo-31. Kuruluşlarda Şikayet ve Önerilerin Dikkate Alınma Durumu	114
Tablo-32. Kuruluş Personeline Samimiyet ve Güven Dağılımı	115
Tablo-33. Çocukların Kararlara ve Hizmetlere Katılım Durumları	116
Tablo-34. Çocukların Sosyal-Kültürel ve Sportif Faaliyetleri Değerlendirme Durumları	118
Tablo-35. Çocukların Hayata Hazırlanma Faaliyetlerini Değerlendirme Durumu	120
Tablo-36. Çocukların Kuruluşlarda Olumlu Davranış Kazanma Durumları	121
Tablo-37. Beck Umutsuzluk Ölçeği Sorularına Göre Cevap Dağılımları	123
Tablo-38. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı	125
Tablo-39. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Yaş Aralığı Arasındaki İlişki Dağılımı	128

Tablo-40 Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Yurtta Kalma Süreleri Arasındaki İlişki Dağılımı	131
Tablo-41. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Eğitim Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı	134
Tablo-42. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Anne Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı	137
Tablo-43. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Baba Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı.....	139
Tablo-44. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Bakımı İle İlgili Anket Soruları ve Alt Boyutları İle Aile Yanında Kalma İsteği Arasındaki İlişki Dağılımı... ..	141
Tablo-45. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeği İle Cinsiyet, Yaş Aralıkları ve Eğitim Durumları Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı	144
Tablo-46. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeği İle Kurum Bakımında Kalma Süreleri, Anne-Baba Durumları ve Aile Yanında Kalma İsteği Arasındaki İlişki Dağılımı	146
Tablo-47. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeğindeki Olumsuz İfadeler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki Dağılımı.....	149
Tablo-48. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeğindeki Olumsuz İfadeler İle Yaş Aralıkları Arasındaki İlişki Dağılımı.....	152
Tablo-49. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeğindeki Olumsuz İfadeler İle Eğitim Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı.....	156

KISALTMALAR DİZİNİ

ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
BUÖ	: Beck Umutsuzluk Ölçeği
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇOGEM	: Çocuk ve Gençlik Merkezi
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DMK	: Devlet Memurları Kanunu
KBRM	: Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
KİA	: Kuruluştan İzinsiz Ayrılan
KMÇ	: Korunmaya Muhtaç Çocuk
KODEK	: Koordinasyon ve Değerlendirme Komisyonu
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
N	: Olgu Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SİR	: Sosyal İnceleme Raporu
SMÇ	: Suç Mağduru Çocuk
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
t	: T Testi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanun
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (United Nations Children's Fund)
%	: Yüzde İşareti

GİRİŞ

1. Dünya Savaşı'ndan sonra, savaşta anne ve babalarını kaybetmiş çocukların korunması amacıyla ülkemizde öksüzler yurtları açılmış, daha sonra 1920'de TBMM'nin kurulmasıyla sosyal hizmetlerden sorumlu "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı" oluşturulmuştur. 1921 yılında Atatürk tarafından Himayeyi Etfal Cemiyeti kurulmuş, 1935 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu adını almıştır. 1921 yılında Himaye-i Etfal Cemiyetinin kuruluşu halen SHÇEK'in kuruluş tarihi olarak kabul edilmekte ve kuruluş yıldönümü olarak da ulusal düzeyde çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır.

Türkiye'de korunmaya muhtaç çocukların bakımını üstlenen yegâne ve köklü kurum Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur. SHÇEK, 2005 yılından sonra da suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara yönelik danışmanlık, bakım ve barınma tedbirlerini uygulama görevini de üstlenmiştir. Yani SHÇEK özel olarak korunması gereken çocuklara hizmet veren katalizör bir kurum kimliği kazanmıştır.

Çocuk Esirgeme Kurumu, 1937 yılında kamuya yararlı dernek olarak kabul edilmiş, daha sonra 27 Mayıs 1983'te yürürlüğe giren 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlanarak kamu tüzel kişiliği kazanmış, bağışları kabul edebilen katma bütçeli kurum haline gelmiştir. 1991 yılında çıkarılan kanun hükmünde kararname ile Başbakanlık'a bağlanmıştır. Halen aynı teşkilatlanma ile merkez ve taşrada hizmetlerini sürdürmektedir. 8 Haziran 2011 tarihinden itibaren ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesine dahil olması yasalaşmıştır.

SHÇEK, hizmetlerinde korunmaya muhtaç çocuklara yönelik en etkili hizmet modeli olarak kurum bakımını öne çıkmıştır. Tüm toplumlarda çocuk, toplumun bütün dikkatlerini üzerine çekmiş, en önemli varlıktır. Çünkü çocuklar toplumların geleceğinin garantisi olarak görülmektedir.

SHÇEK'nun en köklü kurum bakımı modelini teşkil eden çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocukların psiko-sosyal, duygusal, ahlaki ve eğitim vb. özelliklerinin ve sorunlarının belirlenmesine yönelik farklı il ve ilçelerde sürekli olarak araştırmalar yapılmıştır. Modernleşme ve kentleşme ile toplumda ve ailedeki çözülme, değişim, geniş aileden çekirdek aileye geçiş, toplumsal sapmalar,

boşanmalar ve buna benzer birçok toplumsal olgu sonucu “korunmaya muhtaç çocuklar”, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan günümüze değin güncelliğini koruya gelmiştir. T.C. Anayasası’nın temel ilkelerinden olan “sosyal devlet” yaklaşımı da korunmaya muhtaç çocuklara devlet ve sivil toplum kuruluşlarının artırmıştır.

Avrupa Birliği üyeliği uyum yasaları kapsamında yapılan düzenlemeler sonucunda; 2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’ndaki öncelikli kurum bakımı hizmetini “en son çare” olarak tanımlamıştır. Yeni alternatif hizmetler olan danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma hizmetlerini ortaya koymuş, koruyucu ve destekleyici çalışmalara öncelik vermiştir. Koruyucu ve destekleyici tedbirler olarak tanımlanan bu tedbirler, SHÇEK’in de içinde bulunduğu birçok kamu kurum ve kuruluşunun yasal görevleri arasına dahil edilmiştir. Öyle ki, sosyal devlet artık geleceğinin teminatı olarak gördüğü dezavantajlı çocukların da içinde bulunduğu çocuklara verilen hizmetlerin tek başına SHÇEK tarafından verilemeyeceğini de kabul etmiştir. Böylece sadece SHÇEK tarafından korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetlerin belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İş-Kur Genel Müdürlüğü gibi birçok kurum tarafından verilmesi sağlanarak Türkiye’de “çocuk koruma sistemine” geçilmiştir. Çok yönlü gelişim özellikleri ve sosyal riskleri bulunan korunmaya muhtaç çocuğa sistemli hizmet verilmeye başlanmıştır.

Yasalarda ailenin önemi ve korunmasının zorunluluğu vurgulanmış, geliştirilen projeler ile suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetler de misyon ve vizyon değişikliği gerçekleştirilerek hizmetlerin odağına “kurum bakımı” yerine “aile ve aile yanında bakım” konmuştur. Alanda yapılan akademik çalışmalar ve araştırmalar da; aile, ailenin fonksiyonları, ailenin korunması ve ailenin önemine yönelmiştir.

Bu kapsamda; SHÇEK ve hizmet modelleri üzerine birçok araştırmanın olduğu, araştırmaların araştırmacıların duygusal yaklaşımları nedeniyle daha çok 0-12 yaş grubuna karma hizmet veren çocuk yuvaları üzerinde yoğunlaştığı, Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra kanunun uygulanması, hizmet modelleri ve karşılaşılan sorunlara dair az da olsa teorik çalışmaların bulunduğu, buna karşın özellikle bakım, danışmanlık, sağlık ve eğitim tedbirlerinin uygulandığı

ve desteklendiği sosyal hizmet kuruluşlarında çocuklara yönelik araştırmaların çok sınırlı kaldığı bilinmektedir.

Bu nedenlerle araştırmanın konusu; Çocuk Koruma Kanunu kapsamında suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların ailelerinden getirdikleri yaşam deneyimleri, kurum bakımından aldıkları hizmetlerle kazandıkları tecrübelerinin ergenlik gelişimi ve çocuk hakları ışığında çocukların gelecek kaygılarını nasıl etkilediğinin ortaya konması olarak belirlenmiştir. Haklarında 2828 sayılı SHÇEK kanunu gereğince korunma kararı alınmış ya da 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbirler olan danışmanlık, eğitim, sağlık, bakım ve barınma tedbirlerinden biri ya da birkaçı verilerek bir sosyal hizmet kuruluşuna teslim edilen suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklar aynı kategoride değerlendirilmiştir. Çünkü bu çocuklar, her ne kadar farklı iki kanuna göre hizmet alsalar da benzer özellikleri gösteren ve aynı standart hizmetlerden yararlandırılan çocuklardır. Farklı hizmet modelleri uygun görülen çocukların hizmet çeşitliliğinin sağlanamaması nedeniyle bir arada kalmak zorunda olmaları, suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların gelecek kaygılarını yükselttiği de düşünülmektedir. Ayrıca “kurum” bakımına alınan tüm çocukların suçlu çocuk olarak algılanmasının önüne geçilebilmesi için suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar genel kavram olan “korunmaya muhtaç çocuklar” olarak nitelendirilmiştir.

Araştırma ile değişen ve gelişen yatılı sosyal hizmet kuruluşlarının bakım tedbirinin, çocukların, korunması ve özellikle sosyal rehabilitasyon sürecinin hızlandırılarak onların toplumsallaşmalarına ışık tutması da hedeflenmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde korunmaya muhtaç çocukların yaklaşık %75’i alternatif sosyal hizmet modeli olan “koruyucu aile” hizmetinden yararlandırılırken, ülkemizde ise korunmaya muhtaç çocukların yalnızca %2’si koruyucu ailede bakılmaktadır. Buna karşın, ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların yaklaşık %75’i kurum bakımında (çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, sevgi evleri, çocuk evleri, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile koruma ve bakım merkezleri) bulunmaktadır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetleri koruyucu ve destekleyici çalışmalar

açısından geliştirmiştir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nce uzun süre uygulanan projeler (Aileye Dönüş Projesi gibi) kurum bakımından yararlanan (fili olarak kurum bakımında kalan) çocuk sayılarında önemli azalmalar sağlamasına karşın ülkemizi Avrupa Birliği standartlarına ulaştıramamıştır.

Çocuk Koruma Kanunu'nda kanun koyucunun isteğine uygun koruyucu ve destekleyici tedbirlerini istendik düzeyde uygulayan kurumlar açılmamış ya da nicel olarak yeterli sayıya ulaşmamıştır. 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 1983 yılından itibaren yürürlükte olan 2828 sayılı SHÇEK Kanunu kapsamında oluşturulan sosyal hizmet kuruluşları üzerinden suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara hizmet vermeye başlamıştır ki, bu uygulama beraberinde yeni sorunları da getirmiştir. Oysa ki Çocuk Koruma Kanunu, aile içinden ve aile dışından çocuğa yönelik her türlü suç olabilecek tehdit ve tehlikelerden suç mağduru çocuğu korumayı, her türlü suça da çocuğun yönelmesini ve yöneltmesini önlemeyi amaçlamıştır. Yani suç mağduru ve suça sürüklenen çocukları hizmet merkezine oturtarak 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'ndaki korunmaya muhtaç çocuğun alanını genişletmiş ve yeniden tanımlamıştır. Özel korunmaya muhtaç çocuklar olan suç mağduru ve suça sürüklenen çocukların rehabilite edilerek yeniden toplumsallaştırılmasında yeni düzenlemeler kaçınılmaz olmuştur.

Değişen sosyal sorunlar korunmaya muhtaç çocukların toplumsal görünümünü de değiştirmiş, çocuklar Çocuk Koruma Kanunu'nda suç mağduru (acil korunma ihtiyacı olan çocuk) ve suça sürüklenen çocuklar olarak iki grupta tanımlanmıştır. SHÇEK'in yeni yapılanmasında ise; suç mağduru olan çocuklara hizmet veren kuruluşlar "bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri (BSRM)", suça sürüklenen çocuklara hizmet veren kuruluşlar "koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri (KBRM)" olarak yapılandırılmıştır.

Ancak bu kuruluşların sayıları o kadar yetersiz kalmıştır ki, birçok İl'de, bu hizmetler eski kuruluşlar, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında karma olarak verilmeye başlanmıştır. Kurum bakımında kalmayı istemeyen, kurum bakımını benimsemeyen, reddeden çocuklar da geldikleri yerlere, sosyal tehlikelere maruz kaldıkları kişilere/gruplara geri dönebilmektedirler. Böylece toplum içerisinde ilk defa suç işleyen bir kişi tüm kişiliği ve sosyal yaşamı bakımından olumsuz olarak değerlendirilmekte, yani damgalanmakta ve buna tepki olarak da tekrar suç

işlemektedir. Tarde'nin Damgalama Teorisi ile açıklanabilecek şekilde damgalanmış çocukların, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri yerine yetiştirme yurtlarına gelişleriyle birlikte diğer çocukların da damgalanması meşrulaştırılmış olmaktadır. Damgalama teorisini savunanlar, suçun sosyal bir etkileşimin ürünü olduğunu, çocukların öğretmenleri, polis, komşuları, ebeveynleri ve arkadaşları tarafından damgalandıkları için yeni veya yeniden suç işlediklerini kabul etmektedirler. Yani toplum tarafından suçlu olarak damgalanan çocuklar da suça sürüklenebilmektedir.

Ülkemizdeki bu alanda yapılan çalışmalara baktığımızda; Çocuk Koruma Kanunu ile işlevselliği değişen ancak fiziki yapısı değişmeyen kurumlara teslim edilen suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların kendileri için yeterli düzeyde rehabilite edici donanıma sahip olmayan kurumları benimsemeden rehabilite sürecine başlanması istenen sonuca ulaşılmasını engellemektedir. Böylece çocukların gelecek kaygıları da istenmeyen oranda artabilmektedir. Bu araştırma ile korunmaya muhtaç çocukların kuruma geliş tecrübelerinden ailelerine dönüş, kısa veya uzun süreli yararlanacakları hizmet modellerinin belirlenmesine kadar geçirdikleri süreçteki sosyal, duygusal, davranışsal ve psikolojik beklentilerinin, kurumca kendilerine verilen hizmetlerden yararlanma düzeylerini ve sonuç olarak hem aile hem de kurum yaşamındaki tecrübelerinin gelecek kaygılarını nasıl etkilediğinin tespitinde literatüre önemli katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma süresinde Afyonkarahisar'da ergen suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmet veren tüm çocuklara ulaşılacak istendiğinden araştırma modeli olarak nitel araştırma tekniklerinden genel tarama modeli tercih edilmiştir. Çünkü tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi, resmetmeyi amaçlayan araştırma yöntemleridir. Araştırmaya konu olan suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların kendi koşulları içinde gelecek kaygı durumları olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma modeli doğrultusunda; araştırmanın evreninde bulunan ergenlerden kuruluşlarda kalıp araştırmaya katılmayı kabul eden suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara; öncelikle çocukların farklı değişkenler açısından ailelerinin genel durumları, aileden aldıkları desteği ve mevcut beklentilerini ölçmek

amacıyla “Anket Formu” uygulanmıştır. Yine anketin ikinci bölümü denebilecek ve “Likert Ölçeği” şeklinde düzenlenmiş şekilde kaldıkları kuruluşlarla ilgili duygu ve düşüncelerine yönelik tercih soruları yönetilmiştir. Böylece çocukların kurum bakımını değerlendirmelerine, kurum bakımından memnuniyet durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Yargıların yer aldığı kısım ile çocukların kurum bakımına bakış açıları, kabullenme ve beklentileri, kurum bakımı/bakım tedbiri ve diğer tedbirlerden SHÇEK ile tanıştıktan sonra nasıl ve hangi düzeyde yararlandıkları belirlenerek ergen gelişimi ve çocuk hakları penceresinden belirlenmeye çalışılmıştır.

Daha sonra ise çocuklara uygulanan “Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)” ile çocukların aileden getirdikleri tecrübeleri ve kurumdan yararlanarak edindikleri deneyimleri/kazanımları ışığında geleceğe yönelik olumsuz beklentilerinin yani kaygılarının ölçülmesi amaçlanmıştır.

Araştırma; Afyonkarahisar İli’nde 13-18 yaş korunmaya muhtaç çocuk, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşları olan Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu, Afyonkarahisar Kız Yetiştirme Yurdu, Kadınana Çocuk Evi ve Karahisar Çocuk Evi’nde halen kurum bakımı altında bulunan ergenler ile sınırlı tutulmuştur. Bu doğrultuda; araştırmanın evreni, Afyonkarahisar İl sınırları olarak belirlenmiş olup örneklemin evreni temsil edebilecek yeterlilikte olmasına özen gösterilmiştir.

Araştırma, adı geçen kuruluşlarda fiili olarak kalan toplam 91 çocuktan araştırma için geliştirilen “Anket Formunu” ve “BUÖ” uygulanmasını kabul eden 83 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. SHÇEK Genel Müdürlüğü’nün de verdiği izin doğrultusunda, araştırma için kullanılan anket formu ve ölçek, tamamen çocukların kendi rızaları doğrultusunda uygulanmıştır. Herhangi bir baskı veya zorlayıcı tutum sergilenmemiştir. Araştırma modeli açısından evrenin büyük bir kısmına ulaşılmıştır.

Anket formu aracılığı ile elde edilmiş olan bilgiler çeşitli istatistiksel teknikler aracılığıyla analiz edilmiştir. Öncelikle araştırmaya katılan suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların demografik özelliklerini ortaya koymak için sıklık dağılımları oluşturulmuştur. Ayrıca çocukların kurum hayatıyla ilgili mevcut durumları ve beklentileri verilmiştir.

Anket Formu ve Beck Umutsuzluk Ölçeği için her bir soruya verilen cevapların sıklık dağılımları ile ortalama ve standart sapma sonuçları ortaya konulmuştur.

Bu bağlamda; çocuklara yöneltilen olumlu ve olumsuz yargı içeren cümlelere verdikleri cevaplar ile elde ettikleri puanlar açısından üst gruplara dahil olması (5 değerine yakınlığı) onların olumlu duygu, düşünce ve tutumuna yani memnuniyetlerinin yüksekliğine, gelecek kaygılarının azlığına, puanların düşük olması ise olumsuz duygu, düşünce ve tutum ile gelecek kaygılarının var olduğuna ve gelecek kaygılarının yüksek oranda yaşandığı anlamına gelmektedir.

Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği) adlı tez, toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın kavramsal çerçevesi ve tanımlarına; ikinci bölümünde ergen suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara yönelik verilen yatılı sosyal hizmet kuruluşları ile alanda aktif görev ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşların sorumluluklarına; üçüncü bölümde araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklere; dördüncü bölümde ise araştırma bulgu ve analizlerine yer verilmiştir.

Bu araştırma sonucunda; suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların özel ihtiyaç duydukları korunma gereksinimlerinin karşılanması hizmetlerine ve gelecek kaygılarının azaltılmasına yönelik yapılacak araştırmalara belirleyici ve yol gösterici dayanak oluşturması beklenmektedir. Ayrıca kuruluşların çocukların rehabilite hizmetleri ile topluma yeniden kazandırılmaları, kurum bakımı hizmetlerinin SHÇEK'in geleneksel yapısı içerisinde değil, 2005 yılından itibaren ÇKK ile yeni misyon, vizyon ve ilkeler ışığında gerçekleştirilmesi de ümit edilmektedir. Araştırmanın, çocuğun "çocuk koruma sistemi" içerisinde ihtiyaç duyduğu koşullarda korunması ve gelecek kaygısı gibi yaşadığı kaygıları yok etmek veya en aza indirmek için gerekli olan hizmet planlamalarına ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yapılanmasına yön vermesi, bu alanda daha sonra kapsamlı olarak yapılacak kısa, orta ve uzun vadelerde yapılacak araştırmalara da önemli bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TANIMLAR

Toplumların geleceklerinin güvencesi aile, ailenin güvencesi ise çocuktur. Aile ne kadar güçlü ve topluma uyumlu olursa, çocuk ta o kadar aileye ve topluma uyumlu olur. Sağlıklı çocuk ve birey, sağlıklı toplumu oluşturur. Toplum için aile, aile için çocuk vazgeçilmezdir. Bu nedenle; ailenin çocuk üzerindeki olumlu etkisi önem kazanır, yani çocuğun toplumsallaşması ailede başlar. Bu bölümde; genel olarak aile ve ailenin çocuğa yönelik işlevlerine yer verilmektedir.

1.1. AİLE KURUMU

Aile, insanlığın varoluşu ile birlikte vardır, tarihi de insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlık var oldukça da var olacaktır. Çünkü aile insanlığın varlığının teminatıdır.

Devlet Planlama Teşkilatı Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanmış olan raporda; “Aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birim” şeklinde tanımlanmıştır (Bulut, 1993: 2).

Türk toplumunun kadim bir geçmişe sahip olmasının en önemli faktörlerinden birisi hiç şüphesiz güçlü, sağlam ve maneviyatı (inanç, insan sevgisi, hoşgörü, diğergamlık) yüksek bireylerden oluşan bir “Aile Kurumu”nun varlığıdır (SHÇEK, 2011a: 7).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 41. Maddesi’nde: “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” (T.C. Anayasası, 2010: 46). Toplumun aile kurumu üzerine inşa edildiği vurgulanmakta ve devletin aileye verdiği önem ortaya konmaktadır. Toplumun temelini oluşturan aile, sosyal ve kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında ve hatta neslin devamının sağlanmasında da önemli bir niteliğe sahiptir.

Aile, insanlık tarihi boyunca bütün toplumlar tarafından vazgeçilmez olarak kabul edilen ve ortak değer olarak benimsenen bir kurumdur (ASAGEM, 2005a: 13). Aile, yaşamın, öğrenmenin ve ilk toplumsallaşmanın temellerinin atıldığı, sosyal hayatın başladığı yerdir. Çocuk ailesi içerisinde ilk önce gördüğü anne babasından öğrendikleriyle aileye, çevreye, gruba ve topluma uyumlu ilişkiler geliştirir.

Aile, bir toplumu ayakta tutan ve yaşatan temel kurumlardan bir tanesidir. İnsanlığın sosyal-kültürel gelişmesinin hemen her basamağında yer alan aile kurumu, genelde iki cins arasındaki ilişkileri, neslin devamını düzenleyen, standartlaştıran bir sistemdir (Aydın, 2000: 35). Aile bir toplumsal sistem olup açık bir sosyal kurum olarak diğer sosyal kurumlarla sürekli etkileşim halindedir. Aile, diğer sosyal kurumlardaki değişikliklerden etkilenir, bünyesindeki değişikliklerle de diğer sosyal kurumları etkiler.

Aile toplumun temel taşıdır. Aileye yapılan yatırım toplumun sağlıklı gelişiminde en doğru ve akılcı yöntemdir (İzmir Valiliği, 2001: 55). Aile evlilik kurumu ile kurulmaktadır. Evlilik kurumu, ana-babalık rolleriyle bireylerin sosyal olarak kabul edildiği bir birliktir. Ailenin anahtar fonksiyonu bireyler arasındaki çok yönlü ilişkileri ve ana-babalık rollerini meşrulaştırmasıdır (İl, 1999: 16).

Toplumun temelini oluşturan aile, birçok meslek grubunun odağında yer almaktadır. Aile, meslek grupları tarafından farklı tanımlanabilmektedir. Yaygın deyimle ana, baba ve çocuklardan oluşan ve toplumun en küçük birimi olan kuruma sosyolojik anlamda aile denilmektedir (ASAGEM, 2005a: 14). Toplumsal bir bütünlük olan aile, birincil ilişkilerin yaşandığı toplumsal yapıdır. Aile, ilişkilerin belli sosyal ve hukuksal kurullarla bağlandığı, toplumun kültürünü nesillere aktarıldığı biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal zenginliği olan toplumsal yapıdır. Sosyolojik açıdan organizmacı yaklaşımla aile, toplumun en küçük yapısı yani hücrelidir.

Sosyal düzensizlik kuramının önde gelen kuramcılarında Sampson ve Groves, ailenin parçalanması/yıkılması, fonksiyonlarını giderek kaybetmesini sosyal dağılmanın göstergesi olarak görmüşlerdir (Kızmaz, 2006: 13).

1.2. AİLE SINIFLANDIRMALARI

Türk toplumunda da sanayileşme, kentleşme ve kırdan kente göç gibi etkenlerle yaşanan yoğun süreç, aile içi ilişkilerde, karar alma süreçlerinde ve rol/görev paylaşma vb. alanlarda büyük değişimlere yol açmıştır. Küresel bir boyut kazanan hızlı değişim süreci; birkaç kuşağın birlikte yaşadığı geniş ailenin yanında, daha küçük bir hane kompozisyonuna sahip bir aile tipini de ön plana çıkarmıştır (ASAGEM, 2005b: 3).

Ailenin önemine yönelik günümüze kadar birçok sınıflandırma yapılmıştır. İbn-i Haldun ile başlayan sınıflandırma, Tönnies'in cemaat ve cemiyet, Citterton ve Cooley'in esas ve yan gruplar, Bergson'un kapalı ve açık toplumlar, Durkheim'in organik ve mekanik veya çerçevelenmiş – çerçevelenmemiş toplumlar şeklindeki sınıflandırmaları ile devam etmiştir (Günay, 1986: 41-42). Günümüzde de birçok sınıflandırma görülmektedir.

Sosyoloji sistematığı bağlamında, düşünüş ve davranış şekilleri açısından iki ayrı toplum tipi dikkatleri çekmektedir. Bunlardan birincisi XIX. Yüzyıl sonlarına doğru özellikleri ve farklılıkları iyice belirip netleşen “sanayi toplumu” ya da modern toplum, ikincisi sanayi öncesi ya da “geleneksel toplum”dur (Efe, 1997: 30). Bu kapsamda yapısal açıdan aile, geleneksel ve modern (çekirdek) aile olarak ikiye ayrılır.

1.2.1. Geleneksel Aile:

Geleneksel ailede, anne veya baba soy bağı ile birlikte yaşamaktadır. İlişkiler birincil olup yardımlaşma ve dayanışma çok güçlüdür. Bu nedenle; çocuklar evlendikten sonra da aileye yakınlıklarını korurlar. Birden çok kuşağın bir arada yaşadığı, ortak mülkiyet esasına dayalı bir aile biçimidir. (Coşkun, 1994: 299). Geniş aile, büyük anne ve babaları, kardeşler ile onların eşlerini, teyze ve yeğenleri içerebilir (Giddens, 2000: 149). Geleneksel toplumlara özgü aile tipi geniş ailedir (Doğan, 1998: 305).

Tönnies'e göre geleneksel toplumların en önemli özelliği “cemaat” özelliğidir. Çünkü cemaat özelliği gösteren topluluklarda “biz” duygusu yerleşmiş olduğundan resmi ilişkiler yoktur. Mekanik dayanışma, yani bireyler arasında benzer norm, inanç ve değerler hakimdir. Birincil ilişkiler gelişmiştir. Örf, adet ve

geleneklere göre şekillenen sürekli ilişkiler yaygındır. Ekonomik hayat daha çok tarım ve hayvancılığa yani üretime dayalıdır (Yelken,1999: 104-120).

Büyük ailenin temelinde büyük bir geçmişi olan gelenekler; büyüklere saygı, dini ve milli görev duygusu ve cemaat şuuru vardır (Freyer, 1969: 220). Akrabalık kuvvetli, toplumsal denetim yazılı olmayan ahlak kuralları ile belirlenmiş, sosyal baskının belirgin olduğu, toplumda kabul görmeyen davranışların yadırgandığı aile türüdür. Hatta öyle ki, bu toplumsal baskıdan dolayı kişiler, tasvip etmedikleri bir takım faaliyetlerde dahi bulunabilirler (Bilgiseven, 1988: 167-172). Ülkemizde geniş aileden çekirdek aileye doğru bir geçiş süreci yaşanmaktadır (Kurtulmuş, 1998: 11).

1.2.2. Çekirdek Aile:

Batı'da sanayi devrimi sonucu ortaya çıkmış, anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile türüdür. Kent toplumunda yaygın olarak görülür. Çekirdek aile evrensel ve toplumsal bir olgu olarak kabul edilir. Aile ile ilgili tüm kararlar eşler tarafından ortak alınır. Demokratik yapı güçlüdür. Ailede otorite eşler arasında eşit paylaşılmaktadır. Çocukların da karar sürecine katılımı desteklenir (Coşkun, 1994: 299).

Cemiyet tipli toplumlarda maddi değerler sistemi hâkimdir. Ben duygusu ön planda olup ilişkiler resmidir. İkincil ilişkiler görülür. Toplumdaki işbölümünün gereği olarak insanlar arasında organik dayanışma vardır. Toplumsal otokontrol zayıf olup toplumsal denetim daha çok yazılı kurallarla sağlanır. Geleneksel toplumlara göre sosyal baskı daha az ve toplumsal değişim daha hızlıdır. Ekonomik hayat sanayi ve ticarete dayanır. Toplum açık ve dinamik, ferdi mülkiyet esastır (Yelken, 1999: 104-120). Çekirdek ailede kadın erkek eşitliği üzerine kurulmuş demokratik aile kuralları geçerlidir. Babanın gelir getirici araçsal görevine anne de katılmıştır. Yani anne de iş yaşamına girmiştir. Aile kendi kendine yetmek zorundadır. Eş seçimi evlenecek kişilerin tercihine bağlıdır. Çevreyle ve komşularla ilişkiler zayıf, sınırlı ve çok kontrollüdür. Kişiler daha bireysel ve özgürdür. Boş zaman faaliyetleri şehirlerde daha çok olduğundan kent yaşamında gençler kaliteli zaman geçirme konusunda daha çok fırsata sahiptir. Kentte her türlü spor, sosyal, kültürel, eğitim ve iletişim olanakları mevcuttur. Bu da ailenin çocuk üzerindeki etkisini azaltarak arkadaş ve sosyal çevrenin etkisini artırmaktadır.

Ailenin ister kır ailesi, isterse de kent ailesi olsun, çocuk açısından bakıldığında, ailenin toplumsal işlevi her iki aile içinde aynıdır. Çocuğun yetişmesi ailenin toplumsal işlevlerini layıkıyla yerine getirebilme kapasitesiyle yakından ilgilidir.

1.3. AİLENİN TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

Tarihsel süreç içinde aile giderek küçülme eğilimi taşımaktadır. Sanayi toplumlarında ailenin, eğitim, üretim, sosyal güvenlik gibi işlevlerini başka kurumlar tarafından üstlenildiği ve ailenin yalnız üreme, çocukların bakımı ve sosyalleşmeyi, üyelerinin psikolojik gereksinmelerinin karşılanması gibi sınırlı işlevleri olduğu ileri sürülmektedir (Adak, 2005: 58). Çocuk için aile, toplumsal yaşama hazırlandığı ve bu katılımın yaş, cinsiyet, eğitim, meslek vb. değişkenler çerçevesinde yavaş yavaş gerçekleştiği bir yer olarak algılanabilir (Karataş, 2001: 90). Çünkü her birey birincil grup olan bir aile içerisinde doğar, gelişir ve yetişir. Anne-babalar, büyüyen ergenlerin yaşama ilişkin tutumları, değerleri, inançları, benlik duyguları ve kişisel değerleri için aile işlevleri oldukça önemlidir (Adams, 1995). Aile işlevleri, sağlıklı bir bütünlük ve beraberlik içinde yerine getirilmesi gereken görevleri ifade eder (Bulut, 1993). Ailenin çocuk üzerindeki işlevlerine değinmek ailenin önemini bir kez daha ortaya koyacaktır. Ailenin işlevleri değişik açılardan sınıflandırılabilir.

1.3.1. Biyolojik İşlev:

Toplumda nüfusun kaynağını oluşturması açısından aile, temel bir kurumdur. Bu işlev, eşlerin cinsel ihtiyaçlarını karşıladığı gibi kuşakların sürekliliğini de sağlamaktadır (Tezcan, 1995: 119). Böylece hem ailenin varlığı korunmakta, hem de neslin ve toplumun devamı sağlanmaktadır. Beraberlik arzusu, kadın ve erkek için, hayatın en anlamlı ve doyumlu tarafını oluşturur. Toplumsal gerçeklik açısından bu arzuların karşılandığı en meşru zemin ailedir (Sezal, 2002: 175).

1.3.2. Ekonomik İşlev:

Aile, kendisine mensup aile bireylerinin temel gereksinimlerini (beslenme, barınma, korunma vb.) karşılama görevini üstlenmiştir. Bu görev geçmişte ataerkil ailelerde daha çok babada iken, gelişen ve değişen dünya genelinde kadınlar da artık

ailenin ekonomik işlevinde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Yani annenin de ekonomik işleve katılımı ile ailenin ekonomik işlevi müşterek hale gelmiş, hatta bazı ailelerde ailenin ekonomik işlevi parçalanmış ya da tek ebeveynli ailelerde sadece anneye veya babaya kalmıştır. Bu dönüşümde geniş aileden kopuş ve çekirdek aileye geçişin yanında, modern kentlerde ve toplumlarda hizmet sektörünün önemli kilometre taşları olmuştur.

Kısaca aile, bireylerinin ekonomik güvencelerini ve yeterliliğini sağlayarak ailenin ekonomik refahını teminat altına alır (Özmete, 2004: 24).

1.3.3. Duygusal İşlev:

İnsanın ailede karşılanan gereksinimlerinden bir diğeri de duygusal ihtiyaçlarıdır. Birey biyolojik olarak gelişmek için ihtiyaçlarının dışında psikolojik, sosyal ve duygusal gelişimi için de aileye ihtiyaç duyar. Ailede bireyin sevgi ve özgüven gibi ihtiyaçları da karşılanır. Yani aile birey için sevgi odağı ve zor günlerde sığınacak güvenli ve sürekli bir barınaktır, korunaktır. Ailedeki karşılıksız sevgi, çocuğun kişilik gelişimini olumlu yönde şekillendirir. Ailede paylaşılarak büyüyen sevgi, artarak topluma da yayılır.

Devletin farklı kurumlarında çocukların temel ihtiyaçları karşılanırsa bile özellikle kişilik yapılarında sorunlar yaşanmaktadır. “Aile içinde sevginin üst seviyede olması çocuğun duygusal gelişimi açısından çok önemlidir. Çünkü çocuğun kişilik gelişimi ancak aile içinde sorunsuz gerçekleşme imkânı bulabilir” (ASAGEM, 2010: 26). Bireyin duygusal ihtiyaçları ancak işlevlerini sağlıklı olarak yerine getirebilen (İl, 2001), “Birbirlerini destekleyen ve cesaret veren, problemlerini müştereken çözen” (Aktaş, 1998: 288), aile üyelerinin sorumluluk şuurunu geliştiren ve kişilik kazanmalarına yardımcı olan ailelerde karşılanabilir (Nirun, 1994: 143).

Ailede yeterli sevgiyi görememiş, sevgi yoksunluğu içerisinde olan çocuklar ile kurum bakımında kalan çocuklarda, boşanmış aile çocuklarında ve çok çocuklu ailelerde yetişmiş çocuklarda düşmanlık, kıskançlık, öfke nöbetleri, psikolojik bunalımlar, eşyaya zarar verme ve paylaşma duygularındaki zayıflık en çok görülen davranış sorunlarıdır.

1.3.4. Koruyucu İşlev:

Aile bireylerinin her türlü gereksinimlerini karşılama görevini yerine getirirken kendi etkisiyle ve/veya kendisi dışındaki etkenlerle temel işlevlerini yerine getirmekte zaman zaman zorluklarla karşılaşabilir. Bu işlev, gelecekteki maddi ve manevi zararlara karşı aile bireylerinin korunması, geleceklerinin güvence altına alınmasını sağlar. Geleneksel ailelerde koruma işlevi, aile tarafından çeşitli tampon önlemlerle yerine getirilirken modern çağda bu görev sosyal devletin yükümlülükleri arasında yer almaktadır (Doğan, 1998: 306).

Refah toplumlarında devlet, topluma sağlık, işsizlik, yaşlılık, özürlülük, korunmaya muhtaçlık, suç mağduru ve suça sürüklenme gibi sosyal olgularda korumacı yaklaşmaktadır. Hatta devlet pozitif ayrımcılıkla dezavantajlı gruplara özellikle daha koruyucu, kollayıcı yaklaşmaktadır.

1.3.5. Toplumsallaştırma İşlevi:

Çocuk, aile içerisinde toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetişmektedir. Çocuklar, toplumun kültürünü, temel değerlerini, normlarını aile ortamında öğrenirler. Aslında kişinin çevresiyle etkileşim süreci olarak tanımlayabileceğimiz toplumsallaşma, insanoğlunun hayata adım attığı ilk dönemlerden itibaren hayatının sonuna kadar devam eder. Gençlik çağı bireyin toplumsallaşması bakımından çok daha önemli bir dönemdir. Çünkü kişi bu dönemde toplum içerisindeki kimliğini ve şahsiyetini kazanarak ferdiyet aşamasına gelmektedir (Bayhan, 1997: 203).

Toplumsallaşma; bireylerin özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir (Gander & Gardiner, 2004: 297). Ozankaya'ya göre ise (1991: 56) toplumsallaşma; bireyin yalnızca biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp belli bir toplumla ve belli kümelerle bütünleştirilmesidir.

Maccoby'in (1984) ana baba tutumu ile yaptığı araştırmada, çocuğun toplumsallaşmasına etki eden birçok faktör içinde, en önemli faktörün aile olduğu belirtilmektedir (Hamarta ve diğ., 2010: 75). Çekirdek ailede anne babanın çocuk üzerindeki önemli görevlerinden biri de çocuğun iyi yetişmesini sağlamaktır. Yani çocuğun toplumun örf ve adetlerine, kültürüne ve değerlerine uyumlu, onu kabul

eden ve onaylayan biçimde yetiştirilmesini sağlamaktır. Çocuk öncelikle anne babasını model alarak aile içerisinde öğrendikleri ile kişilik geliştirir. Aile çocuğun her türlü davranışı ilk sergilediği yerdir. Çocuk öncelikle deneme yanılma yoluyla öğrendiği her şeyi ailede uygulayarak onaylanması durumunda davranış olarak pekiştirir (Doğan, 1998: 306).

Gencin toplumsallaşmasına etki eden başlıca etkenler aile, okul, iş ve arkadaş çevresidir. Bunların yanında boş zaman faaliyetleri, televizyon izleme, kitap okuma ve dini faaliyetler de gencin toplumsallaşmasına etki eden etkenlerdendir (Kala, 2006: 25). İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri çocuk evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme, çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir (Yörükoğlu, 1993: 94).

Sosyal öğrenme kuramının aileye ilişkin sorunları (aile parçalanması, ebeveynlerin suçluluk durumları, otorite yapıları, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenme durumları v.b), şiddet görüntülerinin kitle iletişim araçlarındaki yaygınlık düzeyi, anti-sosyal veya suçlu akran grubunun varlığı gibi faktörleri bireylerin suç süreçlerinde etkili unsurlar olarak ele aldığı görülmektedir (Kızmaz, 2002: 162).

1.3.6. Eğitim İşlevi:

Çocuğun eğitim ve öğretim görevi ailenin sorumluluğundadır. Her türlü (akademik, laik ve din) eğitim aile içinde verilir. Modern toplumlarda çocuğun örgün eğitimini sosyal devletin gereği olarak devlet üstlenmiştir. Günümüzde 6 yaş dahil ana sınıfı yaşı olmuştur. Anasınıfı ile eğitime başlayan çocuk, zorunlu eğitimin 8 yıl olması ile birlikte 15 yaşına kadar okullara devam etmekte, 4 yıla çıkartılmış ortaöğretimle birlikte yaş 18'i geçmektedir. Yani çocuk üniversiteye reşit olarak başlamaktadır. Böylece örgün eğitim bireyin yaşamının büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Bir bakıma bireyin kişilik gelişimi ve yetişmesinde okulda geçirilen zamanın çokluğu nedeniyle okulun etkisi de o oranda artmaktadır. Ayrıca yeni sistemle birlikte davranış geliştirmeye odaklanma, okul/öğretmen ile ailenin işbirliğini kaçınılmaz hale getirmiştir.

Hem eğitime devam eden hem de eğitimini bırakmak zorunda kalan çocuk sahibi aileler, üyelerinin iyi bir eğitim alması, niteliğinin geliştirilmesi için çok büyük çaba sarf etmektedir (Doğan, 1998: 306). Çocuklar öğrendikleri birçok bilgiyi

aile içinde aldıkları eğitime borçludurlar (Gubrium & Honstein, 1990: 24-29). Aile tarafından iyi eğitim alması sağlanmış çocuklar, ileride rahat ve mutlu yaşama şansına sahip olmaktadır.

1.3.7. Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi:

Ailenin önemli işlevlerinden biri de üyelerinin boş zamanlarını etkin ve aktif olarak değerlendirme görevidir. Bu, eğlenme ve kaliteli zaman geçirme olabildiği gibi, aynı zamanda oyun ve/veya faaliyetlerle öğrenmeyi de sağlamaktadır. Böylece bireyin hem niteliği artar, hem de amaçsız davranışlardan faaliyetlerden bireyi uzaklaştırarak toplumsallaşmasını, kendisinden beklenen rollere uyumlu hale gelmesini sağlar.

Bu nedenle; boş zaman faaliyetleri bireyin gelecek yaşamına hazırlanmasına da olanak sağlamalı, kaliteli zaman geçirme şeklinde ve bireyin yeteneklerini de ortaya koyucu ve yaratıcı düşüncüyü destekler düzeyde anlamlı, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikleri de kapsamalıdır (Doğan, 1998: 306).

1.3.8. Statü Kazandırma İşlevi:

Bu işlev, ailenin daha önceki işlevlerinin tamamının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Aile üyelerinin toplum içindeki edindikleri statüleri, aileleri tarafından belirlenir. Ailenin statüsüne çocuk da zamanla ortak olur. Bu süreç ailenin beklentileri ile çocuğun hedeflerinin örtüşmesi durumunda daha verimli ve başarılı olur. Ancak beklentilerin örtüşmemesi durumunda ise aile içi çatışmalar kaçınılmaz hale gelir ki, böylece bireyin toplum içerisinde statü kazanması da engellenebilir (Doğan, 1998: 306).

Ailenin belirli sorumluluklarının başında, çocuklarının iş sahibi olmalarına yardımcı olması, iş ve meslek yaşamındaki sorunlarının çözümüne katkıda bulunması, evlenip bir yuva kurmalarını sağlamak gelmektedir (Çamur, 2003: 38). Toplumsallaşma süreci ile statü sağlama süreci birbirini etkileyen ve güdüleyen bir süreçtir. Bu işleyle, bir taraftan çocuğun kişiliği gelişirken, diğer taraftan çocuk içinde yaşadığı toplumun kurallarını, inançlarını, değerlerini, kişilerin davranış ve tutumlarını da öğrenmektedir.

Evrimci çizgiyi izleyen düşünürlerin ileri sürdüğü genel bir anlayışa göre, insanlığın başlangıcında aile çok işlevli idi; ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel hemen tüm toplumsal görevleri yerine getiriyordu. Zamanla ailenin işlevleri değişik kurumlarca paylaşıldı, yaygın bir deyimle ‘bürokratik kurumlara aktarıldı.’ Mesela ekonomik üretim aileden ayrıldı, otorite bir siyasal erk olarak ailenin dışında belirginleşti, dini temsil özel türde yetişmiş din adamlarına geçti. Böylece aile neslin devamını sağlayan biyolojik üretim ve eşlerin psikolojik tatminini sağlayan bir kuruma dönüşmüştür (Aydın, 2000: 37).

Aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve aile ortamı, psiko-sosyal yönden gelişen bireyin en çok etkileşim içinde bulunduğu yerdir. Aile içindeki olumlu ilişkilerin bireyin kendine olan güvenini artırmasının yanında kendilik, öteki algısını ve tutumunu geliştirir. Kendi kimliğini kazanmasını ve kişilik gelişimini destekler, sosyal beceriler kazanmasını sağlar, bunlarla birlikte topluma uyum sürecini hızlandırır, onu toplumsallaştırır. Kısaca bireyin kendini aşmasına ve ispatlamasına olanak sağlar (Özabacı, 2004: 45). Çünkü yakın sevgi ve anlayış duygusunun karşılandığı yegane mekan ailedir (Kasapoğlu, 1990: 51).

Lewis, Beavers, Gosselt ve Philips fonksiyonlarını beklenen düzeyde yerine getiren aileleri sağlıklı/fonksiyonel aileler; aile içi iletişimin bozuk olması nedeniyle fonksiyonlarını yerine getiremeyen aileleri de sağlıklı/fonksiyonel olmayan aileler olarak tanımlamışlardır (Nazlı, 2003: 21).

1.4. KORUNMAYA MUHTAÇLIK OLGUSU VE AİLE İLİŞKİSİ

Ailenin parçalanması, bireyin parçalanmış aile içerisinde yaşamak zorunda kalması, toplumsallaşma sürecini engelleyici etki eder. Birey içinde yaşadığı toplumun değerlerine, normlarına uymakta güçlükler yaşayabilir. Bunun sonucunda da; korunmaya muhtaçlık olgusu ortaya çıkar. Ailedeki sosyal çözülme, eşler arasındaki şiddetli geçimsizlik ve ailenin parçalanmasının önlenememesi, ebeveyn ölümleri, boşanmalar ile artan tek ebeveynli aileler, aile içi şiddet gibi sosyal nedenlerin yanında, kişisel zihinsel faktörler, ekonomik sorunlar da korunmaya muhtaçlık olgusunu artırmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuklar ve gençler sorunu; yaşanan toplumsal değişme sürecinde, kırsal ve kentsel alandaki aile yapılarına bağlı olarak oluşur. Korunmaya

muhtaç aile yapısı içinde bulunan çocuklar ve gençler, yapısal değişme sorunlarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Toplumsal ekonomik yapısıyla korunmaya muhtaç durumda olan “aile” dir. Ailenin yapısını sürdürmesi, varlığını koruması ve gelişmesi tehlikededir. Ailenin yaşam koşulları, toplumsal ilişkileri, ana-baba ve çocukları çok yönlü olarak etkileyen niteliktedir. Bu süreç içinde; çocuğun ve gencin aile yapısı içindeki konumu değişir, yetişmeleri toplumsal bir sorun olarak belirlenir (Cılga, 1989: 11).

Anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumları, çocuğa verdikleri değer, kardeş sayısı, çocuğa yönelik somutlaşan davranışlar da çocuğun korunmaya muhtaç duruma gelmesine zemin hazırlar. Ayrıca evlilik dışı ilişkiler kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukları nicelik olarak artırır. Toplumsal ve ekonomik nedenlerle aile birliğinin kurulamaması, gelişen evlilik öncesi ilişkiler ise korunmaya muhtaç çocuklar sorununun boyutlarını genişletmektedir.

Korunmaya muhtaçlık olgusunun ortaya çıkışında ailenin ekonomik ve toplumsal işlevleri belirleyici olmaktadır. Çocuklar aileden daha çok ekonomik ve sosyal yetersizler nedeniyle kurum bakımına alınmaktadır. Ancak son yıllarda sosyal devlet yapısının öne çıkarılması, çocuğun aileden ekonomik nedenlerle koparılmasının önündeki en büyük engelleyici garanti olmuştur.

Aile yapısına yansıyan sorunlar açısından bakıldığında, hane halkı büyüklüğü önem kazanmaktadır. Ege Bölgesi’nde hane halkı büyüklüğü 3.8 kişi iken Afyonkarahisar İli’nde ise 4.9’dur (TÜİK, 2009). Çocuk sayısının fazlalığı ailenin sosyal ve ekonomik yönlerden çocukla yeteri kadar ilgilenememesi riskini artırdığından çocukların ihmal ve istismarına da neden olabilmektedir.

Ekonomik anlamda dar gelirli ailelerde ortalama hane halkı sayısının artması ailenin daha da yoksullaşmasına neden olmakta ve kentsel hizmete erişimini olumsuz etkilemektedir. Hane halkı sayısındaki artış aile içinde, sevgi ve bakımın paylaşımında, çocukların eğitiminde ebeveyn üzerindeki yükü artırabilir. Ayrıca ailenin sosyal ve ekonomik olanaklarının sınırlılığı çocukların geleceğini de olumsuz etkileyebilir (çocuk işçiliği, eğitimsizlik, erken yaşta evlenme gibi...) (Komisyon, 2010: 35).

Aile birliğinin tesisini engelleyen ve ailenin parçalanmasına yol açan nedenler, çocuğun ve gencin ailesiz, kimsesiz kalmasına neden olur. Ailesiz ya da bir

ailede yaşama şansını kaybetmiş çocuklar, toplumda korunmasız ve başıboş kalırlar. Çocuk koruma sisteminin yetersiz kalması durumunda çocuklar ve gençler toplum içinde sosyal tehlikelere karşı da korunmasız ve yalnız kalarak en yüksek risk grubunu oluştururlar. Kırsal alanda erken evlilik, beslenme sorunu; kentsel alanda ise niteliksiz, marjinal işlerde çalışma ve emek sömürüsüne maruz kalma süreci işler. “Parçalanmış aile, daha sonra üvey anne ya da üvey baba ile bütünlüğünü kazansa bile, toplumsallaşma sürecindeki bu eksiklik çocuğun kişilik gelişiminde olumsuz izler bırakır” (Uluğtekin, 1991: 100).

Etiketleme veya damgalama teorisyenleri, bireylerin suçlu olarak damgalanmaları ile suçluluk arasında ilişki kurmaya çalışmışlardır. Bireyin suçlu olarak damgalanmasının suçluluk sürecini pekiştirici rol oynadığını savunmuşlardır (Kızmaz, 2006a: 25).

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVI) verilerine göre 2000’li yıllarda ülkemizde boşanmalar hem sayı hem de oran olarak artış göstermektedir. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde boşanma sayısının arttığı gözlemlenmektedir (Demirkan ve diğ., 2009: 31). Boşanmaların artışını gösteren benzer bir haberde; ulusal bir gazetede “Türkiye’de ayda 15 bin çift boşanıyor” başlığıyla yer almıştır. Dönemin ilgili Bakanına göre, Türkiye’de toplumsal bir çözülme eğilimi var ve bunun nedeni de sanayileşmenin ve yaşam biçimlerinin değişmesiyle insanların birlikte yaşama konusunda kendilerini fazla zorlamamalarıdır (Yıldırımkaaya, 2010: 8) şeklinde yer almıştır. Boşanma oranının yüksek düzeye ulaştığı ülkelerde, boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar, çözümü en zor sosyal problemler arasında sayılmaktadır. Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında Türkiye’deki boşanma oranları oldukça düşüktür (Demirkan ve diğ., 2009: 32).

Ailede, aile bireylerinin temel gereksinimlerini karşılamasını engelleyecek düzeyde maddi sorunların ortaya çıkması, ailedeki ebeveynler arası ve/veya çocuklarla iletişim eksikliği ve/veya yetersizliği, kişilik çatışmaları, ailenin döngüsünü bozabilecek eşlerin iş yaşamları ve iş yüklerine bağlı stresleri sonucunda aile birliği temelinden sarsılabilir ve aile bütünlüğü bozulabilir. Böylece boşanma ile parçalanmış ailelerin çocukları eşlerin birbirlerine düşmanlıkları sonucunda korunmaya muhtaç hale gelebilir.

SHÇEK 2010-2014 Stratejik Planında, aile bütünlüğünün korunması önemli konu olarak ortaya çıkmıştır. Kurumdan yatılı bakım hizmeti alan bireylerin, aile yanında yaşamalarının onların bireysel ve sosyal gelişimleri için çok önemli olduğu ikinci durum olarak tespit edilmiştir (SHÇEK, 2009: 35). Ailenin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, esasında toplumun desteklenmesi ve toplumsal dokumuzun güçlendirilmesidir (ASAGEM, 2008: 19).

2. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK OLGUSUNA EVRENSEL BAKIŞ

ABD’de 1935 yılında çıkartılan Sosyal Güvenlik Kanunu aynı zamanda ilk çocuk refahı kanunu olarak bilinmektedir. Böylece çocuklar ve aileleri için koruyucu ve önleyici hizmetler başlamıştır. Daha sonra 1975 yılında çıkartılan Sosyal Güvenlik Kanunu, çocukların korunması, önleyici ve tedavi edici programların geliştirilmesi ve düşük gelirli ailelere nakdi yardımların yapılmasına olanak sağlamıştır. Kurum bakımına alınan çocuk sayısındaki artış nedeniyle 1980 yılında çıkartılan Evlat Edinme Yardımı ve Çocuk Refahı Kanunu ile aileyi bir arada tutmak, çocuğun ailesine geri dönmesini sağlamak, evlat edinme ya da akraba yanında bakımının sağlanması amaçlanarak uygulamalarda aile odaklı yaklaşım benimsenmiştir. 1993 yılında kabul edilen Aile Koruma ve Aile Destek Programı aile koruma hizmetlerinin önceliği, koruyucu bakımında bulunan çocuğun ailesi ile yeniden birleştirilmesi ilke edinilmiştir (Shireman, 2003; Barbell & Freundlich, 2001: 13-14).

1997 yılında kabul edilen Evlat Edinme ve Güvenli Aileler Kanunu ile koruyucu bakım altındaki çocuk için yapılan istikrarsız yerleştirmeleri azaltmayı ve kalıcı yerleştirme yapılması hedeflenmiştir. Yasayla aile koşullarının iyileştirilmesi yönünde hizmetler sunulup, değişim yaratıldıktan sonra ihmal ve istismar nedeniyle ailesinden ayrılan çocukların da aileye döndürülebileceği kabul edilmiştir (Adams ve diğ., 2005: 153). Günümüzde Amerika’da her on bin çocuktan 75’i korunma altındadır. Bu durum ABD’de yarım milyon çocuğun devlet korunmasında olması demektir. Korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetler ise genellikle “grup evi bakım, koruyucu aile, kurumlar ve çocuğun aile yanında desteklenmesi” şeklindedir.

Hollanda’da sosyal hizmetlerde kamu kuruluşları, kurum bakımı hizmetlerinden çekilmiş, aktif aktör özel sektör haline gelmiştir. Tüm çalışmalarda

en yaygın metot olarak grup çalışması ve rehberlik kullanılmaktadır. Daha çok cinsel istismara uğramış, suça sürüklenen, madde bağımlısı çocuklar özel kurum bakımından yararlandırılmaktadır. Çünkü temel ilke çocuğun aile ortamında bakımının sağlanmasıdır (Adams ve diğ., 2005: 114-127)

İngiltere’yi incelediğimizde; 1989 yılında çıkartılan Çocuk Kanunu ile benzer kanunlar bir çatı altında toplanmıştır. İngiltere ve Galler Çocuk Kanunu; çocuğun önceliği, ebeveynlik sorumluluğu ve ebeveyn ile ilkelerini kabul ederek çocuğun ebeveyni tarafından istismarı üzerine şüphe olsa bile yine de ebeveynlerin çocuklarının sorunlarının çözümüne katılmaları istenmektedir. Kurumda bakım ise son çare olarak görülmektedir (Adams ve diğ., 2005: 153-176).

Kurum bakımı, çocuklar için genellikle tercih edilmeyen bakım türü olarak değerlendirilmektedir. Ancak, 15 yaşındakileri koruyucu aile yanına yerleştirmek oldukça güç olduğundan, bu çocuklar için az sayıda küçük kuruluşlar mevcuttur. Bu kuruluşlara yerleştirilenler genellikle sorunlu ergenlerden oluşmaktadır. Kendisine ya da başkasına zarar verme eğilimindeki çocuklar için korunaklı çocuk evleri bulunmaktadır. 16 yaşından sonra ise genellikle gençler kendi sorumluluklarını almakta ve yaşamlarını sürdürmektedir (Brown ve diğ., 2005).

İngiltere’de ve Galler bölgesinde her on bin çocuktan 50’si olmak üzere 60 bin çocuk koruma altındadır. İngiltere’de korunmaya muhtaç çocukların %65’i koruyucu ailede, %12’si çocuk evlerinde ve kalan %23’ü de kendi biyolojik ailelerine geri döndürülmek üzere çocuk bakım servislerinin kontrolü altında veya evlat edindirilmek üzere sırada beklemektedirler (Ekşi, 2004: 14).

Fransa’da, Çocuk Koruma Kurumu, 1902 yılında çocuk ölümlerini azaltmak amacıyla kurulmuştur. 1922 yılında kurum, Ulusal Çocuk Koruma Komitesi şeklini almıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yardıma muhtaç çocuk sayısının artmasıyla 1947 ve 1958 yıllarında çıkarılan yasalar ile kurum yasalaşmıştır. Böylece savaş yetimleri için ilk defa çocuklara ve gençlere yönelik yuvalar kurulmuştur. 1950’li yıllarda Fransa’da destekleyici aileleri gönüllü olarak yetim bir çocuğun eğitim sorumluluğunu üstlenmektedir. 1970’li yıllarda Konuk Aile yani “evinde bir çocuğu evlat edinmeden belli bir süre için ağırlayan, eğiten aile” sistemi yasalaşmıştır. Sosyal ve ekonomik yoksulluk içinde bulunan ailelere yardım etmek amacıyla çocuklara yönelik gündüzlü hizmet veren “aile kreşleri” açılmış, sosyal hizmet

kuruluşları çeşitlendirilerek çocukların akranları ile etkileşime geçmesi sağlanmıştır (Adams ve diğ., 2005: 71-76).

İrlanda’da ise çocuk koruma sisteminde aile ile ortaklık anlaşması başka bir deyişle sorunun çözümüne ailenin sorumluluk alarak katılımının sağlanması çok önemli bir yere sahiptir. Ailenin desteklenmesi sosyal çalışmanın temel odağını oluşturmakta, çocukla aile ortamında çalışmak, ailenin ebeveynlik sorumluluğunu güçlendirmek, ailenin sorunlarıyla başa çıkma yetisinin, becerisinin geliştirilmesi temel odak noktası olarak kabul edilmektedir (Brown ve diğ., 2005).

3. KURUM BAKIMI HİZMETİ ALAN ERGENLERE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Türkiye’de kurum bakımı korunmaya muhtaç çocuklara verilen en iyi hizmet modeli olarak görüldüğünden özellikle bakım hizmetleri odaklı birçok araştırma yapılmıştır. Kurum bakımındaki anne yoksunluğu bu kurumlara ilgiyi artırmıştır. Çünkü kurum bakımının etkileri arasında; fizyolojik bir nedeni olmayan büyüme bozukluğu, özgüven eksikliği, empati eksikliği, saldırganlık, antisosyal davranışlar, kendine zarar verme, okul başarısızlığı, ahlaki gerilik, ergenlik ve genç yetişkinlikte suça yönelme, suçu içselleştirme, suçu öğrenme ve pekiştirme gibi önemli bulgular sayılabilir. Aşağıda kurum bakımı ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Gökçe (1971), “Kimsesiz Çocuklar Sorunu” adlı araştırmasında; çocukların zihinsel, toplumsal ve duygusal sorunları olduğunu, çevrelerindeki kişilere güvensiz ve kuşku içinde yaklaştıklarını, sosyal ilişkilerde başarısız olduklarını tespit etmiştir.

Çocuk, çevresindeki sosyo-ekonomik durumları daha iyi olan kişilerle kendisini karşılaştırdığı ve onlara göre kendisine bir yer tayin ettiği için aşağılık duygusuna kapılır ve kişiliği bunun etkisiyle gelişir. Böylece kişiliği olumsuz yönde etkileyerek topluma uyum sağlamayı güçleştirmektedir (Bilen, 1978: 118).

Kaya (1982), “50. Yıl Erkek Yetiştirme Yurdu 16-18 Yaş Arası Erkek Çocuklarının Uyum Soruları” adlı Yüksek Lisans Tezinde; erkek yetiştirme yurdunda 16-18 yaş grubu gençlerin uyum sorunlarını yalan, hırsızlık, kaçma, tikler ve yersiz korkular alt başlıkları çerçevesinde incelemiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgularda; yetiştirme yurdunda kalan gençlerin kleptomani ve fobik reaksiyonlarının, aileleri yanında yaşayanlara oranla farklı olduğu tespit edilmiştir.

Parker (1983); aşırı denetim ve baskının, sevgi azlığı ile birlikte bulunduğu zaman, çocukları çok olumsuz etkilediğini belirtmekte; araştırmasında, ise aşırı koruyucu ana-baba tutumlarının ilerde çocukta duygusal problemlere ve depresyona yatkınlık yarattığını ortaya koymaktadır. Kurumlarda da çocuk merkezli hizmet verilmesine rağmen çocuk kurum bakımında bile sosyal ve psikolojik, hatta fiziksel risklere karşı korunmasız kalmaya devam edebilmektedir.

Ayaz (1983), “Parçalanmış Ailelerin Çocuklarında Görülen Uyumsuz Davranışlar” adlı araştırmasında; çocukların çeşitli korkulu davranışlar sergiledikleri ve genellikle, karanlıktan, yalnızlıktan, hayvanlardan ve cezalandırılmaktan korktuklarını saptamıştır. Burada çocuğun toplumsallaşmasında ailenin ne kadar önemli bir kurum olduğu vurgulanmıştır.

Bulut (1983) “Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma” adlı çalışmasında; parçalanmış ailenin, çocuklar üzerindeki etkisinin çeşitli değişkenler üzerinden anlamlı etkiler oluşturduğunu ve sosyal çevre ile ilişkilerinin aile parçalanmasından etkilendiğini tespit etmiştir.

Hayran (1987), “Bakıma Muhtaç Çocukların Sorunlarının Çözümünde Yetiştirme Yurtları ve Getirdiği Sorunlar” adlı araştırmasında; bakıma muhtaç çocukların çoğunluğunun alt sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyden geldiklerini, bakıma muhtaç çocuklara milli gelirden büyük pay ayrılmasına karşın yurt yaşantısının çocukların bedensel ve ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

İçmeli (1989), “Korunmaya Muhtaç Çocukların Ergenlik Döneminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları” adlı makalesinde; kurum bakımında yetişen ergenlerde, ergenlik evresinden önceki evrelerde, yeterli ilgi, bakım, sevgi görmezse ve arzuları tatmin edilip doyurulmazsa, ya da duygu ve davranışları motive edilmezse sapma ve gerileme gibi davranış bozukluklarının kaçınılmaz olacağını belirtmiştir.

Beydoğan (1991), “Yetiştirme Yurtlarında Kız Çocuklarının Uyum Problemi” adlı Doktora Tezinde belirttiğine göre; hangi nedenle olursa olsun, kuruma gelen kız çocukları yurtları, aile kurumu gibi görmekte ve büyük çoğunluğu iyi bir eğitim alarak meslek sahibi olmayı istemektedir. Ancak bu isteğin, kurumdan ayrılır

ayrılmaz kesin işe yerleşmenin olanaksızlığını bilen kız çocuklarında geleceğe yönelik kaygılara ve güvensizlik duygularına dönüştüğünü tespit etmiştir.

Yörükoğlu (1993), yapılan araştırma sonuçlarına ve gözlemlerine göre; Türkiye’de kurum bakımının, çocukların fiziksel, sosyal, zihinsel ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkilediğini, gözlenebilen çeşitli gelişim gerilikleri ve davranış bozukluklarına neden olduğunu belirtmiştir.

Cılga (1994) tarafından yapılan “Gençlik ve Yaşam Niteliği” adlı araştırmanın verilerine göre; yetiştirme yurtlarında fazla itina gösterilen disiplin ve kontrol davranışı nedeniyle; gençlerin bağımsız, demokrat ve hoşgörülü davranış kalıplarını benimsemekte zorlandıkları, topluma katılma ve toplumla olan ilişki ve etkileşimlerinin zayıf ve verimsiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Yörükoğlu (1997), “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk” adlı çalışmasında; uzun süre kurum bakımında kalan çocuklarda donuk bakışlar, çevre ile ilgiyi kesme ve içe kapanıklık gibi davranış bozuklukları çok sık yaşandığı ortaya konmuştur.

Çocuk ruh sağlığı alanında koruyucu faktörler üç düzeyde tanımlanmaktadır (Garnezy, 1985: 213-233). Bunlar genel olarak; bilişsel yetenekler, başa çıkma davranışları, aileden bir erişkinin çocukla olumlu etkileşimi yani ihmal ve istismarın olmayışıdır. Yurt dışı çalışmalarda da saptandığı gibi, çocuğun aile, akraba ya da yakınlarından biriyle sürekli iletişimi ve yeterli düzeyinin yüksek olması psikopatoloji riskini azaltmaktadır (Werner ve Smith 1982; Rutter, 1990: 651-682; Masten ve Coatsworth, 1998).

Kurum bakımının yarattığı iki önemli sakınca olan, “ana yoksunluğu” ve “uyarıcı noksanlığına” çözüm bulunursa, kurum bakımında da çocukların ruhsal sağlıkları yerinde ve kişilik gelişimleri normal olabilir (Arnaz, 1993: 116). Profesyonellerin içe yönelim ve dışa yönelim sorunlarının yanı sıra özellikle ergenlerde düşünce sorunları ve dikkat sorunlarına önem vermeleri gerekmektedir. İlgili kaynaklarda çoğunlukla hiperaktivite ve dikkat eksikliği üzerinde durulmaktadır (Rushton ve Minnis, 2002: 359-369).

Ayrıca damgalama, bireyin sosyal statüsünü, sosyal ilişkilerini bozan, kendine güven duygusunu azaltan, yalnızlık, umutsuzluk ve psikolojik belirtileri arttıran bir durumdur (Rosen ve diğ., 2000: 19-26; Ritcher ve diğ., 2003: 31-49). Damgalamanın çocuğun okul arkadaşları ve sosyal çevresinden dışlanmasının

duygusal ve davranışsal sorunları arttıran önemli bir faktör olduğu görülmüştür (Link ve Phelan, 2001: 363-385). Kurum bakımında yaşayan çocuklar toplumsal yargılamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Çocuklar hem toplumsal değer yargıları ile tek başlarına baş etmek durumunda kalmakta, hem de bireysel güçlüklerini yaşamak zorunda kalmaktadır.

Tümkiye (2005: 445-459) tarafından yapılan bir araştırmada; yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin ailesi yanında kalan ergenlere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Kesen ve arkadaşları (2007) tarafından yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin, saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik araştırmada da; ergenlerin sürekli öfke ve öfke tarzı alt boyutları ile saldırganlık alt boyutları, yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yaşları ile atak, sinir ve negatif saldırganlık arasında anlamlı pozitif ilişki belirlenmiştir. Araştırmada, ayrıca ergenlerin yurttan kalma süreleri arttıkça saldırganlık ve öfke düzeylerinin arttığı ortaya konmuştur.

Şimşek, Erol, Öztop ve Özer (2008: 235-246) çocuk ve ergenlerin sorunlarının yaygınlığı üzerine bakım verenler, öğretmenler ve ergenlerden elde edilen bilgilere göre araştırma yapmışlardır. Bulgulara göre; sorunlu davranışların görülme sıklığı kurum bakımında kalanlarda ailesi yanında büyüyen çocuklara göre çok yüksek olduğu, bununla birlikte dışa ve içe yönelim sorunlarının, düşünce ve dikkat sorunlarının da yine kurum bakımında kalan çocuklarda ailesi yanında yetişen çocuklara göre yine anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra SHÇEK Kuruluşlarında yapılan yeni araştırmalardan birini gerçekleştiren (Demircan, 2009: 97-98), “çocukların ailevi, çevresel ve psikolojik nedenlerle kanunla muhalefete düştüğünü, koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde bakım tedbiri uygulanan çocukların biyolojik ve kimlik yaşlarının uyumsuz olduğunu, geniş yaş aralıklarında hizmet veren kuruluşlarda büyük suça sürüklenen çocukların küçükler üzerinde belirgin baskılarının olduğunu” ortaya çıkarmıştır.

İnal, Uyanık ve Özsüer (2009: 302-303), “Yetiştirme Yurdu’nda ve Ailesi İle Birlikte Yaşayan 12-18 Yaş Arasındaki Çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden Haberdar Olma Düzeylerinin İncelenmesi” araştırmasında, yetiştirme yurdunda ve

ailesi ile birlikte yaşayan çocukların çoğunluğunun Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden haberdar olduğu belirlenmiştir.

Karakaş ve Kocaoğlu (2010), "Çocuk ve Aile Sorunları Kapsamında 13-18 Yaş Grubu Çocukların Bakım Modellerinin Karşılaştırılması" adlı araştırmasında; "kurum bakımındaki çocukların önemli bir çoğunluğunun düzenlenen etkinlik/faaliyetlere katılım göstermediklerini, yarıdan fazlasının ise yurttan kalmayı istemediğini" ortaya koymuştur.

Gezgin (2010), "Suça Sürüklenen Ergenlerde Denetim Odağı: İzmir Örneğinde Bir Çalışma" adlı araştırmasında; ergenlerin vakitlerinin çoğunu arkadaşları ile geçirdiği, anlamlı bir kısmının eğitimine devam etmediği, çoğunun 2-3 kardeşinin olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca kurum bakımı hizmeti alan kesime yönelik çeşitli zamanlarda yapılan araştırmalarda ise;

- a) SHÇEK'ten ayrılan her 10 gençten 2'si kendinde eğitim eksikliği olduğunu düşündüğü, SHÇEK'in daha eğitilmiş, nitelikli kişiler yetiştirmesi gerektiğini,
- b) Çocuğu SHÇEK'te kalan ailelerin çocukları ile bağlarının zayıfladığı ve ailelerin SHÇEK'in aile bağlarını güçlendirici, aileyi eğitici/geliştirici hizmetlerinden yararlandırılmadığını, ailelerin %48'inin çocuğunu nadiren ziyaret ettiğini veya hiç ziyaret etmediğini,
- c) Gençlerin en çok zorlandıkları konunun "sosyal hayata alışmak" olduğunu,
- d) SHÇEK'ten ayrılan gençlerin %16'sı ayrılan gençlere rehberlik, danışmanlık hizmeti sağlanması gerektiğini düşündüğünü,
- e) Bünyesinde SHÇEK genci çalıştıran kurum yöneticilerinin %40'ının SHÇEK gençlerinin kişisel gelişimlerinin artırılması gerektiğini; sorumluluk alma isteği, işi ile ilgili inisiyatif kullanma, sorunların üstesinden gelme ve stres altında çalışma becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini,
- f) Toplu yaşamdan kaynaklanan kitle psikolojisi ile bazen olumsuz ortak tutum ve davranışlar gösterdiklerini ortaya koymuştur (SHÇEK, 2009: 167).

4. KORUNMAYA MUHTAÇLIK KAVRAMI

Çocuk konusunun dünyada önem kazanmasının iki önemli nedeni vardır. İlki; 19. yüzyılda İngiltere ve Avrupa'nın büyük endüstri merkezlerinde çocukların ve

gençlerin istismar edilmesi, ikincisi ise; Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının milletlerin bünyesinde meydana getirdiği düzensizliklerin neden olduğu sosyal sorunlardır. Savaşlar sonucunda; beslenme, işsizlik gibi sosyal sorunlar meydana gelmiş, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar artmıştır.

1924, 1961, 1982 Anayasalarına bakıldığında; 1961 Anayasası'nın iki dünya savaşı sonrasında, kimsesiz, yetim çocukların ve parçalanmış ailelerin artışı nedeni ile uluslararası bildirgelerin de etkisi ile aile ve çocuk politikalarının temellerini oluşturan hükümler konulan en ileri düzenleme olduğu görülmektedir. 1961 Anayasası, 35. maddesi devleti, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri almak ve bunun için kurumlar kurmakla sorumlu kılmıştır. Çocuğun çalışma yaşamında korunması, ilköğretimin kız ve erkek tüm çocuklara zorunlu olması, eğitimin parasız olması, yoksul öğrencilere burslar verilerek okutulmalarının sağlanması gibi "sosyal adalet" ve "sosyal devlet" kavramlarını yaşama geçirmiştir (Akyüz, 1999: 497).

Korunmaya muhtaç gençler de, tüm gençlik gibi, toplumun geleceğinin bir parçasıdır. Korunmaya muhtaç çocuklar ve gençler nicelik ve nitelik yönünden genç nüfusun önemli bir risk grubunu oluşturur. Gerekli olanaklar sağlanmadığı ve yetişme koşulları iyileştirilmediği takdirde, sosyal, kültürel ve ekonomik yoksunluklarıyla toplumsal gelişme üzerinde olumsuz etkiler doğuracak, yeni sorunlara yol açabilecek bir konumdadırlar (Cılga, 1989: 42).

Korunmaya muhtaç çocuk, geniş anlamda belli zaman kesitinde o toplum standartlarına göre, çocuğun temel bakımı, yetişmesi, korunması ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının engellenmesi şartlarını içermektedir. Çünkü ana-baba ya da kimsesiz, varlıklı veya varlıksız, suçlu ya da suçsuz, herhangi bir eksikliği olması veya olmaması gibi bireysel özellikleri dikkate almaksızın hukuki bakımdan sağ ve tam doğduğu andan başlayarak ergin olduğu ana kadar her çocuk korunmaya muhtaçtır (İnan, 1970: 42). Çünkü çocuk yeterli fiziksel ve zihinsel gelişime sahip değildir.

Dar anlamıyla korunmaya muhtaçlık kavramı ise, bir çocuğun kanunun emrettiği ölçüde özen ve bakım görmemesi sonucunda beden, ruh ve fikir güvenliğinin tehlikeye düşmesini ifade eder (Akyüz, 2000: 449).

1993 yılında, Türkiye’de toplam nüfus içindeki korunmaya muhtaç çocukların (0-18 yaş) sayısının (%2’lik muhtaç oranına göre) 524.141 olduğu bulunmuştur. Ancak bu rakamların gerçek rakamlara göre çok düşük olduğu, gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir (UNICEF, 2001).

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) Türkiye 2009 verilerine göre; 2008 yılı nüfus sayımında ülkemiz nüfusunun 10-19 yaş aralığından yer alan kişi sayısının %2’si 153.146 kişi olup yaş aralığı ergenlik dönemine yaklaştırıldıkça korunmaya muhtaç çocuk sayısı düşmektedir. 0-19 yaş aralığına göre ise Türkiye’de yaklaşık 499.474 korunmaya muhtaç çocuk olduğunu göstermektedir.

4.1. KORUNMAYA MUHTAÇLIK KOŞULLARI

Geleceklerini güven altına almak isteyen toplumlar, hangi yaşta ve durumda olursa olsun tüm çocuklara sahip çıkarak iyi bir nesil yetiştirmek zorundadırlar (Bola, 1995: 189). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de aile içinde, ailesiz ve özel durumdaki çocukların korunması ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Örneğin, çocukların, ana-babaları tarafından yetiştirilme, ana-babasından ayrılmama, ailesi dışında bakım ve koruma altına alınma, istismara karşı korunma bunların arasında sayılabilir. Bir kısmı ise, ekonomik ve sosyal haklar grubuna girerler. Çocuğun ekonomik sömürüye, her türlü tehlikeli işe ve eğitime, sağlığına ve toplumsal gelişmesine zarar verecek çalışmalara karşı korunması gibi haklar da bu gruba örnek verilebilir (Aktürk, 2006: 28-29).

Hem Medeni Kanununda, hem SHÇEK Kanunu’nda hem de Çocuk Koruma Kanunu’nda korunmaya muhtaçlık koşulları farklı söylemlerle gerçekleştirilmiş olsa bile aslında genel değerlendirmede ortak noktaları mevcuttur. Ancak en açık ve geniş tanımın SHÇEK Kanunu’nda yapıldığı düşünülmektedir. SHÇEK Kanunu’nda korunmaya muhtaç çocuk sayılabilmek için genel ve özel olmak üzere iki şart aranmaktadır.

4.1.1. Genel Şartlar:

Genel şart, çocuğun beden, ruh ve ahlak gelişiminin veya şahsi güvenliğinin tehlikeye düşmesidir. Fiziksel olarak; 16 yaş altı her türlü işte çalıştırılma, 16-18 yaş aralığında çıraklık eğitim dışında çalıştırılma, sokağın iş alanı olarak tercihi (simit,

kağıt mendil, su satma işleri) ve sosyal tehlikelere karşı korunmasız bırakılması, çocuğun fiziksel gelişimini tehdit eden marjinal işlerde çalıştırılması (inşaat ve mevsimlik işler), yaşına ve gelişimine uygun beslenmesi, öz bakım yetersizliği, çağa uygun uyumlu giydirilmemesi, fiziksel-zihinsel ve sosyal gelişimini engelleyecek barınma koşulları, kötü muamele ve yeterli sağlık hizmetlerinden yararlandırılmama durumunda çocuğun bedensel bütünlüğü tehlikeye düşmektedir.

Aile içi çocuğa yönelik şiddet, çocukta fiziksel yaralanmalara yol açmasının yanı sıra bilişsel, davranışsal, sosyal ve duygusal fonksiyonlar üzerinde zararlı etkilere de sahiptir. Şiddet, çocuklarda sağlık sorunlarına yol açmakta ve aile içi şiddetin tüm genetik hastalıkların toplamından daha fazla insanın hayatına zarar verdiği bildirilmektedir (Nicolson ve Wilson, 2004: 267).

Ruhsal gelişimin tehlikeye düşmesi ise, çocuğun psikolojik ve duygusal sarsıntılara ve çöküntülere uğraması ya da böyle bir tehlikenin bulunması anlamına gelir. Sürekli aşağılanan, hor görülen, gelişimi olumlu desteklenmeyen çocukların duygusal gelişimi tehlikeye düşer.

Çocuğun ahlaki gelişimi ise, fuhuşa, dilencilığe veya hırsızlığa teşvik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya yönelmesi, evden veya okuldan kaçmayı alışkanlık haline getirmesi, sürekli yalan söylemesi ve çalışmaya karşı direnç göstermesi nedeniyle tehlikeye düşer.

4.1.2. Özel Şartlar:

Bu şartlar, daha çok çocuğun öz ailesi ile ilgili şartları kapsamaktadır. Bunlar;

a) Ana veya Babasız veya Ana ve Babasız Çocuklar: Bu çocuklar; Türk Medeni Kanunu (TMK) çerçevesinde gerçekleşmiş evliliklerden doğan, ancak ölüm ya da boşanma/terk gibi nedenlerle ana ya da babasını veya her ikisini de kaybetmiş çocuklardır. Ana-babanın ya da birinin hatta yakınlarının (dede-nine, hala, amca, dayı gibi) korumasından yoksun kalan çocukların beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikeye girebilir ve bu çocuklarda süreç içerisinde korunmaya muhtaç hale gelebilirler.

b) Ana ve Babası veya Her İkisi de Belli Olmayan Çocuklar: Bunlar evlilik içinde doğarak nüfusa tescil ettirilmeden terk edilen, evliliğin ortadan kalkmasından sonra doğmuş veya evlilik dışı ilişkiler sonucu doğmuş, ancak yapılan araştırmalara

rağmen ana-babası belirlenememiş, kimse tarafından aranmayan cami avlusu, kapı önlerine terk edilen çocuklardır.

c) Ana veya Babası veya Her İkisi Tarafından Terk Edilen Çocuklar: Bu çocuklar; çeşitli nedenlerle, Medeni Kanunun velayet sahiplerine yüklediği görev ve sorumlulukları kasten yapmadıkları ya da kendi yetersizlikleri nedeniyle yerine getiremeyen ana-babalarca terk edilmiş çocuklardır. Velayetleri kaldırılmış ana babaların çocukları da bu grupta değerlendirilebilir.

d) Ana ve Babası Tarafından İhmal Edilip Kötü Alışkanlığa İtilen Çocuklar: Bu çocuklar; kanunun ana-babaya yüklediği çocuğu gözetmek, ona nezaret etmek, denetlemek görevlerinde gösterdikleri ihmal dolayısıyla fuhuşa, dilencilığe, alkollü içecekleri veya uyuşturucu maddeleri kullanma alışkanlığına, her türlü sosyal tehlikelere sürüklenme tehlikesiyle karşılaşan çocuklardır. Başlık parası için akranına veya kendisinden çok büyük kişilerle evlendirilen çocukları bu grupta değerlendirmek mümkündür. Kişiliğın temel belirleyicilerinden olan öz-saygı gelişiminde aile içi ilişkiler, özellikle olumlu ana baba tutumlarının etkisinin yüksek olduğu bilinmektedir.

Medeni Kanunun 346. maddesine göre, ana-baba görevlerini yapmadıkları takdirde, hakim çocuğın korunması için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Çocuğu korumak için koruma önlemi ya da kararı alınabilmesinin şartı ise onun güvenliğinin tehlikeye düşmüş olmasıdır. Böyle bir durum söz konusu olduğunda gerek ana-babanın, gerekse çocuğın rızası olmasa bile, durumdan haberdar olan hakim kendiliğinden harekete geçer (İnan, 1970: 35).

SHÇEK Kanunu ile korunmaya muhtaç çocukları belirlemek, korumak, bakmak, yetiştirmek üzere gerekli hizmetleri yürütmek yükümlülüğü SHÇEK Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Genel Müdürlük adına bu yükümlülüğü, illerde İl Sosyal Hizmet Müdürlükleri, ilçelerde ise İlçe Sosyal Hizmet Müdürlükleri yerine getirir.

Korunmaya muhtaç çocuk, suç mağduru çocuk ve suça sürüklenen çocuk ile sokak çocuğu ve sokakta çalışan çocuk arasında yakın ilişki vardır. Çünkü her sokakta çalışan veya sokakta yaşayan çocuk, potansiyel olarak suç mağduru veya suça sürüklenen çocuktur. Bu nedenle; sokak çocuğu olgusundan da kısaca bahsetmek gerekir.

Türkiye’de 1950’li yıllarda yaşanmaya başlayan göç ve kentleşme olguları “sokak çocukları sorununun” temeli olarak gösterilebilir. Sokak çocukları olgusu Türkiye’de “Köprüaltı Çocukları” olarak da bilinmektedir (Uluğtekin, 1997: 113-118).

Sokak çocuklarının ortaya çıkışında birçok faktör rol oynamaktadır. Çarpık kentleşme, düşük sosyo-ekonomik düzey, göç ve beraberinde getirdiği sağlıksız yerleşim bölgeleri, parçalanmış aile, aile içinde şiddet, değişik eşler ve onların çocukları, cinsel ve duygusal istismar, eğitimsizlik ve her türlü istismar ve ihmal çocukları ailenin dışına, başıboşluğa ve sonuçta sokağa itmektedir. Bu kentleşmenin sonucu olarak sokak çocuklarının sayısındaki artış endişe verici boyutlara doğru yükselmektedir (Polat, 2007: 55).

Sokak çocukları olgusu genellikle göç veren ve göç alan iller arasında yaşanmaktadır. Göç ve yoksulluğun egemen olduğu illerimizde çocuklar çeşitli nedenlerle ihmal ve istismar edilmektedir. Bu ihmal ve istismarın en önemli görünümü, çocukların hızla sokağa itilmesidir. Sokağa itilen çocuk başlangıçta aile bütçesine destek sağlamak gibi masum gerekçelerle işe başlamakta, ancak zamanla çeşitli suç ve kötü alışkanlıklar kazanmakta, kişisel gelişimini risk eden deneyimlere maruz kalmaktadır. Bu koşullarda sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklar, günlerini başıboş olarak sokakta geçirmektedir. Çocukların ve gençlerin zihinsel, ruhsal ve bedensel gelişiminin güvence altına alınması 1982 Anayasası’nın da belirttiği gibi önemli bir kamusal yükümlülüktür.

UNICEF sokak çocuklarını çocukların aileleriyle olan ilişkilerinin düzeyine göre üç kategoride sınıflamaktadır:

- 1. Grup:** Aileleriyle sürekli ilişkisi olan “sokakta çalışan çocuklar”, günlerini sokakta çalışarak geçirseler de ailelerinin koruması ve denetimi altındaki çocuklardır.
- 2. Grup:** Aileleriyle zaman zaman ilişki kuran “sokaktaki çocuklar”dır. Bu çocukların aile bağları zayıflasa da tümüyle kopmamıştır. Kendilerini halen ana-baba ve kardeşleriyle özdeşleştirmektedirler. Gününü sokakta bir şeyler satarak ya da dolaşarak geçiren, çoğu zaman geceleri evlerinde kalan çocuklardır.
- 3. Grup:** Aileleriyle hiç ilişkisi olmayan “sokaktaki çocuklar”dır. Genelde toplumun en yoksul kesiminde ve parçalanmış ailelerin çocuklarıdır. Ailelerinden

ya zorla ya da kendi istekleriyle ayrılan bu çocuklar günün 24 saatini sokakta geçiren “sokağın çocukları”dır.

Bütün tanımsal farklılıklara rağmen; literatürde yaygın bir biçimde kabul gören bir sınıflama, özellikle geri kalmış ülkelerin sokaklarındaki çocukları, sahip oldukları aile desteğine göre, başlıca üç kategoriye ayırmaktadır. Bunlar; 1. Sokak çocuğu olmaya aday olanlar, yani aileleriyle oturan ve sokakta çalışan çocuklar, 2. Aile desteği yetersiz ve/veya süreksizlik gösterenler, yani sokaktaki çocuklar, 3. Aile desteğinden neredeyse bütünüyle yoksun olanlar, yani sokak çocukları (Zerrinoğlu, 1995: 159-181).

Ülkemizde son yıllarda sayıları hızla artan “sokağın çocukları” evinden atılan, kaçan, ailesi olmayan veya ailesi tarafından bütünü ile başıboş bırakılan çocuklardan oluşmaktadır.

4857 sayılı İş Kanununun 71. Maddesi gereği on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler (ÇSGB, 2006: 26). Sokak çocuklarının bağlayıcı kanuna rağmen çalıştırılması tamamen çocuk işçi emeğinin sömürüsü olarak ortaya çıkmaktadır.

Çocukların sokakta çalışması, uzun saatler sokakta olmalarına, beslenme ve sağlık sorunları yaşamalarına, eğitimlerinin aksamasına neden olmaktadır (Karatay ve diğ., 2003: 254-272).

Çocuğu sokağa iten nedenler ise çok çeşitlidir. İşsizlik, iç göç, eğitimsizlik ve eğitimde fırsat eşitsizliği, sosyal güvenlik sorunu, çok çocukluluk, gecekondulaşma ve çarpık yerleşme, aile parçalanması, aile içi şiddet, ihmal ve istismar, okul, arkadaş ve iş çevresindeki negatif etki, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi nedenler Türkiye şartlarında en geçerli faktörlerdir (İçli, 2009: 139). Sokağa taşınmış çocuk özellikle vaktinin tamamını sokakta geçirmeye başlamışsa, hiçbir kişi, grup ve otoritenin gözetim ve korumasında değildir. Böylece birçok sosyal tehlikeye karşı korunmasız ve başıboş kalmaktadır.

4.2. YASALARDA KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK TANIMLARI

Ülkemizde korunmaya muhtaç çocuk, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuk tanımları farklı yasalarda tanımlanmış olup birbirlerine yakın ve birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir. Bunlar;

4.2.1. Medeni Kanunda: Bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede olan veya manen terk edilmiş halde kalan çocuklar korunmaya muhtaçtır. Yine Medeni Kanuna göre, aile içinde kalması ailenin huzurunu, onlardan katlanmaları beklenmeyecek derecede, bozan çocuk da korunmaya muhtaç olarak nitelendirilmiştir (4721 sayılı TMK, m.347).

4.2.2. SHÇEK Kanununda: Korunmaya muhtaç çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişmeleri tehlikede olup:

Ana ve babasız, ana ve babası belli olmayan, ana ve babası tarafından terk edilen, ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhuşa, dilencilığe, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan çocuktur (SHÇEK Kanunu, m.3/b).

4.2.3. Çocuk Koruma Kanununda: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen suç mağduru olan çocuk korunmaya muhtaç çocuk sayılmaktadır (5395 sayılı ÇKK, m.3/1).

Kanunlarda çocuk tanımları teknik olarak farklı bir algıya yol açsa da aslında genel anlam ve içerik olarak birbirlerine çok yakındır. Her üç Yasa'nın da ortak noktası çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal yönlerden korunmaya gereksimi olmasıdır. Tanımlar, çocuk üzerinde odaklanarak yapılmıştır.

Ayrıca ana babası tarafından kötü muamele gören, aşağılanan, gücünün üzerinde çalıştırılarak istismar edilen çocuklar da korunmaya muhtaç sayılmalıdır (Sayita, 1996: 46).

4.2.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (ÇHS m.19/1) de korunmaya muhtaç çocuk tanımı yapılmamış, ancak hangi hallerde çocuklar için koruyucu önlemler alınacağı düzenlenmiştir. Bu haller, çocuğun ana-babasının ya da ondan birinin, kanuni vasi ya da vasilerinin ya

da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddete veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, irza geçme dahil her türlü istismara ve kötü muameleye uğramasıdır (SHÇEK, 2011b: 17).

4.3. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLERİN BELİRLENMESİNDE SOSYAL İNCELEME RAPORLARININ ROLÜ

Ergeni tanıyıp anlayabilmek için yetiştiği aileyi ve çevreyi iyi incelemek gerekir (Onur, 1995; Yörükoğlu, 1990). Sosyal inceleme raporu; “suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuğun bireysel özelliklerini, yaşam koşullarını, aile ve sosyal çevresini, problemin kaynağını tespit etmek ve sorunlarının tanımlanıp çözümüne ilişkin programlama yapabilmek amacıyla, sosyal hizmet eğitimi almış sosyal çalışmacılar tarafından hazırlanan rapor” şeklinde tanımlanabilir (Tomanbay, 1999: 246).

Sosyal çalışma görevlilerince hazırlanan sosyal inceleme raporları suça sürüklenen çocuğun tekrar topluma kazandırılması için izlenecek planı oluşturmaktır. Sosyal inceleme raporları özellikle suça sürüklenen çocukların suçtan korunması ve tekrar suça sürüklenmeden toplumsallaşmasında aile ve/veya çocuğa yönelik mesleki müdahale planını oluşturması açısından da önem taşımaktadır.

Korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi ve belirlemenin yapılması amacıyla yürütülen inceleme ve araştırmalar büyük önem taşır. Kamu kaynaklarının gerçekten gereksinimi olanlara aktarması ve çocuğun kişiliğine en uygun önlemin seçilmesi anlamına gelen bu incelemenin uzman personelce yapılması gerekir (Kahramanoğlu, 1983: 81).

Ayrıca çocuk adalet sisteminin belkemiği olan sosyal inceleme raporları (SİR), suça yönelen çocuğun bireysel ve toplumsal gereksinmelerinin değerlendirildiği ve böylece çocuğun bireyselleştirildiği raporlardır. SİR, hem çocuğun suça yönelme nedenlerini ve gereksinmelerini tanımlama, hem de çocuğun gereksinim duyduğu hizmetleri belirleme ve geliştirme açısından önem taşır. Bu nedenle sosyal inceleme raporları suça yönelen çocuk ve çevresiyle nasıl çalışması gerektiğini içeren “bireysel müdahale planına” temel oluşturur (<http://www.murataydin.name.tr>, 23.03.2011). Sosyal inceleme raporları, çocuklar hakkında hem yargılamada hem de uygun koruyucu ve destekleyici tedbirlerin

belirlenmesinde savcı ve hakimler için olay ve olay yerinin fotoğrafının çekilmesi, resmedilmesi gibi bir anlam taşımaktadır.

Sosyal devlet olmanın gereği olarak hizmetin vatandaşın ayağına götürülme arzusu, zaman zaman nitelikli personel ve araç sınırlılığı nedeniyle hizmeti geciktirmekte, hatta hizmet verilememekte, bu da ihtiyaç sahibinin sosyal yardım kaybına uğramasına neden olmaktadır. Bununla birlikte işin ivedi ve en kısa yoldan gerçekleştirilme gayreti nedeniyle işin yeterli kriterler dışında tutulmasını kaçınılmaz hale getirebilmektedir.

İnsanın toplumsallaşma serüveni doğumundan ölümüne kadar devam eder. Bu yönüyle denilebilir ki hayat, öğrenerek, gelişerek ve değişerek sosyalleşmektir (Özpolat, 2010: 11). Aile çocuğun toplumsallaşmasında önemli bir yere sahiptir. Öz anne baba yanında kalan çocukların toplumsallaşması hem daha hızlı hem de daha uyumlu olmaktadır. Aile korumasından yoksun çocuklar sokağa yönelebilmekte ve sokağın tehlikelerine maruz kalarak suç mağduru veya suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuk olabilmektedir. Çocuk için en ideal yaşam ve korunma yeri ailedir. Ancak çocuğun aile yanında kalması mümkün değil ise o zaman çocuk sosyal devlet politikaları sonucu oluşturulmuş yatılı sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER

1. SUÇ MAĞDURU VE SUÇA SÜRÜKLENEN KORUNMAYA MUHTAÇ ERGEN ÇOCUKLARA VERİLEN HİZMETLER

Sosyal hizmet uygulamalarında çocuğun yüksek yararı gözetilerek öncelikle öz ailesi yanında kalması amaçlanır. Ancak öz ailesi yanında kalması mümkün olmaz ise o zaman evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılarak biyolojik olmasa bile yasal bağ kurularak yine bir aile yanında kalması hedeflenir. Tüm bunlara karşın bir aile yanına yerleştirelemeyen çocuklar artık yaşlarına uygun yatılı sosyal hizmet kuruluşlarından yararlandırılır.

Korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetler genel olarak üç aşamada gelişim göstermiştir. Bunlar; 1- Korunmaya muhtaç çocukların büyük gruplar halinde bakımı (kışla tipi yetiştirme yurtları), 2- Büyük grup bakımının zararlarının anlaşılması üzerine koruyucu aile hizmetlerinin ve daha küçük grup bakımı hizmetinin gelişimi ve uygulanması (yetiştirme yurtlarında oda sistemine geçiş ve sevgi evleri uygulamaları), 3- Çocuğun öz ailesinde bakımının sağlanmasına yönelik destekleyici çalışmaların yapılması ve en kötü ailenin en iyi kurumdan iyi hizmet vereceğine ilişkin bakış açısının gelişmesidir (Gökçearslan Çifci, 2009: 55). Ülkemizde de tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi üçüncü aşama hizmetlerine ağırlık vermeye başlanmıştır.

1.1. ALTERNATİF SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Toplumun geleceğini şekillendirmede etkisi çok büyük olan yeni nesillerin fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmaları, kendi değerlerinin farkında olarak yetişmeleri ve bu değerleri insanlığın yararına kullanabilmeleri, onlara sağlanacak olan koşullarla yakından ilgilidir. Çocuğun, bir birey olarak çıkarını gözeten ve çocuğun çıkarını toplumun çıkarı ile bütünleştiren bir yaklaşım, çocuğun, toplumun geleceği olduğu düşüncesine zemin hazırlamaktadır. Çocukların sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bireyler olarak yetiştirilmeleri toplumun bugünü ve geleceği ile örtüşmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001: 36).

1.1.1. Koruyucu Aile Hizmetleri:

Koruyucu aile hizmetleri, SHÇEK Koruyucu Aile Yönetmeliği doğrultusunda yürütülmektedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yasasının 23. Maddesine dayanılarak 14 Ekim 1993 tarihinde çıkartılmış, 21728 Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Koruyucu aile bakımı, çocuğa öz ailesi tarafından bakılmadığı, çocuğun evlatlık olarak verilemediği durumlarda geçici veya devamlı bir süre için bakımının sağlanmasıdır (Üstüner, Erol ve Şimşek, 2005: 130-140). Kısa veya uzun süreli, bedelli veya bedelsiz olarak çocuk bakımını üstlenen, çocuğun aile ortamında yaşamasını sağlayan, öz anne-baba yerini tutabilecek aileler veya kişilere koruyucu aile denir. Koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocuğa karşı;

1. Öncelikle fiziksel ve psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı olabilmesi için gerekli koşulları sağlamak,
2. Çocuğun yeteneklerinin ve becerilerinin el verdiği ölçüde öncelikle eğitim ve öğretimi ya da meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermek,
3. Çocuğun varsa öz ailesi ve akrabaları ile uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamak gibi yükümlülükleri bulunmaktadır (SHÇEK, 2007: 20).

Koruyucu aile bakımında, farklı özellikleri, bilgi ve becerileri bulunan aileler, farklı sorunları, yaşam öyküleri ve bireysel özellikleri olan korunmaya muhtaç çocuklara, koruma, bakma büyütme ve tedavisini destekleme gibi amaçlarla bu hizmeti sağlamaktadırlar (Wilson ve diğ., 2003: 991-1003, Holland ve Kevin, 2004: 117-135).

Aile parçalanmaları sonucunda, çocuklar bir süre ailesinden ayrı kalmak zorunda kalabilmektedir. Bu nedenle koruyucu aile hizmetindeki amaç, çocukların ailelerinden ayrı oldukları bu zorlu dönemi en asgari zararla, fazla zarar görmeden geçirmelerini sağlamaktır (Yolcuoğlu, 2009: 50). Koruyucu ailenin, yanına yerleştirilen çocuğa karşı yükümlülüklerini yerine getirmemesi, çocukla koruyucu aile arasındaki uyumsuzlukların tüm mesleki çalışmalara rağmen giderilememesi, koruyucu ailenin çocuğa istenilen şekilde bakmadığının belirlenmesi, çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması, koruyucu ailenin herhangi bir nedenle koruyucu aile olmaktan vazgeçmesi durumlarında koruyucu aile

sözleşmesi iptal edilerek çocuk koruyucu aileden geri alınır (SHÇEK Koruyucu Aile Yönetmeliği, Değ., 2006: 2).

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere talepte bulunan koruyucu ailelere, çocuk başına her yıl Bütçe Kanunu ile tespit edilen memur maaş katsayısının, en yüksek Devlet memuru gösterge rakamlarıyla çarpımı sonucu bulunan miktarın 0-6 yaş % 45'i (2011 Yılı 1. altı aylık dönemi için 265 TL), 7-12 yaş % 50'si (295 TL), 13-18 yaş % 55'i (324 TL), 19+yaş % 60 (354 TL) ile çarpımı sonucu bulunan miktarlar üzerinden ödeme yapılır (SHÇEK Koruyucu Aile Yönetmeliği, Değ., 2006: 3).

Ayrıca özürlü çocuklara, koruyucu aile olan ailelere, yapılacak ödemeler ise SHÇEK Genel Müdürlüğü'nce belirlenen özür ve yaş durumuna göre yukarıda belirtilen rakamların iki katı şeklinde yapılır. Bunlarla birlikte; koruyucu aile yanında bakılan çocuklar için koruyucu ailelere koruyucu aile yanında bakılıp okula giden çocuklara, her yıl bir defaya mahsus olmak üzere Eylül ayında okul masraflarının karşılanması amacıyla ödemeler üç kat, koruyucu aile yanındaki bütün çocuklara, yıllık giyim masraflarının da karşılanması için Şubat ve Ağustos ayları ödemeleri iki kat olarak ödeme yapılır. Ayrıca okula devam eden ya da öğrenimini sürdürememiş çocuklara, kurum bakımındaki çocuklara verilen miktarlar üzerinden harçlık, tam gün öğrenim görüp de yemeklerini evde yeme olanağı bulamayan çocuklara, öğrenim süresince harçlıkları iki kat artırılarak, okulu ailenin bulunduğu yerden uzak olanlardan okul servisi ile okullarına gitmek zorunda kalan çocukların okul servis ücretleri ile özürlü çocukların servis ücretleri, servis bulunmaması halinde gidiş-gelişlerdeki ulaştırma giderleri otobüs bilet ücretleri karşılığı şeklinde ödenir (SHÇEK Koruyucu Aile Yönetmeliği, Değ.2006: 3).

Bunlarla birlikte, bir meslek edinmek üzere kamu ya da özel kuruluşlar tarafından açılan kurslara katılacakların kurs süresince kurs bedelleri, eğitim ve öğretimlerine ilişkin etüt, kurs, yaz okulu, harç, sınav ve kayıt ücretleri ve başka illere öğrenim amacı ile gitmesi gereken çocukların ulaştırma giderleri de yine kurum tarafından ödenir. Ülkemizde koruyucu aile hizmetleri için ücretler çok iyi koşullara ulaştırılmasına ve sürekli tanıtımlar yapılmasına karşın, halen KMÇ, SMÇ ve SSC'nin ancak %2'sinin koruyucu aile yanında kalması sağlanabilmektedir. Bunun

temel nedeni olarak dini tutumlar gösterilmektedir (Önal, 2008). Ailelerin erkek çocuğa koruyucu aile olduklarında ailenin kadın bireyi, kız çocuğa koruyucu aile olduklarında ise erkek bireyi için namahrem olduğu inancı ülkemizdeki koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaşmasını önemli düzeyde engellemektedir.

1.1.2. Aile Yanında Bakım:

Bu bakım türünün ortaya çıkışı diğer bakım türlerine nazaran oldukça eskidir. İngiltere’de 1601 yılında Elizabeth Yoksulluk Kanunu ile bakıma muhtaç çocukların sorumluluğunu yüklenmiş olan ana-baba ve akrabalara nakdi yardım yapılması öngörülmüştür (Akyüz, 2000: 32).

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun (9/b) maddesine göre, “öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek” SHÇEK’in görevleri arasında sayılmaktadır (28282 sayılı SHÇEK Kanunu, 1983: 7).

Çocukları koruma hizmetlerinde son yıllarda özellikle gelişmiş ülkeler başta olmak üzere bütün dünyada aile birliğinin korunması yaklaşımı sosyal hizmet uygulamaları açısından en önemli yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde korunmaya muhtaç çocuklara aile yanında bakım hizmeti sağlanmakta, kurumu bakımı çok acil durumlarda ve aile yanında bakılmasının çocuk için önemli tehdit oluşturması durumlarında uygulanmaktadır (SHÇEK, 2007: 19).

Ülkemizde ise korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetlerin kurum bakımında yoğunlaştığı bilinmektedir. Ancak KMC, SMC ve SSC’nin %75’i kurum bakımında kalmaktadır. Çocukların fiziksel, duygusal ve zihinsel gelişimlerini ve sağlıklı toplumsallaşmasını sağlamakta yetersiz kaldığı birçok araştırma ile ortaya konmuştur (Önal, 2008).

1.1.3. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri:

SHÇEK Genel Müdürlüğü Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği kapsamında temel gereksinimlerini karşılayamayan ve yaşamlarını en asgari düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde yapılan ayni ve nakdi sosyal yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar, koruyucu ve önleyici bir işleve sahiptir. İlçe kaymakamları ve vali yetkilerinde

olmak üzere geçici ayni-nakdi yardımlar, bir yıl süreli nakdi yardımlar, uzun süreli nakdi yardımlar şeklinde uygulanmaktadır. Söz konusu sosyal yardımlardan;

- a) Ekonomik yoksunluk nedeniyle haklarında korunma/tehdire karar aldırılarak, sosyal hizmet kuruluşlarının himayesine bırakılan, desteklendikleri takdirde ailesi veya yakınları tarafından yanlarına alınabilecek özellikleri taşıyan çocuklar,
- b) Ekonomik yoksunluk nedeniyle haklarında korunma/tehdire karar alınarak Kuruma ait bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesi talep edilen ve kendilerine sosyal ve ekonomik destek sağlanamaması durumunda Kuruma ait sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesi zorunlu görülen, ancak korunma/tehdire karar alınmaksızın sosyal ve ekonomik destekle ailesi veya yakınları tarafından bakılabilecek çocuklar,
- c) Koruma/tehdire kararlı iken yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle yetiştirme yurtlarından ayrılan, bir iş ve meslek sahibi olamayan gençler,
- d) Sosyal ve/veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup; korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan, sosyal çevrelerinden uzaklaşmadan evlerinde yaşamlarını sürdürmek isteyen ve 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanundan yararlanamayan 60 yaşını doldurmuş ve 65 yaşını doldurmamış yaşlılar,
- e) Korunma kararı olmamakla birlikte maddi sorunlarla karşılaşarak eğitimini devam ettiremeyecek duruma düşen ilköğretim ve orta öğretimdeki öğrenciler,
- f) Tabii afetler nedeniyle muhtaç duruma düşen aileler veya yakınlarını kaybederek kimsesiz ve korunmasız kalmış kişiler, olağanüstü bir felaket, hastalık veya kaza geçirerek belirli bir süre kendisinin ve geçindirmekle yükümlü bulunduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlar, hayati tehlike arz eden ve ameliyat gerektiren durumlarla karşılaşan kişiler ekonomik yardımlardan yararlandırılır (SHÇEK Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği, Değ.2011: 2).

1.1.4. Kurum Bakımı:

Bir ailenin olmadığı ya da ailenin fonksiyonlarını yerine getiremediği durumlarda, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara resmi ya da özel kurumlarca

geçici ya da sürekli olarak sunulan bakım hizmetlerine verilen bir addır (Güran, 1983: 15). Kurum bakımı, çocuğun kendi evinden uzakta olduğu 24 saatlik tam zamanlı bir bakımdır. Bu bakım türü, ülkemiz gibi sosyo-ekonomik yönden az gelişmiş toplumlarda korunmaya muhtaç çocuklar için en yaygın hizmet türüdür (Yolcuoğlu, 2009: 50).

Aile yapısından farklı bir yapıda olan kurum bakımı, “bir aile ortamında bulunamayan çocukların kendileriyle herhangi bir kan bağı olmayan diğer çocuklarla birlikte gruplar halinde ya da topluca yaşamaları ve yine kendileriyle kan bağı olmayan ve biyolojik ebeveynlerin yerini alan yetişkinlerce bakılmaları” olarak tanımlanabilir (Güran, 1983: 150). Kısaca kurum bakımı, çocuklar için ailenin olmaması ya da işlevlerini yapamaması durumlarında son çare ve bazen de ilk önlem ya da tampon tedbir olarak başvurulmuş bakım biçimidir.

Aile ortamından uzak, yurtlarda yaşayan çocukların fizyolojik ve sosyal yönden akranlarıyla farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Büyüme ve gelişim üzerine etkili olan faktörlerden birçoğu ile iç içe yaşayan yurt çocuklarında, psikolojik etkenlere bağlı olarak gelişen alışkanlıklar ve bunun takip eden hastalıklar oluşabilir (Akalar, 1994: 1).

Tüm sosyal hizmet uygulamaları içerisinde kurum bakımı hem ekonomik olarak en yüksek maliyetli, hem de alternatif sosyal hizmet uygulamaları içerisinde suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklar açısından en fazla sosyal risk bulunduran hizmet modelidir.

1.2. ÇOCUK KORUMA KANUNU KAPSAMINDA KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR UYGULAMALARI

Uluslar arası belgelerde, suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların yetişkinler gibi yargılanmaları ve cezalandırılmalarının, onları suç ve benzeri risklerden koruyamadığı gibi, daha fazla riske açık hale getirdiği gerçeğinden hareketle, çocuklara özgü kanun, usul ve makamlar oluşturma gerekliliği tüm devletler için bir yükümlülük haline gelmiştir (SHÇEK, 2004).

Çocuk Koruma Kanunu ile suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar için yetişkinlerden ayrı, çocuk adalet sistemi içerisinde ihtiyaçları olan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile bakım ve rehabilitasyonlarını sağlamaya yönelik düzenlemeler de yapılmıştır. Çocuğun bakım ve barınma ihtiyacını karşılama görevi

de SHÇEK'e verilmiştir. Kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır (5395 sayılı ÇKK).

Çocuk Koruma Kanunu (5/1) maddesinde koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bu tedbirlere değinmek konunun anlaşılması açısından önemlidir.

1.2.1. Danışmanlık Tedbiri:

Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik uygulanan tedbirlerdir. Hem Milli Eğitim Bakanlığı, hem SHÇEK'in, hem de yerel yönetimlerde görev yapan sosyal çalışma görevlileri (psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji ve sosyal çalışma bölümlerinden mezun olanlar) tarafından uygulanabilmektedir (5395 sayılı ÇKK m.5/1-a).

25.10.2008 tarih ve 27035 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğin (5-1) maddesi danışmanlık kararlarının amaç ve kapsamını ortaya koymaktadır. Buna göre;

- a) Çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu ve bakımından sorumlu olan kimseleri desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.
- b) Bazı sorun alanlarında tek başına riski azaltıcı bir müdahale olarak bazılarında ise, diğer tedbirlerin uygulanmasından önce veya diğer tedbirlerle birlikte, o tedbirlere destek vermek amacıyla uygulanır.
- c) Danışmanlık tedbirlerinin kapsamı, çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısızlığı, okuma yazma bilmeme, okul devamsızlığı, gibi eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısını artırma; madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik

sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları, gibi konularda korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğu, aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişileri bir arada sistematik bir şekilde ele alan, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendiren ve normal gelişimi destekleyen, müdahale eden, psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmetleri olarak uygulanır.

- d)** İhtiyaç duyulan danışmanlığın içeriği, sosyal inceleme raporunda belirtilir. Sosyal inceleme raporu, bu tedbire ihtiyacı ortaya koyan sorun veya durumun gerektirdiği uzmanlığı tarif edici ve bu tedbire ilişkin önerileri açıklayıcı nitelikte düzenlenmelidir (Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ, 2008: 2).

Ailelerin bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, çocuklarıyla sorunlarının farkına varmalarının sağlanmasında önemli bir öneme sahip olan danışmanlık tedbiri, SHÇEK'in taşra teşkilatının genellikle İl merkezlerinde olması, Milli Eğitim Müdürlüklerindeki sosyal çalışma görevlilerinin de alanda yeni hizmet vermeye başlamaları, ailelerin de gerek ekonomik yük, gerekse ilgisizlikleri nedenleriyle istendiği gibi ya da planlandığı gibi uygulanamamaktadır. Bu da; yerinde kişi ve aile eğitimini yani ailenin kendi yerleşim yerinde güçlendirilmesini önlemektedir.

1.2.2. Eğitim Tedbiri:

Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesini içeren tedbirdir. Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir (5395 sayılı ÇKK m.5/1-b).

Özellikle çocukların zorunlu eğitimi tamamlamamaları, yaşına uygun akademik devamı sağlayamayan çocukların yaşlarının seviyesine getirilmesi açılarından etkin uygulandığı görülmektedir. Ayrıca ailesi tarafından okula gönderilmekte, devamının sağlanmasında zorluk yaşayan çocuklarda da başarılı uygulanabilmektedir. Ancak çocuğun okula devam etmemesi, bakım tedbiri

alınmasına esas teşkil etmiş ise çocukta kuruluştan izinsiz ayrılma davranışının eşlik ettiği durumlarda başarı olanaksız hale gelebilmektedir. Buna karşın; sosyal devletin gereği olarak devlet çocuğun eğitime devam edebilmesi için her türlü olanağı seferber edebilmektedir. Çocuğun eğitime geç başlaması veya ciddi akademik başarısızlık eğitim tedbirinin uygulanmasını önemli derece engellemektedir.

1.2.3. Bakım Tedbiri:

Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesini kapsayan tedbirdir. Halen yalnızca SHÇEK tarafından çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri tarafından uygulanmaktadır (2828 sayılı SHÇEK Kanunu, 1983).

SHÇEK Kanunu'ndaki korunma kararı düzeyinde bir tedbirdir. Ancak ona göre hem hızlı alınabilmekte, hem de daha hızlı kaldırılabilir. Daha işlevsel ve sorun çözücüdür. Ayrıca "30 günlük acil korunma kararı" şeklinde de geçici uygulama özelliği bulunmaktadır. Çocuk koruma önlemi geniş anlamıyla çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve ahlak güvenliğinin sağlanması veya suç mağduru olmasının önlenmesi için idari ya da yargı mercilerince alınan önlemler bütünüdür (5395 sayılı ÇKK).

Koruma kararı kamu düzenine ilişkin bir karar olduğu için bu kararın içeriğini hâkim takdir yetkisine göre kendisi belirler. Bu nedenle de yargılama ve karar için gerekli gördüğü araştırmaları re'sen yaptırır (Hatemi ve Serozan, 1993: 368).

SHÇEK Kanununu gereğince hakkında koruma kararı verilmiş çocuklar, devletin, dolayısıyla, bu hizmeti devlet adına yürütmekle görevli olan SHÇEK'e bağlı kuruluşların bakımı ve koruması altına girerler. Türk Medeni Kanun ve Çocuk Koruma Kanununa göre haklarında koruma önlemi alınmış çocukların nereye yerleştirileceğini, çocuğun güvenliğini göz önünde tutarak hâkimin belirleyeceğini düzenlemiştir. Bu takdirde, çocuğun yerleştirileceği yer, SHÇEK'e bağlı bulunan yurt, yuva ve koruyucu aile olabilecektir (Akyüz, 2000). Yatılı sosyal hizmet kuruluşlarının açık kapı sistemi ile (kuruluşa giriş çıkışın belli saatlerde daha çok çocuğun rızası ile gerçekleşmesi) çalışmaları nedeniyle çocukların kuruluştan

ayrılmaları kolaylaşmakta, hatta çocuklar zaman zaman kuruluşa gelmeyerek sosyal tehlikelere de maruz kalabilmektedirler. Açık kapı sistemi, rızaya dayanan hizmetlerin daha çok içselleştirilebildiğinden etkili bir modeldir. Sistemde uygulama daha demokratik ve katılımcı iken ergen suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar tarafından olumsuz kullanılabilir.

1.2.4. Sağlık Tedbiri:

Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir (5395 sayılı ÇKK m.5/1-d). Son zamanlarda SHÇEK'e teslim edilen çocuklarda özellikle sigara, alkol, uçucu ve uyuşturucu madde bağımlısı çocuk sayısında artış gözlemlenmektedir. Sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Çocuğun kendi isteğinin/kabulünün veya katılımının olmaması durumunda özellikle bağımlılık ve psikiyatrik tedavisi olumlu sonuç vermemektedir.

1.2.5. Barınma Tedbiri:

Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir (SHÇEK, Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından uygulanabilmektedir. Barınma tedbirinin uygulandığı temel hizmet modeli ise daha çok kadın konuk evleridir 5395 sayılı ÇKK m.5/1-e).

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının kesinleşmesi beklenmeden uygulanma zorunluluğu bulunmaktadır. Sorunlara acil müdahale ve önlem alma kabiliyetini artırmaktadır. Yani sorun çözücü, sonuç verici özelliğe sahiptir.

13-18 yaş grubu ergen korunmaya muhtaç çocukların psiko-sosyal, duygusal durumlarını anlamada, gelecek ile ilgili kaygılarını belirlemede, ergenlik dönemi özelliklerini de ortaya koymak anlamlı olacaktır.

2. ERGENLİK GELİŞİMİ

13-18 yaş grubu suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara verilen hizmetler ne kadar iyi olursa olsun, bu hizmetler çocuğun ergenlik dönemindeki fiziksel,

zihinsel, sosyal ve duygusal değişimleri de dikkate alınarak verilmezse çocuğun toplumsallaşması yetersiz kalır, çocuk suçta sürüklenebilir ve çocuğun gelecek kaygısı azaltılmadığı gibi artırılabilir. Bu nedenle; suç mağduru ve suçta sürüklene ergenlerin gelecek kaygılarının azaltılması için ergen iyi tanınmalı ve her türlü kurum bakımı, danışmanlık, rehberlik vb. hizmetler birlikte uyumlu ve zamanında verilmelidir.

2.1. ERGENLİK TANIMI VE GENEL AÇILIMI:

Çocukluk ve ergenlik döneminde yaşamın temelleri atılmakta, fiziksel gelişim ile içinde yetişilen ortamın da katkısıyla oluşan psiko-sosyal kazanımlar çocuğun kimlik kazanmasında belirleyici olmaktadır (Duman, 1999: 234).

Ergenlik gelişiminin anlaşılması için üç temel kavramı açıklamakta yarar vardır. Erinlik, ergenlik ve erginlik. Her üç kavram birbirini takip etmektedir. Bu durumda erinlik; çocukluk çağının sona ererek cinsel organların işlerlik kazandığı dönemdir. Ergenlik ise çocukluk ile yetişkinlik arasında yer alan ve özellikle cinsel olgunluğa erişilen yaş evresidir (Gürün, 1991: 46). Diğer kavram “olgunlaşmış, yetişmiş, iyi ile kötüyü ayırabilecek yaşta gelmiş olan, reşit” (Türk Dil Kurumu, 1998: 1858) anlamına gelen erginliktir ki, bu evre artık kişinin ergenlikten çıkıp yetişkinliğe geçişi anlamını taşımaktadır.

Gençlik, bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan ergenlik ve delikanlılık özelliklerinin bir arada görüldüğü daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı, büyümenin durmasına kadar sürer ve 12-21 yaşlarını kapsar (Yörükoğlu, 1996: 13).

Ergenlik döneminde yaş bakımından kesin sınırlar konusunda tam bir görüş birliği yoktur. Genellikle, 12,13-20,21 yaşları arası bir dönem olduğu kabul edilir (Şemin, 1973: 21). Ergenin gelişimi çocukluk döneminden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla ergeni gerek fizyolojik, gerekse psikolojik ve sosyolojik olarak değerlendirirken dinamik olarak yorumlamaktan ziyade gelişime dayalı yorumlamayı esas alınmalıdır (Albayrak, 1995: 29). Ergenlik çağı, insan yaşamının en çalkantılı evresidir.

Aile içinde bir ergenin olması bütün aileyi etkiler. Ergende özgürlüğünü ailenin kısıtladığı, ailede ise çocuklarının serbestliğinin sınırlarının ne olacağı sıkıntıları vardır. Ergenle arkadaş olunamaması, onun dışa dönmesi ve belki de kötü alışkanlıklar elde etmesine neden olacaktır (Kas, 2008b: 87).

2.2. ERGENLİKTE DEĞİŞİM SÜREÇLERİ

Ergenlik dönemi birçok farklılığın bir arada yaşandığı dönemdir. Fiziksel değişikliklere, zihinsel, duygusal ve sosyal değişimler eşlik eder.

2.2.1. Fiziki Gelişim ve Davranışsal Değişim:

Ergenlikle birlikte fiziksel gelişim de hızlanır. Ergendeki fiziksel gelişim onun duygularına etki ettiği gibi, davranışlarına da önemli düzeyde etki eder. Tutum ve davranışlardaki değişiklikler kısmen hormonlar, kısmen de toplumsal değişimler nedeniyle olur. Hormonlar bedenin kimyasal dengesi üzerinde etkili olurken, çevre, ana-baba, arkadaş ve öğretmenlerin tutumları da bu etkenlere katlanmayı güçleştirebilir (Dönmezer, 1994). Gençlik çağının başlarında fiziksel değişim ve gelişim daha sonra yavaşlayarak durur. Ardından zihinsel ve toplumsal değişim, gelişim devam eder. Fiziki gelişmeler ruhsal değişimlere de etki eder. Duygusal hareketlilik ruh halini sürekli değişken hale getirir. Benzer ve zıt duygular sık sık değişkenlik gösterir ve sık değişir. Heyecanlar ölçsüz ve sınırsızdır. Gençlik çağı bir geçiş dönemidir. Bireyin kişilik özelliği de bu dönemde şekillenir. Kimlik arayışları belirginleşir. Bireyin kişilik özellikleri ve sosyal destek sistemleri bu dönemin kolay ya da zor geçişinde belirleyici olmaktadır.

2.2.2. Ergenlik ve Duygusal Gelişim:

Ergenin insanlık ve evrenin değerlerini keşfetme hızı yaşamında önemli etkiler meydana getirir. Ergen, kendisinde oluşan değişikliklerin nedenini araştırır ve bunları zihninde anlamlandırır. Yaşanan bunalım ile zıt duygular bir arada yaşanabilir. Utanma, sıkılganlık, çekingenlik, aşırı şüphe ve kıskançlık, kibir ve gurur duyguları yukarıya doğru ivme kazanır. Bunlara özgür, bağımsız ve kuralsız yaşama arzusu eşlik eder. “Böylece genci harekete geçiren ve hareketin yönünü tayin eden kuvvetler bireyin anlayışı değil, fakat genellikle kendisinin bile farkında

olmadığı duygularıdır” (Pressey ve Robinson, 1991: 2). Ergenin duygusal dünyasında bazı çelişkiler dikkatimizi çeker. Yalnızlıktan duyulan hazzın yanı sıra, bir gruba katılma özlemi, yetişkini hor görme, ama ona dayanma, endişe ve umutsuzluğa karşın geleceğe coşkuyla yöneliş, bu evrenin belirgin çelişkili duyguları, arasında sayılabilir (Yavuzer, 1986: 274).

Ergenlik döneminde yaşanan uyumsuzlukların nedeni, ergenin gelişiminin psikolojik ve fiziksel açıdan çok hızlı olması, ergenin bu değişikliklere hazırlıklı olmaması, toplumun ergen için koyduğu ölçütlerle ergen arasındaki uyumsuzluk ve bu uyumsuzluğun ergenin davranışları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olmasıdır. Ergene karşı, yetişkinin baskı ve yasaklara dayanan disiplin anlayışı olumlu ve yapıcı olması gereken bu evreyi, çatışmalarla dolu, olumsuz bir döneme dönüştürebilmekte ve ergenin ailede şiddete uğrama olasılığını da arttırmaktadır (Yavuzer, 1998: 304-324). Şayet aile ergene yaklaşım konusunda çok kısıtlayıcı olursa çatışma kaçınılmaz hale gelir ki, suça açık olan ergenin suça karışmasına neden olabilir. Çocuk suçluluğunun büyük bir kısmı ergenlik döneminde farklı nedenlerden gerçekleşir.

Çocuk suçluluğunu, yetişkin dönemi suçluluğundan ayıran en önemli özellik, bu dönemin kişilik gelişiminde “problemlili evre” diye adlandırılan ergenlik dönemine rastlamasıdır. Ergen ailesinin yasaklamalarına karşı koyar. Yeterince olgunlaşmamış olması nedeniyle ergende belirgin bir dengesizlik görülür (Solak, 2007: 19-20).

2.2.3. Ergenlik ve Sosyal Gelişim:

Ergen, toplumda yerini almak üzere hazırlanan bir gençtir. Ergenin gelişim seyrini ve ruhsal yapısını en iyi gözlemleyebileceğimiz alan bu “sosyal gelişim” alanıdır (Albayrak, 1995: 29).

Gençlik çağını birkaç evreye ya da alt döneme ayırabiliriz. Hızlı büyüme ve cinsel gelişimin olduğu 12-15 yaşlar arası ergenlik ya da ilk gençlik olarak bilinir. Olumsuz davranış ve tepkilerin yoğun olduğu evredir. 15-17 yaş arası çekingenliğin ve kendine güvensizliğin belirgin olduğu delikanlılık evresidir. 17-21 yaşlar arası kendine güven, caka ve gösterisin ağır bastığı delikanlılık evresi, 21 yaş ile 25 yaş arasında uzamış gençlik, ya da yüksek öğretim gençliği olarak tanımlanır (Yörükoğlu, 1996: 20). Gençlik döneminde çelişkiler çok sık yaşanır. Buna karşın yeniliğe ve ileriye doğru atılımlar gencin kendini ispatlama çabasıyla birleşince

kimlik gelişimi de istendik hale gelir ve genç topluma katılabilme güveni kazanır. Ergen benlik yapısını toplum içerisinde geliştirebilir. Benlik “bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresinde nasıl tanındığı konularındaki bilinçliliği”dir (Enç, 1974: 31). Benlik gelişimi çocuğun toplumsallaşmasına belirleyici etki yapmaktadır.

2.2.4. Ergenlikte Ahlaki Gelişim:

Ahlak; bireyin içinde yaşadığı toplumun kurallarına uyma davranışı olarak tanımlanmaktadır. Ahlaki gelişimde ergenin kendi kimliğini kazanmış, karakterini edinmiş ve toplum içerisinde kurallara uyabilen ve disiplinli olması belirleyici olmaktadır. Düşünceleri, söylemleri ve davranışlarının uyumlu olması karakterli olmasını sağlar.

İyi bir gençlik dönemi geçirilmesinden sonra bireyin ebeveynleri ve diğer erişkinlerden duygu, düşünce ve davranışsal olarak ayrılmış ve bağımsız hale gelmiş olmalı, kendi akran grubunu kurabilmeli veya kendine uygun akran grubuna girebilmeli, karşı cinse ilgi ve yaklaşma isteği duymalı, hatta sevgi besleyebilmeli, cinsel kimliğini ve rolünü öğrenmeli, evlilikle ilgili düşünceler geliştirebilmeli, fiziksel ve zihinsel donanımlarının farkına varmış olmalıdır. Ayrıca içinde yaşadığı toplumun değerlerini ve kültürünü benimsemeli, kendi yaşam hedeflerini koyabilmeli, yaşam tarzını ve örnek alacağı modellerini belirleyebilmelidir. Kimlik karmaşasını da atlatmış olmalıdır.

Sosyalleşme bir vicdan teşekkülüne hizmet eder; bu sayede çocuk hem kendi fikir ve ihtiyaçlarını kontrol eder, hem de toplumdaki mevcut değer ve kurallara uygun davranış şekilleri geliştirebilir (Ergün, 1994: 40).

Havighurst’e göre ergenlikte gelişim görevleri:

1. Bedensel özelliklerini kabul etmek ve bedenini etkili biçimde kullanmak.
2. Eril ya da dişil bir toplumsal rolü gerçekleştirmek.
3. Her iki cins yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmak.
4. Ana baba ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığı gerçekleştirmek.
5. Ekonomik bir mesleğe hazırlanmak.
6. Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmak.
7. Toplumsal bakımdan sorumlu bir davranışı istemek ve gerçekleştirmek.

8. Davranış rehberi olarak bir dizi değer ve bir ahlak sistemi kazanmak, bir ideoloji geliştirmek olarak belirlenmiştir (Gander/Gardier, 2004: 440-444).

Havighurst'a göre gelişim görevlerini başarılı gerçekleştirmek mutluluğa ve sonraki görevlerde başarıya götürür; başarısızlık ise mutsuzluğa, toplumda kabul görmemeye ve sonraki görevlerde güçlükler yol açar (Gander/Gardier, 2004: 544).

Ergenlik döneminde ise suça yönelten etkenler hızlı bir bedensel ve ruhsal değişimden, kalıtsal nedenlerden, zekadan kaynaklanacağı gibi, yanlış eğitim, yetersiz sevgi ve şefkat de olabilir. Değişen değer yargıları, ahlak kurallarının bozulması, düzensiz kentleşme ve sanayileşme ve sosyo-ekonomik nedenler de ergeni suça iten etkenler arasında sayılabilir (SHÇEK, 2011b: 54).

Ergenlik dönemi içerisinde bulunan müşterek çocukları olan eşlerin boşanma süreçleri çocukların kötü alışkanlıklara başlamak için riskli bir dönemdir. Eğer ayrılma öncesinde de aile yapısında çatışmalar varsa, çocukla olan ilişkiler sıkıntılıysa, anne-babanın ilişkisi bozuksa, ergenin farklı arayışlar içine girme olasılığı yüksektir (Kas, 2008a: 97).

2.3. SUÇ MAĞDURU VE SUÇA SÜRÜKLENEN KORUNMAYA MUHTAÇ ERGEN ÇOCUKLARA YÖNELİK YATILI HİZMET VEREN SOSYAL HİZMET KURULUŞLARI

Sosyal devlet; yurttaşlarının sosyal ve ekonomik durumlarıyla ilgilenen, onlara insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlamayı ödev bilen devlettir (Sezen, 1998: 224). Sosyal devletin etkinliğini sağlayan en önemli etken ise; bir ülkenin ekonomik gelişme ve büyüme düzeyi yanında, sosyal gelişme düzeyinin de güçlü olması ve sosyal refahın topluma eşit biçimde yayılmasını sağlayan kaynakların yaratılmış olmasıdır (Özcan, 2004: 26).

Sosyal hizmetler, “kişi, grup ve toplulukların yapı ve şartlarından doğan ya da kendi denetimleri dışında meydana gelen bedenî, zihnî ve ruhî eksikliği, fakirlik ve eşitsizliği gidermek veya azaltmak, toplumun değişen şartlarından doğan sosyal sorunları çözümlenmek, insan kaynaklarını geliştirmek, hayat standartlarını iyileştirmek ve yükseltmek, fertlerin birbirleriyle ve sosyal çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak maksadıyla insan şeref ve haysiyetine yaraşır eğitim, danışmanlık, bakım, tıbbî ve psiko-sosyal rehabilitasyon alanlarında devlet veya

gönüllü veya özel kuruluşlar tarafından sistemli bir şekilde ifa edilen hizmet programlarının bütünüdür” (Genç, 2009: 60).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nda sosyal hizmetler; “kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesi amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” olarak tanımlanmıştır (2828 sayılı SHÇEK Kanunu, m. 3/a).

Başka bir tanımda ise sosyal hizmetler, kişi, grup ve toplumlara sosyal, ruhsal ve fiziksel yönden, olanaklar çerçevesindeki en yüksek refah düzeyine ulaşabilmeleri için yardım yapılmasıdır.

Çocukların yetiştirilmesinde temel kurum aile olmasına rağmen, aile kurumunun ortadan kalktığı bazı durumlarda yatılı sosyal hizmet kuruluşları gibi diğer toplumsal kurumlar bu görevi yapmaktadır (Gürçay, 1989: 21).

Risk gurubunda bulunan gençlerimizin toplumca yetiştirilerek her yönden gelişmiş insanlar olarak topluma kazandırılmaları gençliğin korunması politikalarının temel hedefidir. Gençlerimizin toplumun ve ailelerinin yapılarından, çevre koşullarından doğan gereksinmelerinin karşılanması, ekonomik ve sosyal yoksunluklarının geliştirilmesi, yaşam standartlarının yükseltilmesi gençlik hizmetlerinin temel amacıdır (Cılga, 1989: 5).

Bu doğrultuda; sosyal devlet barınma ve korunma ihtiyacı olan çocuklara yatılı sosyal hizmet kuruluşları ile bu hizmetleri vermektedir.

2.3.1. Yetiştirme Yurtları:

2828 sayılı SHÇEK Kanununun 15. maddesine dayanılarak 13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç kız veya erkek çocuklarını; Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla amacıyla kurulmuş yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Şayet 18 yaşını dolduran gencin ortaöğretime devam etmesi durumunda 20 yaşına kadar, gencin yüksek öğretime devam etmesi durumunda 25 yaşına kadar gidecek yeri olmaması veya özürlü olması durumlarında da ihtiyacı ortadan kalkıncaya kadar bakımı yurtlarda sağlanabilmektedir. En eski ve tanınmış kurum bakımı hizmetidir. Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra korunmaya muhtaç çocuklara, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklarda eklenerek karma standart hizmet sunulmaya başlanmıştır. Standart hizmet sunumu mesleki çalışmaları zorlaştırmakta, suçun ve yanlışın öğrenimini de kolaylaştırılmaktadır.

SHÇEK 2011 verilerine göre (<http://www.shcek.gov.tr>, 16.05.2011); halen ülkemizde 13-18 yaş grubu erkek ergenlere hizmet veren toplam 3798 kapasiteli 54 yetiştirme yurdunda kayıtlı 4923 çocuk ve 2893 fiili kalan çocuk bulunmaktadır. Bunun yanında 2299 kapasiteli 41 kız ergenlere yönelik yetiştirme yurdu 3276 kayıtlı ve 1846 fiili kalan çocuk bulunmaktadır.

Afyonkarahisar İlinde 13-18 yaş grubu kız ve erkek ergenlere yönelik iki yetiştirme yurdu bulunmaktadır. 2011/Mayıs Ayı kayıtlarına göre; Afyonkarahisar Kız Yetiştirme Yurdu 55 kapasiteli olup yaklaşık 71 kayıtlı ve 41 fiili kalan kız çocuk bulunmaktadır. Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu ise erkek ergenlere hizmet vermekte olup 55 kapasiteli, 98 kayıtlı çocuk ve 41 fiilin kalan çocuk bulunmaktadır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra hizmet ayrışması nedeniyle yetiştirme yurdu uygulamasından vazgeçilme eğilim artmış, 2015 yılı ile birlikte yetiştirme yurtlarının ya tamamen hizmetlerini durduracağı yani kapatılacağı ya da bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezlerine dönüştürüleceği öngörülmüştür.

2.3.2. Çocuk ve Gençlik Merkezleri:

Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM); sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocukları bedensel, ruhsal ve duygusal gelişimleri açısından tehlike yaratabilecek risklerden korumak, temel gereksinimlerini gidermelerine yardımcı olmak, gerektiğinde geçici olarak barınmaları için gerekli hizmetleri sunmak veya sunulmasını sağlamak, belirli bir süreç sonunda kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlayıcı her türlü sosyal hizmet müdahaleleri ile rehabilite edici mesleki çalışmaları gerçekleştirmek, aile ve topluma yönelik çalışmaları yapmak amacıyla

kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHÇEK Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği).

Gezici sosyal hizmet ekipleri veya kamu, özel kurumlar veya kişiler tarafından belirlenen veya bildirilen çocukların ilk incelemelerinin yapıldığı ve giyim, beslenme, sağlık, temizlik gereksinimlerinin karşılandığı, gerektiğinde kısa süreli barınma hizmetinin verildiği, aileler ile bağlantılarının kurulduğu, çocukların durum ve özelliklerine uygun kuruluşlarla işbirliği veya havale işlemlerinin yapıldığı ilk müdahale birimleri ile sokakta yaşayan çocuk ve gençlerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, çocukları geceleri karşılaşılabilecekleri çeşitli tehlikelerden korumayı hedefleyen, temizlik ve beslenme gibi temel gereksinimlerinin kısmen karşılanmasına yardımcı olunan gece barınağı şeklinde yatılı alt birimleri de bulunmaktadır.

Ailesiyle ilişkisi az veya çok devam etmekle birlikte günün önemli bir bölümünde, aile denetimi ve desteği olmaksızın, yaşadığı mekândan uzakta kendi isteği veya ailesinin isteği ile çalıştırılan, eğitim olanaklarından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmış 7-18 yaş grubu *sokakta çalışan çocuklara*, ailesi ile ilişkisi az olan, ailesi olmayan, evden atılan, evden kaçan ve günün tamamını sokakta geçirip, gereksinimlerinin tamamını veya önemli bir kısmını sokakta karşılayan 7-18 yaş grubu sokakta yaşayan çocuklara da hizmet vermektedir.

SHÇEK'in 2011 verilerine göre (<http://www.shcek.gov.tr>, 16.05.2011); yatılı, gündüzlü ve hem yatılı hem gündüzlü olmak üzere üç şekilde yapılanıp hizmet verebilmektedir. SHÇEK'e bağlı 7 gündüzlü ÇOGEM' de 233 kayıtlı olup 993 çocuk hizmet almaktadır. 27 gündüzlü ÇOGEM' de ise 6827 çocuk hizmet almaktadır. Hem yatılı hem de gündüzlü hizmet veren 3 ÇOGEM' de ise 61 kayıtlı ve 1112 çocuk hizmet olarak rehabilite edilip topluma kazandırılmaya çalışılmaktadır.

2.3.3. Sevgi Evleri:

Sevgi Evleri hizmet modeli ile kurum bakımı yerine daha küçük birimlerde, aile ortamına benzer yapılar ve ilişkiler sistemi içerisinde çocukların yetiştirilebileceği küçük müstakil binalardan oluşturulan site içinde bakımının sağlanmasıdır ki, çocuk evdeki birçok hizmet ve faaliyete aktif katılım göstererek sorumluluk alır. Bir bakıma tüketicilikten en azından hizmet üreticiliğine geçiş

yapar. Kararlara katılır, ev içerisinde aktiftir. Sevgi evleri 0-18 yaş gruplarına hizmet verebilmektedir.

SHÇEK'in 2011/Şubat Ayı istatistiklerine göre (<http://www.shcek.gov.tr>, 16.05.2011); ülkemizde 13-18 yaş grubuna hizmet veren toplam 82 villa tipi sevgi evi 847 kapasiteli olup 1061 kayıtlı ve 613 kişi fiilen kalmaktadır. Son zamanlarda Belediyeler ve TOKİ ile yapılan yer karşılığı anlaşmalarla sevgi evlerinin sayısında önemli artış sağlanmaktadır.

2.3.4. Çocuk Evleri:

Ülkemizdeki çok yönlü gelişmelere bağlı olarak toplumumuzun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısındaki değişim süreci suç mağduru ve suça sürüklenen çocuk sayısındaki artışa neden olmuştur. Ülkemizde en yaygın hizmet modeli halen kurum bakımı olup bu hizmeti yeniden ve esaslı olarak yapılandırılması ihtiyacı kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle; suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara verilen toplu yaşanan kuruluşlar yerine çocuk evi adı altında en çok 6-8 çocuğun barınıp yaşamlarını sürdürebilmesine, temel gereksinimlerinin karşılanabilmesine, toplu yaşamın getirdiği kurum bakımı olumsuzluklarını yaşamadan çocukların öz güveni ve benlik saygısı yüksek, geleceğe güvenle bakabilen, kendisini buna azami düzeyde hazırlayan ve gelecek kaygısını en aza indirgemiş, arkadaşlık, komşuluk ve mahalle gibi yerel kültürel yapıyı toplumun içinde yaşayarak öğrenebilen, toplumla iç içe ve toplumun gerçekleriyle bütünleşen, örf, adet ve kültürünü benimsemiş ve içselleştirmiş gençlik yetiştirmek amacıyla “çocuk evi” şeklinde bakım modeli 2000’li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanmıştır (<http://www.shcek.gov.tr>, 16.05.2011).

SHÇEK 2011/Şubat verilerine halen kız ve erkek ergenlere hizmet veren Türkiye genelinde toplam 574 kapasiteli 90 adet çocuk evi, bu evlerde 580 kayıtlı ve 507 fiili kalan çocuk bulunmaktadır. Afyonkarahisar’da toplam 7 adet çocuk evinde 47 çocuğa bakım hizmeti verilmektedir. İleri düzey sosyal hizmet modeli olan çocuk evleri uygulaması aynı zamanda çocuğun toplum tarafından da desteklenmesini ve kontrol edilmesine olanak sağlamaktadır ki, böylece toplumsal sorumlulukta paylaşılmış olmaktadır.

2.3.5. Çocuk Koruma İlk Müdahale Birimleri:

2828 sayılı kanun 21 inci maddesi ile 5395 sayılı kanun 5., 6. ve 9. Maddeleri gereği SHÇEK'e bildirilen çocuklar hakkında verilecek hizmet modeli belirleninceye kadar, ön incelemelerinin yapıldığı, giyim, beslenme, sağlık, temizlik gereksinimlerinin karşılandığı, bu süreçte geçici barınma hizmetinin verildiği, aileler ile bağlantıların kurulduğu, çocukların ihtiyaç duyduğu hizmet modelinin belirlendiği, gerekirse ilk rehabilitasyon çalışmalarının başlatıldığı; kurum içi veya kurumlar arası havale işlemlerinin yapıldığı kız ve erkekler için ayrı ayrı oluşturulan merkezlerdir. Gözlem evi veya ilk adım istasyonu olarak da isimlendirilmektedir. Ülke genelinde 76 kapasiteli 5 gözlem evi bulunmaktadır. Daha çok tüm hizmetlerin öncülüğünü üstlenen büyükşehirlerde bulunmaktadır. Ancak yakın zamanda tüm ülke genelinde çocuğun ilk kabulünde gözlemlenerek sorunlarının tespiti ve uygun kuruluşa yönlendirilmesi amacıyla yaygınlaştırılması planlanmaktadır (2828 sayılı SHÇEK Kanunu, 1983).

2.3.6. Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri:

Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Yapılan araştırmalarda, korunma altına alınma nedeninin çocuk ihmali ve istismarı olması, ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen önemli bir risk faktörü olduğu belirlenmiştir. Yurt dışındaki çalışmalarda da çocuğa yönelik istismarın fiziksel, duygusal, davranışsal ve bilişsel fonksiyonları etkilediği ortaya konmuştur (Cicchetti ve Toth, 2000: 85-160).

Halen Ülkemizde toplam 504 kapasiteli 24 adet kız bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. 820 kayıtlı çocuğu bulunan bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezinde 405 çocuğa bakılmaktadır (<http://www.shcek.gov.tr>, 16.05.2011). Kayıtlı çocuk ile fiili kalan çocuk arasındaki önemli fark çocukların kişisel, psikolojik, sosyal ve beklenti farklılığı gibi nedenlerle Kuruluşlardan izinsiz

ayrılan (KİA) çocukların çokluğundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca Ülkemizde erkek ergenlere hizmet veren bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi bulunmamaktadır.

2.3.7. Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri:

Suçta sürüklenmiş çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, suça sürüklenen kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHÇEK Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği).

Ülkemizde 237 kapasiteli 7 adet KBRM bulunmaktadır. Merkezlerde 515 kayıtlı çocuk olmasına karşın SHÇEK'in 2011/Şubat Ayı itibarıyla 117 çocuk kalmaktadır. Bakım altında kalan çocuk sayısının azlığı KİA çocuk sayısının fazlalığı ile açıklanabilir (<http://www.shcek.gov.tr>, 16.05.2011).

2.4. YATILI SOSYAL HİZMET KURULUŞLARINDA GÜNLÜK YAŞAM

Yatılı sosyal hizmet Kuruluşlarında günlük yaşam kuruluşların hizmet yönetmeliği doğrultusunda ve Kuruluşta Günlük İşleyiş, Çocuğun Kuruluşa Kabul Süreci ve Uygulama Planı Genelgesi olan 2010/09 No'lu genelge ile yürütülmektedir. Bu amaçla;

1. Her kuruluş müdürlüğünce; kuruluşun hafta içi ve hafta sonu günlük faaliyetlerini, personelin görev ve sorumluluklarını, çocukların gün boyunca yapacakları faaliyetleri, faaliyetlerin başlangıç ve bitiş sürelerini ve uygulamada dikkat edilecek hususları içeren yaz ve güz dönemi “günlük yaşam programı” hazırlanmaktadır. Böylece çocuk programlı, kurallı yaşama hazırlanır. Böylece çocuğun kendi sorumluluğu ve görevleri hakkında önceden bilgi sahibi olması sağlanır ve düzensiz, programsız yaşamın önüne geçilir.
2. Her kuruluş kendi ilin coğrafi konumu, mevsimler, hafta sonu ve resmi tatiller ve çocukların okul vb. yerlerde devam ettikleri faaliyetleri de gözeterik çocukların *kuruluşa en son dönüş saati* açıkça belirtilir. Böylece özellikle açık kapı sistemi ile çalışan kuruluşlarda kalan çocukların takipleri mümkün hale getirilerek

çocuğun kurum bakımında başıboş ve sosyal tehlikelere karşı korunmasız kalmasının önüne geçilir. Kuruluşa en son geliş saati aslında program ve çocuklar için güvenli saat anlamı taşımaktadır.

3. Günlük yaşam programında çocukların okul/kurs/etüt/iş/sosyal kültürel faaliyet saatleri, kuruluştan çıkış ve dönüş saatleri belirlenerek ilgili personel bilgilendirilir. Böylece doğrudan iletişim ile yanlış bilgi aktarımı engellenir ve standart davranış sergilenmeye çalışılır. Çünkü farklı davranışlar, farklı algı ve tepkilere neden olduğundan çocuklar açısından da amaç dışı beklentilere yol açabilir. Böylece çocuğun kontrolü daha etkin gerçekleştirilir.
4. Programlara, okula giden çocuklara kuruluştaki buldukları zamanlar dikkate alınarak çocukların yeterli ders çalışmaları için her gün en az 3'er saat etüt konmaktadır. Böylece çocukların akademik başarılarının artırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca grup sorumlusu olan öğretmenlerin de bu saatlerde Kuruluştaki mesai düzenlemeleri ile kolaylıkla bulunmaları sağlanabilmektedir.

Kuruluşlarda günlük yaşam içerisinde birbirini tamamlayıcı ve destekleyici faaliyetler ile çocukların psiko-sosyal gelişimleri desteklenmektedir. Çocukların ilgilerinin ödüllendirici faaliyetlerde ve sportif etkinliklerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Kuruluşlarda açılacak resim, müzik, fotoğraf ve tiyatro atölyeleri çocukların ilgilerinin belirlenmesine ve yeteneklerinin geliştirilmesine katkı sağlayıp geliştirilmesinin gerekliliğini de ortaya koyabilecektir.

Sosyal ve kültürel açıdan zayıf kalmış çocukların yoğun yaşadıkları ulaşılabilirliklerine uygun mekanlarda sanat atölyelerinin kurulması yolu ile, çocukların özgün düşünme, üretme ve deneme kapasitelerinin geliştirilmesi, çocukların sosyal ilişkilerini güçlendirici etki yapacaktır (Deniz, 2008: 151).

2.4.1. Günlük Yaşam Hizmetlerine Katılım:

Suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar açısından katılım; toplumsal koruma sistemine giriş, toplumsal bakım hizmetlerinden yararlanma, kurum ortamında yetişme sürecinin ve gelişmesinin yönlendirilmesine katılım ve bakım sonrasında sosyal, ekonomik, psikolojik yönleriyle kendine yeterli bir insan olarak topluma etkin ve üretken olarak katılımı anlamına gelir (Cılga, 1989: 41).

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmeliğin 46. Maddesi; “çocukların sorumluluk duygusunu geliştirmek, kuruluşu benimsemelerine yardımcı olmak ve kendi işlerini kendilerinin yapabilmelerine olanak sağlamak amacıyla idare tarafından hazırlanan bir plan ve program dahilinde; kişisel kullanım alanlarının tertip ve düzenine tamamen, genel kullanım alanlarının tertip ve düzenine ise kısmen yardımcı olarak kuruluş hizmetlerine katılımları sağlanır” şeklinde düzenleme getirmektedir (SHÇEK Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği). Ancak çocukların ergenlik dönemi çalkantılı psikolojik yapısında olmaları, gönüllü kişi ve kişilerce kurumun sürekli olarak sivil denetime açık olması, kuruluşta her türlü hizmeti yapabilecek özel hizmet alımı personelinin istihdam edilmesi, devlet erkânının çocuklara koruyucu yaklaşımı nedeniyle çocukların hizmete katılımı çok sınırlı kalmaktadır. Hatta katılımları tamamen dolaylı olarak engellenmektedir.

ÇOĞEM’lerde de merkez hizmetlerinden yararlanan çocuk ve gençlerin sorumluluk duygusunu geliştirmek ve merkezi benimsemelerine yardımcı olmak amacıyla yaş ve gelişim düzeyleri dikkate alınarak merkez hizmetlerine katılımı sağlanır (SHÇEK Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği).

Yatılı veya gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarında genellikle hizmet alan çocuklar, kendi özel alanlarının temizlik ve düzeni açısından hizmete kısmi katkı vermektedirler. Bu görevler ya da sorumluluklar da çocukların gelecek yaşamlarında, günlük yaşamın alışılmalı görevlerini sürekli sergilemelerini sağlamada yetersiz kalmaktadır. Kısa süreli sorumluluklar çocuklarda olumlu davranışın pekiştirilmesinde çok yetersiz kalmaktadır.

2.5. DEĞİŞEN KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK PROFİLİ

Sosyolojinin temel kavramlarından biri olan değişim hemen her toplumda ve her zaman var olagelmıştır. Çünkü insanoğlu yaratılışı gereği her zaman varlığı merak etmiş, sorgulamış, yeni bir şeyler ortaya koymaya çalışmış ve hep gelişme peşinde koşmuştur. İşte bu durum değişimi de beraberinde getirmiştir. “Değişimi kısaca, önceki bir durum veya var oluş tarzında ki çeşitlenmeler olarak tanımlanır” (Fichter, 1996: 166).

Yapısal nedenlerden kaynaklanan ve toplumsal sorun olarak ortaya çıkan korunmaya muhtaçlık olgusunda tüm toplumsal süreçlerin bütünlüğü açısından

sebe-sonuç ilişkileri incelenmelidir. Çünkü yapısal koşulların değişmesi süreci içinde, korunmaya muhtaçlık olgusu ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yapı içinde, ekonomik ve toplumsal düzeylerdeki farklılık bu olgunun farklı nedenlerden dolayı ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Kıray, 1964: 3-4).

Suç ve suçluluğu açıklama çabası olarak formüle edilen sosyolojik kuramların sayısı bir hayli fazladır. Suç kuramlarının bu denli fazla olması, suç olgusunun karmaşıklığı ve suç işleyenlerin sahip oldukları farklı suçlu profillerinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile; gerek çok sayıda suç türünün olması (hırsızlık, tecavüz, zimmete para geçirme, adam öldürme, dolandırıcılık, rüşvet, gasp v.b), gerek suçlulukla ilintili çok sayıda değişkenlerin var olması (yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, suçlu akran grubu, sorunlu aile yapısı, göç, alkol ve uyuşturucu, yerleşim yerinin özelliği, kültür, denetim unsurlarının zayıflığı, damgalanma v.b) ve gerekse de suç işleyenlerin sahip olduğu bireysel özelliklerinin (yaş durumları, medeni durumları, mesleki yapıları, sosyalleşme biçimleri, cinsiyet durumu v.b) farklılık arz etmesi gibi nedenler, suç olgusunun çok perspektifli açıklamasını gerekli kılmıştır. Ancak, geliştirilen sosyolojik suç kuramlarının hiç biri tek başına, suçluluğun mükemmel tanımlayıcısı olarak görülemez (Kızmaz, 2005: 150).

Sosyal öğrenme teorileri, modern toplumlardaki şiddet davranışlarının kaynağını aile yapıları, çevresel deneyimler ve kitle iletişim unsurlarını kabul etmektedir. Sosyal öğrenme teorileri, suçun, bu davranış türü ile ilgili normların ve davranışların öğrenilmesinin bir ürünü olduğu kabul eder. Sosyal öğrenme kuramlarının dayanağı, Tarde'nin "taklit" teorisine dayanır. Tarde, suçluların normal kişiler olduklarını ve suçu öğrendiklerini iddia etmiştir. Ona göre, davranış şekillerini taklit ederler. Tarde'ye göre, bireyler diğerlerini, onlarla temaslarının yoğunluğu ve sıklığı oranında, alt sınıftakiler üst sınıftakileri taklit ederler. İki davranış çatıştığında biri diğerinin yerini alabilir (İçli, 1998: 99).

Hirschi 1969'da 4000'den fazla öğrenciyle yaptığı çalışmada, okul başarısı düşük, otoriteyi reddeden, okulu sevmeyen çocukların suç işleme oranının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Otoriter, ilgisiz, ve reddedici aile ortamından gelen çocukların daha çekingen, içedönük ve utangaç olduklarını (Kılıçcı, 2006) ve bu olumsuz tutumların utangaçlık duygu ve davranışlarını pekiştirip, davranış bozukluğu boyutuna gelmesine neden olabilmektedir (Hamarta ve diğ., 2010: 78).

SHÇEK Kuruluşlarına daha önce çoğunlukla yoksulluk nedeniyle bakım ve eğitim ihtiyacı karşılanamayan, buna karşın eğitime devam etmeye odaklanmış çocuklar alınırken 2005 yılından sonra özellikle suça sürüklenen çocuklar olarak kurum bakımına alınan çocuklardan erkeklerin hırsızlık, ailede ve okul gibi sosyal alanlarda çatışma, kural tanımazlıkları nedeniyle toplum tarafından dışlanma ve istenmeme, madde bağımlılığı ve hatta psikolojik sorunları nedeniyle; kız çocuklarının ise kaçarak gayri resmi evlilik, istekli birliktelik ve madde bağımlılığı, psikolojik sorunlar, aileyi ve çevresini reddetme gibi nedenlerle kurum bakımına daha çok savcılıklar ve mahkemelerce gönderildikleri dikkat çekmektedir. Böylece kurum bakımına yaşadığı psikolojik ve sosyal sorunlar nedeniyle ailenin ve toplumun temel örf ve adetleriyle çatışan, aile ve/veya toplum tarafından önlem alınırken mağdur edilen, zaman zaman da suç işleyen çocuklar suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.5.1. Suç Mağduru Çocuk:

Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını “çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” olarak tanımlamaktadır. Çocukluk çağında ihmal ve istismar, aile bireylerinden kaynaklanabileceği gibi, yakın çevre ya da yabancı kişilerden de kaynaklanabilmektedir (TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, 2006: 77). İhmal ve istismar edilen çocuk suç mağduru çocuğu tanımlamaktadır.

Genel olarak çocuğun yaşı, cinsiyeti, annenin sosyo-ekonomik düzeyi, ailede çocuk sayısının fazla olması, annenin kısıtlı bir sosyal çevre içinde bulunması, evlilikle ilgili problemlerinin olması, çocuklukta istismar ve ihmale maruz kalması, alkol, uyuşturucu veya ilaç bağımlısı olması gibi sosyo-ekonomik faktörler yanında, çocuğa yönelik olumsuz tutum ve davranışlara neden olan ve çocukla olumlu ilişkiler geliştirmesine engel bir kişilik yapısına sahip olma, bir başka deyişle yeterli annelik becerilerinden yoksun olma vb. özelliklerin çocuğun aile içerisinde istismar ve ihmal edilme olasılığını arttırdığını göstermektedir (Zeytinoğlu ve Kozcu, 1990: 76-84; Görak ve Diğ., 1999: 411-424; Hancı, 2005: 24-28).

Daha sonra ise anne-baba veya yakınları tarafından çocuğa karşı şiddet şeklinde suç oluşmaktadır. Aynı ev ortamını paylaşan ebeveynlerden çocuğa aile içi

şiddet uygulanması ve şiddetin aşırı olması durumunda çocuk suç mağduru olarak bakım tedbiri istemiyle yatılı sosyal hizmet kuruluşlarına kolluk kuvvetleri ile gönderilmektedir. Böylece çocuk, kurum bakımı ile tanışmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre; bir başka kişiye kasıtlı olarak veya tedbirsizlik nedeniyle zarar veren, onun sağlığının bozulmasına neden olan kişi cezalandırılmaktadır. Bu suç aile bireylerine yönelik işlenirse, ceza daha da artırılmaktadır (KSGM, 26).

Türk Medeni Kanunu, anne babanın çocuk üzerindeki hakkını “şahıs üzerinde mutlak hak” statüsünde bir hak olarak düzenlemektedir. Velayet hakkı olarak adlandırılan bu hak, bakıp gözetme yükümlülüğünden farklı olarak “Tedip Hakkı”nı da içermektedir. Tedip hakkı ise anne babaya çocuğu eğitmek, büyütme ve bu işlemin gerektirdiği ölçüde cezalandırmak olanağını vermektedir. Bugün pek çok hukukçu fiziksel cezalandırmayı reddetse de “tedip etmek” fiziksel cezalandırmayı içerdiğinden ve bundan bir kuşak öncesi hukukçularca bu hakkın amaçlanan eğitimle orantılı şiddeti içerdiği kabul edildiğinden yerleşik anlayış bu şekildedir. “Anne baba döver de, sever de” şeklinde özetlenebilecek bu anlayışın istismara kültürel bir zemin oluşturduğunu yaşanan olaylar göstermektedir (Polat, 2006: 17-34).

Bu yaklaşım sonucunda; anne babaların eğitim ve terbiye aracı olarak çocuğa karşı özellikle fiziksel şiddet kullanmaları, aile içi şiddet veya aile efradına kötü muamele suçu olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece ebeveyn sanık, çocuk ise mağdur olmaktadır. Çocuğun ailesini istememesi nedeniyle çocuk kurum bakımına alınmakta, çocuk üzerindeki daha önceki aile terbiyesi veya etkisi azaltılmakta, çocuğun kurum bakımında kalma süresi uzadıkça da etkisi ortadan kalkabilmektedir. Böylece aile kontrolü (anne, baba ve büyük kardeş) istemeyen çocuklara özellikle kız çocuklarına kontrol mekanizmalarından kurtulma olanağı sağlanabilmektedir. Ergenlikle birlikte ivme kazanan özgür olma duygusu da bu eğilimi artırmaktadır.

2.5.2. Suça Sürüklenen Çocuk:

Suç, toplum halinde yaşayan bireyler arasında bazılarının öteki bireylerle çatışması sonucu ortaya çıkan sapma davranışdır (Yavuzer, 1996: 27). İnsanlıkla beraber ortaya çıktığı kabul edilen suç; sosyolojik, psikolojik, biyolojik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel kaynakları ile çok boyutlu ve genel bir kavramdır (Özsan,

1990: 37). Çocuk suçluluğu; “bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir davranışa dönüşmesi” olarak tanımlanmaktadır (Evrin, 1999: 4).

Çocuk suçluluğu, çocuklara işletilen ya da çocuklar tarafından işlenen suçların kategorizasyonu, yaptırıma bağlanması ve hukukun önemli bir bölümüdür. Birçok ülkede gençlik suçluluğu olarak kavramlaştırılır (Tomanbay, 1999: 51). Çocuk suçluluğu bazı kaynaklarda çocuğun sosyal uyumsuzluğunun bir ifadesi veya çocuktaki sapmış davranışların yasal müdahale gerektirecek duruma dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır (Sevük, 1998: 13).

Yapılan araştırmalara göre; genç suçluğu giderek artış göstermekte ve ülkeden ülkeye farklılık gösterse de hırsızlık, adam öldürme, yaralama, saldırganlık gibi suç türleri gençler tarafından işlenen suçların başında gelmektedir (Yörükoğlu, 2002: 399). Suç gelişmiş veya gelişmekte olan tüm toplumların çözmek için çaba sarf ettiği yaygın bir sosyal sorundur. Çocukların gelişimlerinin ve toplumsallaşmalarının aileleri veya bakımlarını üstlenen kişi veya kurumlar tarafından gerektiği kadar desteklenemediği durumlarda kötü arkadaş modelleri gibi birçok farklı nedenlerle suça yönelebilmektedirler. Bazen çocukların suçtan uzaklaştırılması için bakım tedbiri verilmesi de çocuğa sunacağı olanaklar ile çocuğu suça sürükleyebilir.

Suçta sürüklenen çocuklar irdelenecek olursa, özellikle 13-18 yaş grubu arasındaki çocukların, çevre ve ailenin işlediği suçları üstlenmek zorunda kalabildiği görülmektedir. Bunun nedeni de 18 yaşından küçük oldukları için yetişkinlere göre daha hafif cezalara çarptırılmalarıdır. Bir çocuğun yukarıda sayılan nedenlerden bir veya birkaçını yaşamaması, korunmaya muhtaç durumda olduğunu göstermektedir (Bulut, 1996: 13).

Sokak çocukları, yaşının rolünü yaşayamayan; başka bir deyişle oyun oynama, okula gitme, akşam evinde anne-baba ve kardeşleriyle birlikte olma gibi doğal gereksinimlerinin karşılanamadığı bir ortam olan sokakta yaşayan ve her türlü tehlikeye açık bir yaşam içinde yaşayan, gelecekte suça itilme potansiyeli çok yüksek olan 0-18 yaş grubu arasındaki çocuklardır (Polat, 2002). Suçlu çocuklar, genellikle yaşadıkları çevreden soyutlanmaya değil, eskisinden daha çok sevmeye gereksinim duyar; gereksindikleri bu daha çok sevgiyi ise çocuğa en başta kendi anne ve babası

verebilir. Çocuğa gösterilecek sevginin niteliğiyle bunun açığa vuruluş biçimi, ortadaki durumun özelliklerine bağlıdır (Zulliger, 1996: 148).

ÇHS’de çocukluk döneminin küçüğün savunmadan yoksun bulunması nedeniyle, özel yardım gerektiren bir evre olduğu ilan edilmiştir. Sözleşme çocuğun esenlikli gelişmesini sağlayabilecek doğal çevresinin aile olduğuna değinerek, söz konusu temel grubun toplumdaki sorumluluğunu tam üstlenebilmesi için ona destek verilmesi ve korunması ihtiyacını yinelemektedir (Küntay, 1993: 132-145).

Çocuk suçluluğu ile ilgili hemen tüm araştırmacıların tanımları içerisindeki ortak değerlendirmeleri, çocuk suçluluğu davranışı içinde olan çocuğun, suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir (Polat, 2000: 400). Bakım ve korunmaya muhtaç, fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin tamamlayamamış, toplumun onları eğitmekle yükümlü olduğu çocukların suç işlediklerinden değil ancak toplumun onları suça ittiğinden söz edilebilir (Saldırım, 2002: 243-254). Bu açıdan suça yönelen çocuk, ailedeki ve toplumdaki düzensizliklerin bedelini ödeyen, sonra da topluma ödeten çocuktur (Yörükoğlu, 1997).

2.6. KANUNLARDA SUÇ VE YAŞ İLİŞKİSİ

Çocuk suçluluğuna hukuk, sosyoloji ve psikoloji disiplinleri farklı açılardan yaklaşmaktadır: Hukuksal açıdan çocuk suçluluğu “Ergin çağa gelmemiş kişilerin kanunlara karşı çıkmaları” anlamına gelir (Küntay, 1975: 9).

Türk hukuk sisteminde suçlu çocuk bir hukuk kuralını ihlal etmiş, 18 yaşından küçük kimse olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler hafifletilmiş cezalara çarptırılmaktadır (Demirbaş, 2001: 85). Türk Ceza Kanununun (TCK) hafifletilmiş ceza yaş sınırı 0-18 yaş arasındır. Bu grubun 0-12 yaş arasının ceza ehliyeti yoktur. “Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur” (İçli, 2009: 6). 16-18 yaş grubunda olan çocukların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabildiği ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince geliştiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla 16-18 yaş grubu kısmi sorumluluk altındadır (Uluğtekin, 1999: 11). Hukuksal açıdan çocuk suçluluğu, yetişkin olmayanlara verilen ceza olarak ele alınmaktadır. Kanunlara karşı çıkan yargılanır

ancak kanunda suç olarak tanımlanmamış bir eylemde bulunan çocuğa herhangi bir yaptırım uygulanamaz. Hukukun temel amacı, toplumsal düzenin sağlanması ve korunmasıdır.

Sosyolojik açıdan çocuk suçluluğu; hukuksal açıdan sınırlı bir çerçevede ele alınmaz; sosyal değerler, sosyal yapılar ve sosyal normlar açısından daha geniş boyutlarıyla irdelenir (Dönmezer, 1994: 46). Toplumda sosyal olgular iki biçimde görülür; “normal” ve “patolojik”. Yaşanan olay genel ise normal, değilse patolojiktir. Suç geçmişten günümüze toplumsal hayatta sürekli var olan sosyal bir olgu olduğu için normaldir. Durkheim’a göre suç “sağlam bir toplumun tamamlayıcı öğelerinden biridir”. Toplumlardan suçun kalkması imkansızdır, o zaman suç toplumsal hayatın ayrılamaz bir parçası olduğu için normaldir (Kösemihal, 1975: 41-44).

Çocukların işlediği suçlar yetişkinlerinkinden bazı bakımlardan farklılıklar göstermektedir. Çocuk suçları günümüzde çoğunlukla maddi ihtiyaçların karşılanmasına yöneliktir. Türkiye’de en çok işlenen suç türü mala yönelik suçlardır. Çocuk suçluluğu çok nedenli bir olgudur. Bu nedenlerin en önemlileri; aile, akran grupları, okul, boş zaman aktiviteleri ve kitle iletişim araçlarıdır. Çocuğun gündelik hayatını oluşturan sosyalizasyon aşında normal davranış kalıplarının olması onun patolojik davranışta bulunmamasını sağlar (Bal, 2004: 23-28).

Sosyolojinin çocuk suçluluğuna yaklaşımındaki amaç, çocuğu suça iten toplumsal nedenleri bulmaktır. Çocukların suç işlemesini önlemek için çalışan devlet ve sivil toplum kuruluşlarına yön göstermek, suça karışan çocuğun tekrar aynı suçlu davranışı yapmaması için gerekli rehabilitasyon çalışmalarına yönelik projeler üreterek sorunun çözümüne yardımcı olmaktır. Sosyologlar çocuğu suça yönelten sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel nedenlerle ilgilenirler (Özkan, 1994: 121-122). Nedenleri farklı olmakla birlikte, suçta insan varlığı en önemli çekirdeği oluşturur. Bu çekirdek, insanın kişiliğinden; huylarından, hayata bakışından, manevi değerlerinden, dış etkilere cevap tarzından oluşur (Özsan, 1990: 37).

Psikolojik açıdan çocuk suçluluğu; psikolojik, psikiyatrik ve psiko analitik görüş açısından ele alınmaktadır. Psikolojik görüş, günümüze gelinceye kadar akıl bozukluğuyla suç arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Psikiyatrik görüş, akıl hastalıklarını, psikozları, duygusal bozuklukları ve psikopatiyi suçun nedeni olarak görür. Çocuğun kişiliğinin temellerinin atıldığı dönem, onun daha sonraki yaşamında

sergileyeceği kişilik özelliklerinin kazanıldığı evredir. Bowlby, kişiliğin temellerinin atıldığı ilk beş yıl içinde anneden ayrı kalmanın çocukta suçlu kişilik yapısının gelişmesinde en önemli etken olduğunu öne sürer (Bowlby, 1953: 65-67).

Çocuğun kişilik gelişiminde bebeklikten ergenliğe kadar geçen süre oldukça önemlidir. Eğer ebeveynler yetenekleri elverdiği ölçüde bu dönemde çocuklara demokratik ana-baba tavrıyla yaklaşarak onların kendi kendilerini yönetmelerine izin vererek rehberlik ederlerse çocukları sağlıklı bir özgürlük duygusu geliştirecek ve kişilikleri olumlu yönde gelişecektir (Gander ve Gardiner, 2004: 294-297). Jones, hırsızlık yapan bir çocuğun sadece ihtiyacı olduğu için değil, ilgi ve sevgi eksikliğinden dolayı da bunu yaptığını öne sürmektedir (Jones, 1965: 13). Çocukların yargılanmasında “önemli olan, işlenen bir suçun öcünü almak değil, suçluda bir düzelmenin gerçekleşmesini sağlamaktır” (Zulliger, 1996: 101).

3. GELECEK YAŞAMA HAZIRLAMA VE İZLEME

Kurum bakımından yararlandırılan çocuklar, diğer aile çocukları gibi eğitimlerine mümkünse örgün, değilse yaygın eğitim şeklinde devam etmektedirler. Eğitimlerinin yanında çocukların gelecekte topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmeleri için sistemli çalışmalar yürütülür. Çocuklar reşit olduktan sonra aileleri veya yakınları yanına gidebildikleri gibi kendilerine sağlanan olanaklarla da yalnız yaşamaları da mümkündür. Çocuklara sürekli olarak gelecek yaşamlarında kendilerine her hizmeti hazır sunan bir sistemin olmadığı anlatılarak sorumlulukları geliştirilmeye çalışılır. Eğitimine devam etmeyen veya özürlü olmayan her çocuğun 18 yaşını doldurmasından sonra kuruluştan ilişkisinin kesilmesi amaçlanmaktadır.

3.1. KURUMDAN AYRILMAYA HAZIRLAMA:

28.11.1993 tarihli 18235 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak çıkartılan Korunmaya Muhtaç Çocukların İş ve Meslek Sahibi Olabilmeleri İçin İşyerlerinde Çalıştırılma Esaslarına İlişkin Yönetmelik İle yetiştirme yurdunda korunup da herhangi bir nedenle öğrenime devam etme imkânı bulamayan suç mağduru ve suça sürüklenen çocukların bir iş ve meslek sahibi olabilmelerini sağlamak üzere Kamu ve özel işyerlerinde ücret karşılığı çalıştırılmasına olanak sağlamaktadır.

Kişiliğin, değer, tutum ve davranışların gelişmesi, toplum içinde ilişki ve etkileşimlere girmek, sosyal ekonomik yönlerden toplumda bir yer almak anlamına gelir. Kurum bakımında kalan/bakım tedbiri uygulanan çocukların yerleştirildikleri iş yerlerindeki davranış ve tutumları, işi benimseyip gelecekte sürekli yapmama eğilimleri, iş koluna ve işyerine sebatlılıkları, iş ve mesleğe odaklandırılmaması ile çevrenin daha önceki olumsuz tecrübeleri çocukların iş ve mesleğe yönelmesini engellemektedir.

Çocukların ve gençlerin okul başarılarının yükseltilmesi, özgüvenlerinin artırılması, olumlu sosyal ilişkiler kurmaları ve gelişmeleri, hayata hazırlanmaları için kültürel, sportif, sanatsal vb. etkinliklere katılımları sağlanmaktadır. Bu tür etkinliklere katılımın sağlanmasında sivil toplum örgütleri ile işbirliğine gidilmektedir (Çayboylu, 2002: 326).

3.2. AYRILMA SONRASI DESTEK VE İZLEME HİZMETLERİ:

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sosyal Destek ve Yardım Yönetmeliğinin (6/c) maddesi gereğince; koruma kararlı iken reşit olarak yetiştirme yurtlarından ayrılan çocuklara yapılan süreli (2011 yılı Temmuz ayı itibariyle aylık 306 TL.) nakdi yardımlardır. Bu yardımlar yurttan yeni ayrılan çocukların kendi temel geçimlerini sağlayabilecek sosyal ve iş yaşamı düzenlerini kurmaları için geçişteki mağduriyeti önleme amacıyla yapılmaktadır (SHÇEK Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği).

Ayrıca Kuruludan ayrılan çocuklar SHÇEK Genel Müdürlüğünün 18.05.2010 tarih ve 149 sayılı yazısı, 2010/08 No'lu Genelgesinin (III-8) maddesi gereğince grup sorumluları tarafından üçer aylık periyotlarla bir yıl süreyle izlenmektedir. Böylece gencin yeni yaşamında karşılaştığı uyum vb. sorunlarını en az düzeyde hissetmesi ve yeni yaşamına uyumunun hızlandırılması sağlanır. Ancak yeterli ölçme ve denetleme sisteminin kurulamaması, SHÇEK'in istihdam edilen grup sorumlularının belli bir yaşta olması, hatta birçoğunun emeklilik süresini doldurmuş ve geleneksel personel kültüründen gelmesi, değişime ve gelişime karşı dirençli yapıları nedeniyle izleme hizmetleri yerine getirilememekte, rehberlik ve danışmanlık da yapılamamaktadır. kurum bakımında uzun süre kalan çocukların sorun çözme becerilerinin de sınırlı olduğu düşünüldüğünde onların çocuklarının da kurum bakımına alınma olasılığını

da anlamlı düzeyde artırmaktadır (SHÇEK Genel Müdürlüğü 2010/08 No'lu Genelgesi)

3.3. İŞE YERLEŞTİRME ÇALIŞMALARI:

Bakanlar Kurulunun 10/02/1995 tarih ve 95/6542 sayılı 24/05/1983 tarih ve 2828 SHÇEK Kanuna dayanılarak çıkardığı SHÇEK Kuruluşlarından reşit olarak ayrılanların bir kamu kurum ve kuruluşlarında işe yerleştirilmelerini düzenleyen 3413 sayılı tüzük 02/03/1995 tarih ve 22218 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğü girmiştir.

İşe yerleştirme işlemlerinde haklarında korunma kararı alınmış olup da; reşit oluncaya kadar sosyal hizmet kuruluşlarında kalmış, bir koruyucu aile yanına yerleştirilmiş, aynı nakdi yardım yapılarak ailesinin yanına yeniden yerleştirilmiş korunmaya muhtaç çocuklar yararlandırılır.

SHÇEK, korunmaya muhtaç çocukların bir meslek edindirilerek ayrılmaları için gerekli çalışmaları yapmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukları mesleğe yöneltme hizmetini tüm kurum ve kuruluşlardan yardım alarak işbirliği içerisinde yürütür.

İşe yerleştirme işlemlerinde; daha önce tüzük hükümlerinden yararlanmamış olmak, ailesinin olmaması, evli veya çocuklu olması, diğer adaylara göre yaşlı olması, herhangi bir işte çalışmıyor olması, halen bir sosyal hizmet kuruluşunda kalıyor olmak gibi faktörler öncelik sırasında değerlendirilir. Kurum bakımında sürekli olarak hazır hizmet alan korunmaya muhtaç çocuklar işe yerleştirildiklerinde iş ortamına uyumsuzluk ve verimsizlik gibi sorunlar yaşamaktadırlar.

Korunmaya muhtaç çocuklar için kurum sonrası yaşamlarını desteklemek için yapılan en önemli düzenleme 3413 sayılı kanunun çıkarılmış olmasıdır. Bu kanun ile kamu kurum ve kuruluşlarına mevcut kadrolarının binde biri oranında bir bölümünü ayırarak bakım kurumlarındaki gençlerin işe alınmaları görevi yüklenmiştir. Bu düzenleme, kurum sonrası yaşam şartlarının geliştirilmesine ve çocukların iş sahibi yapılmalarına önemli katkı sağlamıştır (Cılga, 1994: 74).

3.4. HAKLARINDA KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR UYGULANAN ÇOCUKLARIN VELAYET VE VESAYETİ:

Velayet, çocuğun kişiliğine ve mallarına özen göstermek ve onu yasalar karşısında temsil etmek amacıyla ana babaya görevler yükleyen ve onlara yetkiler sağlayan, asıl amacının çocuğun korunması ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesini gerektiren temsil yetkisidir. Yani velayet, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve ahlaki yönlerden topluma uyum sağlayabilme yeteneğinin kazandırılmasının sağlamasıdır. Bu nedenle de velayet çocuğun yararı ve çocuğun katılım hakkıyla sınırlandırılmıştır. Çocuğun yararının ailesinden ayrılmasını gerektirdiği haller dışında çocuğun ailesi yanında yaşamasını sağlayacak tedbirlerin alınması gereklidir. Çocukların kurumlara yerleştirilmeleri son çare olarak düşünülmelidir (Esat, 1996: 327).

Türk Medeni Kanununa göre; çocuk ya velayet ya da vesayet altındadır. Yaygın olarak sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilen çocukların aileleri ile ilişkilerinin tamamen koptuğu, çocukların ana babalarının velayetlerinin iptal edilerek kurumdan çocuklara vasi/kayyum atandığı, çocuğun vesayet haklarının kurumda olduğuna inanılır. Ancak çocukların velayet/vesayet yetkileri genellikle öz anne-baba veya akrabalarında bulundurulmaktadır. Şayet çocuğun vesayet hakkını kullanabilecek hiçbir yakını yoksa veya vesayet hakkını kullanacak akrabaları ile çıkar çatışması varsa kurumdan vasi atanabilir. Çocuğun bakım tedbiri altında bulunduğu süreçte, okul kaydı, okul takipleri, sosyal ve psikolojik sorunlarının çözümü, adli süreçleri vb. yaşamındaki önemli süreçleri kurum tarafından takip edilmekte, temsilleri yine kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak hukuksal olarak velayet veya vesayet yetkisi gereken yurt dışına çıkma, domuz gribi gibi aşılardan vurulması, hatta çocuğun yüksek yararına kurumca alternatif hizmetlerin planlanması gibi durumlarda kurumun hiçbir yetkisi bulunmamaktadır.

Korunma altına alınan çocuklar arasında kimsesiz çocuklar bulunduğu gibi halen velayet veya vesayet altında bulunan çocuklar da bulunduğu verilerin korunma kararlarının aksine bir hüküm olmadığı müddetçe velayet ve vesayet haklarına etkisi bulunmamaktadır (Alşan, 1994: 118).

4. ÇOCUK HAKLARI UYGULAMALARI

Suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların istenilen düzeyde toplumsallaşmasının sağlanması ve gelecek kaygılarının azaltılması için onların aileden getirilen öğrenilmiş davranışları, kurum bakımından yararlanma düzeyleri, ergenlik gelişim özelliklerinin yanında onlara çocuk haklarıyla birlikte hizmetler sunulmalıdır. Çünkü çocuklar, çocuk haklarını ne kadar iyi öğrenir, isteyebilir ve kullanabilirlerse, geleceğe o kadar kaygısız bakar.

4.1. DÜNYADA ÇOCUK HAKLARI UYGULAMALARI

Bu kısımda, çocuk haklarına yer verilmiştir. İnsan Hakları Bildirgesi başlangıçta uluslararası hukuksal düzenlemelerden oluşan bir hareket gibi gözükürken günümüzde çocuklar, kadınlar, mülteciler gibi pek çok konuda uygulama alanı bularak kültürel haklar, ekonomik ve sosyal haklar, siyasal haklar ve kişisel haklar başlıkları altında ülkelerin yönetim ve eğitim sistemlerini etkiler hale gelmiştir. Özellikle dünyada yoksulluk içinde yaşayan, beslenme, sağlık ve eğitim konusunda bakım görmeyen ve çalıştırılarak ya da cinsel ticaret yoluyla sömürülen çok sayıda çocuğun olması Birleşmiş Milletler Kurulu'nun çocukların haklarının korunmasını düşünmeye yöneltmiş ve 1959 yılında Çocuk Hakları Bildirgesi'nin kabul edilmesine yol açmıştır. Ancak çocukları korumak için yasa gücünde olan bir sözleşme kabul etme zorunluluğunun olması, Çocuk Hakları Bildirgesi'ni 1989 yılında uluslararası düzeyde Çocuk Hakları Sözleşmesi şekline dönüştürmüştür. Böylece tüm çocuklar, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile hakları olan "hak özneleri" olarak sayılmışlardır (UNICEF, 1998: 71).

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), insan hakları ilke ve standartlarının çocuklar açısından geliştirildiği bir sözleşmedir (Cılga, 2001: 71). Sözleşmede yer alan maddeler çerçevesinde; (1) anne-babalar ve çocuklar arasındaki doğal ve ahlaki ilişkiler, (2) anne-babaların çocuklarına karşı görevleri, (3) çocukların anne-babalarına karşı hakları ve (4) devletin tüm bu haklar karşısındaki sorumlulukları düzenlenmiştir. Ayrıca çocukların eğitimlerindeki kalite ve bütünlüğün sağlanabilmesi için eğitim sistemlerine bu hakları tanıtip öğretme ve bireylerin bu haklarını kullanabilecekleri yeterliliğe ulaştırmalarını sağlayacak şartları oluşturmaya yönelik sorumluluklar verilmiştir. UNESCO'nun (2003) da belirttiği üzere

“çocukların hakları böylece hem hukuksal boyutta hem de bireysel gelişim boyutunda ele alınmıştır”(Yurtsever, 2009).

Çocuğun yüksek yararı ÇHS'nin üzerine inşa edildiği ana fikrin kavramsal karşılığıdır (Şirin, 2011: 56). ÇHS günümüz insan haklarının bütünü oluşturarak tüm belgelerin en etkili olanıdır ve çocukların en yüksek yararlılığını amaçlamaktadır. Sözleşme hukuksal açıdan, (1) ayrımcılığın önlenmesi, (2) çocuğun yüksek yararı, (3) yaşama ve gelişme hakkı ve (4) çocuğun görüşlerinin dikkate alınması olmak üzere dört temel ilkeye dayandırılmıştır. Bu ilkeler çerçevesinde çocukların tüm hakları; (1) kişisel (medeni), (2) ekonomik, (3) sosyal ve (4) kültürel haklar olarak hem birbiri ile bağlantılı hem de birbirini pekiştiren öğeler olarak tanımlanmıştır. Sözleşme'ye göre her çocuk, içinde bulunduğu durumun geliştirilmesi, toplumun aktif ve sorumlu bir üyesi durumuna gelebilmesi için ayrılan kaynaklardan yararlanma hakkına sahiptir (UNICEF, 1998: 6-7).

Hukuksal anlamda bağlayıcı güce sahip olan ÇHS, dünya çocuklarının “İnsan Hakları Yasası” niteliğindedir ve kabul eden devletlerce çocuklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel standartları düzenleyen bağlayıcı bir güce sahiptir (Moroğlu, 2003: 33). Yani Sözleşme'ye göre, çocuğun aile çevresi içinde yaşaması, gelişmesi, korunması ve katılımı esastır. Bu hakkın gözetilmesi ve mümkün olduğunca korunması amacıyla 5395 Sayılı ÇKK (4/j) maddesi, Çocuk Koruma Kanununca Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin (8/12) maddeleri gereğince “kurum bakımı ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi” vurgulanmıştır.

Sözleşme'ye felsefi açıdan bakıldığında; çocuklar için ortak kabullerin yanında, haklarını bilen ve uygulayabilen bir çocukluk oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir (Polat, 2006: 17-34). Günümüzde haklarını bilen ve uygulayabilen bir çocukluk oluşturabilmek için de çocukların ihtiyaçlarının hissedilir şekliyle tespit edilmesine, ihtiyaçların uygun etkinliklerle giderilmesine ve sonucunda da bireyin gelişiminin sağlıklı değerlendirilmesine ihtiyaç vardır.

Çocuklar da, toplumsal yapının diğer unsurları gibi zaman içinde değişmiş, dönüşmüştür. Aydınlanmadan bugüne uzanan süreçte ortaya çıkan ve bugünkü anlamını kazanan çocukluk, tarihi gelişimi itibarıyla “modern” bir kurumdur. Çocuk

haklarının kurumlaşması ise çok daha yenidir. Çocuk hakları da, tıpkı çocukluk gibi zaman içinde değişmiş, dönüşmüş, hak listeleri oluşturulmuştur (Turanlı, 2004: 1).

Çocuklar eşitlikten uzak ve haklardan yoksun bırakılmış, gereksinim ve çıkarları önemsenmeyen, toplumun en ucundaki kenar mahalleye itilmiş marjinallerdir, toplumun en çok korunmaya ihtiyacı olan kesimidir. Çocuklar, zihinsel, bedensel, ekonomik ve sosyal yönden güçsüz ve bağımlıdırlar, işgüçleri ve cinsellikleri sömürülür, şiddete maruz kalırlar. Buna karşılık kendilerini koruyabilecek ekonomik, sosyal ve siyasi güçten yoksundurlar (Serozan, 2000: 3).

4.2. ÜLKEMİZDE ÇOCUK HAKLARI UYGULAMALARI

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ülkemiz tarafından 1990 yılında imzalanarak 1994 yılında TBMM tarafından kabul edilerek 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralı olmuştur. Sözleşmenin Türkiye'de uygulanmasının izlenmesinden sorumlu “Koordinatör Kuruluş” olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir.

Suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklar insan olarak; onuru ve kişiliğinin serbestçe gelişmesi için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını gerçekleştirme hakkı vardır. Bu haklar, ulusal ve uluslar arası işbirliği içerisinde devletin teşkilatları ve kaynakları doğrultusunda gerçekleştirilir.

Ancak Türkiye'de ÇHS yürürlüğe girmiş olmasına rağmen bu alanda tanınan hakların tümüyle hayata geçirilmesinde bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunda bürokratik yapının doğasından kaynaklanan nedenlerin yanı sıra kuşkusuz toplumsal değerlerin, yerleşik kültür, alışkanlık ve değerlerin de rolü bulunmaktadır (Doğan, 2000: 68-69). SHÇEK bünyesindeki Kuruluşlarda çocuklara “Çocuk Hakları” eğitimleri süreç içerisinde bireysel ve/veya grup eğitimleri şeklinde çok düzenli ve sürekli olmasa da yerel düzeyde verilmektedir.

Ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtları Gençlerinin Yönetime Katılma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönergenin 5. maddesi gereğince ergenlere hizmet veren kuruluşlarda yurt temsilci seçimi yapılarak çocukların yönetime katılmaları teşvik edilmektedir.

Yönergenin 7. maddesi gereğince; ilköğretim 1. ve 2. kademedekiler için toplam bir asil temsilci ve bir yedek temsilci, ortaöğretime devam edenler için

toplam bir asil ve bir yedek temsilci, çalışan/çalışmayanlar için bir asil ve bir yedek temsilci seçimi her yıl yapılmaktadır.

Yönergenin 6. maddesi gereğince adaylarda; en az altı aydır kuruluştaki bakılmakta olması, devam ettiği eğitim kurumunda disiplin cezası almamış olması, sınıfını geçmiş olması, eğitime devam etmeyen adaylar için son bir yılda aynı iş kolunda çalışması şartları aranmaktadır.

Her yıl yeni eğitim öğretim yılının başlangıcında yurt temsilcisi seçilmektedir. Seçilen temsilcilerden “İl Çocuk Kurulu” oluşturulmakta ve İlin Çocuk Temsilcisi seçilmektedir. Böylece çocuklar aktif olarak seçme ve seçilme hakkını kullanmalarının yanında hizmetlerin planlanmasına, programlanmasına ve hatta gerçekleştirilmesi süreçlerine doğrudan katılmaktadır. Ancak bu hakkın kullanımında çocuklarda zaman zaman pasif kalma eğilimi görülebilmektedir.

5. AİLEYİ KORUMAYA YÖNELİK KURUMLAR VE İLGİLİ MEVZUAT

Toplum, ailesini ne kadar koruyabilir yani sağlıklı tutabilirse o derece mutlu bireylere sahip olduğu gibi geleceğine de o kadar güvenle bakabilir. 21. Yüzyılda toplumlar aileleri kanunlarla korumaya yönelmiştir. Ülkemizde ailesini yine farklı görevleri bulunan kanunlarla korumaya çalışmaktadır.

Ülkemizde, aileye ilişkin hizmetler, Anayasa, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu (TCK), 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair kanun, 4787 sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu çerçevesinde şekillenmektedir. Bir anlamda ülkenin aile politikasının temelini bu kanunlar oluşturmaktadır. Bu kanunlar dışında, İş Kanunu, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK), Nüfus Planlaması Hakkında Kanunlarda da kadına yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Kanunların yanı sıra Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan beş yıllık kalkınma planlarının ve programlarının bazılarında da ailenin korunması ve aileye yönelik hizmetlerin geliştirilmesi konusu yer almaktadır (İçağasıoğlu ve Özbesler, 2009: 37).

Ailede bireyler arasındaki ilişkiler ne derece sevgi, saygı ve fedakarlık esaslarına dayanmaktaysa, sosyal yapı da o derece güçlü olacaktır. Bu nedenle, devlet kendi geleceği için korumalı ve güçlendirmelidir (Demirbilek, 2001: 41).

5.1. (KAPATILAN) AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR KURUMU

5256 sayılı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun 13.11.2004 tarihli ve 25642 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Aile kurumunun güçlendirilerek karşılaşılan sorunların kendi bünyelerinde çözme becerisinin artırılması, sosyal sorunların tespiti ve çözümü için paydaş kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde, bilimsel ve etik değerlere bağlı kalarak araştırma, eğitim ve yayın faaliyetlerinde bulunmak, projeler geliştirmek ve desteklemek misyonuyla çalışmalarını yürüten Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) kendisine yüklenen misyonu gerçekleştirmek için ülkemizde aile odaklı çalışmalarına sivil toplum kuruluşlarını da dahil ederek devam etmektedir.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün amacı, ülkemizdeki sosyal sorunların tespiti ve çözümü ile Türk ailesinin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak, projeler geliştirmek, desteklemek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak ve aileye yönelik millî bir politikanın oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bunu yaparken;

- a)** Ailenin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılması için ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak;
- b)** Ülkemizdeki sosyal sorunların tespiti ve çözümüne yönelik ulusal ve uluslararası alanda bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak, projeler geliştirmek, desteklemek, sosyal bilimlerin gelişmesine katkıda bulunmak.
- c)** Mevcut aile yapısını; ana, baba, eş, çocuklar ve akraba ilişkilerinden kaynaklanan problemler ile ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin aile üzerindeki etkilerini araştırmak, aile bireylerinin eğitim fırsatlarından eşit olarak yararlanmalarını sağlamak, bu konularda eğitim programları hazırlamak veya hazırlatmak.
- d)** Aileyi ve aile bireylerini tehdit eden, aileden veya aile dışından kaynaklanan sorunları, aile içi şiddet ve istismarı, töre cinayetlerini, kötü alışkanlıkları ve bağımlılıkları, tüm bunları doğuran sebepleri, çevresel-sosyal etkilerini incelemek, araştırmak, bunların önlenmesine, çözümlenmesine yönelik ve aileyi destekleyici eğitici programlar hazırlamak veya hazırlatmak.

- e) Ailelerin maddî kaynaklarının rasyonel kullanımını temin maksadıyla çalışmalar yapmak, bu konuda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli eğitim programları hazırlamak veya hazırlatmak.
- f) Ailedeki yapısal değişimleri, iç ve dış göçün aile yapısına olan etkilerini araştırmak.
- g) İnceleme ve araştırma alanlarında elde edilen bilgileri değerlendirmek ve sonuçlarını sosyal ve kültürel tedbirler haline dönüştürecek millî bir politikanın oluşumuna katkıda bulunmak, bunları uygulayıcı kurum ve kuruluşlara aktararak hizmetlerin geliştirilmesini ve yeni hizmet modellerinin oluşturulmasını sağlamak.
- h) Kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sosyal amaçlı vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği yapmak, bunların sosyal alandaki çalışmalarına destek sağlamak, müşterek projeler gerçekleştirmek ve uygulamak.
- i) Nüfus yapısındaki değişimleri izlemek, sorun alanlarını tespit etmek ve bu konuda millî bir politikanın geliştirilmesine yardımcı olmak.
- j) Ailenin ve aileyi oluşturan bireylerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin kamuoyundaki eğilim ve istekleri tespit etmek amacıyla kamu veya özel kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapmak.
- k) Yurt dışında yaşayan ve/veya çalışan Türk ailelerinin sorunlarını araştırmak ve çözüm önerileri geliştirmek.
- l) Görev alanına giren konularda, gereken mal ve hizmet alımlarını sağlamak, enformasyon sistemleri, bilgi bankaları, kütüphane, arşiv ve dokümantasyon merkezi kurmak, istatistikleri derlemek ve bu alandaki çalışmalarını kurumsallaştırmak, elektronik, görsel, basılı yayın ve eğitim faaliyetlerinde bulunmak, ulusal ve uluslararası kongre, seminer, şûra ve benzeri toplantılar düzenlemektir (<http://www.aile.gov.tr>).

5.2. (KAPATILAN) SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1949 yılında 5387 Sayılı 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun, 1957 yılında 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki 2. Kanunla yürürlükten kaldırılmış ve yerel yönetimleri, koruma birliklerini kurmak ve

korunmaya muhtaç çocuklara bakmakla yükümlü kılmiştir. Yoksul ve korunmaya muhtaç çocuklara Milli Eğitim, Koruma Birlikleri ve Çocuk Esirgeme Kurumu olmak üzere üç ayrı kurum tarafından götürülen hizmetlerde bütünlüğün sağlanması amacıyla 24 Mayıs 1983 tarihinde 2828 Sayılı yasayla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

2828 sayılı kanun numarası ile 24/5/1983 tarihinde kabul edilerek 27/5/1983 tarihli 18059 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı gibi toplumun tüm dezavantajlı kesimine her türlü koruyucu, önleyici, destekleyici ve geliştirici hizmetleri vererek toplumun refahını yükseltmektir. Kurum kanunların kendisine sosyal hukuk devleti gereği verdiği görevlerini misyonu, vizyonu ve temel ilkelerine bağlı kalarak yürütür.

5.2.1. Misyonu:

SHÇEK olarak, köklü devlet tecrübesi, engin kültür ve medeniyet birikimi ile evrensel hukuk ilkeleri ve Anayasa çerçevesinde, uluslararası sözleşmelere, ulusal plan ve politikalara, sosyal değişme ve gelişime göre, sosyal hizmetlerin temel ilke ve esasları ile model ve niteliğini belirlemek (SHÇEK, 2007: 1).

Nitelikli bir yaşam sürdürmekte güçlük çeken birey ve grupların; maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesinin ve ihtiyaçlarının karşılanmasının bir insan hakkı olduğu anlayışı içinde, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmak ve hayat standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü, alanla ilgili olan kesimler ile işbirliği içerisinde yürütmektir (SHÇEK, 2007: 1).

5.2.2. Vizyonu:

Ülkemizde sosyal hizmet politikasının belirlenmesi, uygulanması ve kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasında merkezi rol oynayan, sosyal hizmetlerin tüm ihtiyaç grupları için ulaşılabilir olmasını sağlayan, bakıma ihtiyaç duyan bireylerin öncelikle yaşadıkları ortamda kendilerine yeterli hale gelmesi için tedbirler alan ve bu hizmeti uluslararası standartlarda sunan bir kurum olmaktır (SHÇEK, 2007: 1).

5.2.3. İlkeleri:

- a) Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi çerçevesinde insan haklarına, evrensel hukuk ilkelerine ve uluslararası sözleşmelere bağlı çalışmaktır ki, böylece hizmete uluslar arası nitelik ve standart kazandırılır.
- b) Milli ve manevi değerlere bağlı olmaktır ki, hizmet sunumunda hizmet alanın her türlü değerine saygı gösterilir ve kesinlikle ayrımcılığa yer verilmez.
- c) Bilimsel veriye dayalı sürdürülebilir hizmet vermektir ki, böylece verilen hizmetler belli bir bilimsel temele oturtulur ve sürekli hale getirilir.
- d) İşbirliğine açık, tarafsız ve şeffaf olarak toplumun tüm kesimlerinin sosyal sorunların çözümüne kanalize edilmesine, eşgüdüm ve koordinasyona teşvik ederek toplumda sosyal sorumluluk duygusunun yerleştirilmesine olanak sağlanır.

Tüm hizmet verilen kesimlerin ve çalışanların memnuniyetini sağlamak şeklindedir ki, kurum amaçlarını misyon, vizyon ve temel ilkelerine bağlı kalarak insan onuruna yaraşır hizmet yöntemleri ile müracaatçıya hizmeti yerinde vermektedir (SHÇEK, 2007: 1).

5.3. AİLE MAHKEMELERİNİN KURULUŞ, GÖREV VE YARGILAMA USULLERİNE DAİR KANUN

4787 kanun sayısı ile 9/1/2003 tarihinde kabul edilerek 18/1/2003 tarih ve 24997 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Aile mahkemeleri davanın esasına girilmeden önce veya davanın görülmesi sırasında, taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerinin belirlenmesi için araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu sosyal çalışma görevlilerinden isteyebilir. Tercihen; evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış, kamu veya ihtiyaca göre özel sektörden bilirkişi olarak atanan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar tarafından yapılan sosyal inceleme raporunda önerilen aileye mesleki kriz müdahalesi veya müdahale eylem planı ile ailelerin aile birliği ve/veya bütünlüğünün sulh yoluyla korunması amaçlanmaktadır. Böylece boşanma niyetli olan aile çocuklarının da korunmaya muhtaç çocuk durumuna düşmesi erken müdahale veya tespitler ile önlenmektedir. Sulh yoluyla sonuçlandırılan her boşanma davası toplumun önündeki aileye tehdit eden en büyük olgu olan sosyal

çözülmenin ivmesini de düşürmektedir (4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun).

Ailenin ve aile içinde bireyin korunması amacıyla sosyal çalışmacı, psikolog, pedagoğ destekli aile mahkemelerinin kurulmasının günümüz Türkiye'sinde ihtiyaç haline gelmesiyle kurulan Aile Mahkemelerinde; ailenin korunmasına yönelik koruyucu, önleyici ve eğitici görevler üstlenilmiştir (Filiz, 2009: 2).

Ailenin oluşumu, gelişimi ve uyuşmazlığın ortaya çıkma sürecinin bütünlüğünde, aile birliğinin korunması, ailede yaşanan sorunların aşılması, hak ve çıkar uyuşmazlıklarının adil bir biçimde çözümü, aile bireylerinin ailede ve toplumda etkinliğinin artırılması temel amaçtır (Cılga, 2008: 152).

Aile mahkemeleri koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler olarak;

a) Yetişkinler hakkında;

1. Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyarmak, uygun görülmesi durumunda onları uzlaştırarak aile bütünlüğünü korumak,
2. Ailenin ekonomik yapısının korunması veya evlilik akidi ile oluşan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak,
3. İhtiyaç oluşması durumunda eşleri resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine yerleştirmek,
4. Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumunda becerisinin veya niteliğinin artırılmasını sağlamak gibi önlemleri alma yetkisinin yanında;

b) Küçükler hakkında;

1. Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü için önlemleri almak,
2. Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmek,
3. Çocuk mallarının yönetimi ve/veya korunmasına ilişkin önlemleri almak gibi yetkileri de bulunmaktadır.

5.4. AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN

4320 sayılı kanun numarası ile 14/1/1998 tarihinde kabul edilmiş, 17/1/1998 tarihli 23233 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak kabul edilmiştir.

Kusurlu eşin;

- a) Diğer eşe veya çocuklara veya aynı hanede yaşayan diğer aile bireyelerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmasının önlenmesi,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmasının önlenmesi,
- c) Diğer eşin, çocukların veya aynı hanede yaşayan diğer aile bireyelerinin eşyalarına zarar vermesinin önlenmesi,
- d) Diğer eş, çocukları veya aynı hanede yaşayan aile bireyelerini teknolojik iletişim araçlarıyla rahatsız etmesinin önlenmesi,
- e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmesinin veya müşterek konutta söz konusu maddeleri kullanmasının önlenmesi sağlanır.

Bu önlemlerin uygulanmasından altı ay sonuç alınamaz ise kusurlu eşin tutuklanma ve hürriyeti kısıtlayıcı cezaya hükmedilme durumu aktif hale gelebilir. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun koruduğu hukuki değer, aile içi şiddetin önlenmesidir (Filiz ve diğ., 2008: 10).

5.5. ÇOCUK KORUMA KANUNU

5395 sayılı kanun 3.7.2005 tarihinde kabul edilerek 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasını, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasını sağlamaktır.

5.5.1. Temel İlkeler:

Çocuk Koruma Kanunu çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,

- e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması ilkeleri gözetilir (5395 sayılı ÇKK).

5.6. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÇOCUK ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ/ BÜRO AMİRLİĞİ KURULUŞ, GÖREV VE ÇALIŞMA YÖNETMELİĞİ

13.04.2001 tarihli 24372 sayılı resmi gazetede yayınlanarak korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden veya kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, hakkında koruma, ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan, suça maruz kalan, suç işlediği şüphesi altında bulunan, kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülecek hizmetlerin yürütülmesini sağlamak amacıyla çıkarılmıştır.

Çocuk polisi hizmetlerinin yürütülmesinde çocuk birimi;

- a) Korunmaya ve yardıma muhtaç, mağdur, kaybolan ve bulunan çocuklarla ilgili işlemleri yürütmek,
- b) Ailesine veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim edilmesi gereken, hakkında ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan veya gözaltında tutulan çocuğun

ailesine, ilgili kuruma veya adli mercilere teslimine kadar muhafaza etmek, barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırtmak,

- c) Çocuğa karşı ve çocuk tarafından suç işlenmesini önleyici çalışmalar yürütmek,
- d) Suç işlemiş veya suça yönelmiş çocuklar ile korunmaya muhtaç çocukları suça iten etkenlerin tespiti için sosyal çalışmacı tarafından araştırma yapılmasını sağlamak olarak belirlenmiştir.

Ailenin korunması ve çocuğun aile içerisinde kamu kurum ve kuruluşlarının psikolojik, ekonomik ve sosyal müdahaleleriyle büyümesine olanak sağlanması sosyal devletin en büyük hedefidir. Tüm yetkili ve etkili kurum ve kuruluşların özveri ve samimiyetle yapılan ve yapılacak çalışmalarda görev almaları çalışmaları kuvvetlendirilmelidir.

Aile politikası sosyal politikanın önemli bir parçasıdır. Aile politikası sosyal politikadan özellikle aile yaşamına etki etmeyi amaçlayan, devlet tarafından geliştirilmiş plan ve programlardır (Barker, 1999: 168). Ülkemizde aile politikalarının genellikle sorun ortaya çıktıktan sonra devreye girdiğini, bir başka deyişle koruyucu ve güçlendirici olmaktan çok, sorunlara kısmi çözümler bulmayı hedeflediği söylenebilir (İçağasioğlu ve Özbesler, 2009: 36). Bu nedenle ülkemizde özellikle etkili ve sorun çözücü sosyal politikaların geliştirilebilmesi için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur.

5.7. AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 08.06.2011 tarihli 27958 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak kurulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü görevleriyle birlikte Bakanlığa devir olunmuştur. Bu nedenle bu başkanlık ve genel müdürlükler 2011 yılı sonuna kadar mülga yani kapatılmış ön ibaresi ile hizmetlerini sürdürmektedirler. Yeni Bakanlık için teşkilatlanma süresi ise 31.12.2011 olarak belirlenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na birçok görevin yanında aile ve çocuğun korunması ile ilgili olarak 6333 sayılı kanun hükmünde kararname (KHK) ile sosyal ve kültürel dokudaki aşınmalara karşı aile yapısının ve değerlerinin korunarak gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılmasını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak görevi de verilmiştir (633 KHK, m.2/1-b).

Ayrıca çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, çocuklara yönelik hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllük kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak şeklinde de görev verilmiştir (633 KHK, m.2/1-b). Bakanlık düzeyinde yeniden yapılanma ile dağınmış sosyal hizmet uygulamaları bir çatı altında toplanarak hizmetlerde merkezileşme sağlanmış, alanda mevzuat çeşitliliği ortadan kaldırılmıştır.

Aile ve ailenin genel özellikleri, çocuk üzerindeki işlevsellikleri, ergenlik ve ergene yatılı hizmet veren sosyal hizmet kuruluşları, çocuk hakları ve çocuğun gelişiminde yeri ve önemi, ailenin korunmasının önemi ve ailenin korunması için ülkemizde çıkarılmış kanunlara ve genel mevzuata yer verdikten sonra araştırmaya yönelik bilgilere geçmek anlamlı olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

SHÇEK'in en köklü kurum bakımı modelini teşkil eden çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocukların psiko-sosyal, duygusal, ahlaki, kurumsal ve eğitim vb. özelliklerinin ve sorunlarının belirlenmesine yönelik farklı il ve ilçelerde hem üniversite öğretim üyeleri, hem yüksek lisans öğrencileri, hem de lisans eğitimine devam eden öğrenciler, hatta kurum personeli tarafından birçok araştırma yapılmıştır. Çünkü sanayileşme ve modernleşme ile öne çıkan korunmaya muhtaç çocuklar olgusu özellikle 1980'li yıllardan sonrası ilgi görmeye başlamış ve ilgi 90'lı ve 2000'li yıllarda artarak devam etmiştir. Sosyal devlet yaklaşımı da suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara ilgiyi artırmıştır.

Ancak 2005 yılında yürürlüğe giren ÇKK, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'ndaki öncelikli kurum bakımı hizmetini “en son çare“ olarak tanımlamış ve yeni alternatif hizmetler olan danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma hizmetlerini yürürlüğe koymuştur. Koruyucu ve destekleyici tedbirler olarak tanımlanan bu tedbirler, SHÇEK Kurumunun da içinde bulunduğu birçok kamu kurum ve kuruluşunun yasal olarak eşgüdüm içerisinde uygulaması gerekliliği de vurgulanarak yürürlüğe girmiştir.

Gelişmeler ışığında da SHÇEK'te korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetlerde misyon ve vizyon değişikliği kaçınılmaz hale gelmiştir. Artık hizmetin odağını da “ kurum bakımı” yerine “aile” ve “aile yanında bakım” almıştır.

ÇKK uygulanmasındaki sorunlara yönelik az da olsa teorik çalışma, makale ve çalışma grubu raporları literatüre kazandırılmış olsa da alanda özellikle tedbirlerin uygulandığı SHÇEK Kuruluşlarında ve bizzat tedbirlerin uygulandığı çocukların da dahil edilmesiyle yapılmış araştırma yok denecek kadar az olup çok sınırlı kalmıştır.

Bu araştırmanın konusu kısaca; ÇKK kapsamında korunmaya muhtaç çocukların ailelerinden öğrendikleri ile kurum bakımında kendilerine verilen hizmetlerden yararlanma düzeylerinin gelecek kaygılarını nasıl etkilediğinin ergenlik gelişimi ve çocuk hakları paradigmasından değerlendirilmesidir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Haklarında 2828 sayılı kanun gereğince korunma kararı alınmış ya da 5395 sayılı ÇKK kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbirlerden danışmanlık, eğitim, sağlık, bakım ve barınma tedbirlerinden biri ya da birkaçı verilerek bir sosyal hizmet kuruluşuna teslim edilmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların; beklentilerinin değişmekte olan kurum bakımının gelişim/değişim yönünün belirlenmesi, SHÇEK Kurum ve kuruluşlarında uygulanma biçimi, tedbirin uygulandığı çocukların yararlanma düzeyleri, tüm hizmetler sonucunda çocukların gelecekle ilgili beklentilerini ve bakış açılarını ortaya konup farklılıkların ergen gelişimi ve çocuk hakları paradigmasından incelenmesi amaçlanmaktadır. Böylece bakım tedbiri son çare olarak görülen çocukların sosyal rehabilitasyon süreçlerinin hızlandırılarak onların toplumsallaşmalarına rehberlik etmek de hedeflenmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Avrupa Birliği ülkelerinde korunmaya muhtaç çocukların yaklaşık %80'i alternatif sosyal hizmet modelleri olan özellikle aile yanında bakımı destekleyen evlat edinme ve koruyucu aile hizmet modellerinden yararlandırılmakta iken ülkemizde ise halen korunmaya muhtaç çocukların %75'i kurum bakımı (çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile koruma ve bakım merkezleri) modelinden yararlandırılmaktadır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetleri geliştirmiş ve SHÇEK tarafından uygulanan projeler (Aileye Dönüş Projesi gibi) kurum bakımından yararlanan (fiili olarak kurum bakımında kalan) çocuk sayılarında ciddi düşüş sağlamış olsalar da ülkemizi Avrupa Birliği ülkeleri standartlarına ulaştıramamışlardır.

Ülkemizde ÇKK, kanun koyucunun muradına uygun kurumlar açılmamış ya da yeterli sayıya ulaşılamamıştır. Yeni çıkan ÇKK daha önce çıkan 2828 sayılı SHÇEK kanunu kapsamında oluşturulan kuruluşlar üzerinden korunmaya muhtaç çocuklara hizmet vermeye başlamıştır ki, bu uygulama beraberinde yeni sorunları da getirmiştir.

Değişen sosyal sorunlar korunmaya muhtaç çocukların toplumsal görünümünü de değiştirmiş, çocuklar Çocuk Koruma Kanunu suç mağduru (acil

korunma ihtiyacı olan çocuk) ve suça sürüklenen çocuklar olarak iki grupta tanımlanmıştır. SHÇEK'in yeni yapılanmasında bu çocuklara hizmet veren kuruluşlar, suç mağduru çocuklara hizmet veren kuruluşlar da bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri, suça sürüklenen çocuklara hizmet veren kuruluşlar koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri olarak tanımlanmıştır.

Ancak bu kuruluşların sayıları o kadar yetersiz kalmıştır ki, birçok ilde bu hizmetler eski kuruluşlar özellikle yetiştirme yurtlarında karma olarak verilmeye başlanmıştır. Bu da çocukların bu kuruluşlara bakış açılarını doğrudan ve olumsuz etkilemiştir. Kurum bakımında kalmayı istemeyen, kurum bakımını benimsemeyen çocuklar da geldikleri yerlere, sosyal tehlikelere maruz kaldıkları kişilere/gruplara geri dönüş davranışları gösterebilmişlerdir ve göstermektedirler.

Ülkemizdeki bu alanda yapılan çalışmalara baktığımızda alanın eski ancak 2005 yılından sonra Çocuk Koruma Kanunu ile işlevselliği değişen ancak çehresi değişmeyen kurumlara teslim edilen suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukları kendilerinin rehabilitasyonu için donanımı yeterli değildir. Korunmaya muhtaç çocukların kurumları benimsemeden, rehabilite sürecine başlanamayacağından bu araştırma; çocukların kuruma geliş tecrübelerinden ailelerine dönüş, kısa veya uzun süreli yararlanacakları hizmet modellerinin belirlenmesine kadar geçirdikleri süreçteki sosyal, duygusal, davranışsal ve psikolojik beklentilerinin, kurumca kendilerine verilen hizmetlerden yararlanma düzeylerini ve sonuç olarak hem aile hem de kurum yaşamındaki tecrübelerinin gelecek kaygılarını nasıl etkilediğinin tespitinde literatüre önemli katkı sağlayacaktır.

4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma; Afyonkarahisar İli'nde 13-18 yaş grubuna hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında (Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu, Afyonkarahisar Kız Yetiştirme Yurdu, Kadınana Çocuk Evi ve Karahisar Çocuk Evi) kurum bakımı altında bulunan ergenler ile sınırlı tutulmuştur.

5. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma modeli olarak nitel araştırma tekniklerinden tarama modellerinden genel tarama türü kullanılmıştır. Karasar'a göre

(1994: 77), tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.

Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1994: 79). Araştırma modeli doğrultusunda araştırmaya katılan suç mağduru ve suça sürüklenen; araştırmacı tarafından oluşturulan aile durumu belirleme ve kuruluştan memnuniyet durumunu ortaya koyan bölümlerden oluşan “Anket Formu” ile onların geleceğe bakış eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla “Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)” uygulanmıştır.

6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni Afyonkarahisar İl sınırları olarak belirlenmiş olup örneklemin evreni temsil edebilecek yeterlilikte olduğundan elde edilen bulguların aynı zamanda evrenin dışı içinde kullanılabilir olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın örneklemi; 2005 yılından itibaren 5395 sayılı ÇKK kapsamında SHÇEK Afyonkarahisar Kuruluşlarına (12 yaş üstü çocuk evleri, Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu ve Afyonkarahisar Kız Yetiştirme Yurdu) teslim edilen ve halen belirtilen kuruluşlarda kalan çocuklar olarak belirlenmiştir. Araştırmaya, adı geçen kuruluşlarda fiili olarak kalan toplam 91 çocuktan araştırma için geliştirilen Anket Formunu ve BUÖ uygulamayı kabul eden 83 çocuk dahil edilmiştir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün de verdiği yetki doğrultusunda, araştırma için kullanılan anket formu ve ölçek, tamamen çocukların kendi rızaları doğrultusunda uygulanmıştır. Herhangi bir baskı veya zorlayıcı tutum sergilenmemiştir. Evrenin büyük bir kısmına ulaşıldığı söylenebilir.

7. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın evreni içerisinde bulunan ve yatılı kurum bakımı hizmeti veren kuruluşlarda kalıp araştırmaya katılmayı kabul eden çocuklara; öncelikle çocukların farklı değişkenler açısından ailelerinin genel durumları, ailelerinden aldıkları desteği ve mevcut beklentilerini ölçmek amacıyla “Anket Formu” uygulanmıştır. Yine

anketin ikinci bölümü denebilecek şekilde düzenlenmiş çocukların kurum bakımını değerlendirmelerine yönelik konuların bulunduğu kısım ile çocukların kurum bakımına bakış açıları, kabullenme ve beklentileri, kurum bakımı/bakım tedbiri ve diğer tedbirlerden SHÇEK ile tanıştıktan sonra nasıl ve hangi düzeyde yararlandıkları ergen gelişimi ve çocuk hakları penceresinden belirlenmeye çalışılmıştır.

Daha sonra ise çocuklara uygulanan “BUÖ” ile çocukların aileden getirdikleri tecrübeleri ve kurumdan yararlanarak edindikleri deneyimleri/kazanımları ışığında çocukların geleceğe yönelik kaygılarının ölçülmesi planlanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının temel özellikleri aşağıda ayrı ayrı özetlenmiştir.

7.1. ANKET FORMU

Araştırmada kullanılan anket formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve iki bölüm olarak planlanmıştır. Birinci bölüm, 28 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümde çocuk ve ailesinin genel demografik özellikleri, kuruluş hizmetlerine karşı tutumları, kurum ortamından sonra gelecek beklentileri ve çocuk hakları ile bilgi düzeyleri öğrenilmiştir. İkinci bölümünde ise çocukların kaldıkları sosyal hizmet kuruluşlarından yararlanma düzeylerinin belirlenmesine yönelik 40 soru ile her yargı için beş düzeyde değerlendirme şansı verilmiştir. Yüksek puan en iyi olarak belirlenmiştir. Buna göre cevap düzeyi;

Çok iyi : 5 Puan

İyi : 4 Puan

Orta : 3 Puan

Kötü : 2 Puan

Çok kötü : 1 Puan olacak şekilde düzenlenmiştir.

Sonuçlar ise aritmetik ortalaması 5,00–4,20 puan arasında olanlar **çok iyi**, 4,19–3,40 puan aralığında olanlar **iyi**, 3,39–2,60 puan aralığında olanlar **orta**, 2,59–1,80 puan aralığında olanlar **kötü**, 1,79–1,00 puan aralığında olanlar ise **çok kötü** olarak değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda; çocukların ölçek puanlarının yükselmesi onların olumlu davranışlara, duygulara ve düşüncelere sahip olduklarını; ölçek puanlarının azalması ise olumsuz davranışlara, duygu ve düşüncelere sahip olduklarını ifade etmektedir.

7.2. BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ (BUÖ)

Bireyin geleceği yönelik olumsuz beklentilerini ölçmek amacıyla A.T. Beck, D. Lester ve L. Trexler tarafından geliştirilmiştir. Gülten Seber tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek, geleceğe yönelik duygu düşünce ve güdülerin ifadeleridir. Gelecekle ilgili duygular madde 1, 6, 13,15, 9; güdü kaybı ile ilgili maddeler 2, 3, 9, 11, 12, 16, 17, 20; gelecek beklentisiyle ilgili maddeler 4, 7, 14, 18 olarak belirlenmiştir (Öner, 1997: 304).

On bir yanlış, dokuz doğru yanıt içeren ölçek anahtarlarına göre, her uyumlu yanıt için '1' puan, her uyumsuz yanıt için '0' puan verilir. Elde edilen aritmetik toplam, "umutsuzluk" puanını oluşturur. 0-20 değerleri arasında oluşan puanlar yüksek olduğunda umutsuzluğu, düşük olduğunda ise umudu gösterir.

Anketin kolay anlaşılması için puanlama sistemi her uyumlu yanıt için "5", uyumsuz yanıt için ise "0" puan olarak değerlendirilmiştir. Böylece değerler 0-100 arasına yükseltilmiştir. Yine puanlar yüksek olduğunda umutsuzluğu, düşük olduğunda ise umudu, kaygı durumunu göstermektedir.

8. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER

Araştırmada veri toplama araçları, haklarında 2828 sayılı kanun veya 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında korunma kararı veya bakım tedbiri olup halen ergenlere hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında kalan 13-18 arası çocuklara uygulanmıştır. Anket formu aracılığı ile elde edilmiş olan bilgiler "SPSS for Windows 19.0" istatistik paket programına aktarılmış ve bu program aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde çeşitli istatistiksel tekniklerden yararlanılmıştır. Bunlar; Chi-square (χ^2), Significance (P), Standart Sapma (σ), Cronbach Alfa Katsayısı teknikleridir.

Chi-square (χ^2) : Bundan sonra Türkçe okunuşundan hareketle "ki-kare" olarak isimlendireceğimiz Chi-square testi, örnekleme yer alan iki değişken arasında sistematik bir ilişkinin olup olmadığını anlamamızı sağlayan tekniktir. Ki-kare, değişkenler arasında sistematik ilişkinin olup olmadığını, "beklenen" dağılımlarla, "elde edilen dağılımları" karşılaştırarak gerçekleştirir. "Elde edilen"

sonuçlar “beklenen” sonuçlara yakın olduğu oranda, değişkenler arasında bir ilişkinin olmadığından, başka bir anlatımla iki değişkenin birbirinden bağımsız olduğundan söz edilir. Aradaki fark varsa iki değişkenin birbiriyle ilgili olduğu anlaşılır. Fark bydkce değişkenlerin birbiriyle ilgileri de artar. Bu değerin anlamlılık düzeyini anlamak için, elde edilen ki-kare değeri ile ki-karenin tablo değeri karşılaştırılır. Eğer elde edilen ki-kare değeri ki-karenin tablo değerinden büyükse, karşılaştırılan değişkenler arasında rastlantıya dayanmayan bir ilişki var demektir. Çalışmamızda tablolarda yer alan ki-kare değerleri hesaplanan değerlerdir.

Significance (P) : Değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı olup/olmadığını test eden bir istatistik yöntemidir. Ki-kareye göre değişkenler arasında ilişki olup/olmadığı tespit edildikten sonra, tespit edilen bir ilişki varsa, bu ilişkinin anlamlı olup olmadığını tespit etmek için karşılaştırma tablosunun “significance”ını hesaplamak gerekir. Eğer bulunan değer, dikkate alınan anlamlılık düzeyinden büyükse söz konusu ilişki anlamsızdır. Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki için significance sayısının anlamlılık düzeyi sayısından (araştırmamda bu sayı 0,05’tir) küçük olması gerekir.

Standart Sapma (σ): Bir dağılımın gösterdiği yayılımın en güvenilir ls “standart sapma”dır. Bir dağılımın ls olan standart sapma, gözlem değerlerinin dağılımı ile doğrudan ilişkilidir. Bu dağılımda gözlem değerlerinin birbirine olan farklılıkları arttıkça standart sapma büyür, azaldıkça standart sapma küçülür. Böylece lme yapılan grubun homojen ya da heterojen oluşu hakkında bir yargıya varmada standart sapma bize yol gösterir. Bir dağılımın standart sapması, o dağılımdaki gözlem değerlerinin ortalamadan farklarının kareleri toplamının örnek sayısına bölümünün kareköküne eşit olmaktadır.

Cronbach Alfa Katsayısı: Suç Mağduru ve Suça Sürüklenen ocuklar lği ve alt boyutları için Cronbach Alfa güvenirlik analizi uygulanmıştır. Anketin güvenilirliği yani anketin amacına ulaşabilmesi için, ankette kullanılan tüm soruların temel araştırma sorusunun cevabını sağlayabilecek nitelikte olması gerekir. Bu ise sorular arasında yüksek düzeyde korelasyon bulunmasıyla mümkündür. Cronbach Alfa Katsayısı bu amaca hizmet eden bir istatistik tekniğidir. Cronbach Alfa Katsayısı 0 ile 1 arasında yer alır. Test sonucunda bulunan katsayı anketin

güvenilirlik düzeyini gösterir. Cronbach Alfa Katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme kriterleri genelde şöyledir:

Alfa Katsayısı 0,40'tan küçük	: Ölçek güvenilir değil
Alfa Katsayısı 0,40-0,60 arası	: Ölçek düşük düzeyde güvenilir.
Alfa Katsayısı 0,60-0,80 arası	: Ölçek oldukça güvenilir.
Alfa Katsayısı 0,80-1,00 arası	: Ölçek yüksek düzeyde güvenilir.

Suç Mağduru ve Suça Sürüklenen Korunmaya Muhtaç Çocuklar Ölçeği ve alt boyutları ile BUÖ için araştırmaya katılan çocukların cinsiyeti, yaş grubu ve anne-baba durumları arasında farklılık olup olmadığını karşılaştırmak için %95 güvenirlikte bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır.

Bağımsız Örneklem T Testi: "t" testi, hipotez testlerinde en yaygın olarak kullanılan yöntemdir. "t" testi ile iki grubun ortalamaları karşılaştırılarak, aradaki farkın rastlantısal mı, yoksa istatistiksel olarak anlamlı mı olduğuna karar verilir. Küçük örnekleme teorisi olarak da bilinen "t" dağılımı, küçük örneklerle de çalışmaya imkan verdiği için, araştırmacılar için büyük kolaylık sağlamaktadır. "t" testi örnek boyutunun küçük olduğu ve ana kütleyle ilişkin standart sapmaların bilinemediği durumlarda "t" dağılımından yararlanılarak;

1. İncelenen bir değişken açısından bir gruba ait ortalama değerinden önceden belirlenen değerden farklı olup olmadığını,
2. İncelenen bir değişken açısından herhangi bir grubun farklı koşullar altındaki tepkilerinde farklılığın olup olmadığı incelenerek hipotezleri test etmeye yönelik olarak geliştirilmiş bir analiz yöntemidir.

Ayrıca Anket Formu ile BUÖ için araştırmaya katılan çocukların kurum bakımında kalma süreleri, eğitim durumları ve aile yanında kalma istekleri arasında farklılık olup olmadığını karşılaştırmak için %95 güvenirlikte tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Çoklu karşılaştırmalarda fark çıkan gruplarda farkın kaynağını ortaya koymak amacıyla ise Tukey testi kullanılmıştır.

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA): "t" testi ile sadece iki grup arasındaki farklılıkları incelemek mümkündür. Ancak çoğu zaman birçok çalışmada ikiden fazla grubun karşılaştırılmasına ihtiyaç duyulur. İşte ikiden fazla grubun birbirleriyle bir anda karşılaştırılmalarının gerektiği durumlarda "t" testi yetersiz kalır. İki den fazla grubun bir anda karşılaştırılmalarını sağlamak için geliştirilen

testler arasında en çok bilineni ve en yaygın olarak kullanılanı “Tek Yönlü Varyans Analizi” dir. Varyans analizinin ön koşullarından birisi her bir grubun normal dağılım sergileyen bir ana kitleden rastgele seçilmiş örnekler olmasıdır. Ayrıca her bir grubun eşit varyansa sahip olması da istenmektedir.

Ayrıca araştırma sonuçlarının verildiği tabloların yorumlanmasında; araştırmacının araştırma yapılan kuruluşlarda yaptığı katımcı gözlem ve deneyimlerinden de büyük ölçüde yararlanmıştı.

9. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ GÜVENİRLİLİĞİ

Araştırmanın alandaki literatüre kaynak oluşturabilmesi için özellikle veri toplama araçlarının içerdiği soruların ve verilen cevapların güvenilirliği anlamlı bulunmaktadır. Bu nedenle; özellikle çocukların kurum bakımı ile ilgili sorulara verdikleri cevapların güvenilirliği öne çıkmıştır.

Tablo-1. Anket Formundaki Kuruluş İle İlgili Soruların Güvenilirlik Analizi

Ölçek	Madde Sayısı	N	Cronbach Alfa	Güvenirlik Düzeyi
Genel	40	83	0,982	Yüksek Derecede Güvenilir
1. Ulaşılabilirlik ve İletişim	4	83	0,768	Oldukça Güvenilir
2. Öneri ve Şikâyetler	4	83	0,935	Yüksek Derecede Güvenilir
3. Samimiyet ve Güven	5	83	0,923	Yüksek Derecede Güvenilir
4. Kararlara ve Hizmetlere Katılım	7	83	0,931	Yüksek Derecede Güvenilir
5. Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	6	83	0,919	Yüksek Derecede Güvenilir
6. Hayata Hazırlanma Faaliyetleri	6	83	0,894	Yüksek Derecede Güvenilir
7. Olumlu Davranış Kazanma	8	83	0,953	Yüksek Derecede Güvenilir

Araştırmaya katılan suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara uygulanan 40 maddelik anketin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmektedir. Ayrıca alt boyutların güvenilirliklerine baktığımızda değerlerinin 0,768 ile 0,953 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre Ulaşılabilirlik ve İletişim alt boyutunun oldukça güvenilir olduğu, diğer alt boyutların ise yüksek derecede güvenilir oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

10. İŞLEM

Araştırma, Afyonkarahisar İlinde Fevzi Çakmak Yetiştirme ve Afyonkarahisar Kız Yetiştirme Yurtları ile Kadınana ve Karahisar Çocuk Evlerinde çocuklarla yürütülmüştür. Araştırmaya adı geçen Kuruluşlarda kalan toplam 91 çocuk davet edilmiş, ancak araştırmaya katılmayı kabul eden 83 çocuk ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Önerisi ile birlikte veri toplama araçları, SHÇEK Genel Müdürlüğü Eğitim Merkezi Daire Başkanlığı'na Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığı ile resmi yazışma kanalıyla gönderilerek gerekli resmi izin alınmıştır.

Anketlerin uygulanacağı kuruluş idareleri (Afyonkarahisar Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu, Afyonkarahisar Kız Yetiştirme Yurdu, Kadınana ve Karahisar Çocuk Evleri) ile iletişime geçilerek veri toplama araçlarının uygulanacağı gün belirlenmiştir. Araştırmaya dahil edilen çocukların birbirleriyle sık görüşmeleri nedeniyle birbirlerinden etkilenme, yönlendirme gibi davranış görmemeleri için anketler eş zamanlı olarak uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK KORUMA KANUNU KAPSAMINDA KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN GELECEK KAYGILARININ İNCELENMESİ (AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ)

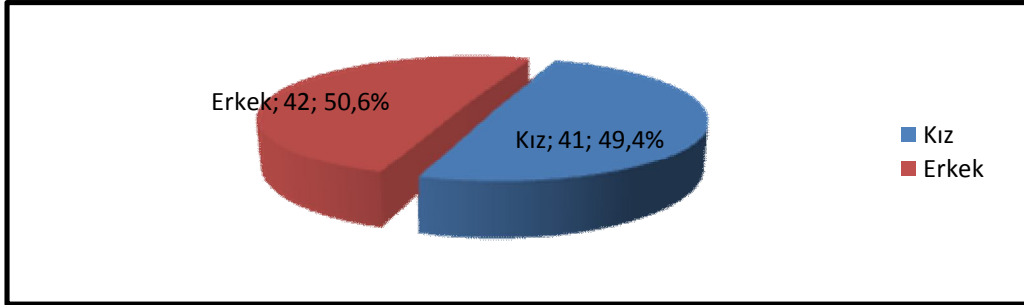
1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma bulguları anlaşılmasının kolaylaştırılması amacıyla; çocuklara ve ailelerine ilişkin bulgular, çocukların kuruluş hizmetlerini değerlendirmelerine ilişkin bulgular, çocuklara uygulanan Beck Umutsuzluk Ölçeğine ilişkin bulgular ve karşılaştırmalı analizler sonucu elde edilen bulgular olarak gruplandırılmıştır.

1.1. ÇOCUKLARA İLİŞKİN BULGULAR

Tüm sosyal araştırmalarda “cinsiyet ve yaş” değişkeni kullanılmaktadır. Çünkü cinsiyet ve yaş değişkeni birçok değişkeni etkilemektedir. Bu nedenle, araştırmamızda da cinsiyet ve yaş değişkenine yer verilmiştir.

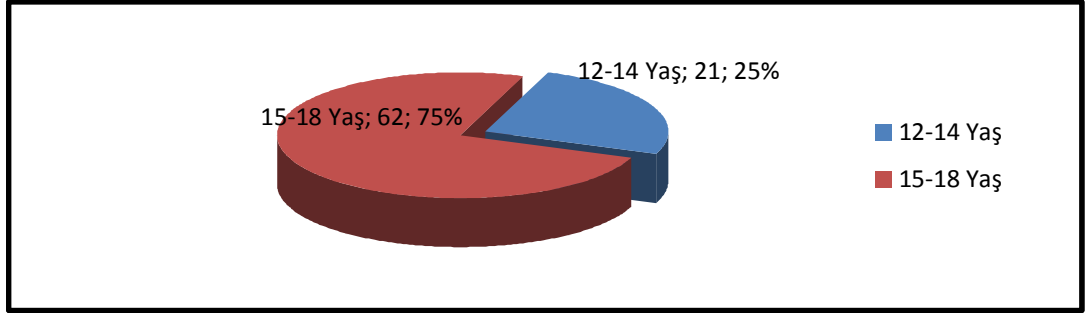
Tablo-2. Çocukların Cinsiyet Dağılımları

Araştırmaya katılan korunmaya muhtaç çocukların dağılımı cinsiyet açısından birbirlerine yakınlık göstermektedir. Araştırma sonucunda kız ve erkek sayısının yakın olması araştırmanın Kız Yetiştirme Yurdu (31 kız), kız çocuklarına hizmet veren Kadınana ve Kocatepe Çocuk Evleri (15 kız) ile erkek çocuklarına hizmet veren Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu'nda (37 erkek) yapılması dağılımda etkili olmuştur. Ancak kız çocuklarına hizmet veren 3; erkek çocuklarına hizmet veren bir kuruluştaki araştırmanın yapılmış olmasına rağmen cinsiyet dağılımının yakınlık göstermesinde, erkek çocuklara hizmet veren kuruluşun fiili hizmet kapasitesinin yüksekliği etkili olmuştur. Erkek çocuklarına alternatif hizmet modeli geliştirmek kız çocuklarına kıyasla daha fazla risk barındırmaktadır. Ayrıca ergenlere hizmet veren

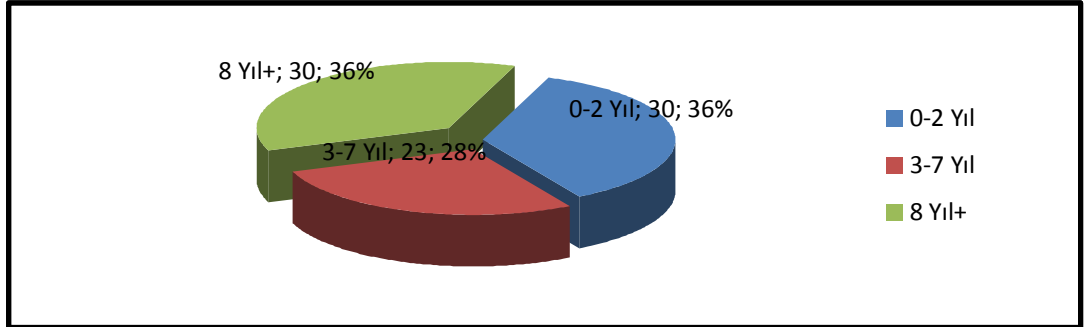
kuruluşlarda korunma altında olan veya bakım tedbiri uygulanan çocuk sayıları az da olsa erkek cinsiyetinin fazla olmasına karşın birbirine çok yakın dağılım göstermektedir.

Tablo-3. Çocukların Yaş Aralıkları Dağılımı

Araştırmaya katılan çocukların yaklaşık %75'i 15-18 yaşları aralığındadır. Bu durum; yetiştirme yurtlarından hizmet alan çocuklardan, küçük yaş grubunda yer alan çocukların daha çok alternatif (Aileye Dönüş, Koruyucu Aile gibi) hizmetlerden yararlandırılması ile açıklanabilir. Ayrıca ergenlik sorunları nedeniyle 15-18 yaş grubundaki çocukların sorumluluğunun aile ve akrabaları tarafından alınmak istenmemesi de tablonun oluşmasına etkili olmuştur.

Tablo-4. Çocukların Kuruluşta Kalma Süreleri

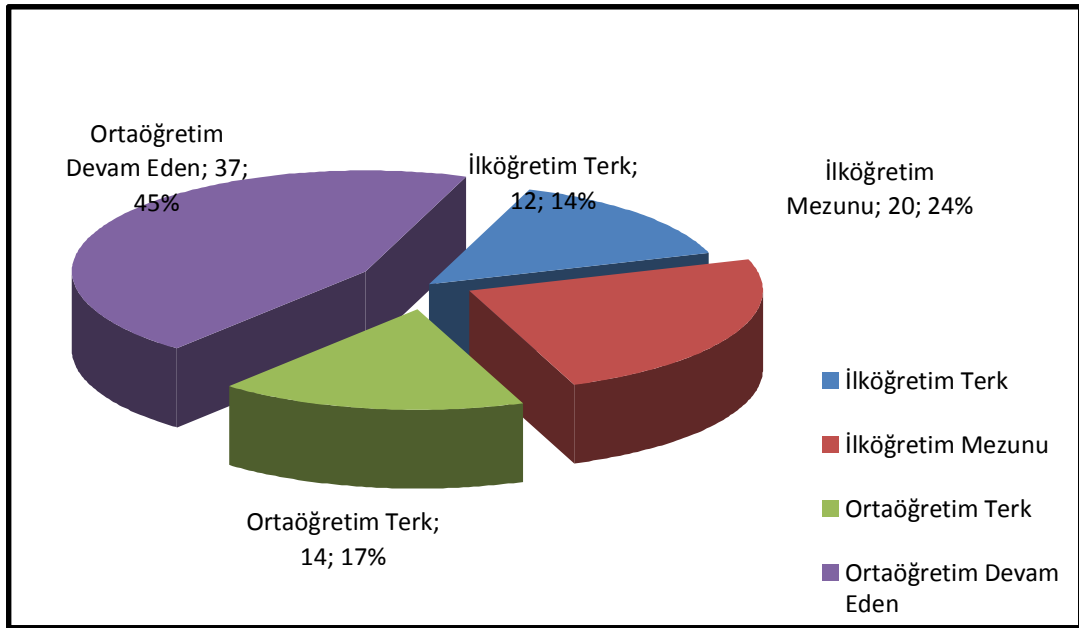

Araştırmaya katılan çocukların kurumda kalma sürelerinde birinci ve üçüncü grup aynı oranda iken ikinci gruptaki çocuk oranı ise daha düşüktür. Birinci grubun (0-2 yıl) çokluğu aile-çocuk ve/veya çocuğun sosyal çevresi ile yaşadığı sorunların aile içerisinde çözülmemesi nedeniyle çocuğun ailesinden veya çevresinden uzaklaşmak zorunda kalması ile açıklanabilir. Ayrıca kuruluşlara 5395 sayılı yasa gereği de sık sık suç mağduru ve suça sürüklenen çocukların korunmaya muhtaç hale gelmesiyle de desteklenebilir. Buna karşın kuruluşlarda verilen hizmetler ve mesleki

çalışmalar (psiko-sosyal destek çalışmaları) sonucu çocuğun ailesine geri dönmesi ile ikinci grubun (3-7 yıl) oransal azlığı anlamlandırılabilir. Ayrıca üçüncü grubun çokluğu ise çocuğun yüksek yararına yapılan mesleki çalışmalardan yakın zamanda çözüm alınamaması veya ailenin koşullarını iyileştirememesi sonucu çocuğun kuruluştaki kalma süresinin uzaması ile açıklanabilir.

Yaklaşık %36 olan 8 yıl ve daha fazla süre kurum bakımında kalan çocukların da kurum bakımına alışmaları nedeniyle diğer hizmetleri reddedici tutum sergilemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo-5. Çocukların Eğitim Durumları Dağılımı

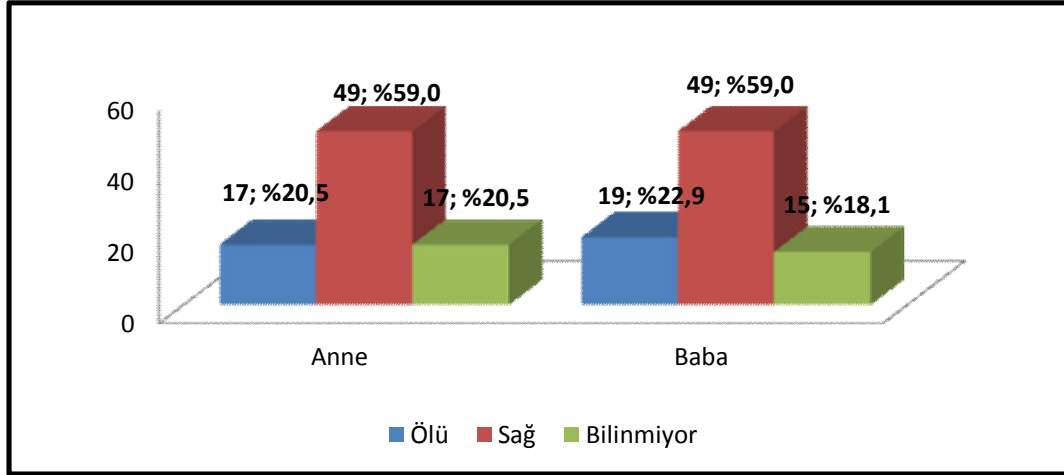

Araştırmaya katılan suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklardan ilköğretimin zorunlu olmasına karşın ilköğretimi terk etmiş çocukların oranı yaklaşık %14'dür ki, bu oran zorunlu eğitime göre çok yüksektir. Yatılı kurum bakımına alınan çocuklarda özellikle daha önceki kendi yaşam alanlarında ilköğretime ve ortaöğretime devam etmeme davranış sorunu yaygın olarak görülmektedir. Öyle ki birçoğu da ilköğretim zorunlu olmasına rağmen ilköğretim mezunu olamamaktadır. Aileden yeterli destek alamama, sosyal ve ekonomik yoksunluk, eğitimde akademik başarısızlık gibi dezavantajlar çocukların ilköğretim ve ortaöğretim yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte, kurum bakımı hizmetinin kısmi iş garantisinin de öğrenilmesi özellikle ortaöğretime ilgiyi ve devamı azaltmaktadır. Ancak çocukların eğitime devam etmemesi, eğitim hakkını

kullanmak istememesi veya kullanmaması zaten çocuğun kuruluşa gelmesi için önemli bir gerekçe oluşturabilir. Ortaöğretime devam eden çocukların oranını ise hem uyumlu davranışları hem de akademik başarıları yüksek çocukların kaldığı çocuk evlerinin araştırmaya dahil edilmesi yükseltmektedir.

1.2. ÇOCUKLARIN AİLELERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo-6. Çocukların Aile Durumları

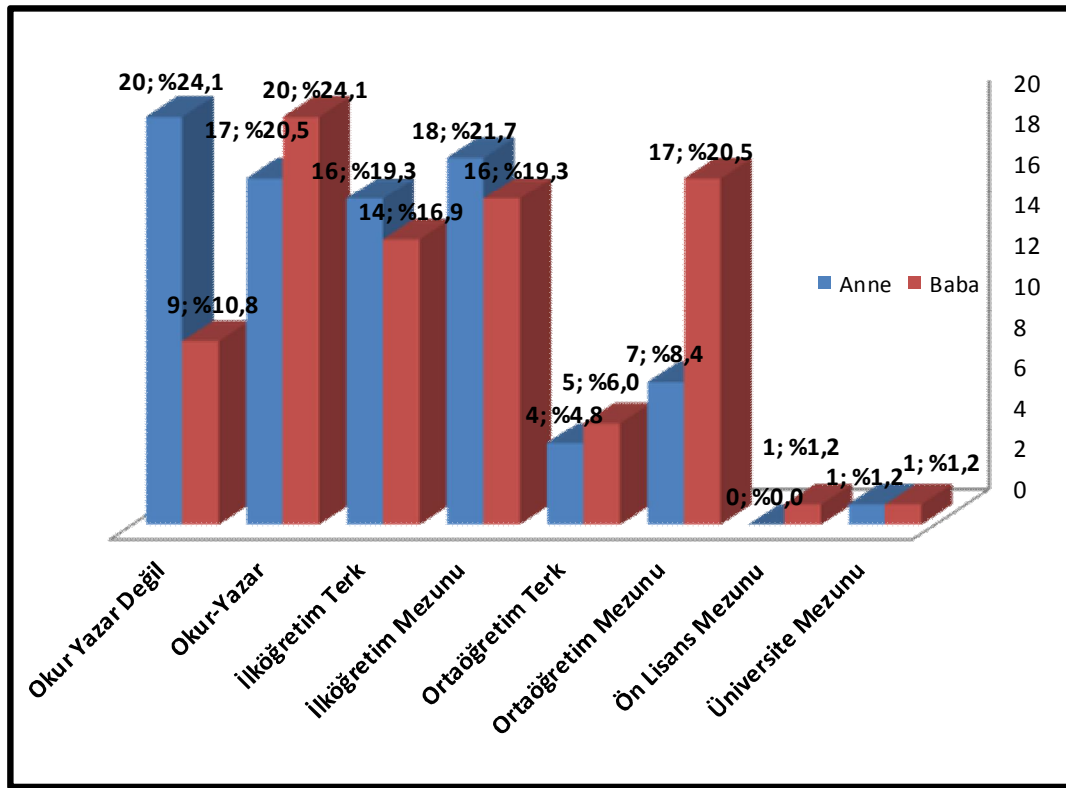
Araştırmaya katılan ergenlerin yaklaşık %20'sinin annesi veya babası vefat etmiştir. 2828 sayılı SHÇEK Kanunu kapsamında ergenlere hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşları daha çok anne/babası vefat etmiş çocuklara hizmet vermekte iken özellikle 5395 sayılı ÇKK kapsamında anne-babası boşanmış çocuklara hizmet vermeye başlamıştır. İkinci ve/veya üçüncü evliliğini yapmış ebeveynlerden dolayı da üvey anne ve/veya babanın üvey çocuğu istememesi de anne ve/veya babası, hatta her ikisi de sağ olan çocukların da kurum bakımına alınmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Boşanma nedeniyle ailesi parçalanmış, anne ve/veya babasından her ikisi de vefat etmiş çocuklar, anne ve babadan ilgi ve sevgi görmedikleri için çocuklarda güvensizlik, öz saygı kaybı ve terk edilmişlik duyguları gelişebilmektedir. Böylece çocukların toplumsallaşma süreçleri olumsuz etkilenebilmektedir.

Çocuk ve ergenlerde olumlu davranışın ve uyumun en önemli belirleyicisi, aile desteğidir. Çocuklar için bu destek koruyucu bir faktör oluşturur (Sanders, 2000: 929-942). Ölüm, geçici ayrılık veya boşanma gibi sebeplerden parçalanmış ailelerin çocuklarında birçok sorunlar meydana gelir. Bunlar, bakım sorunu, arkadaş grupları

ile ilişki sorunu, yeni aile yapısına uyum sorunu, okul sorunları ve ileriye dönük sorunlar olabilir (Bulut, 1983: 81-86).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de küreselleşme, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, tüketim kültürü, bireyselleşme, değerlerde yozlaşma, aile kurumunu da etkileyerek, bir sorun çözme mekanizması olması gereken ailenin sorun üreten bir birime dönüşmesine neden olmaktadır. Ailede boşanma oranlarının artması bunun bir yansıması şeklinde ortaya çıkar (Yurtkuran ve diğ. 2009: 139).

Tablo-7. Çocukların Anne Babalarının Eğitim Durumları

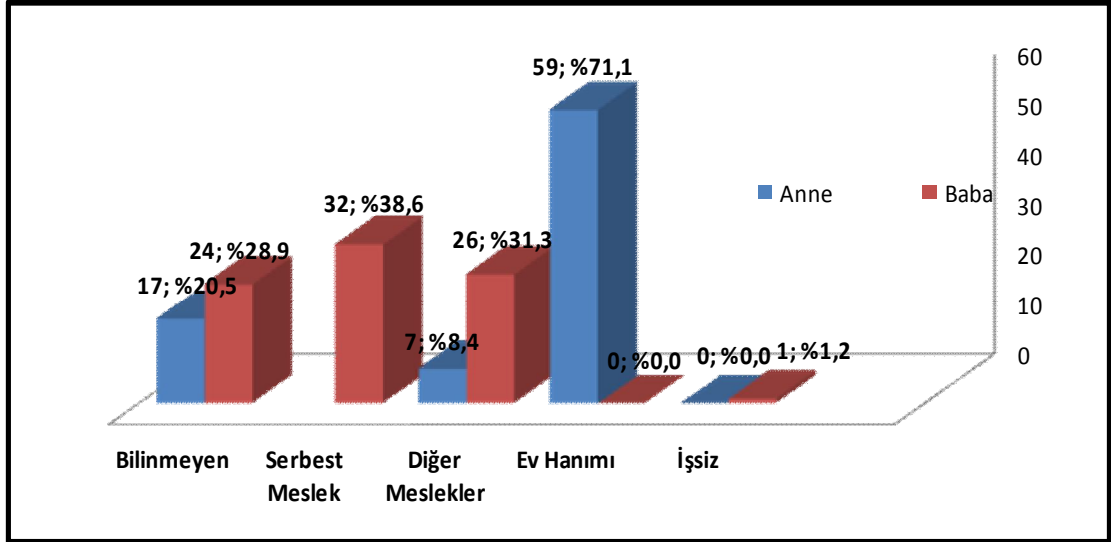

Ergenlere hizmet veren sosyal hizmet kuruluşlarında bakımı sağlanan çocukların annelerinin yoğunlukla (%90) ortaöğretimi bitiremedikleri görülmektedir. Bu oran babalarda ise %80’e düşmektedir.

Eğitim seviyesindeki farklılıklar eşler arasındaki denliği ortadan kaldıran olumsuz durumlardır (Bilen, 1996: 114; Özkan, 1989: 69). Bakım tedbiri uygulanan çocukların da ortaöğretime devam etmemeleri, hatta bitirememeleri anne-babalarının da eğitim seviyelerinin düşük olması nedeniyle çocuklara yeterli destek verememeleri ve rehberlik yapamamaları ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca eğitim

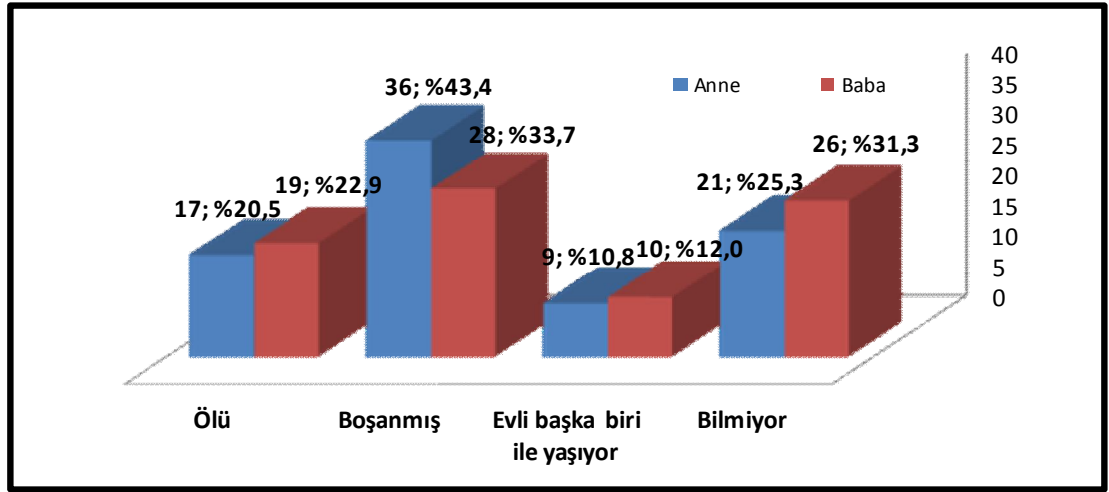
seviyesi düşük anne-babaların çocuklarının eğitimlerini önemsememeleriyle de açıklanabilir.

Tablo-8. Çocukların Anne Babalarının Meslek Dağılımları

Tabloya göre korunma altında bulunan çocukların annelerinin %59'u ev hanımıdır. Babalarının ise %32'si serbest mesleklere çalışmaktadır. Kurum bakımında kalan çocukların annelerinin yalnızca yaklaşık %10'u çalışmakta iken babaların ise %70'i çalışmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukların ailelerinin düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olmaları çocukların sosyal tehditlere/tehlikelere karşı korunmasız kalmalarına neden olabilmektedir. SHÇEK'in genel verilerine baktığımızda uzun yıllar kurum bakımına sosyo-ekonomik yetersizlikler nedeniyle korunmaya muhtaç çocukların alınmış olduğunun görüldüğü, hatta yatılı sosyal hizmet kuruluşlarının yatılı okul olarak algılandığı görülmektedir. Yeni politikalarda bu duruma önemli derecede vurgu yapılmaktadır. Bilinmeyen değerlerinin yüksekliği ise anne ve babası ölen çocukların cevaplarının bu kategoriye dahil edilmesinden kaynaklanmaktadır.

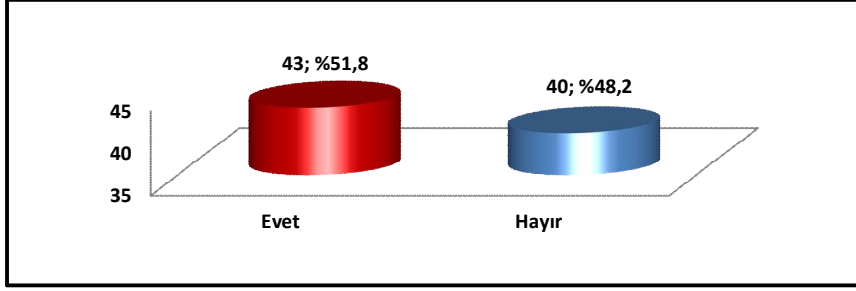
Tablo-9. Çocukların Anne Babalarının Medeni Durumları

Araştırmaya katılan çocukların anne ve babalarının medeni durumları benzerlik göstermektedir. Hem ebeveynlerin boşanma oranları %30'lar düzeyindedir. Kurum bakımında kalan çocukların yakın zamanda daha çok boşanmış aile çocukları olduğu araştırmada dikkat çekici bulunmuştur. Bu durum; ülke genelinde de boşanmaların artması ile açıklanabilir. Yeniden yapılan evliliklerde de, hem üvey baba hem de üvey anne ortak çocuk dışında çocuk kabul etmemektedir. Parçalanmış aile çocukları suç mağduru ve suça sürüklenme açısından en önemli potansiyeli oluşturmaktadır. Belirgin önemli bir bulgu da çocukların yine %30'a yakını anne/babasının medeni durumunu bilmemesidir. Bu da; anne babaların medeni durumlarını çocukların kendilerine karşı öfke duymasını önlemek amacıyla saklaması ile açıklanabilir. Ayrıca kanuni olarak evli olmasına karşın başka biriyle yaşama bulgusu “birlikte yaşama” eğiliminin toplumda kabul görmeye başlaması ile anlaşılabilmektedir.

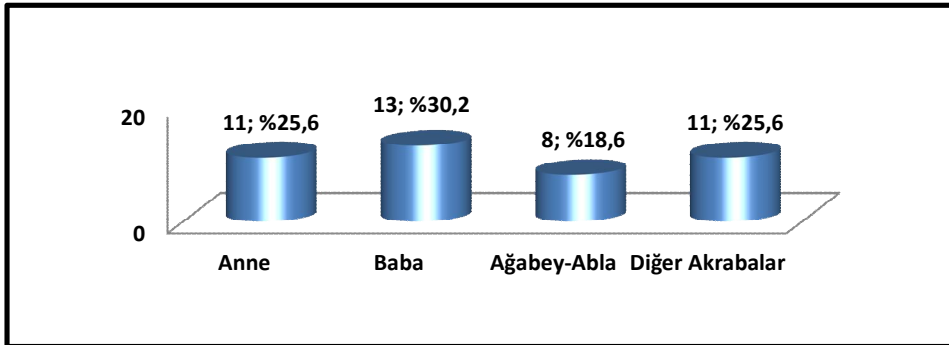
Ancak gayri resmi evlilikte birbirine ve çevreye karşı evli gibi görünen ve müşterek aile hayatı yaşayan kişiler hukuken birbirine bağlı değildir (Akıntürk, 1996: 173). Bu nedenle; gayri resmi evlilik Anayasanın 41. Maddesinde sözü edilen –devletin koruması altındaki aileyi oluşturabilecek bir evlilik değildir (Cansel, 1991: 407). Babanın ölmesi nedeniyle kurum bakımına alınan çocukların kendine daha güvensiz, mahzun ve ezik hissetmeleri kaçınılmaz duygu haline gelebilmektedir (Saygılı ve Çankırılı, 2004: 84).

Tablo-10. Çocukların Aile/Akraba Yanına İzinli Gitme Durumları

Araştırmaya katılan çocukların yarısına yakını ailesi veya akrabaları yanına izinli giderken diğer yarısı izinli gidememektedir. İzinli gidebilen çocuklar, aileleri veya akrabaları tarafından sahiplenildiği şeklinde değerlendirilirken, izine gidemeyen çocuklar ise aile veya yakınlarının sosyo-ekonomik koşulları nedeniyle çocukların sosyal tehlikelere maruz kalma riskleri bulunması ile açıklanabilir. Çocuğun kuruluşa kabulünde gerçekleştirilen “Görüşme Planı” doğrultusunda çocuğun kiminle ve ne sıklıkla görüşeceğinin belirlenmesinin yanında, kimlere ve hangi sürelerde izinli verilebileceği de belirlenmektedir. Ancak korunma/bakım altında bulunan her çocuk yıl içerisinde aile veya akrabaları yanına en fazla 70 gün izinli verilebilmektedir. Çocuğunu ve yakını olan çocuğu daha fazla izinle alma koşulları bulunan ailelere ise çocuk alternatif sosyal hizmet uygulamaları (Aileye Dönüş ve Aile Yanında Bakım, korunma kararının/bakım tedbirinin kaldırılması) kapsamında değerlendirilmektedir.

Tablo-11. Çocukların İzinli Gittikleri Kişi Dağılımları

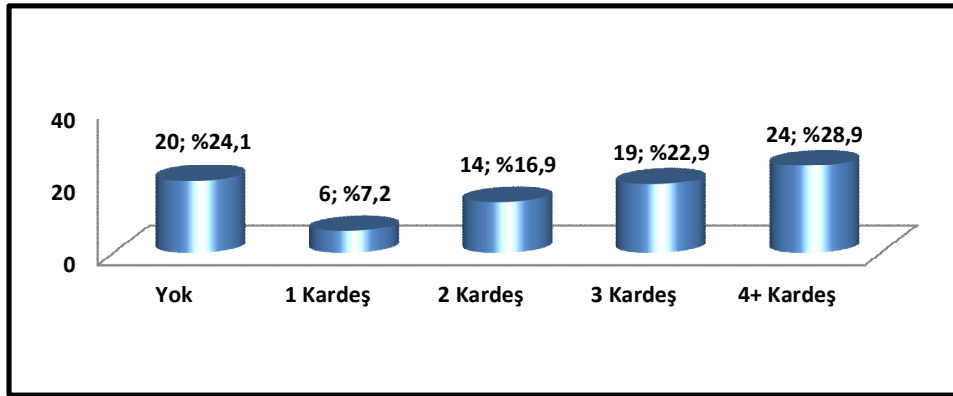

Araştırmaya katılıp izine giden çocukların %30'unun baba yanına izinli gittikleri görülmektedir. Türk aile yapısının ataerkil olması bu durumu ortaya

çıkarmaktadır. Çocukların baba ile görüşmeleri ve baba yanına izinli gitmeleri baba yoksunluğu yaşamalarını önlemektedir.

Böylece baba yoksunluğu yaşayan özellikle erkek çocuklardaki başarısızlık ve sosyal ilişki sorunlarının önüne de geçilebilmektedir (Özbey, 2009: 215). Çocukların anne yanına izinli gitmeleri de hem annelerin çocuklarına sevgisi, hem de çocukların anne sevgisine olan ihtiyacı nedeniyle görüşme, akrabalık ilişkilerini sürdürme yani şahsi münasebet kurma isteği ile ilişkilidir. Suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların birincil akrabalarının yanına kısa ve/veya uzun süreli izinli gittikleri anlaşılmaktadır. Özellikle ağabey ve ablaların yanına çocukların izinli gidebilmeleri ailelerin parçalanmış olsalar dahi birbirleriyle ilişkilerini sürdürdükleri görülmektedir.

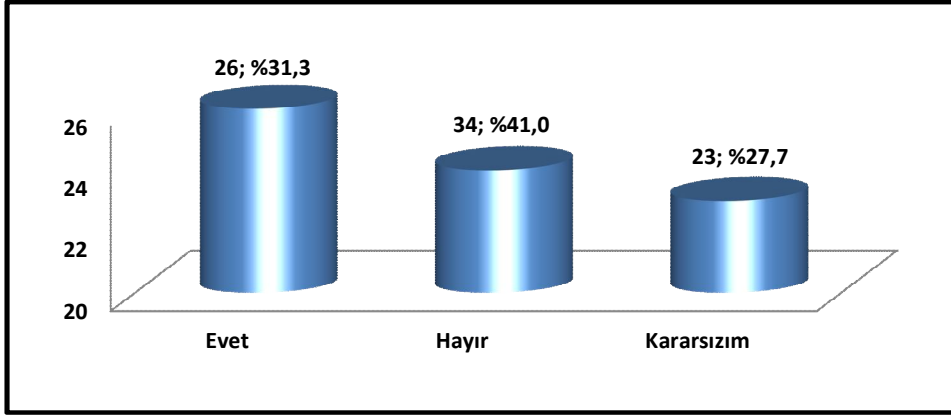
Tablo-12. Çocukların Kardeş Sayıları

Araştırmaya katılan çocukların %27'sinin iki kardeşi, %23'ünün üç kardeşi ve %29'unun ise 4 veya daha fazla kardeşi bulunmaktadır. Kuruluşlarda kalan çocukların yarısının hane halkı sayısının genel hane halkı sayısı ile örtüştüğü görülmektedir.

Ailedeki birey sayısı arttıkça ailenin çocuk üzerindeki kontrolü azaldığından çocukların suç mağduru ve suça sürüklenme olasılıkları da artmaktadır (Farrington, 2006). Buna karşın, çocukların yaklaşık %24'ünün kardeşi bulunmamaktadır. Ailenin tek çocuğu olmasına rağmen suç mağduru veya suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuk olma durumu, aile içi dinamikler, ilişkiler, şiddet, ihmal ve istismar, bireylerin psikolojik-fiziksel özellikleri ve üvey evlatlık faktörleriyle açıklanabilir.

Tablo-13. Çocukların Aile Yanında Yaşama İstekleri

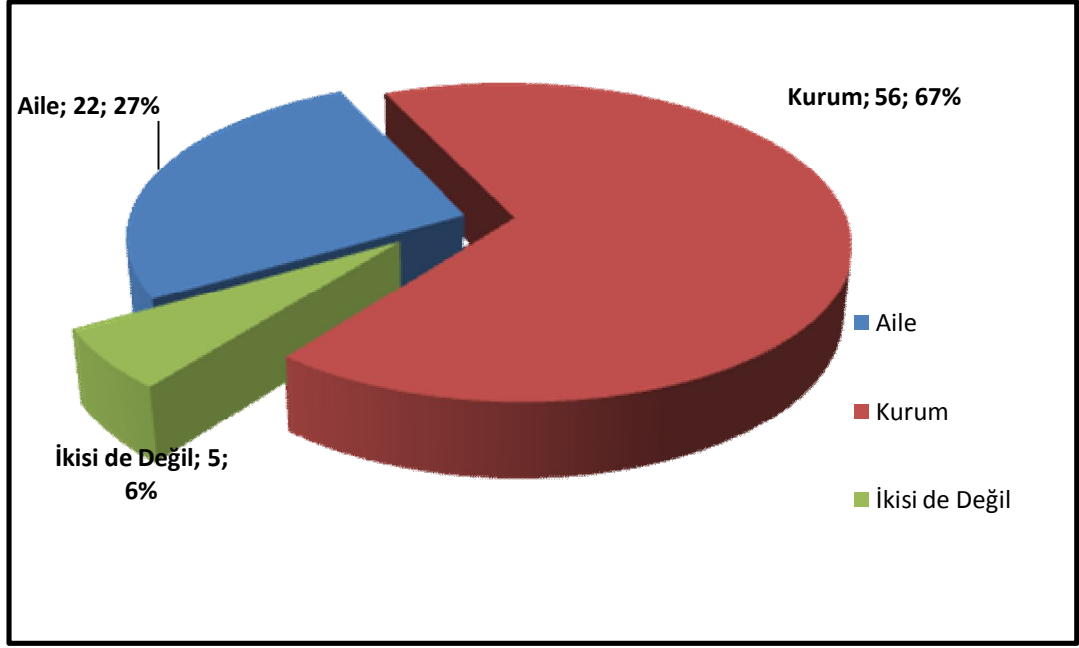

Araştırmaya katılan çocuklardan aile yanında yaşamak istemeyenler %41 iken aile yanında yaşamayı isteyenler ise yaklaşık %31'dir. Kararsızlarla birlikte büyük bir çoğunluğu ailesi ile birlikte yaşamayı istememektedir. Bu da; çocukların kendi öz ailelerinde kendileri için bir risk/tehdit görmelerinin yanında, ergenlik dönemine özgü, özgür olma isteklerinin etkili olduğu söylenebilir. Halk arasındaki “devlet bizden iyidir, daha iyi bakar” yanlış inancı da çocuğun aileden uzaklaşmasına, uzaklaştırılmasında etkili olmaktadır.

Aile içi ilişkilerin bozulması, aile bireylerinin birbirlerini sevip benimseyememesi çocuğun gelişimini engelleyerek onun aileden kopmasına ve hatta suça yönelmesine zemin oluşturabilir.

Ergenler özellikle; aitlik duygusu, duygusal destek ve davranışsal normları kazandıran bir işleve sahip olması açısından akran gruplarını tercih etmektedir (Kızmaz, 2006b: 47-70). Kuruluşlar ergenlere akran bulma şansı da sağlaması nedeniyle ergenler tarafından tercih edilebilmektedir. Ayrıca yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında ergenlerin psiko-sosyal destek hizmetlerinde de sürekli olarak yararlandırılması durumu kurum bakımına ilgiyi artırmaktadır. Bununla birlikte; kuruluşların açık kapı sistemi ile çalışmalarından dolayı çocuk üzerindeki otorite ve kontrolünün de az olması suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımını tercih etmelerinde önemlidir.

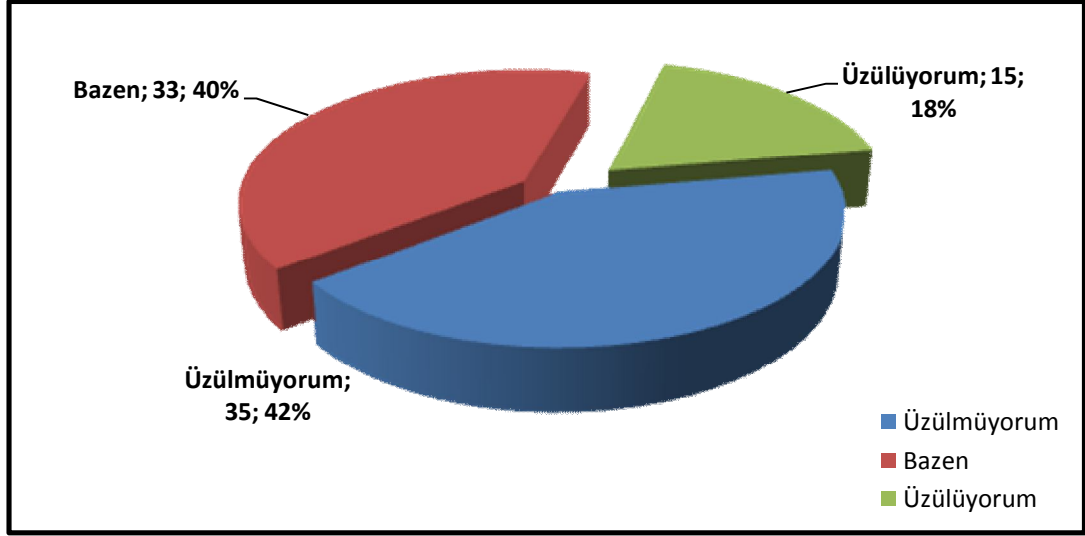
Tablo-14. Çocukların Kalmayı İstedikleri Yer Dağılımı

Araştırmaya katılan korunmaya muhtaç çocukların yaklaşık %67'si halen kaldığı yatılı sosyal hizmet kuruluşunda kalmayı istemektedir. Oluşan tercihte, kuruluşların fiziksel koşullarının ve fırsatlarının etkisi olabilir. Akran bulma açısından da kuruluşlar suç mağduru ve suça sürüklenen ergenler için aileye göre tercih nedeni olabilir. Kuruluşlarda çocuklara sorumluluk verilmemesi de tercihte etkili görülmektedir. Kuruluşlar hem sivil hem de resmi denetime açık yerler olmaları nedeniyle çocuklar tarafından daha güvenli yer olarak görülmektedir. Ayrıca kuruluşlarda çocuğu önemseyen, onlara kuralları öğreten, onları ilgi ve şefkatle destekleyen personelin de varlığı çocukların bir yere ait olma hislerini de artırmaktadır. Böylece kuruluşlarda çocukların davranış sorunu yaşamamasının önüne geçilebilir. Hem kuruluş hem de aileyi istemeyen %6'lık bir grup vardır ki, onlar aşırı özgürlük ve denetimsiz yaşama eğilimli çocuklardır.

1.3. ÇOCUKLARIN KURUM BAKIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Tablo-15. Çocukların Kuruluşta Kalmaya Duygusal Tepki Durumları

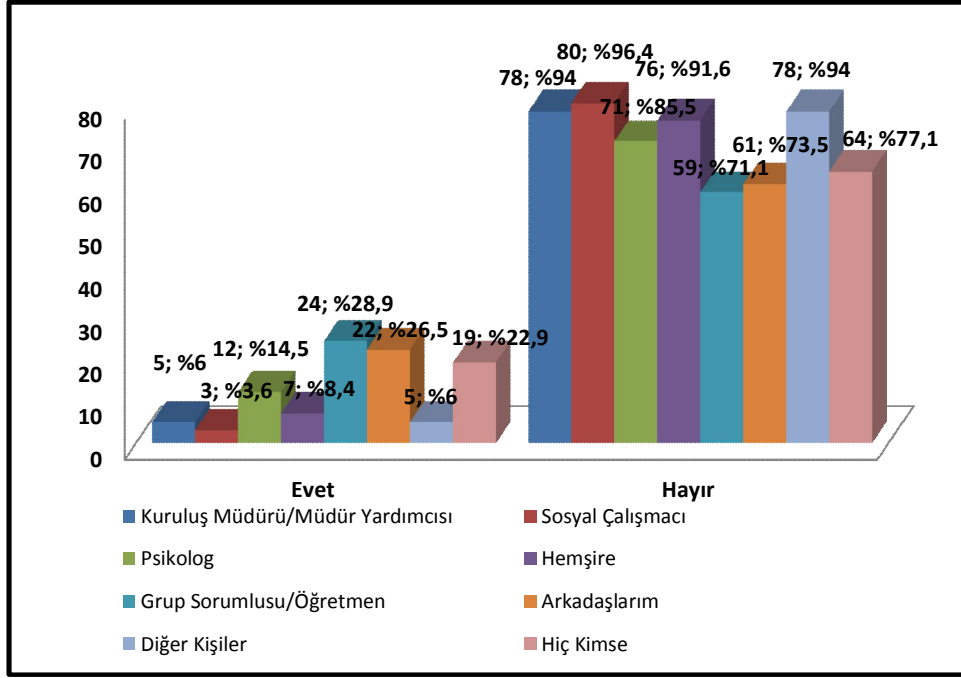

Katımcıların yaklaşık %42'si kurumda kaldığına üzülmemektedir. Kısmen üzülmeyenler de yaklaşık %40 oranındadır. Yurttan kaldığına üzülmeyen ve kısmen üzülmeyen çocukların çokluğu (yaklaşık %82) yurt veya çocuk evlerinin belli bir standartta olması ile açıklanabilir. Ayrıca bu durum, çocukların ihtiyaç duyduğu uygun hizmet modelinin doğru belirlendiği, yurtlarda da beklentilerinin karşılandığı şeklinde değerlendirilebilir. Kuruluşlardaki ilgi, eğitim ve sosyal faaliyetler, ihtiyaçların yerinde ve zamanında karşılanması, çocukların yurttan kaldıklarına olumlu yaklaşımlarını, kurum bakımı hizmetine ılımlı olmalarını sağlamaktadır. Bu; diğer tablo sonuçlarıyla da uyumlu olarak değerlendirilmiştir. Kurum bakımına karşı çocuklarda görülen kabullenici yaklaşım, çocuğun öfkelenmesini uygun olmayan bir şekilde ifade edilmesini engellemektedir. Böylece çocuk/ergen hem kendisine hem de çevresine zarar vermesi önlenmektedir. Çünkü ergenlik ya da gençlik çağında bir duygulanım ve coşku biçimi olarak yaşanan öfkenin kişilik üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler çocuğun daha sonraki yaşamdaki kin, nefret, kıskançlık, düşmanlık gibi duygulara dönüşebilir. Bu duyguların etkisinde kalan insan daha sık ve şiddetli öfkelenebilir, suça karışabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Sosyal Riski Azaltma Projesi Proje Koordinasyon Birimi SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Raporunda (2006) yurtlarda (yatılı sosyal hizmet kuruluşlarından 13-18 yaş grubuna hizmet veren kuruluşlarda)

kalan çocukların, kuruluşlarda kendilerine sunulan maddi imkânlardan memnuniyeti genel olarak tatminkar düzeyde olduğu belirtilmektedir. Çocukların bu memnuniyeti kurumda kalma isteklerinde en etkili faktör olmaktadır.

Tablo-16. Çocukların Sorun Paylaşma Tercih Dağılımı

Anket uygulanmasını kabul eden ergenlerin sorun paylaşma tercihlerinde ilk sırayı yaklaşık %29 ile Grup Sorumlusu/Öğretmen, ikinci sırayı ise yaklaşık %23 oranıyla arkadaşlar almaktadır. Çocuklar halen kendilerine en yakın olarak öğretmenlerden oluşan ve onların her türlü (harçlık, giyim) ihtiyaçlarını karşılayan grup sorumlularını görmektedir. Çocuklar ile belli bir mevzuat kapsamında çalışmalar yapmak zorunda olan müdür/müdür yardımcısı, sosyal çalışmacı, psikolog, hemşirelerin de çocuklarla çalışmalarında mesleki yakınlık kuramadıkları görülmektedir. Çocukların belli bir olumsuz tecrübe ile yurda gelmeleri göz önünde bulundurulursa bu önemli bir tehlike oluşturmaktadır.

Ayrıca yaklaşık %23'lük oranla önemli bir kısmının da hiç kimse ile paylaşmaması da başka bir anlamlı sonuçtur.

Araştırmaya katılan çocukların sorunlarını kiminle paylaştıkları çocuğun kişiliği hakkında bilgi vermektedir. Çocuklardan sorunlarını “hiç kimseye danışmayanlar” içe dönük (Nirun, 1986: 33) olarak değerlendirilebilir.

Tablo-17. Çocukların Kaldıkları Yurtta Model Aldığı Personelin Kadrosu

Model Alınan Personelin Kadrosu	Çocuk sayısı (N)	Yüzde (%)
Hiç Kimse	45	54,2
Öğretmenler	16	19,3
Müdür-Müdür Yardımcıları	6	7,2
Psikolog	6	7,2
İl Müdürü	2	2,4
Aşçı	2	2,4
Memur	2	2,4
Ev Sorumlusu	1	1,2
Hemşire	1	1,2
Grup Sorumlusu	1	1,2
Sosyal Servis Görevlisi	1	1,2
Toplam	83	100

Anket uygulanmasını kabul eden korunmaya muhtaç çocukların %54,2’si hiç kimseyi kendilerine model almamakta iken, en çok model alınan personeller ise öğretmenler, müdür, müdür yardımcıları ve psikologlardır. Kuruluş personelinin sık değişmesi çocukların model alma düşüncelerini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Hatta çocuklarda model karmaşası yaşanmasına neden olmaktadır.

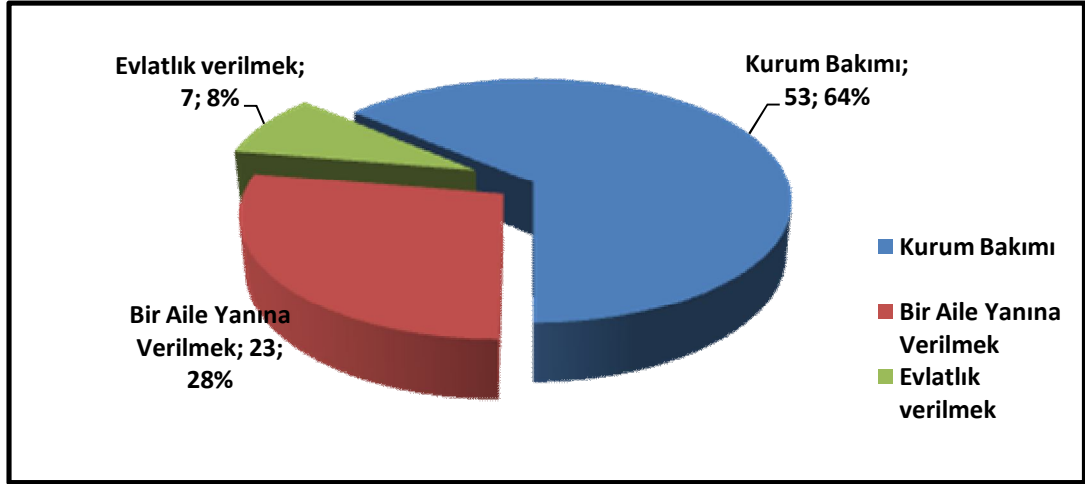
Tablo-18. Çocukların Kaldıkları Yurtta Kimin Yerinde Olmayı İstedikleri

Kimin Yerinde Olmayı İsteddiği	Çocuk sayısı (N)	Yüzde (%)
Hiç Kimse	21	25,3
Öğretmenler	29	34,9
Müdür-Müdür Yardımcıları	16	19,3
Psikolog	8	9,6
Grup Sorumlusu	5	6,0
Güvenlik Görevlisi	2	2,4
Diğer Kişiler	2	2,4
Toplam	83	100

Araştırmaya katılan korunmaya muhtaç çocukların %25,3’ü kaldıkları yurtta hiç kimsenin yerinde olmak istememekte iken, en çok yerinde olmak istenilen kişiler ise öğretmenler, idareciler (müdür, müdür yardımcısı) ve psikologlardır. Çocukların kurum bakımında kendileriyle birebir ilgilenen öğretmenlerin yerinde olmayı istemeleri onların daha çok özel ilgiye ve desteğe ihtiyaç hissettiklerini ortaya

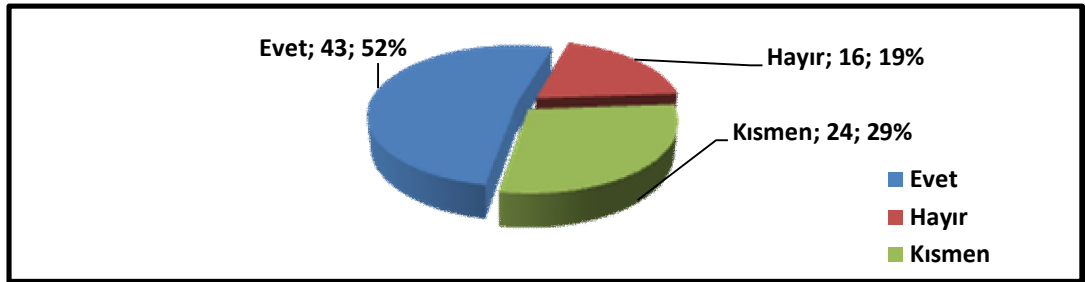
koymaktadır. Ayrıca idarecilerin yerinde olma isteği de otoriteye ortak olma eğilimi ile açıklanabilir.

Tablo-19. Çocuklara Göre En İyi Hizmet Modeli Dağılımı

Araştırmaya katılan korunmaya muhtaç çocuklar, kendilerine verilen en iyi hizmeti halen kurum bakımı olarak görmektedir. Bu sonuç, 14 ve 15. Tablolardaki sonuçlarla örtüşmektedir. Ayrıca ülkemizdeki suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklara verilen en önemli hizmet olan kurum bakım oranıyla da paralellik göstermektedir.

Tablo-20. Çocukların Şefkat ve İlgi Görme Durumları

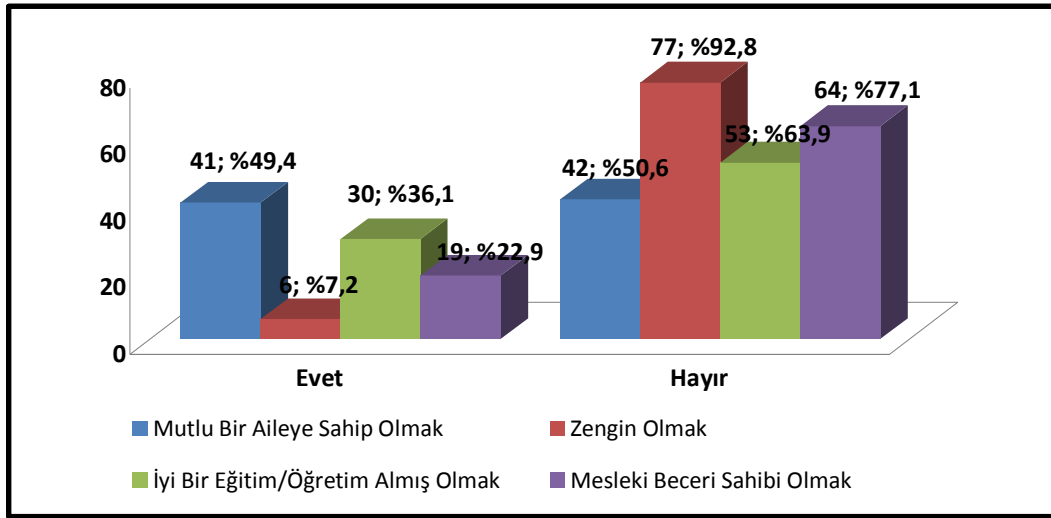
Tablodan da anlaşıldığı üzere; Kuruluşlarda kalan çocukların yarısından fazlası kuruluş personelinde şefkat ve ilgi gördüğünü düşünmektedir. Buna kısmen şefkat ve ilgi görenleri de eklediğimizde önemli oranda kuruluşlarda çocuklara şefkat ve ilgi gösterildiği görülmektedir.

Toplumun en küçük birimi olan ailenin insan hayatında önemli bir yeri vardır. Kişilerin beden ve ruh sağlığı için gerekli şefkat, sevgi yakın ilgi ve bakım bulabilecekleri en doğal ortam, ailedir (Güran, 1983). Araştırmanın yapıldığı yatılı

hizmet veren kuruluşlardaki sosyal hizmet çalışanlarının bu bilinçle hizmetlerini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Kuruluşlarda da; tıpkı anne babanın çocuğuna gösterdiği gibi çocuklara duyulan sevgi ve ilgi, onların yaşamlarına değer ve anlam katmaktadır (Özabacı, 2004: 45).

1.4. ÇOCUKLARIN GELECEKLE İLGİLİ KAYGI DURUMLARI

Tablo-21. Çocukların Gelecekle İlgili Beklentileri

Araştırmaya katılanların yaklaşık yarısı gelecekte “mutlu bir aileye sahip olmak” istemektedir. Kuruluştaki çocukların ailenin önemini bildikleri ve bu özlemi çektikleri görülmektedir. Genel bir değerlendirme ile aslında çocukların ailedeki sahiplenilme ve sevgi ihtiyacının karşılanmasını istedikleri ortaya konulmaktadır. Bunu “iyi bir eğitim almak” izlemektedir. Hissedilen ihtiyaç olarak bakıldığında, eğitim mutluluğun gerisine itilmektedir. Ayrıca çocukların zenginlik hayalinin olmaması da kendilerini aşırı maddiyatçı olarak görmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Kuruluşlarda eğitim ön plana çıkartılmasına karşın çocukların gerek ailelerinden ilk gelişlerinde, gerekse kurum bakımındaki olumsuz model alma yoluyla eğitimi önemsemedikleri, hatta okula devam etmedikleri görülmektedir. Bunun nedenleri olarak; SHÇEK kuruluşlarında veya alternatif hizmetlerden yararlanırken reşit olan çocukların bir kamu kuruluşunda pozitif ayrımcılıktan yararlanarak işe girmelerine olanak sağlayan 3413 sayılı kanundan dolayı da ilköğretim mezunlarının daha hızlı işe girmeleri sayılabilir. Ayrıca çocukların ilköğretim mezunu olarak devlet memuru olabilme koşulunu sağlamaları eğitimin

ilköğretim sınırında kalmasında önemli bir etkidir. Ayrıca eğitime devam eden suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar ile eğitime devam etmeyen çocukların, hatta bir işte dahi çalışmayanların aynı standart (harçlık dahil) hizmetlerden yararlandırılması olumsuz modelin örnek alınmasını özendirir.

Tablo-22. Çocukların Gelecek İle İlgili Kaygı Durumları

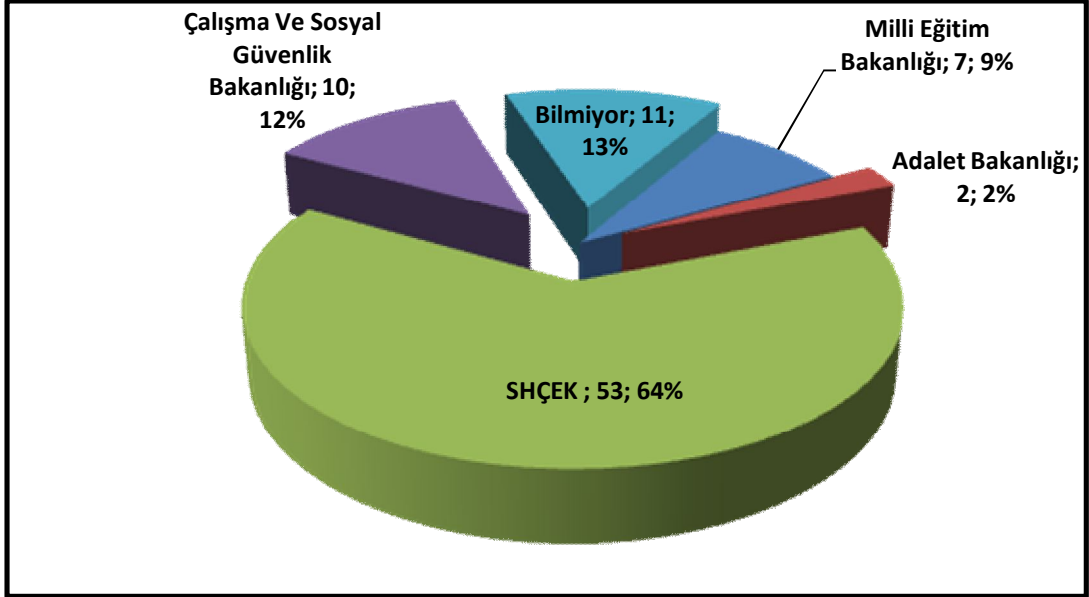
Kaygı Durumu	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
Yurttan Çıkmaktan Korkuyorum.	8	9,6	75	90,4
Toplum Hayatına Girmekten Çekiniyorum.	4	4,8	79	95,2
İşe Girememekten Korkuyorum.	22	26,5	61	73,5
Hayatta Başarısız Olmaktan Korkuyorum.	38	45,8	45	54,2
Evlenememekten Korkuyorum.	6	7,2	77	92,8

Araştırmaya katılan ergenlerin yarıya yakını hayatta başarısız olmaktan korkmaktadır. Düşük eğitim seviyesi, yetersiz donanım ve sınırlı sosyal destek sisteminin bu eğilimi artırdığı düşünülmektedir. Ayrıca işe girmekten korkma düşüncesi de kişisel gelişim ve donanımdan kaynaklanan korkuyu artırmaktadır.

Kaygı bozukluğu, süreğen ve açıklanamayan içsel sıkıntı olarak tanımlanabilir. Kaygılı olan insan sıkıntılıdır, anlamsız bir heyecan çeker. Kötü bir şey olacakmış sanısını kapılır ve bu duygudan kurtulamaz. Kaygının sık sık yinelenmesi, anlamsız ve gereksiz zamanlarda ortaya çıkması ve kişinin bu olguyla baş edememesi durumlarında psikolojik olarak tedavi edilmesini gerektirmektedir (SHÇEK, 2011b: 40). Kuruluşlardaki çocuklar farklı etken ve temellerde kaygıyı sürekli olarak yaşamaktadırlar. Suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklarda kaygı aktif veya pasif olarak sürekli yaşanır. Kaygının yönünü ve şiddetini büyük ölçüde aileden getirdikleri özellikleri ve kurum bakımındaki tecrübeleri şekillendirir.

1.5. ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ BULGULAR

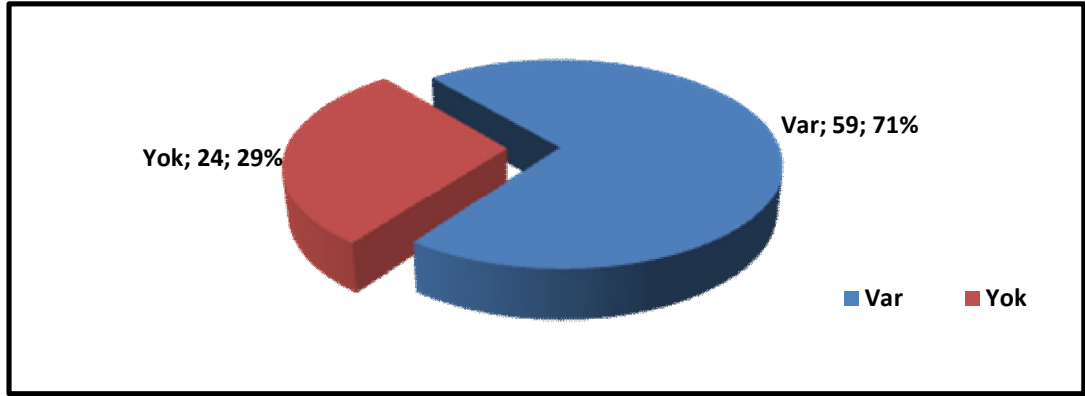
Tablo-23. Çocuklara Göre Çocuk Haklarından Sorumlu Kurum Cevap Dağılımı

Araştırmaya katılmayı kabul eden ergenlerin yarıya yakını “Türkiye’de çocuk hakları çalışmalarını” SHÇEK’in yaptığını bilmektedir. Bunda hem Kuruluşta toplu olarak verilen çocuk hakları eğitimleri, hem de SHÇEK’in genellikle çocuklara yatılı bakım hizmeti veren Kuruluşlara sahip olması ve çocukların çevrelerinde en çok bu Kuruluşları görme ve ziyaret etme şansı bulmaları da etkili olmaktadır.

Ayrıca Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 44. Maddesi uyarınca, SHÇEK Genel Müdürlüğü’nün koordinatörlüğünde; Çocuk Haklarına ilişkin periyodik gelişim raporları da imzalanan ihtiyari protokollere ilişkin ülke raporları ile tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, üniversiteler ve çocukların katılımı ile hazırlanarak Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine sunulmaktadır (SHÇEK, 2010: 21). Böylece ülke genelinde çocuk hakları ile SHÇEK tanınmakta, kamu kurum ve kuruluşlarınca da koordinatörlük kabul görmektedir. Çocukların tablodaki dağılımda yer alan diğer kurumları iyi tanımamalarının da oranda etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo-24. Çocukların Çocuk Haklarından Bilgi Sahibi Olma Durumları

Araştırmaya katılan çocukların büyük bir kısmının çocuk hakları hakkında bilgisi bulunmaktadır. Çocuklara sürekli olarak ilgili mevzuat, hakları hem kuruluş personeli hem de paydaş kurumlar olan İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Ekipleri, hem Cumhuriyet Savcıları hem de sık karşılaştıkları hakimler tarafından değişik ortamlarda sürekli olarak bilgi verilmesi de çocukların çocuk haklarından bilgi sahibi olmalarında önemli bir faktör oluşturmaktadır. Ancak bilgisi olmayan kesimde %29 oranında olması anlamlı bulunmuştur. Bu çocukların Kuruluşlara yeni gelen çocuklar olduğu düşünülmektedir.

Tablo-25. Çocukların Çocuk Hakları İle İlgili Bilgi Kaynağı

Bilgiyi Nereden Öğrendiği	Çocuk sayısı (N)	Yüzde (%)
Bilmiyor-Hatırlamıyor	16	27,1
Okuldan	11	18,6
Öğretmenlerden	8	13,6
Çevremdekilerden	8	13,6
Kitap-Gazete-İnternette	6	10,2
Grup Sorumlularından	5	8,5
Seminerlerden	3	5,1
Müdürden	2	3,4
Toplam	59	100

Araştırmaya katılan korunmaya çocuklardan çocuk hakları ile ilgili bilgisi olanlardan, %27,1'i bildiklerini nereden öğrendiğini bilmiyor veya hatırlamıyorken, bilgilerin ağırlıklı olarak okuldan, öğretmenlerden, çevredeki kişilerden ve kitap, gazete, internette alındığı görülmektedir. Okullarda çocuk hakları ile verilen eğitimler, hatta oluşturulan kol/kulüp çalışmaları, yazılı ve görsel basında çocuk hakları ile ilgili çıkan haberlerde çocukların çocuk haklarına aşina olmalarına katkı sağlamaktadır.

Tablo-26. Çocukların Çocuk Hakları İle İlgili Düşünceleri

Çocuk Haklarının Ne Olduğu	Çocuk sayısı (N)	Yüzde (%)
Bilmiyor-Hatırlamıyor	38	45,8
Çocuğun Özgürce Yaşayabilmesi	15	18,1
Eğitim Öğretim Hakkı	13	15,7
Çocuğu Fiziksel ve Ruhsal Saldırılarından Koruma	9	10,8
Hayatı En İyi Şekilde Yaşama Hakkı	4	4,8
Çocuğun Kendini Savunabilmesi	3	3,6
Ailenin Yanında Olması	1	1,2
Toplam	83	100

Araştırmaya katılan çocukların yarıya yakını çocuk haklarının neler olabileceği hakkında bilgisi olmadığını belirtirken, çocukların %18,1'i çocuk haklarını çocukların özgür yaşayabilme olarak görmekte, %15,7'si eğitim öğretim hakkı olarak görmekte, %10,8'i ise çocuğu fiziksel ve ruhsal saldırılardan koruma olarak görmektedir. Araştırmanın ergenlerle yapılması bu dönemde özgür olma duygusunun yüksek yaşanması da oranların artmasında etkili olmuştur. Bu sonuçlar, ergen çocukların yaşamlarında ve davranışlarında engellenme, baskı ve kontrol istemediği şeklinde değerlendirilebilir.

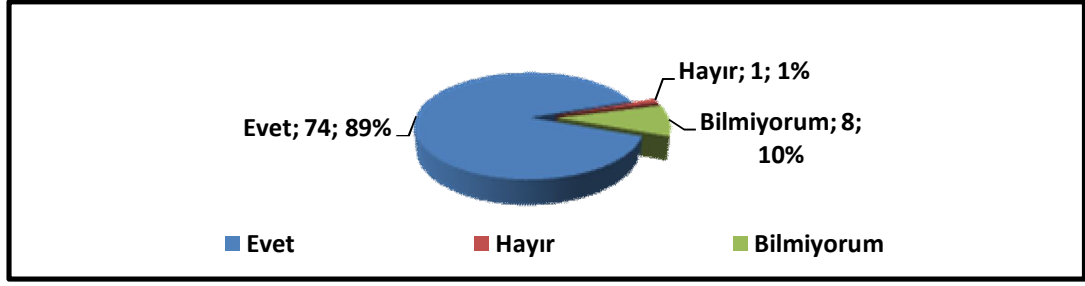
Tablo-27. Çocukların Yurtta Hangi Hakları Kullandıkları

Yurtta Hangi Hakları Kullandıkları	Çocuk sayısı (N)	Yüzde (%)
Hiçbirini	42	50,6
Hepsini	18	21,7
Eğitim Hakkı	9	10,8
Çarşı İzni	5	6,0
Barınma, Beslenme, Eğitim Alma	4	4,8
Diğer Haklar	5	6,0
Toplam	83	100

Araştırmaya katılan ergenlerin yaklaşık yarısı yurtta hiçbir hakkını kullanamadığını düşünürken, %20'si ise yurtta bütün haklarını kullanabildiğini belirtmektedir. %10'u sadece eğitim hakkını kullanabildiğini düşünmektedir. %10'dan azı ise çarşı iznini kullanabildiğini belirtmektedir.

Kurum bakımında kurallar, çocukların suçtan korunma amacı taşımasına karşın çocuklar tarafından haklarının engellenmesi olarak görülebilmektedir. Aileleri yanında başıboş ve kontrolsüz yaşam nedeniyle gelen çocukların, kurum bakımında sürekli kontrol edilmesi bu düşüncüyü artırmaktadır.

Tablo-28. Çocukların Çocuk Haklarının Gerekliliğine İnanma Dağılımı

Araştırmaya katılan çocukların tamamına yakını çocuk haklarının gerekliliğine inanmaktadır. Çünkü bu çocukların büyük bir kısmı haklarının engellenmesi nedeniyle suç mağduru veya suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuk olarak bakım tedbiri uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca özellikle bakım tedbiri ile çocukların birçok hakkının eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanma, fiziksel gelişimin korunması ve özellikle de çocuğun fikrinin alınması gibi haklarını kurum bakımı sürecinde kullanabilmeleri çocukların çocuk haklarının gerekliliğine inanmalarının en önemli belirleyicisi olmaktadır.

1.6. ÇOCUKLARIN KURULUŞ HİZMETLERİNİ DEĞERLENDİRMELERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde; araştırma veri toplama araçların Anket Formunun ikinci kısmını oluşturan çocukların kuruluşlardan memnuniyetine ilişkin sorulara verdikleri cevaplardan elde edilen bulgulara ilişkin tablolar verilmiştir.

Tablo-29. Çocuklara Göre Yurdun En Büyük Avantajı

Yurdun En Büyük Avantajı	Çocuk sayısı (N)	Yüzde (%)
Yok	20	24,1
Maddi Manevi İmkanlar	21	25,3
İş ve Devlet İmkanı	12	14,5
Eğitim	11	13,3
Sahip Çıkmaları	7	8,4
Özgürlük	6	7,2
Diğer Avantajlar	6	7,2
Toplam	83	100

Araştırmaya katılan çocukların %24,1'i yurdun bir avantajı bulunmadığını düşünmekte, %25,3'ü maddi manevi imkânların en büyük avantaj, %14,5'i iş ve devlet imkânların en büyük avantaj ve %13,3'ü eğitim imkânlarının en büyük avantaj

olduğunu belirtmiştir. Açık uçlu sorularla toplanan verilerde, çocukların kurum bakımının kendilerine sağladığı avantajlara bakışlarında farklılaşma görülmektedir.

Tablo-30. Kuruluşlarda Ulaşılabilirlik ve İletişim Durumu

Ulaşılabilirlik ve İletişim Alt Boyutu Soruları	N	5. Çok iyi	4. İyi	3. Orta	2. Kötü	1. Çok kötü	\bar{X}	S.S.
		%	%	%	%	%		
Kuruluş müdürü ve yardımcısına ihtiyaç duyduğum an kolaylıkla ulaşabilirim.	44	53,0	18,1	19,3	3,6	6,0	4,08	1,19
Sosyal servis görevlilerine ihtiyaç duyduğum an rahatlıkla ulaşabilir ve görüşebilirim.	46	55,4	22,9	12,0	2,4	7,2	4,16	1,18
Grup sorumlusuna/öğretmenlere ihtiyaç duyduğum an rahatlıkla ulaşabilir ve görüşebilirim	44	53,0	19,3	13,3	2,4	12,0	3,98	1,36
Ailem/yakınlarım açısından bilmem gereken bilgiler zamanında açıklanır.	25	30,1	21,7	34,9	2,4	10,8	3,57	1,25

Araştırmaya katılan çocuklardan çok iyi ve sadece iyi derecede kuruluş müdür ve yardımcısına, sosyal servis görevlilerine (sosyal çalışmacı, psikolog) ve grup sorumlusu (öğretmen) ulaşma kolaylığı kuruluşun idaresinin ve diğer personelin çocuklarla yakından ilgilendiğini, onlarla birebir görüştüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca idarenin diğer sorumlu personelin görevlerini yerine getirmede de çocuklarla yüz yüze ilişkide olduğu anlaşılmaktadır. Durum yatılı sosyal hizmet kuruluşlarının işleyişi açısından anlamlı bir mesaj ortaya koymaktadır. Çok az olan olumsuz tablonun ise cevaplayan çocukların özel ihtiyaçlarının mevzuat açısından mümkün olmaması nedeniyle olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan korunmaya muhtaç çocukların, aileleri ve yakınları ile ilgili bilgilerden haberdar edilme durumunu, yarısı çok iyi ve iyi görürken diğer kısmı ise yetersiz görmektedir. Çocukların aileleri ile bilgilerin çocuklara daha çok sosyal servis görevlileri tarafından verilmesi ve yetersiz meslek elemanı sayısı nedeniyle çocuklara bilgilerin geç ulaştırılması çocukların durumu olumsuz yorumlamasına neden olmuş olabilir.

Tablo-31. Kuruluşlarda Şikayet ve Önerilerin Dikkate Alınma Durumu

Öneri ve Şikâyetler Alt Boyutu Soruları		5. Çok iyi	4. İyi	3. Orta	2. Kötü	1. Çok kötü	\bar{X}	S.S.
		N	%	N	%	N		
Kuruluş idaresine ilettiğim sorunlar, dikkatle dinlenir ve sorunun çözümüne gayret gösterilir.	N	42	16	10	4	11	3,89	1,42
	%	50,6	19,3	12,0	4,8	13,3		
Sosyal servise ilettiğim sorunlar dikkatle dinlenir ve sorunun çözümüne gayret gösterilir.	N	41	20	10	2	10	3,96	1,34
	%	49,4	24,1	12,0	2,4	12,0		
Grup sorumlularına ilettiğim sorunlar dikkatle dinlenir ve sorunun çözümüne gayret gösterilir.	N	42	15	10	6	10	3,88	1,42
	%	50,6	18,1	12,0	7,2	12,0		
Yurtta çocukların görüşleri dikkate alınır.	N	36	17	13	6	11	3,73	1,42
	%	43,4	20,5	15,7	7,2	13,3		

Araştırmaya katılan çocukların kuruluş idaresinin ve grup sorumlularının sorunlara duyarlılığı ve çözüm gayreti yaklaşık %50 oranıyla çok iyidir. Bu durum sosyal servis için yaklaşık %73'tür. Araştırmaya katılan çocukların kuruluş idaresine, sosyal servise ve grup sorumlularına iletilen sorunların zamanında çözümünden büyük çoğunluğu memnun olarak çok iyi ve iyi görmektedir. Her üç gruba da yakın cevaplar verilmiştir. Kuruluşun çalışma sistemi ve sorunlara hızlı müdahale etme eğilimi ve zaman zaman da zorunluluğu, ergenlerin yaşadığı sorunların ötelenmesinin sosyal riskleri artırması ve ergeni tehdit etme olasılığı da sorunların ivedilikle değerlendirilip çözülmesini zorunlu hale getirmektedir. Böylece çocukların karşılaştıkları sorunlarının çözümünden memnun kalmaları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların, görüşlerinin dikkate alınmasını da önemsedikleri ve alınmasından da memnun oldukları görülmektedir. Çocukların ergen olarak kuruluşlar tarafından ayrı bir birey olarak görülmesi de çocukların önemsenme hislerini artırmaktadır.

Tablo-32. Kuruluş Personeline Samimiyet ve Güven Dağılımı

Samimiyet ve Güven Alt Boyutu Soruları		5. Çok iyi	4. İyi	3. Orta	2. Kötü	1. Çok kötü	\bar{X}	S.S.
		N	%	N	%	N		
Yurt idaresine her zaman güvenirim.	N	38	19	14	4	8	3,90	1,30
	%	45,8	22,9	16,9	4,8	9,6		
Sosyal servis görevlilerine her zaman güvenirim	N	39	22	14	0	8	4,01	1,23
	%	47,0	26,5	16,9	0,0	9,6		
Grup sorumlusu/öğretmenlere her zaman güvenirim	N	37	21	12	4	9	3,87	1,33
	%	44,6	25,3	14,5	4,8	10,8		
Kurumun diğer personeli hep güvenilirdir.	N	38	21	15	3	6	3,99	1,20
	%	45,8	25,3	18,1	3,6	7,2		
Yurt yönetiminin çocuklarla ilgili aldığı kararlara güvenirim	N	38	20	10	4	11	3,84	1,40
	%	45,8	24,1	12,0	4,8	13,3		

Araştırmaya katılan çocukların, Kuruluştaki samimiyet ve güven ile ilgili duygu ve düşüncelerini belirlemek ve tutumlarını ortaya koymak amacıyla yargı içeren değerlendirme cümleleri tercih edilmiştir. Buna göre;

“Yurt idaresine her zaman güvenirim.” ifadesine verdikleri yanıtların ortalaması 3,90 olup çocukların kuruluş idaresine iyi düzeyde yüksek oranda güvendikleri anlaşılmaktadır. İdarenin çocukları bir birey olarak görüp sorunları ile yakından ilgilenmesi, onlarla etkinliklere doğrudan katılması ve olumlu ilişkileri oranın yüksek çıkmasında etkili olmuştur.

“Sosyal Servis görevlilerine her zaman güvenirim.” İfadesine verilen yanıtlar 4,01 ortalama ile iyi düzeyde yüksek oranda güven duydukları anlaşılmaktadır. Sosyal Servis de görevli psikologun çocukların sorunlarıyla yakından ilgilenmesi, çözüm önerileri getirmesi ve alınacak kararlara katılımını sağlaması güveni artırmaktadır. “Grup sorumlusu/öğretmenlere her zaman güvenirim” ifadesine verilen cevapların ise ortalaması 3,87 ile iyi düzeyde yüksek oranda güven duyulmaktadır. Çocukların özellikle harçlık, giyim ve eğitim gibi maddi ihtiyaçlarının grup sorumlusu/öğretmenler tarafından karşılanması güveni tesis etmektedir.

“Kurumun diğer personeli hep güvenilirdir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,99 olup yine iyi düzeyde çocuklar tarafından diğer personele de yüksek oranda güven duyulmaktadır. Özellikle çocuklarla yardımcı hizmetler sınıfında yer alan, mamül yemek ve hizmet alımı personelinin çocuklarla birlikte gezi, kamp,

sportif ve kültürel faaliyetlerde onların ihtiyaçlarını doğrudan karşılamaları, hizmetlerini yerine getirmeleri ve faaliyetlerde çocuklarla birlikte olmaları çocuklarla diğer personel arasındaki ilişkiyi güvenilir kılmaktadır.

“Yurt yönetiminin çocuklarla aldığı kararlara güvenirim.” ifadesine verdikleri yanıtların ortalaması 3,84 olup yine iyi düzeyde yükseğe yakındır. Kuruluş idareleri çocukların görüşlerini genel toplantılarla veya zaman zaman yazılı olarak almasına karşın çocukların tüm taleplerini mevzuat sınırlılığı gibi nedenlerle karşılayamamaktadır. Ancak yine de çocuklar, idarece alınan kararların kendi yararlarına olduğunu düşünmektedirler.

Tablo-33. Çocukların Kararlara ve Hizmetlere Katılım Durumları

Kararlara ve Hizmetlere Katılım Alt Boyutu Soruları		5. Çok iyi	4. İyi	3. Orta	2. Kötü	1. Çok kötü	\bar{X}	S.S.
Kurumda çocuk temsilcisi seçimleri düzenli ve demokratik biçimde yapılır.	N	45	14	13	1	10	4,00	1,36
	%	54,2	16,9	15,7	1,2	12,0		
KODEK Toplantılarına Çocuk temsilcisi bizim adımıza katılır.	N	36	23	10	4	10	3,86	1,35
	%	43,4	27,7	12,0	4,8	12,0		
Çocuk temsilcisi çocuklarla toplantı/görüşme yaparak sorunlarımızı belirler ve idare bildirir.	N	40	17	12	5	9	3,89	1,36
	%	48,2	20,5	14,5	6,0	10,8		
Kurumda çocuk temsilcisi tüm çocukları temsil edebilmektedir.	N	37	23	11	3	9	3,91	1,31
	%	44,6	27,7	13,3	3,6	10,8		
Kurum çocuklarının görüşlerini dikkate almaktadır.	N	45	13	12	5	8	3,99	1,35
	%	54,2	15,7	14,5	6,0	9,6		
Şahsi sorunların değerlendirilmesinde ilgili çocuğun görüşü de alınır.	N	43	20	11	3	6	4,10	1,21
	%	51,8	24,1	13,3	3,6	7,2		
Kurumun misyon ve vizyonu bize öğretir.	N	35	19	17	4	8	3,83	1,30
	%	42,2	22,9	20,5	4,8	9,6		

Araştırmaya katılan çocukların kuruluşların işleyişi ile ilgili düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yargı içeren cümleler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda yapılan değerlendirmede;

“Kurumda çocuk temsilcisi seçimleri düzenli ve demokratik biçimde yapılır” ifadesine çocukların verdikleri yanıtların ortalaması 4,00’dür. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtları Gençlerinin Yönetime Katılma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönergenin 5. maddesi gereğince Kuruluşlarda her yıl gizli oy ve açık sayım ile çocuk temsilci seçimi yapılmaktadır. Böylece çocukların seçme ve

seçilme haklarını kullanarak demokrasi bilinçlerinin artırılması sağlanmaktadır. Çocuklara seçilme haklarını kullanabilmeleri için gerekli süreler önceden verildiğinden çocukların memnuniyeti de artmaktadır.

“KODEK Toplantılarına Çocuk temsilcisi bizim adımıza katılır” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,86’dır. Çocuklar kendi adlarına çocuk temsilcisinin Kuruluş Koordinasyon ve Değerlendirme Komisyonu Toplantılarına gündeme göre katıldığını bilmekte ve memnun olmaktadır. Çocuk temsilcisi çocuklar ile idare, hatta diğer personel arasında iletişim ve doğrudan bilgi aktarma köprüsü görevi üstlenmiştir.

“Çocuk temsilcisi çocuklarla toplantı/görüşme yaparak sorunlarımızı belirler ve idare bildirir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,89’dır. Çocuk temsilcisi idarenin ve diğer personelin iş yoğunluğu vb. durumlarda çocuklar ile onların isteklerini belirleme, iş programını oluşturma amaçlarıyla toplantı gerçekleştiremediği veya çocukların talepleri doğrultusunda çocuklar birebir görüşerek, grup veya toplu olarak bir araya gelerek onların ihtiyaçlarını (kurs, gezi, kamp, sportif faaliyet vb.) belirleyerek yazılı olarak idareye doğrudan bildirebilir. Talepler idarece KODEK’te değerlendirildikten sonra sonuçlar gerekçeleriyle çocuklara idare, grup sorumluları, nöbetçi, çocuk temsilcisi veya iletişim panosu kanalıyla duyurulur. Böylece çocuklar sürece dâhil edilerek bilgilendirilir ve çocuğa toplumda ayrı bir birey olduğu yaşatılarak öğretilir.

Çocuk temsilcisi, taleplerin alınarak adayların belirlenmesi sonrasında en çok oyu alan kişi olarak belirlenir. Böylece çocuğun hem demokratik hakkı kullanması sağlanır, hem de çocuğun tüm çocukları temsil etmesine olanak tanınır. Böylece çocukların “Kurumda çocuk temsilcisi tüm çocukları temsil edebilmektedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,91 gibi iyi düzeyde yüksek çıkmasına zemin oluşturulur.

“Kurum çocuklarının görüşlerini dikkate almaktadır” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,99’dur. Çocukların değerlendirmesi iyi düzeyde yüksektir. Ergenle iletişim ve ona hizmet vermede temel ilkelere birisi çocuğun her türlü programlama sürecine dahil edilmesi ile yakından ilgilidir. Çünkü çocuk süreçte aktif yer alır ve katılım gösterirse hem sorunun çözümü hızlanır, hem faaliyet daha başarılı olur, hem de katılım oranı artar.

Eğer bir çocuk, sosyal yaşama aktif katılımı teşvik eden ve yurttaşlık haklarının ve sorumluluklarının açıkça belirlendiği bir çevrede yetişmişse, büyük bir olasılıkla büyüdüğünde demokratik sistemi destekleyecek ve kendi çevresinin ve toplumun gelişmesine aktif olarak katılacaktır (UNDP, 2008: 77).

“Şahsi sorunların değerlendirilmesinde ilgili çocuğun görüşü de alınır” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,10’dur. Kurulda yapılan tüm mesleki çalışmalar ve faaliyetlerde “çocuğun görüşü” mutlaka alınır. Alınması çocuğun soruna ve faaliyete katılımını yükseltir. Ancak çocuğun alınan görüşü değerlendirilerek çocuğun yararına ise işlem tesis edilir. Çocuğun görüşünün kabul görmeme gerekçeleri çocuğa anlatılır, anlatılmalıdır.

“Kurumun misyon ve vizyonu bize öğretir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,83’dür. Yine bu da iyi düzeyde yüksek olarak değerlendirilebilir. Yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında eğitim süreklidir. Her türlü eğitim meslek elamanı ile çocuğun her ortamda karşılaşmasında kesintisiz sürdürülür. Çocuğun zaman algısı, heyecanı ve beklentileri nedeniyle eğitim çalışmaları tüm sürece yayılır.

Tablo-34. Çocukların Sosyal-Kültürel ve Sportif Faaliyetleri Değerlendirme Durumları

Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler Alt Boyutu Soruları		5. Çok iyi	4. İyi	3. Orta	2. Kötü	1. Çok kötü	\bar{X}	S.S.
Kurumda birçok etkinlik düzenlenir.	N	56	11	6	2	8	4,27	1,29
	%	67,5	13,3	7,2	2,4	9,6		
Kurumda duvar gazetesi düzenli çıkartılır ve çocuklara görevler verilir.	N	27	20	16	5	15	3,47	1,46
	%	32,5	24,1	19,3	6,0	18,1		
Kurumda sosyal gelişim etkinlikleri düzenlenir.	N	41	16	17	3	6	4,00	1,23
	%	49,4	19,3	20,5	3,6	7,2		
Yurdumuzda yeteri sayıda sosyal-kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmektedir.	N	50	14	10	2	7	4,18	1,25
	%	60,2	16,9	12,0	2,4	8,4		
Düzenlenen bu faaliyetlerin katılımında herkese eşit fırsat tanınmaktadır.	N	48	17	10	1	7	4,18	1,22
	%	57,8	20,5	12,0	1,2	8,4		
Yurdumuzda düzenlenen sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri beğeniyorum.	N	47	13	14	1	8	4,08	1,29
	%	56,6	15,7	16,9	1,2	9,6		

Araştırmaya katılan çocuklara Kuruluşlarında düzenlenen sosyal-kültürel ve sportif faaliyetler ile ilgili düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yargı içeren cümleler yöneltilmiştir. Buna göre;

“Kurumda birçok etkinlik düzenlenir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,27 olup çok iyi düzeyde yüksek orandadır. Çocukların yaklaşık 5/4’ü faaliyetleri iyi ve çok iyi olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu memnuniyeti, çocukların yetenekleri ve istekleri doğrultusunda Kuruluşlarda çok çeşitli (gezi, piknik, kaplıca, kamp, futbol, masa tenisi, güreş, voleybol, satranç, scrabble, folklor, modern dans, kitap okuma yarışmaları, belirli gün ve hafta etkinlikleri, ziyaretler ve bayram kutlamaları) etkinliklerin gerçekleştirilmesi ile açıklanabilir. Faaliyetlerin çok ve çeşitli olması çocukların bu etkinliklere gönüllü katılımını artırmaktadır.

“Kurumda duvar gazetesi düzenli çıkartılır ve çocuklara görevler verilir.” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,47’dir. Çocuklar Kuruluşlarda duvar gazetesinin çıkartılmasını ve kendilerine görev verilmesini iyi düzeyde istemektedir. Çocukların hızlı ve güncel bilgi sahibi olmalarının yanında hem yazılı, hem de okumalı eğitim faaliyetlerini içeren duvar gazetesi çıkarma faaliyeti sürekli olarak gerçekleştirilmelidir.

“Kurumda sosyal gelişim etkinlikleri düzenlenir.” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,00 olup iyi düzeydedir. Çocukların psiko-sosyal gelişimleri için Kuruluşlarda her türlü eğitim ve psiko-sosyal destek hizmetleri çocukların memnuniyetini artırmakta etkili olmaktadır.“Yurdumuzda yeteri sayıda sosyal-kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmektedir.” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,18’dir. Çok iyi düzeye ulaşan bu faaliyet, arttıkça her faaliyete daha çok çocuk, her çocuğa da daha çok sosyal-kültürel ve sportif faaliyetin düşmesi memnuniyeti daha da artıracaktır. 4,18 olarak yüksek düzeyde memnuniyet oranına ulaşan “Düzenlenen bu faaliyetlerin katılımı herkese eşit fırsat tanınmaktadır” ifadesi de idare ve diğer personelin çocuklara eşit ve adil tutumları ile anlamlandırılabilir.

“Yurdumuzda düzenlenen sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri beğeniyorum.” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,08’dir. Bu durum; her türlü etkinlikte çocukların ilgilerinin ön planda tutularak kendi görüşleri doğrultusunda planlanması ile açıklanabilir.

Tablo-35. Çocukların Hayata Hazırlanma Faaliyetlerini Değerlendirme Durumu

Hayata Hazırlanma Faaliyetleri Alt Boyutu Soruları	N	5. Çok iyi	4. İyi	3. Orta	2. Kötü	1. Çok kötü	\bar{X}	S.S.
		%	%	%	%	%		
Kurumda çocukların kazandığı bilgi, görgü ve deneyimler günlük hayatta ve/veya yurttan çıkınca kullanabilecekler nitelikte ve yeterliliktedir.	48	19	7	1	8		4,18	1,25
	57,8	22,9	8,4	1,2	9,6			
Kurum çocukların 2828 SHÇEK, 5395 ÇKK, 3413 işe yerleşme ve 657 DMK hakkında detaylı bilgilendirmektedir.	32	13	21	5	12		3,58	1,42
	38,6	15,7	25,3	6,0	14,5			
Yurttan ayrılacak çocuklar yeterli sürede hayata hazırlanmaktadır.	34	20	12	4	13		3,70	1,45
	41,0	24,1	14,5	4,8	15,7			
Yurttan ayrıldığımda toplumda yaşayabilecek nitelik ve donanım sahip olacağımı düşünüyorum.	37	20	13	2	11		3,84	1,37
	44,6	24,1	15,7	2,4	13,3			
Yurttan erken ve reşit olarak ayrılmaktan korkmuyorum.	36	21	10	4	12		3,78	1,42
	43,4	25,3	12,0	4,8	14,5			
Yurt görevlilerin toplum içerisinde bize rehberlik yaparlar, sorunlarımız çözerler.	40	20	9	3	11		3,90	1,39
	48,2	24,1	10,8	3,6	13,3			

Araştırmaya katılan suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara kuruluşlarda verilen görgü ve genel ahlak kuralları ile gelecekte ihtiyaç duyabilecekleri bilgilerin verilmesini sağlayan eğitim çalışmaları ile ilgili olarak yargı içeren cümleler sunulmuştur. Uygulanan anket sonucunda;

“Kurumda çocukların kazandığı bilgi, görgü ve deneyimler günlük hayatta ve/veya yurttan çıkınca kullanabilecekler nitelikte ve yeterliliktedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,18 oranıyla çok iyiye yakın düzeyde yüksektir. “Kurum çocukların 2828 SHÇEK, 5395 ÇKK, 3413 işe yerleşme ve 657 DMK hakkında detaylı bilgilendirmektedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,58 oranıyla iyi düzeydedir. “Yurttan ayrılacak çocuklar yeterli sürede hayata hazırlanmaktadır” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,70 ortalaması ile iyi düzeydedir. “Yurttan ayrıldığımda toplumda yaşayabilecek nitelik ve donanım sahip olacağımı düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,84 ile iyi düzeydedir. “Yurttan erken ve reşit olarak ayrılmaktan korkmuyorum” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,78’dir. “Yurt görevlilerin toplum içerisinde bize rehberlik yaparlar, sorunlarımız çözerler” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,90 ile iyi düzeydedir.

Tablo 35'in sonuçlarına bakıldığında, Kuruluşlarda çocuklar kuruluşlardan ayrıldıktan sonra ihtiyaç duyacakları bilgi ve görgü kurallarını öğrenmeleri için doğum günü kutlamaları, nişan ve düğün katılımları, devlet büyüklerini ziyaretler vb. etkinliklerde yaşayarak öğrenmeleri etkili olmaktadır. Ayrıca kuruluşlarda yapılan her türlü bilgilendirme eğitimleriz de çocukların bilgi donanımlarını artırmakta, kendilerine olan güveni pekiştirmekte, böylece toplumla bütünleşmelerine olanak sağlayarak kendilerini toplumun bir parçası olarak görmelerine fırsat tanımaktadır. Böylece eğitimlerle bilgisi artan ve kendine güvenen ergen gelecek kaygısını yaşamamakta veya daha az yaşamaktadır.

Tablo-36. Çocukların Kuruluşlarda Olumlu Davranış Kazanma Durumları

Olumlu Davranış Kazanma Alt Boyutu Soruları	N	5. Çok iyi	4. İyi	3. Orta	2. Kötü	1. Çok kötü	\bar{X}	S.S.
Yurt çocukları, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmektedir.	N 46 % 55,4	13 15,7	12 14,5	3 3,6	9 10,8		4,01	1,36
Çocuklar yurtda milli ve manevi değerlerini öğrenebilmektedir.	N 36 % 43,4	20 24,1	11 13,3	7 8,4	9 10,8		3,81	1,37
Yurtda çocuklar demokratik tutum ve davranışlar kazanmaktadırlar.	N 37 % 44,6	14 16,9	20 24,1	3 3,6	9 10,8		3,81	1,34
Çocuklar yurtda temel ahlaki kurallar öğrenebilmektedir.	N 34 % 41,0	17 20,5	18 21,7	3 3,6	11 13,3		3,72	1,38
Yurtda çocuklar olumlu bir kişilik kazanabilmektedirler.	N 37 % 44,6	20 24,1	16 19,3	2 2,4	8 9,6		3,92	1,27
Kuruluşta iyi model olan personel çoktur.	N 36 % 43,4	17 20,5	16 19,3	5 6,0	9 10,8		3,80	1,35
Yurtda çocuklara yönelik yapılan rehberlik ve psikolojik destek hizmetleri iyidir.	N 39 % 47,0	17 20,5	13 15,7	3 3,6	11 13,3		3,84	1,40
Çocuklar çocuk ve ergen gelişim süreçleri hakkında bilgilendirilmektedir.	N 39 % 47,0	18 21,7	15 18,1	4 4,8	7 8,4		3,94	1,27

Araştırmaya katılan çocukların yargı cümlelerine verdikleri cevaplar sonucunda;

“Yurt çocukları, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmektedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,01'dir.

“Çocuklar yurttta milli ve manevi değerlerini öğrenebilmektedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,81’dir. “Çocuklar yurttta milli ve manevi değerlerini öğrenebilmektedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,81’dir.

“Yurttta çocuklar demokratik tutum ve davranışlar kazanmaktadırlar” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,81’dir.

“Çocuklar yurttta temel ahlaki kurallar öğrenebilmektedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,72’dir.

“Yurttta çocuklar olumlu bir kişilik kazanabilmektedirler” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,92’dir.

“Kuruluştta iyi model olan personel çoktur” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,80’dir. “Yurttta çocuklara yönelik yapılan rehberlik ve psikolojik destek hizmetleri iyidir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,84’dür.

“Çocuklar çocuk ve ergen gelişim süreçleri hakkında bilgilendirilmektedir” ifadesine verilen yanıtların ortalaması 3,94’dür.

Kuruluşlarda yapılan her türlü etkinlikler, suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya çocukların psiko-sosyal gelişimlerini desteklemektedir. Böylece kendine güvenen ve toplumda kendine yer bulabilen, yani toplumsallaşmasını sağlıklı tamamlamış çocuk oranı artmaktadır. Çocukların halen kaldıkları kurum bakımından çok iyi ve iyi düzeyde memnun olmalarına karşın yine de aile isteklerinin güçlü olması anlamlıdır. Aileleri yanında belli sosyal riskleri taşıdıkları için kurum bakımına alınan çocukların kaldıkları kurumlarda bu riskleri görmemeleri hem yaşam memnuniyetlerini, hem de toplumsal uyumluluklarını artırdığından gelecek kaygısını da o oranda azaltmaktadır.

1.7. ÇOCUKLARA UYGULANAN BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo-37. Beck Umutsuzluk Ölçeği Sorularına Göre Cevap Dağılımları

Beck Umutsuzluk Ölçeği	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.	71	85,5	12	14,5
Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur	37	44,6	46	55,4
İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.	60	72,3	23	27,7
Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.	37	44,6	46	55,4
Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.	57	68,7	26	31,3
Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.	63	75,9	20	24,1
Geleceğimi karanlık görüyorum.	24	28,9	59	71,1
Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.	51	61,4	32	38,6
İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok.	35	42,2	48	57,8
Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.	61	73,5	22	26,5
Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.	28	33,7	55	66,3
Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.	48	57,8	35	42,2
Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.	59	71,1	24	28,9
İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	38	45,8	45	54,2
Geleceğe büyük inancım var	54	65,1	29	34,9
Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	35	42,2	48	57,8
Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	32	38,6	51	61,4
Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	26	31,3	57	68,7
Kötü günlerde çok, iyi günler bekliyorum.	66	79,5	17	20,5
İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.	27	32,5	56	67,5

Araştırmaya katılan suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeği için verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde;

“Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum” ifadesine çocukların %85,5’i evet cevabı vermişken %14,5’i hayır cevabı vermiştir. “Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur” ifadesine çocukların %44,6’sı evet cevabı vermişken %55,4’ü hayır cevabı vermiştir. “İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor” ifadesine çocukların %72,3’ü’i evet cevabı vermişken %27,7’si hayır cevabı vermiştir. “Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum” ifadesine çocukların %44,6’sı evet cevabı vermişken %55,4’ü hayır cevabı vermiştir. “Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var” ifadesine çocukların

%85,5'i evet cevabı vermişken %14,5'i hayır cevabı vermiştir. “Benim için çok önemli konularda ilerde başarılı olacağımı umuyorum” ifadesine çocukların %75,9'u cevabı vermişken iken %24,4'ü hayır cevabı vermiştir. “Geleceğimi karanlık görüyorum.” ifadesine çocukların, %28,9'u evet cevabı vermişken %71,1'i hayır cevabı vermiştir. “Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum” ifadesine çocukların, %61,4'ü evet, %38,6'sı hayır cevabı vermiştir. “İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok” ifadesine çocukların, %42,2'si evet, %57,8'i hayır cevabı vermiştir. “Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor” ifadesine verilen cevaplara göre, %33,7'si evet, %66,3'ü hayır cevabı vermiştir. “Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi umuyorum” ifadesine çocukların, %57,8'i evet cevabı vermişken %42,2'si hayır cevabı vermiştir. “Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum” ifadesine çocukların, %71,1'i evet, %28,9'u hayır cevabı vermiştir. “İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor” ifadesine çocukların, %45,8'i evet cevabı vermişken %54,2'si hayır cevabı vermiştir. “Geleceğe büyük inancım var” ifadesine çocukların, %65,1'i evet cevabı vermişken %34,9'u hayır cevabı vermiştir. “Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur” ifadesine çocukların, %42,2'si evet cevabı vermişken %57,8'i hayır cevabı vermiştir. “Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi” ifadesine çocukların, %38,6'sı evet cevabı vermişken %61,4'ü hayır cevabı vermiştir. “Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.” ifadesine çocukların, %31,3'ü evet cevabı vermişken %68,7'si hayır cevabı vermiştir. “Kötü günlerde çok, iyi günler bekliyorum.” ifadesine çocukların, %79,5'i evet cevabı vermişken %20,5'i hayır cevabı vermiştir. “İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.” ifadesine çocukların, %32,5'i evet, %67,5'i hayır cevabı vermiştir.

Beck Umutsuzluk Ölçeği sonuçlarının değerlendirilmesinde; suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların ölçek yargılarına farklı cevaplar verdikleri, doğru ve yanlış sorulara da ters/uyumsuz cevapların verildiği belirlenmiştir. Ölçek puanlarının 20'lik sistemde genel değerlendirilmesinde; doğru sorulara “doğru”, yanlış sorulara ise “yanlış” cevapların puanı 11, “doğru” yargılara yanlış, “yanlış” yargılara ise doğru cevapların ise 9 puan aldığı görülmektedir.

Sonuçlara göre çocukların yüzdeler olarak %45’inde gelecek kaygısının önemli düzeyde yaşandığı tespit edilmiştir. Kurum bakımındaki fiziksel alt yapıdaki yeterlilik, çocuklara sunulan demokratik ve insani bakım hizmetleri çocuğun gelecek kaygısını önemli düzeyde azaltmasına karşın tamamen yok edememektedir. Çocuk ailedeki yaşayacağı normal kabul edilebilecek gelecek kaygısını kurum bakımındaki her türlü olumlu desteğe rağmen kurum bakımında daha fazla, yani normal değerlerin üzerinde davranış sorunları olacak şekilde yaşamaktadır. Bu da; kurum bakımındaki çocukları daha dezavantajlı duruma getirmektedir.

2. KARŞILAŞTIRMALI ANALİZLER

2.1. ANKET FORMU İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN KARŞILAŞTIRILMASI SONUCU ELDE EDİLEN BULGULAR

Bu bölümde; kurum bakımda kalan çocukların kaldıkları kurum ile demografik değişkenlerin karşılaştırılması ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo-38. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı (Bağımsız Örneklem T Testi)

Ölçek	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Genel	Kız	41	4,40	0,67	4,859	0,000*
	Erkek	42	3,44	1,08		
Ulaşılabilirlik Ve İletişim	Kız	41	4,32	0,71	3,656	0,000*
	Erkek	42	3,60	1,04		
Dilek, Öneri Ve Şikâyetler	Kız	41	4,52	0,85	5,277	0,000*
	Erkek	42	3,23	1,32		
Samimiyet Ve Güven	Kız	41	4,45	0,84	4,702	0,000*
	Erkek	42	3,41	1,16		
Kararlara Ve Hizmetlere Katılım	Kız	41	4,45	0,76	4,607	0,000*
	Erkek	42	3,45	1,18		
Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	Kız	41	4,41	0,73	3,324	0,001*
	Erkek	42	3,66	1,25		
Hayata Hazırlanma faaliyetleri	Kız	41	4,30	0,78	4,141	0,000*
	Erkek	42	3,37	1,22		
Olumlu Davranış Kazanma	Kız	41	4,36	0,85	4,341	0,000*
	Erkek	42	3,36	1,22		

Tablo incelendiğinde; genel memnuniyet için kızların ortalaması 4,40 iken erkeklerin ortalaması ise 3,44 olduğu görülmektedir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında genel memnuniyet bakımından anlamlı

bir farklılık bulunmaktadır ($t:4,859$, $p<0,05$). Buna göre; kızların genel memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Ulaşılabilirlik ve iletişim memnuniyeti bakımından kızların ortalaması 4,32 iken erkeklerin ortalaması ise 3,60'tır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t:3,656$, $p<0,05$). Buna göre; kızların ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet bakımından kızların ortalaması 4,52 iken erkeklerin ortalaması ise 3,23'tür. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t:5,277$; $p<0,05$). Buna göre; kızların dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Samimiyet ve güven memnuniyeti bakımından kızların ortalaması 4,45 iken erkeklerin ortalaması ise 3,41'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında samimiyet ve güvenden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t:4,702$; $p<0,05$). Buna göre; kızların samimiyet ve güvenden memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet için kızların ortalaması 4,45 iken erkeklerin ortalaması ise 3,45'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t:4,607$; $p<0,05$). Buna göre; kızların kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir. Bunun nedeni; kızların iletişime açık olmaları ve kendilerini daha iyi ifade etmeleri veya etme gayretleri olabilir.

Sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet için kızların ortalaması 4,41 iken erkeklerin ortalaması ise 3,66'dır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t:3,324$; $p<0,05$). Buna göre; kızların sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet için kızların ortalaması 4,30 iken erkeklerin ortalaması ise 3,37'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (t:4,141; p<0,05). Buna göre; kızların hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Olumlu davranış kazanma memnuniyeti açısından kızların ortalaması 4,36 iken erkeklerin ortalaması ise 3,36'dır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında olumlu davranış kazanmadan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (t:4,341; p<0,05). Buna göre; kızların olumlu davranış kazanmadan memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Kuruluşlar çocukların ailesi gibidir. Tıpkı ailenin, bireyin ve toplumun fonksiyonlarında en temel öge olduğu gibi kuruluşlarda korunmaya muhtaç çocuklar için en temel ögedir. Çünkü ailenin, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevre olduğu gibi kuruluşlar da korunmaya muhtaç çocuklar için aynı fonksiyonları üstlenir. Kuruluşlarda çocuklar ile personel, hatta çocukların birbirleriyle etkileşimi, aile ortamı, açık iletişim, samimiyet ve güven ortamı, demokratik ortam, etkili öğrenmeye ve çocukların psiko-sosyal yönden gelişimlerini destekleyen sosyal faaliyetler onların kendi kişisel kapasitelerini de artırmaktadır. Bu ilişkiler ve psiko-sosyal destekler aynen ailede olduğu gibi kuruluşlarda da korunmaya muhtaç çocukların kendilerine güven duymasını, kendine ve diğer çocuklara, gruplara ve topluma sevgi/saygı duymasını, toplumsal kimlik kazanmasını, uyumlu kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyon sürecinin olumlu seyretmesini olanaklı hale getirmektedir. Kuruluşun da kendi içerisinde etkileşen bir sistem oluşu, yapıyı oluşturan çocuk ve personelin bazı kurallara uyması zorunluluğunu da beraberinde getirir. Kuruluşlarda çocuk ve personel kurallara uymak, karşılıklı olarak rolleri üstlenmek ve mevcut yetkileri paylaşmak durumundadır. Rollerdeki örtüşme değişkenler açısından ne kadar uyumlu veya benzer olursa çocuğun hayata hazırlanma ve olumlu davranış

kazanması desteklenmiş olur. Kuruluş yapısında düzenlemeler kızlar için daha güvenli ve kontrollü mekânlar oluşturmaktadır. Bu da kızların kuruluşlardaki faaliyetlerden memnuniyetini artırmaktadır. Erkeklerin ise daha özgür ve kontrolden uzak yaşama alışkanlıkları ve istekleri nedeniyle memnuniyetlerinin düşük olduğu düşünülmektedir.

Tablo-39. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Yaş Aralığı Arasındaki İlişki Dağılımı (Bağımsız Örneklem T Testi)

Ölçek	Yaş Grubu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Genel	12-14 yaş	21	4,14	1,02	1,209	0,230
	15-18 yaş	62	3,83	1,01		
Ulaşılabilirlik Ve İletişim	12-14 yaş	21	4,20	0,95	1,374	0,173
	15-18 yaş	62	3,87	0,96		
Dilek, Öneri Ve Şikâyetler	12-14 yaş	21	4,08	1,15	0,890	0,376
	15-18 yaş	62	3,79	1,33		
Samimiyet Ve Güven	12-14 yaş	21	4,12	1,23	0,927	0,357
	15-18 yaş	62	3,86	1,10		
Kararlara Ve Hizmetlere Katılım	12-14 yaş	21	4,09	1,16	0,709	0,481
	15-18 yaş	62	3,89	1,10		
Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	12-14 yaş	21	4,46	0,98	2,147	0,035*
	15-18 yaş	62	3,88	1,09		
Hayata Hazırlanma Faaliyetleri	12-14 yaş	21	4,13	1,16	1,445	0,152
	15-18 yaş	62	3,73	1,10		
Olumlu Davranış Kazanma	12-14 yaş	21	3,98	1,23	0,547	0,586
	15-18 yaş	62	3,81	1,15		

Genel memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 4,14 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,83'tür. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında genel memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:1,209, p<0,05).

Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 4,20 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,87'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:1,374; p>0,05).

Dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 4,08 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,79'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında dilek, öneri ve şikâyetler yönünden anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:0,890; p>0,05).

Samimiyet ve güvenden memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 4,12 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,86'dır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında samimiyet ve güven yönünden bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:0,927; p>0,05).

Kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 4,09 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,89'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında kararlara ve hizmetlere katılım bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:0,481; p>0,05).

Sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 4,46 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,88'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (t:2,147; p<0,05). Buna göre; 12 ile 14 yaş grubu sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 4,13 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,73'dür. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:0,152; p>0,05).

Olumlu davranış kazanmadan memnuniyet için 12 ile 14 yaş grubu ortalaması 3,98 iken 15 ile 18 yaş grubu ortalaması ise 3,81'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubu ile 15 ile 18 yaş grubu arasında olumlu davranış kazanmadan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:0,586; p>0,05).

Korunmaya muhtaç ergen çocuklara hizmet veren kız ve erkek yetiştirme yurtları; 13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmayı" amaçlamaktadır (SHÇEK Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik m.2)

Yine korunmaya muhtaç ergen suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara hizmet veren çocuk evleri; “24/5/1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile 3/7/2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevlidir (SHÇEK Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik m.2/1).

Bu bağlamda; ergen korunmaya muhtaç çocuklara, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında çocukların toplumda bir birey olarak yetişmelerinin sağlanması amacıyla samimiyet ve güven ortamında, kolay ulaşılabirlik ve açık, etkili iletişim kurmalarına olanak verilmektedir. Dilek, istek ve önerileri dikkate alınarak sorunların çocukların katılımı çözümlenmesi sağlanır. Bununla birlikte her türlü programlar çocuk temsilcisinin de katılımı ile ortak alınarak uygulanmaktadır. Böylece çocukların toplumda kendini ifade etme, bağımsız bir olduğunun farkına vararak toplum içerisindeki rolüne hazırlanması sağlanarak olumlu davranış kazanıp hayata en şekilde hazırlanarak toplumsallaşması tamamlanmaktadır. Yani toplumun bir parçası olması sağlanır. Kuruluşlardaki yapılan faaliyetlerde amaçlanan davranışların pekiştirilmesine katkı sağlamaktadır. Çocuklara yönelik her türlü çalışmaların ilgili yönetmeliklerde belirtilen amaçlara hizmet edecek şekilde planlanması ve uygulanması çocukların kuruluşlara karşı memnuniyetini artırdığından yaş değişkeni ile yapılan tablodaki karşılaştırmalı analizler uyumluluk göstermektedir.

Tablo-40. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Yurtta Kalma Süreleri Arasındaki İlişki Dağılımı (Tek Yönlü Varyans Analizi)

Ölçek	Yurtta Kalma Süreleri	N	Ort.	Std. Sapma	F	p	Fark
Genel	0-2 yıl	30	3,95	1,14	0,366	0,695	-
	3-7 yıl	23	4,03	0,72			
	8 yıl ve üzeri	30	3,79	1,10			
Ulaşılabilirlik Ve İletişim	0-2 yıl	30	3,95	1,08	0,498	0,610	-
	3-7 yıl	23	4,11	0,78			
	8 yıl ve üzeri	30	3,84	0,98			
Dilek, Öneri Ve Şikayetler	0-2 yıl	30	3,91	1,37	0,240	0,787	-
	3-7 yıl	23	3,98	1,17			
	8 yıl ve üzeri	30	3,74	1,31			
Samimiyet Ve Güven	0-2 yıl	30	4,12	1,14	0,869	0,423	-
	3-7 yıl	23	3,92	1,09			
	8 yıl ve üzeri	30	3,73	1,16			
Kararlara Ve Hizmetlere Katılım	0-2 yıl	30	3,84	1,26	1,000	0,373	-
	3-7 yıl	23	4,22	0,69			
	8 yıl ve üzeri	30	3,82	1,20			
Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	0-2 yıl	30	3,96	1,20	0,210	0,811	-
	3-7 yıl	23	4,15	0,81			
	8 yıl ve üzeri	30	4,01	1,18			
Hayata Hazırlanma faaliyetleri	0-2 yıl	30	3,97	1,14	0,638	0,531	-
	3-7 yıl	23	3,89	0,91			
	8 yıl ve üzeri	30	3,65	1,25			
Olumlu Davranış Kazanma	0-2 yıl	30	3,92	1,22	0,204	0,816	-
	3-7 yıl	23	3,91	1,03			
	8 yıl ve üzeri	30	3,75	1,24			

Genel memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların ortalaması 3,95, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 4,11 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 3,84'dür. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında genel memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. (F:0,498, p>0,05).

Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında kurum bakımında kalan çocukların ortalaması 3,95; 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 4,11 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 3,84'dür. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,498, p>0,05).

Dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların ortalaması 3,91, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 3,98 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 3,74'dür. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,240, $p>0,05$).

Samimiyet ve güvenden memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların ortalaması 4,12, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 3,92 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 3,73'tür. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında samimiyet ve güvenden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,869, $p>0,05$).

Kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların ortalaması 3,84, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 4,22 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 3,82'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,000, $p>0,05$).

Sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların ortalaması 3,96, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 4,15 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 4,01'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.(F:0,210, $p>0,05$).

Hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların ortalaması 3,97, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 3,89 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 3,65'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.(F:0,638, $p>0,05$).

Olumlu davranış kazanmadan memnuniyet için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların ortalaması 3,92, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların ortalaması 3,91 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların ortalaması ise 3,75'dir. Uygulanan tek yönlü

varyans analizi sonucunda; yurttta kalma süreleri arasında olumlu davranış kazanmadan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,204 p>0,05).

Tablo 49'dan da anlaşıldığı üzere; korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımında kuruluşlarda kalma süreleri ne olursa olsun kuruluşlarda çocuklara gösterilen yakınlık, ilgi, kendilerinin geleceklerinin teminat altına alınması için yapılan her türlü çalışma ve sosyal destek çocukların her düzeyde ve her sürede kurum bakımından memnuniyetini artırmaktadır. Ayrıca kuruluşlarda yaş, cinsiyet ve kuruluşta kalma sürelerine bakılmaksızın her çocuğa aynı değerin verilmesi, çocukların aynı düzeyde muhatap kabul edilerek standart hizmet uygulamasının söz konusu analizlerin ortalama değeriinin yüksek düzeyde çıkarak uyumlu olmasının temelini oluşturduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte; kuruluşlardaki olumlu yaklaşım çocuklara kendilerini ifade etme becerilerinin denenmesi ve artırılması açısından da yarar sağlamaktadır.

Tablo-41. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Eğitim Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı (Tek Yönlü Varyans Analizi)

Ölçek	Eğitim Durumu	N	Ort.	Std. Sapma	F	P	Fark
Genel	İlköğretim Terk	12	3,68	1,07	1,756	0,162	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,18	0,89			
	Ortaöğretim Terk	14	4,27	0,67			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,71	1,13			
Ulaşılabilirlik Ve İletişim Ölçeği	İlköğretim Terk	12	3,77	0,99	1,688	0,176	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,21	0,77			
	Ortaöğretim Terk	14	4,27	0,58			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,76	1,12			
Dilek, Öneri Ve Şikâyetler	İlköğretim Terk	12	3,44	1,18	0,849	0,471	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,06	1,16			
	Ortaöğretim Terk	14	4,14	1,18			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,80	1,41			
Samimiyet Ve Güven	İlköğretim Terk	12	3,92	1,10	1,628	0,189	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,08	1,02			
	Ortaöğretim Terk	14	4,40	0,66			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,66	1,30			
Kararlara Ve Hizmetlere Katılım	İlköğretim Terk	12	3,60	1,13	1,362	0,260	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,22	1,00			
	Ortaöğretim Terk	14	4,22	0,73			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,79	1,24			
Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	İlköğretim Terk	12	3,88	1,18	1,027	0,385	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,25	1,04			
	Ortaöğretim Terk	14	4,32	0,68			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,85	1,19			
Hayata Hazırlanma faaliyetleri	İlköğretim Terk	12	3,65	1,19	1,780	0,158	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,18	0,93			
	Ortaöğretim Terk	14	4,15	0,73			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,58	1,27			
Olumlu Davranış Kazanma	İlköğretim Terk	12	3,54	1,32	2,276	0,086	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	4,18	0,92			
	Ortaöğretim Terk	14	4,33	0,79			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	3,60	1,28			

Genel memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,68, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,18, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,27 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların ortalaması ise 3,71'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında genel memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,756, p>0,05).

Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,77, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,21, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,27 ve ortaöğretim öğrencisi

çocukların ortalaması ise 3,76'dır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,688, $p>0,05$).

Dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,44, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,06, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,14 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların ortalaması ise 3,80'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,849, $p>0,05$).

Samimiyet ve güvenden memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,92, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,08, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,40 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların ortalaması ise 3,66'dır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında samimiyet ve güvenden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,628, $p>0,05$).

Kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,60, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,22, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,22 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların ortalaması ise 3,79'dur. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,362, $p>0,05$).

Sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,88, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,25, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,32 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların ortalaması ise 3,85'tir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,027, $p>0,05$).

Hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,65, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,18, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,15 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların ortalaması ise 3,58'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda;

eğitim durumları arasında hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,780, $p>0,05$).

Olumlu davranış kazanmadan memnuniyet için ilköğretimi terk eden çocukların ortalaması 3,54, ilköğretim öğrencisi çocukların ortalaması 4,18, ortaöğretimi terk eden çocukların ortalaması 4,33 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların ortalaması ise 3,60'tır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında olumlu davranış kazanmadan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:2,276, $p>0,05$).

Korunmaya muhtaç ergen çocuklara yatılı hizmet veren sosyal hizmet kuruluşlarının eğitim açısından temel hedefi tüm çocukların akademik kapasiteleri doğrultusunda devam edebilecekleri en üst eğitim seviyesine ulaşmalarını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda; tüm çocukların genel değerlendirmeleri KODEK'te yapılarak hazırlanacak plan doğrultusunda öncelikle eğitime devam etmesi sağlanır. Ancak her hangi bir nedenle eğitime devam edemeyen çocuklara karşı olumsuz bir sınıflama yapılmaz, eğitime devam etmeyenlere de en iyi hizmet sunularak kuruluş ortamında onlar da hayata en iyi şekilde hazırlanır. Yani çocuklar eğitim düzeyleri ile bir sınıflandırmaya tabi tutulmaksızın ihtiyaç duydukları psiko-sosyal desteklerden yararlandırılır. Bu tür olumlu yaklaşımın çocukların kuruluşta tabloda belirtilen memnuniyetlerini artırmaktadır. Böylece analizler uyumlu sonuç vermektedir. Eğitime devam etme asıl amaç olsa da devam edememekte çocuğu kurum nezdinde statü kaybına uğratmaz.

Tablo-42. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Anne Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı (Bağımsız Örneklem T Testi)

Ölçek	Anne Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Genel	Ölü/Bilmiyor	34	3,84	1,13	-0,558	0,578
	Sağ	49	3,96	0,94		
Ulaşılabilirlik Ve İletişim	Ölü/Bilmiyor	34	3,93	1,15	-0,210	0,835
	Sağ	49	3,97	0,82		
Dilek, Öneri Ve Şikayetler	Ölü/Bilmiyor	34	3,69	1,44	-1,043	0,300
	Sağ	49	3,99	1,16		
Samimiyet Ve Güven	Ölü/Bilmiyor	34	3,81	1,20	-0,797	0,428
	Sağ	49	4,01	1,09		
Kararlara Ve Hizmetlere Katılım	Ölü/Bilmiyor	34	3,87	1,19	-0,506	0,615
	Sağ	49	3,99	1,06		
Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	Ölü/Bilmiyor	34	4,00	1,26	-0,243	0,808
	Sağ	49	4,05	0,96		
Hayata Hazırlanma	Ölü/Bilmiyor	34	3,78	1,17	-0,316	0,752
	Sağ	49	3,86	1,10		
Olumlu Davranış Kazanma	Ölü/Bilmiyor	34	3,78	1,21	-0,469	0,640
	Sağ	49	3,91	1,14		

Genel memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 3,84 iken annesi yaşayanların ortalaması ise 3,96'dır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş ya da yaşıyor olan çocuklar arasında genel memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,558; p>0,05).

Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 3,93 iken yaşayanların ortalaması ise 3,97'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,210; p>0,05).

Dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 3,69 iken yaşayanların ortalaması ise 3,99'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-1,043; p>0,05).

Samimiyet ve güvenden memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 3,81 iken yaşayanların ortalaması ise 4,01'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması

arasında samimiyet ve güvenden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,797; p>0,05).

Kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 3,87 iken yaşayanların ortalaması ise 3,99'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,506; p>0,05).

Sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 4,00 iken yaşayanların ortalaması ise 4,05'tir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,243; p>0,05).

Hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 3,78 iken yaşayanların ortalaması ise 3,86'dır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,316; p>0,05).

Olumlu davranış kazanmadan memnuniyet için annesini kaybetmiş olanların ortalaması 3,78 iken yaşayanların ortalaması ise 3,91'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında olumlu davranış kazanmadan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,469; p>0,05).

Tablo 43 incelendiğinde; suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların annelerinin ölmesi çocukların kurum bakımında kaldıkları süreçte kurumda kendilerine sunulan hizmetlerden yararlanma düzeylerini olumsuz etkilemediği görülmektedir. Bunun da aile kadar olmasa da kuruluşların yerel yapılanmalarındaki farklılıklara rağmen çocuklara iletişim, birey olarak kabul görme ve dikkate alınma, güvenli ortam ve ilişkilerdeki samimiyet, hizmetlerin çocuğun yüksek yararına planlanması ve görüşlerinin alınarak hizmetlere katılımının sağlanması çocuğun kuruluşlardan memnuniyetini artırarak hayata hazırlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca kuruluşlardaki bayan personelin davranış şekil ve performanslarıyla çocuklara az da olsa anne duygusunu yaşatabildikleri söylenebilir.

Tablo-43. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Yaşamlarıyla İlgili Anket Formu ve Alt Boyutları İle Baba Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı (Bağımsız Örneklem T Testi)

Ölçek	Baba Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Genel	Ölü/Bilmiyor	34	3,83	1,19	-0,618	0,538
	Sağ	49	3,97	0,89		
Ulaşılabilirlik ve İletişim	Ölü/Bilmiyor	34	3,93	1,09	-0,165	0,869
	Sağ	49	3,97	0,87		
Dilek, Öneri Ve Şikayetler	Ölü/Bilmiyor	34	3,79	1,38	-0,431	0,667
	Sağ	49	3,92	1,23		
Samimiyet ve Güven	Ölü/Bilmiyor	34	3,95	1,22	0,184	0,855
	Sağ	49	3,91	1,09		
Kararlara Ve Hizmetlere Katılım	Ölü/Bilmiyor	34	3,89	1,21	-0,334	0,740
	Sağ	49	3,97	1,04		
Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	Ölü/Bilmiyor	34	3,91	1,23	-0,860	0,392
	Sağ	49	4,12	0,98		
Hayata Hazırlanma faaliyetleri	Ölü/Bilmiyor	34	3,71	1,26	-0,848	0,399
	Sağ	49	3,92	1,02		
Olumlu Davranış Kazanma	Ölü/Bilmiyor	34	3,70	1,28	-1,022	0,310
	Sağ	49	3,96	1,08		

Genel memnuniyet için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,83 iken babası yaşayanların ortalaması ise 3,97'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında genel memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,618; p>0,05).

Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,93 iken babası yaşayanların ortalaması ise 3,97'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,165; p>0,05;).

Dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,79 iken babası yaşayanların ortalaması ise 3,92'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,431; p>0,05).

Samimiyet ve güvenden memnuniyet için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,95 iken babası yaşayanların ortalaması ise 3,91'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması

arasında samimiyet ve güvenden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:0,184; p>0,05).

Kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,89 iken babası yaşayanların ortalaması ise 3,97'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,334; p>0,05).

Sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,91 iken babası yaşayanların ortalaması ise 4,12'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,860; p>0,05).

Hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet ölçeği için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,71 iken babası yaşayanların ortalaması ise 3,92'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,848; p>0,05;).

Olumlu davranış kazanmadan memnuniyet için babasını kaybetmiş olanların ortalaması 3,70 iken babası yaşayanların ortalaması ise 3,96'dır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş olması ya da yaşıyor olması arasında olumlu davranış kazanmadan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-1,022; p>0,05;).

Tablo 43 incelendiğinde; kurum bakımında kalan ergen suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklardan babaları ölü ve sağ olanların diğer değişkenlere göre farklılık olmaması, kuruluşların 1983 yılından beri edindiği tecrübe ve donanımla çocuklara en ideal hizmeti vermesi ile açıklanabilir. Ayrıca kuruluşların 24 saat sivil ve resmi denetime açık olması, AB uyum yasaları kapsamında da kuruluşların yeniden yapılandırılarak hizmet kalitesini ve performansını eşitlik, adalet ve ayrımcılığa meydan vermeden gerçekleştirmesi ile de ifade edilebilir.

Tablo-44. Araştırmaya Katılan Çocukların Kurum Bakımı İle İlgili Anket Soruları ve Alt Boyutları İle Aile Yanında Kalma İsteği Arasındaki İlişki Dağılımı

Ölçek	Aile Yanında Kalma İsteği	N	Ort.	Std. Sapma	F	p	Fark
Genel	Evet	26	3,71	1,33	0,936	0,396	
	Hayır	34	4,08	0,83			
	Kararsızım	23	3,90	0,87			
Ulaşılabilirlik Ve İletişim	Evet	26	3,75	1,22	1,637	0,201	-
	Hayır	34	4,18	0,77			
	Kararsızım	23	3,86	0,85			
Dilek, Öneri Ve Şikayetler	Evet	26	3,67	1,42	0,450	0,639	-
	Hayır	34	3,93	1,28			
	Kararsızım	23	4,00	1,16			
Samimiyet Ve Güven	Evet	26	3,80	1,43	1,122	0,331	-
	Hayır	34	4,15	0,94			
	Kararsızım	23	3,74	1,01			
Kararlara Ve Hizmetlere Katılım	Evet	26	3,68	1,41	1,368	0,260	-
	Hayır	34	4,16	0,94			
	Kararsızım	23	3,91	0,92			
Sosyal-Kültürel Ve Sportif Faaliyetler	Evet	26	3,85	1,43	0,895	0,413	-
	Hayır	34	4,22	0,82			
	Kararsızım	23	3,96	0,99			
Hayata Hazırlanma faaliyetleri	Evet	26	3,64	1,39	0,550	0,579	-
	Hayır	34	3,94	1,02			
	Kararsızım	23	3,89	0,93			
Olumlu Davranış Kazanma	Evet	26	3,63	1,54	0,695	0,502	-
	Hayır	34	3,98	0,91			
	Kararsızım	23	3,92	1,02			

Genel memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,71, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 4,08 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,90'dır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında genel memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,936, p>0,05).

Ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,75, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 4,18 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,86'dır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında ulaşılabilirlik ve iletişimden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.(F:1,637, p>0,05).

Dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,75, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 4,18 ve

aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,86'dır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında dilek, öneri ve şikâyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,450, $p>0,05$).

Samimiyet ve güvenden memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,80, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 4,15 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,74'tür. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında samimiyet ve güvenden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:1,122, $p>0,05$).

Kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,68, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 4,16 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,91'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında kararlara ve hizmetlere katılımdan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.(F:1,368, $p>0,05$).

Sosyal-Kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,68, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 4,16 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,91'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında sosyal-Kültürel ve sportif faaliyetlerden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.(F:0,895, $p>0,05$).

Hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,64, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 3,94 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,89'dur. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında hayata hazırlanma faaliyetlerinden memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,550, $p>0,05$).

Olumlu davranış kazanmadan memnuniyet için aile yanında yaşamak isteyenlerin ortalaması 3,63, aile yanında yaşamak istemeyenlerin ortalaması 3,98 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların ortalaması 3,92'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında olumlu

davranış kazanmadan memnuniyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,695,p>0,05).

İnsanın bedensel, zihinsel ve ruhsal açıdan sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için; anne, baba ve kardeşlerden oluşan aile içinde yetişmesinin gerekli olduğu olgusu, tüm bilim adamları tarafından ortaya konulmaktadır. Ailenin yakınlığı, sevgisi ve anne-babanın şefkat ve sıcak ilgisinden yoksun kalan çocukların, kişilik ve davranış bozukluğu yaşamalarına, topluma uyum sağlayamamalarına ve psiko-sosyal gelişim geriliklerine neden olmaktadır. Çocuklar; anne-babadan birisinin veya her ikisinin ölmesi, savaş, doğal afet, anne-babanın ayrılması, yurt dışına gidilmesi, evlilik dışı ilişkilerin varlığı vs. nedenlerle aile ortamından uzaklaşarak korunmaya muhtaç duruma düşebilmektedirler. Bu çocuklar; sevgi, ilgi, yaşama ortamı, eğitim vb. yönlerden yetersizlik yaşamaları kaçınılmaz olur. Aile fonksiyonlarından uzak kalan korunmaya muhtaç çocuklar ileriki yaşamlarında sapma davranışları (ferdi/adi suç, yaygın suç/terör, hırsızlık, uyuşturucu madde kullanımı vs.) gösterebilirler.

Suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklar, ailenin öneminin farkında olmalarına karşın kendi ailelerindeki bireysel sapma davranışları gösteren, suç işleyen ve aile içerisinde kendilerine yönelen şiddet, ihmal ve istismar nedeniyle de aile yanında kalmayı istemeyen ve aile yanında kalmada kararsız olanların oranı da yüksek çıkmaktadır. Ayrıca ergen dönemindeki çocuklar özellikle aileleri ile yaşadıkları iletişim, uyum sorunları ve baskı vb. nedenlerle aile yanında kalmayı istemeyen çocukların oranı da yüksek olmaktadır. Yatılı sosyal hizmet kuruluşlarının sosyal, psikolojik ve ekonomik nedenlerle ailesi yanında kalması mümkün olmayan çocuklara hizmet vermesi de tablonun şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Bütün bunlarla birlikte yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında verilen ileri düzey hizmetler, çocuklara verilen değer, etkili iletişim, resmi olmasına karşın sıcak ortam ve ileri düzey sosyal hizmet uygulamalarındaki ev modeli ve ev modeline yakın uygulamalar da çocuklar açısından kuruluşları ailenin alternatif haline getirebilmektedir. Çocukların özellikle üst bürokratlara (vali, vali yardımcıları) ulaşma ve kabul görme kolaylığı da kuruluşta kalma eğilimini artırmaktadır. Ayrıca akran ilişkilerinin önemli yer kapladığı ergenlik dönemine girmiş olan çocukların, kuruluşlarda akran bulma kolaylığı nedeniyle yalnızlık duygusu yaşama

olasılıklarının daha az olmasının, çocukların kurum bakımında kalmayı istemelerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

2.2. BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ İLE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo-45. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeği İle Cinsiyet, Yaş Aralıkları ve Eğitim Durumları Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Ölçek		N	Ortalama	Std. Sapma	t/F	p	Fark
Beck Umutsuzluk Ölçeği (Maks: 100)	Cinsiyet						
	Kız	41	28,54	20,16	-2,778	0,007*	
	Erkek	42	40,24	18,18			
	Yaş Grubu						
	12-14 yaş	21	31,67	19,77	-0,740	0,468	-
	15-18 yaş	62	35,40	20,09			
	Eğitim Durumu						
	İlköğretim Terk	12	36,67	5,62	0,121	0,948	-
	İlköğretim Öğrencisi	20	35,25	4,75			
	Ortaöğretim Terk	14	32,14	5,64			
	Ortaöğretim Öğrencisi	37	34,19	3,24			

Beck Umutsuzluk Ölçeği için kızların umutsuzluk ortalaması 28,54 iken erkeklerin umutsuzluk ortalaması ise 40,24'tür. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, kızlar ile erkekler arasında Beck Umutsuzluk Ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (t:-2,778, p<0,05). Erkek çocukların umutsuzluğu kız çocuklardan anlamlı derecede daha yüksektir. Bu durum; kız çocuklarının hayata daha pozitif bakış açısına sahip olmaları ile açıklanabilir.

12 ile 14 yaş grubundakilerin umutsuzluk ortalaması 31,67 iken 15 ile 18 yaş grubundakilerin umutsuzluk ortalaması ise 35,40'tır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, 12 ile 14 yaş grubundakiler ile 15 ile 18 yaş grubundakiler arasında Beck Umutsuzluk Ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:-0,740, p>0,05). Gelişim evreleri açısından bakıldığında, yaş büyüdükçe olumsuz düşüncelerde de artma meydana gelebilmektedir. Yani yaşın büyümesi ya da soyut

gelişimin artması ile negatif düşüncelerde artış olabilir. Başka bir neden de, gerçeklik duygusunun artması olabilir.

İlköğretimi terk eden çocukların umutsuzluk ortalaması 36,67, ilköğretim öğrencisi çocukların umutsuzluk ortalaması 35,25, ortaöğretimi terk eden çocukların umutsuzluk ortalaması 32,14 ve ortaöğretim öğrencisi çocukların umutsuzluk ortalaması ise 34,19'dur. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; eğitim durumları arasında Beck Umutsuzluk Ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (F:0,121, p>0,05).

3413 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük'ün çocuklara ilköğretim mezunu olmak gibi ön koşullarda gelecek garantisi sağlaması çocuklardaki umutsuzluğu umuda çeviren en büyük belirleyicidir. Özellikle ilköğretim terk çocukların 657 sayılı DMK'nın 68. madde koşullarını sağlamamaları nedeniyle işe girme olasılıkları bulunmadığından gelecek kaygısını daha güçlü yaşadıkları görülmektedir. Ortaöğretimi terk eden çocukların da gelecek kaygısını daha az yaşamaları ilköğretim mezunu olmaları nedeniyle devlet memuru olmaları önündeki ilk ön koşul şartını sağlamalarıdır. Ortaöğretime devam eden çocukların ise kaygıyı ilköğretim mezunu ve ortaöğretimi terk edenlerden fazla yaşamaları ise ortaöğretim mezunu olarak memur vb. kadrolarda memuriyete giremeyip diğer düşük eğitimliler gibi hizmetli kadrosu ile memuriyete girmek zorunda olmaları ile açıklanabilir.

Tablo-46. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeği İle Kurum Bakımında Kalma Süreleri, Anne-Baba Durumları ve Aile Yanında Kalma İsteği Arasındaki İlişki Dağılımı

Ölçek		N	Ort.	Std. Sapma	t/F	p	Fark
Beck Umutsuzluk Ölçeği (Maks: 100)	Yurtta Kalma Süreleri						
	0-2 yıl	30	36,50	18,53	0,660	0,520	-
	3-7 yıl	23	30,43	23,25			
	8 yıl ve üzeri	30	35,50	18,82			
	Anne Durumu						
	Ölü/Bilmiyor	34	36,18	19,62	0,651	0,517	-
	Sağ	49	33,27	20,30			
	Baba Durumu						
	Ölü/Bilmiyor	34	36,76	19,22	0,876	0,384	-
	Sağ	49	32,86	20,49			
	Aile Yanında Kalma İsteği						
	Evet	26	30,96	20,83	0,598	0,552	-
	Hayır	34	35,59	19,72			
	Kararsızım	23	36,74	19,63			

Beck Umutsuzluk Ölçeği için 0 ile 2 yıl arasında yurttan kalan çocukların umutsuzluk ortalaması 36,50, 3 ile 7 yıl arasında yurttan kalanların umutsuzluk ortalaması 30,43 ve 8 yıl ve daha fazla yurttan kalanların umutsuzluk ortalaması ise 35,50'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; yurttan kalma süreleri arasında Beck Umutsuzluk Ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.(F:0,660, p>0,05).

Annesini kaybetmiş olanların ortalaması 36,18 iken annesi yaşayanların ortalaması ise 33,27'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerini kaybetmiş ya da yaşıyor olan çocuklar arasında Beck Umutsuzluk Ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (t:0,651; p>0,05).

Babasını kaybetmiş olanların umutsuzluk ortalaması 36,76 iken babası yaşayanların umutsuzluk ortalaması ise 32,86'dır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, babalarını kaybetmiş ya da yaşıyor olan çocuklar arasında Beck Umutsuzluk Ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($t:0,876$; $p>0,05$).

Aile yanında yaşamak isteyenlerin umutsuzluk ortalaması 30,96, aile yanında yaşamak istemeyenlerin umutsuzluk ortalaması 35,59 ve aile yanında yaşamak konusunda kararsız olanların umutsuzluk ortalaması ise 36,74'tür. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda; aile yanında yaşamak isteme arasında Beck Umutsuzluk Ölçeği bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($F:0,598$, $p>0,05$).

Yurtta kalma, anne yoksunluğu, baba yoksunluğu ve aile yanında kalma değişkenleri ile umutsuzluk ölçeği ortalamaları birbirine yakın olup 30,43 ile 36,74 değerleri arasındadır.

Çocuğun içinde topluma ve çevreye uyum sağlamasında aile yani anne-baba ile çocuk arasındaki ilişkilerinin önemi büyüktür. Yapısı ve özelliği nasıl olursa olsun; çocukluk döneminde, ailesi nedeniyle sosyal ve duygusal yönden problemler yaşayan bir bireyin bu problemleri, ileriki yaş dönemlerinde de devam edebilmektedir. Aile ilişkileri zedelenmiş çocuklar aile yanına dönmeyi istese de ailesinin olması ya da ailesinin yanına dönmesi sahip olduğu umutsuzluk duygusunu değiştirememektedir. Aile içi iletişiminin iyi olmamasından dolayı birey kendini daha yalnız hissedebilmektedir. Anne babasından ölüm, boşanma vb. nedenlerle ailesinden, anne ve babasından ayrılan çocuklarda ise yalnızlık duygusuna terk edilmişlik duygusu da eşlik edebilir, çocuğun gelecek kaygısını artırabilir (Hortaçsu, 1997).

Ailenin fonksiyonel olması, çocuğun sağlıklı gelişmesine yardımcı olur. Aile içi etkileşim, bireylerin sağlığını etkiler, bir üyenin sağlıksız olması da tüm aile üyelerinde bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir, onların gelecek kaygılarını yoğun ve daha az yaşamalarında belirleyici olabilir (Chan, 2002). Sistem teorisine göre aile bir bütündür. Bütündeki bozulma veya anomi bütünü etkiler. Aile, Türk toplumunda da zaman içerisinde değişimlere uğramış, ancak çocuk açısından önemini kaybetmemiştir. Aile yanında yetişen çocuklarda gelecek kaygısı anne

babanın birebir desteği ile daha az yaşanmaktadır. Bu bağlamda; yurttta kalma sũreleri, anne ve babanın lũmũ, aile yanında kalma isteği araştırmaya katılan çocuklarda benzerlik göstermektedir. Çocukların bu değişkenlere bağlı olarak gelecek kaygısını yaklaşık %35'lerde yaşadıkları grũlmektedir.

Aile yanında kalmama eğiliminin yũkselen değerlerde grũlmesinin nedeni ise; çocukların birbiri ile anlaşamayan, farklı ego ideallerine sahip, aralarında etkili iletişim ve etkileşim kuramayan sağlıksız ailelere sahip olmaları gösterilebilir. Fonksiyonel olmayan ailelerde; ũyeler karşılıklı iletişime kapalıdırlar. Dolaylı ilişkiler içindedirler. Kesin ve açık değillerdir. Genellikle ũyelerde benmerkezcilik hakimdir. Bu da önce yalnızlık, sonra da buna bağlı olarak ũmitsizlik yaratır. Kişiler karşısındakilere onların beklediği şekilde davranır. Böylece birbirlerinin gerçek özelliklerini bilemezler. ũyeler duygusal sorunlarını birbirlerinden saklamak için bũyũk gũ sarf ederler. Sahte davranışlar oluşur. Kişi gerçek ihtiyaçlarını zayıf veya gũlũ grũnerek saklama yoluna gider. Bu tũr ailelerde duygusal gelişim risk altındadır. Psikopatolojik reaksiyonların grũlme olasılığı fazladır.

Tablo-47. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeğindeki Olumsuz İfadeler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki Dağılımı

		Kız		Erkek		
		N	%	N	%	
Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur	Evet	18	43,9	19	45,2	Ki-Kare:0,015 S.D:1 p:0,903
	Hayır	23	56,1	23	54,8	
Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum	Evet	17	41,5	20	47,6	Ki-Kare:0,318 S.D:1 p:0,573
	Hayır	24	58,5	22	52,4	
Geleceğimi karanlık görüyorum	Evet	7	17,1	17	40,5	Ki-Kare:5,528 S.D:1 p:0,019*
	Hayır	34	82,9	25	59,5	
İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok	Evet	13	31,7	22	52,4	Ki-Kare:3,636 S.D:1 p:0,057
	Hayır	28	68,3	20	47,6	
Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor	Evet	11	26,8	17	40,5	Ki-Kare:1,728 S.D:1 p:0,189
	Hayır	30	73,2	25	59,5	
Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum	Evet	25	61,0	23	54,8	Ki-Kare:0,328 S.D:1 p:0,567
	Hayır	16	39,0	19	45,2	
İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor	Evet	17	41,5	21	50,0	Ki-Kare:0,609 S.D:1 p:0,435
	Hayır	24	58,5	21	50,0	
Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur	Evet	15	36,6	20	47,6	Ki-Kare:1,036 S.D:1 p:0,309
	Hayır	26	63,4	22	52,4	
Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi	Evet	12	29,3	20	47,6	Ki-Kare:2,949 S.D:1 p:0,086
	Hayır	29	70,7	22	52,4	
Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor	Evet	10	24,4	16	38,1	Ki-Kare:1,811 S.D:1 p:0,178
	Hayır	31	75,6	26	61,9	
İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim	Evet	9	22,0	18	42,9	Ki-Kare:4,131 S.D:1 p:0,042*
	Hayır	32	78,0	24	57,1	

“Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur” ifadesine kızların %43,9’u evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %45,2’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,015, p>0,05).

“Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum” ifadesine kızların %41,5’i evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %47,6’dır. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,318, $p>0,05$).

“Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine kızların %17,1’i evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %40,5’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:5,528, $p<0,05$). Erkeklerin “Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine katılması kızlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

“İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok” ifadesine kızların %31,7’si evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %52,4’tür. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:3,636, $p>0,05$).

“Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor” ifadesine kızların %26,8’i evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %40,5’tir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,728, $p>0,05$).

“Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum” ifadesine kızların %61’i evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %54,8’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,328, $p>0,05$).

“İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor” ifadesine kızların %41,5’i evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %50’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,609, $p>0,05$).

“Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur” ifadesine kızların %36,6’sı evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %47,6’dır. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,036, $p>0,05$).

“Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi” ifadesine kızların %29,3’ü evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %47,6’dır. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:2,949, $p>0,05$).

“Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor” ifadesine kızların %24,4’ü evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %38,1’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,811, $p>0,05$).

“İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine kızların %22’si evet yanıtı vermekte iken erkeklerde evet diyenlerin oranı ise %42,9’dur. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine katılma bakımından kızlar ile erkekler arasında bir farklılık bulunmaktadır (Ki-kare:4,131, $p<0,05$). Erkeklerin “İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine katılması kızlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

Kötü bir sonuca varılacak korkusuyla duyulan üzüntü olarak tanımlanan kaygı, yaşamın her aşamasında görülebilmektedir. Kısaca sıkıntılı, endişe hali olarak bilinir. İnsan için doğal bir duygu durumu olarak görülür. “Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine ve “İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine erkeklerin katılması kızlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Bu durum; erkek ve kadınların toplumsal cinsiyete bağlı olarak toplumsal rollerle açıklanabilir. Toplumumuzun ataerkil yapıda olması; erkeklerin gelecekte kurulacak ailenin temel gereksinimlerini

karşılama, başkalarının (eş ve çocuklar gibi) ekonomik sorumluluğunu üstlenme yönündeki toplumsal baskı erkeklerin gelecek kaygılarını yükseltmektedir. Kızlar ise daha ılımlı ve uzlaşmacı, kabul edici tutumları nedeniyle mevcut koşullara uyum sağlamada erkeklere göre daha başarılı olduklarından geleceğe daha ümitli bakmaktadırlar. Ayrıca erkeklerin reşit olduktan sonra çalışmadıklarında aile ve akraba tarafından kabul edilmemeleri, kızların ise her koşulda aileleri ve akrabaları tarafından kabul edilmeleri de sonuçta etkili olmaktadır.

Tablo-48. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeğindeki Olumsuz İfadeler İle Yaş Aralıkları Arasındaki İlişki Dağılımı

		12-14		15-18		
		N	%	N	%	
Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur	Evet	9	42,9	28	45,2	Ki-Kare:0,034 S.D:1 p:0,854
	Hayır	12	57,1	34	54,8	
Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.	Evet	10	47,6	27	43,5	Ki-Kare:0,105 S.D:1 p:0,746
	Hayır	11	52,4	35	56,5	
Geleceğimi karanlık görüyorum.	Evet	6	28,6	18	29,0	Ki-Kare:0,002 S.D:1 p:0,968
	Hayır	15	71,4	44	71,0	
İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok.	Evet	9	42,9	29	41,9	Ki-Kare:0,005 S.D:1 p:0,941
	Hayır	12	57,1	36	58,1	
Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.	Evet	7	33,3	21	33,9	Ki-Kare:0,002 S.D:1 p:0,964
	Hayır	14	66,7	41	66,1	
Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.	Evet	12	57,1	36	58,1	Ki-Kare:0,005 S.D:1 p:0,941
	Hayır	9	42,9	26	41,9	
İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	Evet	10	47,6	28	45,2	Ki-Kare:0,038 S.D:1 p:0,845
	Hayır	11	52,4	34	54,8	
Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	Evet	5	23,8	30	48,4	Ki-Kare:3,886 S.D:1 p:0,049*
	Hayır	16	76,2	32	51,6	
Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	Evet	6	28,6	26	41,9	Ki-Kare:1,183 S.D:1 p:0,277
	Hayır	15	71,4	36	58,1	
Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	Evet	4	19,0	22	35,5	Ki-Kare:1,970 S.D:1 p:0,160
	Hayır	17	81,0	40	64,5	
İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.	Evet	7	33,3	20	32,3	Ki-Kare:0,008 S.D:1 p:0,928
	Hayır	14	66,7	42	67,7	

“Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %42,9’u evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %45,2’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,034, $p>0,05$).

“Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %47,6’sı evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %43,5’tir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,105, $p>0,05$).

“Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %28,6’sı evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %29’dur. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,002, $p<0,05$).

“İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %42,9’u evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %41,9’dur. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,005, $p>0,05$).

“Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %33,3’ü evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %33,9’dur. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,002, $p>0,05$).

“Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %57,1’i evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %58,1’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gerçekten

özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,005, $p>0,05$).

“İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %47,6’sı evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %45,2’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,038, $p>0,05$).

“Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %23,8’i evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %48,4’tür. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmaktadır (Ki-kare:3,886, $p<0,05$). 15-18 yaşındakilerin “Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur” ifadesine katılması 12-14 yaşındakilerden anlamlı derecede daha yüksektir.

“Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %28,6’sı evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %41,9’dur. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,183, $p>0,05$).

“Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %19’u evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %35,5’tir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor” ifadesine katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,970, $p>0,05$).

“İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine 12-14 yaşındakilerin %33,3’ü evet yanıtı vermekte iken 15-18 yaşındakilerde evet diyenlerin oranı ise %32,3’tür. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine

katılma bakımından 12-14 ile 15-18 yaşındakiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,008, $p>0,05$).

Tablo 48'in incelenmesinde; 15-18 yaşındakilerin "Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur" ifadesine katılım açısından 12-14 yaşındakilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Yani 15-18 yaş grubu çocukların kaygılı durumu daha yüksektir. Bu durum; ilk ergenlik dönemini kapsayan 12-14 yaş grubunun reşit olma yaşından daha uzak oldukları için kurum koruması altında kalmaya devam edecekleri, 15-18 yaş grubunun ise reşit olma ya da başka bir deyişle kurumdan ayrılarak toplumda kendi başlarına yaşayacak olmalarının yakınlığı ile açıklanabilir. Ayrıca 15 yaş üstü çocukların karıştıkları olaylar nedeniyle kanunla muhalefete düşmeleri durumunda olayın hukuki anlam ve sonuçlarını önceden kestirebilecek psiko-sosyal ve ahlak gelişimine sahip olmaları nedeniyle ceza indiriminin daha az olması da kaygıyı artıran neden olabilir.

Tablo-49. Araştırmaya Katılan Çocukların Beck Umutsuzluk Ölçeğindeki Olumsuz İfadeler İle Eğitim Durumları Arasındaki İlişki Dağılımı

		İlköğretim Terk		İlköğretim Öğrencisi		Ortaöğretim Terk		Ortaöğretim Öğrencisi		
		N	%	N	%	N	%	N	%	
		Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur	Evet	8	66,7	8	40,0	5	35,7	
	Hayır	4	33,3	12	60,0	9	64,3	21	56,8	
Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.	Evet	5	41,7	7	35,0	5	35,7	20	54,1	Ki-kare:2,574 S.D:3 p:0,462
	Hayır	7	58,3	13	65,0	9	64,3	17	45,9	
Geleceğimi karanlık görüyorum.	Evet	3	25,0	7	35,0	5	35,7	9	24,3	Ki-kare:1,144 S.D:3 p:0,766
	Hayır	9	75,0	13	65,0	9	64,3	28	75,7	
İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok.	Evet	4	33,3	9	45,0	7	50,0	15	40,5	Ki-kare:0,842 S.D:3 p:0,839
	Hayır	8	66,7	11	55,0	7	50,0	22	59,5	
Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.	Evet	4	33,3	7	35,0	6	42,9	11	29,7	Ki-kare:0,802 S.D:3 p:0,849
	Hayır	8	66,7	13	65,0	8	57,1	26	70,3	
Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.	Evet	8	66,7	11	55,0	7	50,0	22	59,5	Ki-kare:0,842 S.D:3 p:0,839
	Hayır	4	33,3	9	45,0	7	50,0	15	40,5	
İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	Evet	6	50,0	11	55,0	5	35,7	16	43,2	Ki-kare:1,438 S.D:3 p:0,697
	Hayır	6	50,0	9	45,0	9	64,3	21	56,8	
Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	Evet	4	33,3	9	45,0	7	50,0	15	40,5	Ki-kare:0,842 S.D:3 p:0,839
	Hayır	8	66,7	11	55,0	7	50,0	22	59,5	
Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	Evet	5	41,7	10	50,0	7	50,0	10	27,0	Ki-kare:4,005 S.D:3 p:0,261
	Hayır	7	58,3	10	50,0	7	50,0	27	73,0	
Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	Evet	5	41,7	7	35,0	4	28,6	10	27,0	Ki-kare:1,089 S.D:3 p:0,780
	Hayır	7	58,3	13	65,0	10	71,4	27	73,0	
İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.	Evet	4	33,3	12	60,0	4	28,6	7	18,9	Ki-kare:10,103 S.D:3 p:0,018*
	Hayır	8	66,7	8	40,0	10	71,4	30	81,1	

“Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur” ifadesine ilköğretimden terk olanların %66,7’si, ilköğretim öğrencisi olanların %40’ı, ortaöğretim terk olanların %35,7’si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %43,2’dir. Uygulanan ki-kare analizi

sonucunda “Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bırakırsam iyi olur” ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:3,011, $p>0,05$).

“Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum” ifadesine ilköğretimden terk olanların %41,7’si, ilköğretim öğrencisi olanların %35’i, ortaöğretim terk olanların %35,7’si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %54,1’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum” ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:2,574, $p>0,05$).

“Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine ilköğretimden terk olanların %25’i, ilköğretim öğrencisi olanların %35’i, ortaöğretim terk olanların %35,7’si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %24,3’tür. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Geleceğimi karanlık görüyorum” ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,144, $p>0,05$).

“İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok” ifadesine ilköğretimden terk olanların %33,3’ü, ilköğretim öğrencisi olanların %45’i, ortaöğretim terk olanların %50’si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %40,5’tir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam içinde hiçbir neden yok” ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,842, $p>0,05$).

“Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor” ifadesine ilköğretimden terk olanların %33,3’ü, ilköğretim öğrencisi olanların %35’i, ortaöğretim terk olanların %42,9’u evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %29,7’dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor” ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,802, $p>0,05$).

“Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum” ifadesine ilköğretimden terk olanların %66,7’si, ilköğretim öğrencisi olanların %55’i,

ortaöğretim terk olanların %50'si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %59,5'tir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda "Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor" ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,842, $p>0,05$).

"İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor" ifadesine ilköğretimden terk olanların %50'si, ilköğretim öğrencisi olanların %55'i, ortaöğretim terk olanların %35,7'si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %43,2'dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda "İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor" ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,438, $p>0,05$).

"Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur" ifadesine ilköğretimden terk olanların %33,3'ü, ilköğretim öğrencisi olanların %45'i, ortaöğretim terk olanların %50'si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %40,5'tir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda "Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur" ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:0,842, $p>0,05$).

"Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi" ifadesine ilköğretimden terk olanların %41,7'si, ilköğretim öğrencisi olanların %50'si, ortaöğretim terk olanların %50'si evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %27'dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda "Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi" ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:4,005, $p>0,05$).

"Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor" ifadesine ilköğretimden terk olanların %41,7'si, ilköğretim öğrencisi olanların %35'i, ortaöğretim terk olanların %28,6'sı evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %27'dir. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda "Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor" ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmamaktadır (Ki-kare:1,089, $p>0,05$).

"İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim" ifadesine ilköğretimden terk olanların %33,3'ü,

ilköğretim öğrencisi olanların %60'ı, ortaöğretim terk olanların %28,6'sı evet yanıtı vermekte iken ortaöğretim öğrencisi olanlarda evet diyenlerin oranı ise %18,9'dur. Uygulanan ki-kare analizi sonucunda “İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine katılma bakımından farklı eğitim düzeyindekiler arasında bir farklılık bulunmaktadır (Ki-kare:10,103, $p<0,05$). İlköğretim öğrencisi olanların “İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim” ifadesine katılması diğer eğitim düzeylerindekiilerden daha yüksektir.

Toplumdaki rollerin kazanılmasında yakın zamanda kişisel nitelikler ön plana çıkarak ana belirleyici faktör olmuştur. Hem kamu sektöründe hem de özel sektördeki en azından ilköğretim mezunu istihdamı toplumda eğitim seviyesinin yükselmesine neden olmuştur. Ancak kurum bakımında kalan suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklarda eğitime ilgi yaşadıkları travmalar nedeniyle çok düşüktür. Bu nedenle; örgün eğitim çağını eğitimi bitirmeden geçenlerin oranı da yüksek olmaktadır. İlköğretimi bitirememiş çocuklar nitelikli mesleki iş bulmada zorlanmaktadır. Çünkü bu çocukların özgüvenleri düşüktür. Bütün bunların bir arada olması ilköğretime devam eden, ilköğretim terk ve ortaöğretim terk çocukların gelecekte beklediklerini düşünmekte, hedeflerini azaltmakta ve onları umutsuzluğa sürüklemektedir. Ortaöğretime devam eden çocuklar ise ortaöğretimi bitirdiklerinde diğer eğitim durumlarına göre tercih edilen, öncelik verilen grup olmaları ümidiyle geleceğe daha umutlu bakabilmektedirler.

Bu aşamadan sonra; araştırmanın genel değerlendirmesinin özetinin yapıldığı, sorunların çözümüne getirilen önerilerin de bulunduğu “Sonuç ve Öneriler” kısmına geçilmektedir. Böylece “zamandan kazanmak isteyen birçok okuyucu bu bölümü okumakla yetinebilir (Karasar, 1995: 38).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ailede başlayan toplumsallaşma çocuğun içinde yaşadığı toplumun örf, adet, gelenek ve görenekleri ile edinilmiş kültürüne uygun davranışları öğrenme sürecidir. Çocuğa ailede verilmeye başlayan toplumsallaşma eğitimi, ailenin parçalanması veya çocuğun ailede kalmasının fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini tehdit etmesi durumlarında yerleştirildiği yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında devam eder. Kanunlarla düzenlenmiş hizmetlerle çocuğun ergenlik gelişim dönemlerine özgün psiko-sosyal gelişimi desteklenir. Kurum bakımında çocuk, haklarını öğrenerek geleceğe hazırlanıp gelecek kaygısı yaşamasının önlenmesi için de her türlü destek verilir.

Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının Değerlendirilmesi araştırmasında; öncelikle çocukların aile özellikleri, kaldıkları yatılı sosyal hizmet kuruluşlarından memnuniyet durumları, psiko-sosyal desteklerle geleceğe hazırlanma süreçlerinin gelecek kaygılarına etkisi ergenlik gelişimi ve çocuk hakları paradigmasından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu araştırma; 2005 yılından sonra değişen çocuk koruma sistemi ve kurum bakımı hizmetlerine ilişkin araştırma olması bakımından önemlidir.

Araştırma bulgularına göre; araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerinin birbirlerine yakınlık göstermektedir. Çocukların yaklaşık %75'i 15-18 yaş aralığındadır. SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan Aileye Dönüş Projesinin bu sonuçta etkilidir. Ayrıca ergenlik dönemine özgü sorunları nedeniyle aile ve akrabalar tarafından bu yaşlarda çocuğun sorumluluğunun alınmak istenmesinin de etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların yaklaşık %36'sının 0-2 yıl kurum bakımında kalmaktadır. Bu durum; özellikle son yıllarda 5395 sayılı yasa gereği kuruluşlara sık sık suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç ergen çocukların getirilmesiyle açıklanabilir. Kurum bakımında uzun süre kalanların oranı yaklaşık ise 2/5'dir. Kurum bakımında uzun süre kalan korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımına alışmaları nedeniyle alternatif uygulamalara karşı dirençli olmaları oranını anlamlı düzeyde yükseltmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların; yarısına yakını ortaöğretime devam etmektedir. Özellikle sorumluluk bilincinin daha iyi işlendiği çocuk evlerinin araştırmaya dahil edilmesi oranı yükseltmektedir. Çocuklardan zorunlu olan ilköğretimi terk edenler yaklaşık 1/5, ortaöğretimi terk edenler ise yine yaklaşık 1/5'dir. İlköğretimi terk oranının yüksekliğinde ise çocuğun mikro çevresi olan ailenin sosyo-ekonomik durumu ve mezzo çevresi arkadaş ve okul çevresi model alma yoluyla olumsuz etki etmektedir. Ayrıca ortaöğretime devam etmeme ise 3413 sayılı yasayla sağlanan iş garantisi ile ilişkilendirilebilir.

Araştırmaya katılan çocukların 3/5'inin annesi sağ, yine aynı oranda çocuğun babası sağdır. Araştırma, yıllardır anne babasız çocuklara hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşlarının çocuk profili ile birlikte çocukların aile profillerinin de değiştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklar açısından aileden kopmanın anne baba yoksunluğundan değil, hızla arttığı birçok yazılı ve görsel medyada yer alan boşanma oranlarıyla açıklanabilir. Bununla birlikte ailenin sorun çözme becerisinin zayıfladığı ve çocuğun kendi öz ailesinde dahi mağdur olabileceğini de ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların, annelerinin %20'sinin okur-yazar olmadığı, buna karşın babalarının %4'ünün okur-yazar olduğu tespit edilmiştir. Araştırmadan, eğitim seviyesi düşük anne babaya sahip çocukların da eğitimi önemsemedikleri ve eğitime devam etmedikleri anlaşılmaktadır. Çocukların eğitime devam etmemelerinde anne baba modelinin önemli etkisi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin eğitim seviyelerinin düşüklüğü nedeniyle iş bulup çalışmadıkları, ev hanımı oldukları, babalarının ise yaklaşık 4/5'inin serbest ve diğer mesleklere sahip oldukları, yani niteliksiz, gündelik ve mevsimlik işlerde çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin yarıya yakını, babalarının ise yaklaşık 2/5'i boşanmıştır. Son yıllarda kurum bakımına alınan çocuk sayısında artışlarda boşanma olgusu önemli bir faktör olarak görülmektedir. Başka bir deyişle, kurum bakımında halen korunma altında bulunan çocukların çoğu parçalanmış aile çocuklarıdır. Ayrıca hem annenin hem de babanın evli olmasına karşın başka biri ile yaşaması da ailenin kültürel çöküntü içerisinde olduğunu, yozlaştığını ve eski koruyucu üst olma özelliğini kaybettiğini ortaya koymaktadır.

Kurum bakımında kalan çocukların yaklaşık yarısı aile ve akrabaları yanına izinli gidebilmektedir. Değişen çocuk profilinde anne babası sağ olan ya da akrabaları tarafından benimsenmiş çocuk sayısı yüksektir. Çocukların 1/4'ü anne yanına izinli giderken, 2/5'e yakını baba yanına izinli gitmektedir. Ülkemizdeki ataerkil aile yapısının yaygınlığı çocukların baba yanına izinli gitmesinde belirleyici etken olmaktadır.

Sosyal hizmet kuruluşlarında standart hizmet sunumu ve hizmetlerde de özellikle bakım hizmetlerinin ileri düzeyde verilmesi çocukların kurumlarda kalma isteklerini artırmaktadır. Böylece araştırmaya katılan çocukların 2/5'si aile yanında kalmayı istememektedir. Hizmetlerde "ailenin merkezden kayması" kurumları ailenin alternatifi haline getirmektedir. Bu da ileri düzey sosyal hizmet uygulamalarının en büyük riskini oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, çocukların yaklaşık 7/10'u kurumda kalmayı istemektedir. Çünkü kurumlarda çocuklar kendilerini dikkate alan, önemseyen grup sorumlusu/öğretmen, arkadaş ve idarecilere, hatta meslek elemanlarına sahiptirler. Çocukların yaklaşık 3/5'i kendileri için en iyi hizmet modeli olarak kurum bakımını görmektedir. Halen kaldıkları kurumu da 2/5'si kabullenip benimsemişlerdir. Çünkü çocukların yarısı bu kurumlarda şefkat ve ilgi gördüğünü düşünmektedir.

Bütün bu bulgulara karşın gelecek beklentisi açısından araştırmaya katılan çocukların yaklaşık 1/2'si mutlu bir aileye sahip olmak isterken 1/2'si mutlu bir aileye sahip olmayı öncelikli ihtiyaç olarak görmemektedir. Araştırma, kurum bakımının anne-baba modellerinin bulunduğu aile ortamını sağlayamadığını ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların en büyük korkusu 2/5'i ile hayatta başarılı olamamak, 1/5 oranı ile işe girememek oluşturmaktadır. Kurum bakımı standartları ne kadar ileri düzeyde olursa olsun kurum bakımında yetişen çocuklarda gelecek kaygısı seviyesi farklı düzeylerde de olsa da sürekli olarak yaşanmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların yaklaşık 3/5'inden fazlası çocuk hakları hakkında bilgiye sahiptir. Yine yaklaşık 3/5'ünden fazlası çocuk hakları ile ilgili çalışmalarını SHÇEK'in yürüttüğünün farkındadır. Yaklaşık %90'ı da çocuk haklarının gerekliliğine inanmaktadır.

Çocukların kuruluş hizmetleriyle ilgili bulgulara baktığımızda ise; çocukların ihtiyaç duyduğunda kuruluş idarecilerine, meslek elemanlarına ve öğretmenlerine kolay “çok iyi ve iyi düzeyde” ulaşabildikleri görülmektedir. İdareye bildirilen sorunların da yaklaşık 3/5’ten fazlası dikkate alındığı ve zamanında çözümlendiği düşünülmektedir. Yine benzer oranda da çocuklar kuruluş personeline karşı güven beslemektedir. Buna karşın; çocuklar aileleri ile ilgili bilmeleri gereken bilgileri zamanında kendilerine açıklanmasını ise yaklaşık 2/5 oranıyla orta düzeyde görmektedirler.

Araştırmaya katılan çocukların, büyük bir kısmı (%70) kararlara ve hizmetlere katılım gösterdiklerini, kuruluşlarda yeterli düzeyde sosyal-kültürel ve sportif etkinliklerin düzenlendiğini, hayata hazırlama çalışmalarının yapıldığını, kurum bakımında olumlu davranış kazandıklarını, yaklaşık %55’inin geleceğe umutla baktığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların; kurum yaşamlarıyla ilgili ulaşılabilirlik ve iletişim, dilek, öneri ve şikâyetler, samimiyet ve güven, kararlara ve hizmetlere katılım, sosyal-kültürel ve sportif faaliyetler hayata hazırlanma ile olumlu davranış kazanma alt boyutları doğrultusunda kızların memnuniyeti erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir. Özellikle çocuk evlerindeki kızların kurum bakımından memnuniyeti bu sonucu ortaya çıkarmıştır. Diğer değişkenler arasında ise anlamlı ilişki belirlenmemiştir.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda; suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklardan 15-18 yaş aralığında çocukların ergenlik sorunlarının da etkisiyle aileleri tarafından sahiplenilmediği, kurumlarda çocuklara onların memnuniyetlerini artıracak düzeyde ve yeterlilikte bakım hizmetlerinin verildiği, haklarının öğretildiği, hayata hazırlanmaya yönelik hizmetlerin verildiği, ancak bunlara karşın çocukların eğitime devam etmedikleri, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında bakılan çocuk profilinin değişerek daha çok parçalanmış aile çocukların olduğu, ailenin yozlaşarak çözüldüğü, kurumların ailenin alternatifi haline gelerek Anayasanın ailenin korunması hükmü ile kurum bakımının karşıt kutuplaşma halinde olduğu, çocukların kurum bakımının farklı boyutları nedeniyle farklı düzeylerde gelecek kaygısı yaşadıkları, az veya çok yaşanan kaygının hiç bitmediği belirlenmiştir.

SHÇEK'e bağlı yatılı sosyal hizmet kuruluşları (kız ve erkek yetiştirme yurtları, kız ve erkek BSRM ve KBRM ile kız ve erkek çocuk evleri) aileleri ve/veya yaşadıkları çevreden kendilerine yönelen sosyal tehlikeler (taciz, tecavüz, ensest ve aşırı şiddet) nedeniyle ailelerinden uzaklaştırılması gereken suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara insan onuruna yaraşır hizmetleri vermektedir. Ancak hizmet grubunun kendine özgü özellikleri, dezavantajları nedeniyle hizmetlerin istendik sonuçlar vermesi ya uzun zaman almakta ya da zorlaşmaktadır. Ülkemiz çok yönlü sosyal sorunlara ve risklere sahip korunmaya muhtaç çocuklara sunulan barınma ve beslenme hizmetleri açısından ileri düzeyde olmasına karşın koruma, eğitim ve geleceğe hazırlamaları hizmetleri açısından Avrupa Birliği standartlarında değildir. Bu da çocuğun sürekli olarak gelecek kaygısı yaşamasına neden olabilmektedir. Kısaca; çocuğun hem toplumsallaşması hem de gelecek kaygısını tolere edilebilir düzeyde yaşaması, çocuğun aile içerisinde benimsenerek yaşamasıyla yakından ilgilidir. Kurum bakımı çocuğa ne kadar iyi yaşam koşulları, şefkat, sevgi, ilgi ve kendini ifade edebildiği, benimsendiği ortamı oluşturursa oluşturursun ilişkiler hiçbir zaman ikincil (resmi) olmaktan kurtulamaz. Yani kurum bakımında (yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında) ailedeki biyolojik sevgi ortamı oluşturulması mümkün değildir. Bu da, korunmaya muhtaç çocukların yaşam sevinçlerini, değerlilik duygularını azaltıcı, onları toplumdan koparıcı etki oluşturduğundan çocukların gelecek kaygılarını sürekli artırıcı faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Teknolojik gelişmeler, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, aile içi iletişim ve ekonomik sorunlar, göç, eğitimsizlik, yoksulluk ve fırsat farklılıkları ailenin bütünlüğünü tehdit etmeye başlamış; ailede yabancılaşma ve sosyal çözülme yaşanmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda; aileden kopan, koparılan veya koparılması zorunlu çocukların sayısında önemli artışlar olmuştur. Her geçen günde artış devam etmektedir. Bu grup çocuklar; önceleri beden, ruh ve ahlak gelişimi ve şahsi güvenlikleri tehlikede olan korunmaya muhtaç çocuklar olarak tanımlanırken daha sonra suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklar olarak adlandırılmıştır. Benzer yoksulluk ve tehditlere karşı korunmasız olan bu çocuklara götürülen hizmetler de zamanla değişme ve gelişme göstermiştir.

Suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya çocuklara danışmanlık, bakım ve barınma hizmeti veren SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılarak "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" çatısı altında örgütlenmesi 08.06.2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Böylece birbiriyle yakından ilişkili, iç içe ve paydaş olarak bağımsız hizmet veren Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı (SYDV) ile SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün güçlerini bakanlık düzeyinde birleştirmiştir. Bakanlık taşra teşkilatlarının ilçeler düzeyinde yaygınlaştırılması, kaynak ve emek israfının önüne geçilmesinin ilk adımı olarak ifade edilebilir. Etkili ve düzenli bir kayıt sistemi ile de tüm hizmetler ihtiyaç sahiplerine insan onuruna yaraşır biçimde ve hızlı ulaştırılması temel ilke olmalıdır. Yeni kurulmuş olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatlarını kurarak ivedilikle işlevsel hale getirilmesi psiko-sosyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyan kişi, grup ve toplum açısından yeni mağduriyetlerin oluşmasını engelleyecektir. Mevcut yatılı sosyal hizmet kuruluşları Bakanlık Kanun Hükmünde kararnamesi ile İl Özel İdarelerine devredilmektedir. Bu nedenle; özellikle çocuk koruma sistemi açısından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile İl Özel İdareleri arasındaki yapılar ve roller çok iyi tanımlanmalı, hatta hizmetler açısından aradaki zorunlu olan ilişki, eşgüdüm yasal olarak kurulmalıdır. Çünkü çocukların korunmaları ancak kamu kurum ve kuruluşları, STK'ların etkin bir şekilde işbirliği yapmaları, birbirine entegre olabilen bütüncül çocuk ve aile politikalarıyla ancak mümkün olabilir.

Bu bağlamda; toplumdaki ilişkilerin nitelik ve biçimleri olarak tanımlanan sosyal kapitalin hem çocuk koruma sistemi içerisinde yer alan kurum ve kuruluşlarda, hem de ergenlere kurum bakımı hizmeti veren tüm kuruluşlarda geliştirilmesi olanaklı hale getirilebilir. Böylece kurum bakımı hizmeti verenlerle, hizmet alan korunmaya muhtaç çocuklar arasında karşılıklı fayda elde etmek üzere işbirliği ve koordinasyonu kolaylaştıran güven, ilişkiler ağı ve normları güçlendirilebilir. Bu da; çocuk koruma sistemine ilk defa giriş yapan çocukların gelecek kaygısını azaltıcı etki edebilir.

Toplumların geleceğinde ihtiyaç duyacakları güçlerinin temelini sağlam aile yapısından oluşacağı gerçeği ailenin korunmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Güçlü

aile ise bireyci yaklaşımlarla sağlanabilir. Bu nedenle; çağımızda bir çok tehditle karşı karşıya kalan ailenin korunması için gerekli yasal düzenlemelerin yanında, ailenin önemini içeren ilköğretimden başlayan eğitimler verilmeli, ailenin özellikle ergenlerce içselleştirilmesi sağlanmalıdır. Hatta üniversitelerde aile birliğini ve bütünlüğünü korumak, aile bireylerine rehberlik yapmak amacıyla çocuk yetiştirme ve aile bölümleri açılmalıdır. Böylece ülkemizde sosyal çözümlenmeyle hızlandığı gözlemlenen aile parçalanmalarının önüne geçilebilir. Ayrıca ilköğretim ve ortaöğretimde “çocuk hakları kulüplerinin“ sayısı artırılarak faaliyetleri yerel ve ulusal düzeyde desteklenebilir. Ayrıca ilk ve ortaöğretimlerde çocuk hakları seçmeli ders olarak bile okutulabilir. Bununla birlikte, üniversitelerin okul öncesi ve çocuk gelişimi bölümlerine çocuk hakları dersleri de konabilir. Çünkü haklarını bilen, koruyan ve kullanabilen çocuğun korunmaya muhtaç çocuk durumuna düşme riski daha az olacaktır.

Gelişmeler ışığında SHÇEK'in suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklara verilen hizmetlerde misyon ve vizyon değişikliği kaçınılmaz hale gelmiş, artık hizmetin odağını da “kurum bakımı” yerine “aile” ve “aile yanında bakım” almıştır. Hizmetin geliştirilmesi için Medeni Kanun'da çocuğun bakım ve sorumluluğu açısından anne ve babaya yüklediği görevler düzenli takip edilmeli, özellikle ihmal ve istismarı belirlenen anne ve babalara cezai yaptırımlar uygulanmalıdır. Böyle durumlarda; Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi aşırı şiddet, ağır taciz, tecavüz ve ensest olmadığı sürece çocuk aileden koparılmamalı, sorunlar aile içerisinde koruyucu ve destekleyici danışmanlık tedbiri, sağlık ve eğitim tedbiri ile çözümlenmelidir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile sahada branşlaşmaya gidilmeli, sahada çalışan uzman personelin ailelerin sorunlarını derinlemesine inceleyerek kalıcı çözümler bulup sosyal tedaviler yapabilmesi için iş yükü azaltılmalıdır. Koruyucu ve destekleyici tedbir uygulamaları artırılmalı, düzenli olarak kayıt altına alınmalı, bunun için bilgi işlem merkezleri şeklinde alt birimler oluşturulmalıdır. Evlenme Danışma Merkezleri ile eşlerin birbirlerini iyi tanımaları ve evliliğe hazırlanmaları sağlanmalıdır. Boşanmaların azaltılması için aile içi uyuşmazlık, şiddetli geçimsizlik hallerine aile danışma merkezlerinde ailenin kuruluş amacına uygun güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Böylece yüksek olan ilk beş yıldaki

boşanmaların da önüne geçilebilir ve çocukların ailelerinden erken koparak korunmaya muhtaç hale gelmeleri önlenir.

Aile, toplumun en küçük temel birimi olduğundan hangi yöntemle olursa olsun; kişi, grup ve topluluklara yönelik gerçekleştirilen tüm hizmetler ailenin gerek üyelerinin gerekse bütününün gelişmesinde önemli bir etken olduğu unutulmamalıdır.

Aile çocuk için onaylama görevini de üstlenmektedir. Onaylanmamış, saygı duyulmamış çocuğun benlik saygısı da düşük olmaktadır. Aileden kopan veya aile içerisinde onaylanmayan çocukta güven eksikliği kaçınılmaz olmaktadır. Bu tür çocuklar da, yaşama daha zayıf bağlanma, yaşam boyu karşılaşılan sorunlarla baş etme becerisindeki düşüklük onların depresyona sürüklenme olasılığını da yükseltmektedir.

Aile parçalanmalarının önlenmesinde aile bireylerinin ruh sağlıklarının korunması gerekmektedir. Çünkü ruh sağlığı bozulan ailelerde aile içi şiddet, ihmal ve istismar daha çok görülmektedir. Ailenin ruh sağlığının korunması ve kriz dönemlerinde aileye sosyal müdahale yapılabilmesi amacıyla aile hekimlikleri, aile bireylerinin ruh sağlığını korumaya yönelik hizmetler verebileceği gibi, bu tür hizmetleri verebilecek toplum ruh sağlığı merkezleri de kurulabilir. Aile hekimliği formatında oluşturulabilecek toplum ruh sağlığı merkezleri, toplum içerisinde aileleri düzenli olarak takip etme kolaylığına kavuşabileceği gibi sorunlara da önceden teşhis koyup ailenin tedavisini gerçekleştirebilir. Aile tedavisi, sorun çözme sürecine tüm aileyi katmayı amaçlayan bir yaklaşım olduğundan, temel hedefi, fiziksel, ruhsal veya sosyal açıdan sağlıklı olan bireyi iyileştirmektir. Benzer hizmetler kadro zenginliği sağlanarak Sağlık Bakanlığı'na bağlı sosyalleşme merkezlerinde de verilebilir.

Özellikle 2005 yılında yasalaşıp yürürlüğe giren 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunmaya muhtaç çocukları suç mağduru ve suça sürüklenen çocuk olarak nitelemiş, bu doğrultuda yine onlara verilecek yatılı koruma hizmetlerini de yeniden tanımlamış ve yapılandırma gerekliliğini de ortaya koymuştur.

Çocuk Koruma Kanunu, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'ndaki öncelikli kurum bakımı hizmetini "en son çare" olarak tanımlamış ve alternatif yeni hizmetleri ortaya koymuştur. Koruyucu ve destekleyici tedbirler olarak tanımlanan: danışmanlık,

eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleri SHÇEK'in içinde bulunduğu birçok kamu kurum ve kuruluşunun yasal olarak eşgüdüm içerisinde uygulaması gerekliliği de vurgulamıştır. Çocuk Koruma Sistemi ilgili tüm kurum ve kuruluşların işbirliğinde çocuğun yüksek yararı gözetilerek uygulanmalıdır. Düzenli kayıtlar tutulmalı ve her kurum kendi taşra teşkilatlarını sık sık denetlemelidir. Bununla birlikte özellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İl Özel İdareleri tarafından müşterek veya bağımsız gerçekleştirilecek çocuk koruma hizmetlerinde standartlar belirlenmeli, her iki yapılanma içinde de iç kontrol sistemi kurulmalı ve aktif işletilmelidir.

Suç mağđuru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların, aile yanında yetişen diğer çocuklar gibi bedenlen, zihnen ve sosyal yönden istenen düzeyde gelişebilmeleri için özel ortam ve çevrelerde korunma ve bakım altında tutulmalı, kendilerini ispatlama ve özgüven gelişimleri için yaşlarına uygun fırsatlar sunulmalı ve kolaylıklar sağlanmalıdır. Kısaca çocuk koruma sistemi ülkemizde tüm paydaş kurumların kendilerine yasalar ile verilen görevleri layıkıyla ve samimiyetle, sabırla ve ısrarla tükenmeden sürdürmelerini gerektirmektedir. Paydaş kurumlar arasında bilgi akışı en hızlı iletişim araçlarıyla sağlanmalı, kayıtlar düzenli bir sistemle paylaşılmalıdır. Böylece her çocuk anlık ve mevcut yüzeysel değerlendirmelerle değil, çok yönlü olarak bilenerек en uygun hizmet modeline yönlendirilebilir.

SHÇEK tarafından uygulanan yatılı sosyal hizmetler yaş ve cinsiyete göre planlanmış ve yıllarca da hizmetler aynı şekilde verilmiştir. Ancak öncelikle yatılı hizmetlerin sunulmasında yaş değişkeni yeniden gözden geçirilmeli, yaş grupları yeniden düzenlenmelidir. Çünkü halen mevcut sistemde 13-18 yaş grubu çocuklar aynı ortamlarda bakım altında bulunmaktadır. Bu uygulama çocuklar arasında klikleşmeye, yaşı küçük çocukların büyük çocuklar tarafından psiko-sosyal ve duygusal olarak baskı altına alınmasına neden olmaktadır. Yaş gruplarının 13-15 ve 16-18 yaş grubu şeklinde gruplandırılması çocukların olumlu ve yaşıt örnek bulma olanağını artıracadığı gibi çocuklara yaklaşımda da benzer tavırların gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır.

Suç mağđuru çocuklara hizmet veren bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile suça sürüklenen çocuklara hizmet veren koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde yaş aralığı 7-18 şeklinde düzenlenmiştir. Uygulama birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu nedenle; suç mağđuru çocuklara hizmet

veren bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri yeniden yapılandırılarak yaş aralıkları 7-11, 12-15 ve 16-18 yaş grubu şeklinde yeniden düzenlenebilir. Cinsiyet değişkenindeki düzenlemelerde suç mağduru çocuklara verilen hizmetleri uluslar arası düzenlemeye çıkarmak yetmeyecektir. Cinsiyet değişkeni ile birlikte benzer mağduriyetlerle gelen çocuklar (taciz, tecavüz, aile içi şiddet, sokakta çalıştırılma vb.) uygun yaş grupları ile birlikte bakım ve koruma altında olmalıdır. Böylece suç mağduru ve suça sürüklenen çocukların rehabilitasyon hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanma şansına sahip olması sağlanabilir. Başka bir paradigmadan da; Ülkemizdeki bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri değerlendirildiğinde ise halen fiili olarak hizmet verenlerin tamamının kızlara/kadınlara hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşları olduğu görülmektedir. Bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi hizmetine ihtiyaç duyan suç mağduru erkek çocukların rehabilitasyon hizmetlerini yetiştirme yurtlarında almaya zorlanmaktadır. Hizmet standartları benzeşmesine karşın bazı farklı uygulamaları da olan her iki hizmetin ayrıştırılması ve en kısa zamanda erkek çocuklarına hizmet veren bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezlerinin açılması gerekmektedir. Hatta hızlı bir şekilde yetiştirme yurtları önce bölgesel olarak, daha sonra tamamen bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri (BSRM) veya koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri (KBRM) şeklinde yapılandırılması hizmete hızlı geçişi sağlayabilir.

Yine 7-18 yaş aralığında suça sürüklenen çocuklara hizmet veren koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde de benzer sorunlar yaşanmaktadır. Yaş aralıkları yine benzer şekilde gruplandırılabilir. Çünkü 7-18 yaş aralığında çocuk ve gençlerin oluşturduğu kurum bakımında kendinden küçük yaş grubundaki çocukları kuruluş malına zarar verme, rehabilitasyon programına katılım göstermeme, kuruluştan izinsiz ayrılma ve madde bağımlılığına sürüklendikleri gibi bu çocuklara fiziksel şiddet de uygulamaktadırlar. Yaş aralığının daraltılması tüm gelişimsel farklılıkların getirdiği gereksinimlere de etkin rehabilitasyon programları uygulanmasına fırsat verecektir. Ayrıca yine bu merkezlerde suça sürüklenme (hırsızlık, mala veya cana zarar verme vb.) faktörleri de yine yaş ile birlikte ayrıştırılmalıdır. Böylece kurum bakımı hizmetlerinde ihtisaslaşma gerçekleştirilebilir.

Hizmet ayrışması toplumumuzda farklı koşullarda yetişen çocuk ve gençlerin kurum bakımında yetiştirilme koşullarının incelenerek bakım, konaklama, beslenme vb. ihtiyaçlar dışında kalan daha çok niteliğe yönelmeyi destekleyen; yapıcı, yaratıcı, gelişmeye açık, ruh sağlığı yerinde, topluma katılma ve toplumla bütünleşme sürecinde başarılı gençlerin yetişmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Çünkü ergenlere hizmet veren yatılı sosyal hizmet kuruluşları bakım sorumluluğunu üstlendikleri çocukların; kişiliklerinin sosyal nitelik kazandığı, içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını, dini inançlarını, örf ve adetlerini başka bir ifadeyle sosyal ve kültürel yapısını öğrenip benimsedikleri dönemin geçtiği kuruluşlardır.

Yapılan araştırmalar, çocuk ve gençlere yönelik sorun çözme, sorunlarla baş etme ve sosyal beceri geliştirmede çocuk ve ergenlere destek olunması gereğini vurgulamaktadır. Yine araştırmalar, özellikle arkadaş/akran ve sosyal çevre etkisiyle sigara, alkol, uçucu ve uyuşturucu madde kullanmanın çocuk ve ergen ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Çocuğun gelişimi, kişiliği ve ruhsal dünyası açısından ailenin çok önemli olduğu bir gerçektir. Anne yoksunluğunun çocuk üzerinde olumsuz etkileri vardır. Özellikle suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların, ailesinden ayrı yaşamaları nedeniyle bazı psikolojik problemleri olabileceği düşünülmektedir. Ana-babalarından ayrı olarak yaşayan veya sokağa itilmiş çocukların büyük bir kısmında suça yönelme çok sık görülmektedir. Sevgi azlığı, çocuğun kendisine saygı duygusunun gelişimini bozmakta; aşırı sınırlama ise çocuğun bağımsızlık, girişimcilik, yaratıcılık ve toplumsal yeterlilik duygularını engellemektedir. Bütün bunlar ise sonuçta kişinin yaşamında karşılaştığı streslerle başa çıkabilmesini ve uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Aile sosyal destek merkezleri uygulamaya geçirilerek günün değişen koşullarına göre aile bireyleri bilgilendirilmeli ve sürekli olarak psiko-destek sağlanmalıdır.

Ayrıca insanın amaç yönelimli varlık olduğundan hareketle, korunmaya muhtaç çocuklara yaşam boyu amaçlar kazandırılmalı ve davranışlarını bu amaçlar doğrultusunda düzenlemeleri sağlanmalıdır. Böylece çocuklar hem suçtan, hem suçludan uzaklaştırılarak topluma kazandırılabilir. Kuruluşlarda nicelik olarak fazla

olan öğretmenlerin çocuklara amaç edinme hizmetlerinde aktif ve etkin görev almaları sağlanmalı, çocuklar için ayrı ayrı hazırlanan uygulama planlarına bu yönde katkıları zorunlu hale getirilmelidir. Çocukların mesleki yönelimlerinin belirlenmesi ve desteklenmesi amacıyla kuruluşlarda “yaratıcı çalışma atölyeleri” oluşturulmalıdır. Böylece çocuğun enerjisinin yeteneğinin keşfine ve geliştirilmesine yönlendirilmesi sağlanabilir.

Tüm yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında çocukların kurum bakım sürecinde çocuklara sorun çözme becerisi kazandırılması amacıyla düzenli olarak drama eğitimi verilmeli, tüm personel bu vb. eğitimlere yönlendirilmelidir. Çocuğun yaşadığı sorunların çözümünde drama etkili kullanılmalıdır. Unutulmamalıdır ki, özgüveni yüksek çocuk toplumda da değerini yükseltir, topluma uyum sağlar ve kendine yer bulur. Toplumda tehdit değil, toplumun iyi bir parçası olur.

Çocukların özgüven duygularının geliştirilerek toplumun örf, adet ve gelenek göreneklerinin öğretilmesi amacıyla kuruluşlarda sosyal grup çalışmaları yapılmalı, hatta benzer sorunu olan çocukların da tedavi edici sosyal grup çalışması seanslarına katılımı sağlanmalıdır. Sosyal grup çalışması eğitici, geliştirici, sorun çözücü ve toplumsallaştırıcı gruplar aracılığıyla gerçekleştirilmelidir.

Toplumun değerlerinin, normlarının, kültürünün çocuğa öğretildiği araçların başında spor, sosyal ve kültürel faaliyetler gelmektedir. Çocuğun özellikle ergenlik dönemindeki çatışmacı enerjisinin olumlu yöne kanalize edilmesinde büyük öneme sahip sosyal faaliyetlere yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında çok daha fazla önem verilmelidir. Çünkü bu tür faaliyetler suç mağduru çocuğun mağduriyeti üzerinde odaklanmasını engellediği gibi suça sürüklenen çocuğun da tekrar suç işlemesini, suça sürüklenmesini engelleyici etki eder, çocuğu içinde yaşadığı toplumla çatışmadan alıkoyabilir.

Kuruluşlarda kalan çocukların gelecek yaşama hazırlanmalarında önemli bir yer tutan eğitim çalışmaları kapsamında hem çocuklara gerekli olan ek bilgiler uzman personel tarafından verilmeli, hem de çocuk hakları ve çocuk haklarından yararlanma şartları sürekli olarak anlatılmalıdır. Çeşitli eğitim etkinlikleri ile özellikle çocukların da eğitimde birbirlerini eğitmeleri sağlanabilir. Çocuklar arasında model olarak yetiştirilebilecek lider çocukların katılımı ile eğitimler daha verimli ve etkili hale getirilebilir. Ayrıca çocukların ergenlik sorunlarının suça

sürüklenmelerinin nedeni olmaması için ergenlik ve çocuk hakları eğitimlerinin genelge şeklinde zorunlu hale getirilmeli, böylece kişiye bağlı hizmet olmaktan çıkarılmalıdır.

Kuruluştaki ileri düzeyde verilen bakım ve barınma tedbirlerinin yanında çocukların niteliklerinin artırılması amacıyla her türlü davranışların ödüllendirilmesi, istenmeyen davranışların ise söndürülmesi amacıyla cezalandırılabilmesi gerekir. Ancak ergenlere hizmet veren sosyal hizmet kuruluşlarında belirgin bir ceza anlayışı veya düzenlemesi bulunmamaktadır. Çocuklarda olumlu davranışların pekiştirilmesi, olumsuz davranışlarinsa olumlu davranışlara dönüştürülmesi için etkin ve aktif ödül-ceza sistemi geliştirilebilir. Ancak her ikisinin uygulanmasında suç veya kusur ile ödül ve ceza orantılı olmalıdır. Böylece belli kurullarla ödül ve ceza tecrübesi olan suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocukların gelecek yaşamlarında da sürekli olarak ödül ve cezanın olacağını öğrenebilmeleri sağlanabilir. Çocuklar kurallı yaşamayı ancak o zaman pekiştirebilirler.

Bununla birlikte suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren kuruluşlarda genel olarak uygulanan “açık kapı sistemi” kademeli olarak terk edilmeli, gerekirse çocuk hâkimi veya ergen psikiyatrisi kararıyla sistem bazı kurumlar için “yarı açık” veya “kendi içinde kapalı” şeklinde düzenlenebilir. İşte o zaman çocuk koruma sistemi çocuk üzerinde daha etkili hale gelebilir. Tamamen çocuğun iradesine bırakılmış uygulamalar ergenlik sorunları ile birleşince katı ve aşılmaz engeller oluşturabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2005). "Toplumun Temel Yapı Taşı: Aile", *Kurumlara Sosyolojik Bir Bakış*. Güçlü S. (Ed.), İstanbul: Birey Yayınevi.
- Adams, A., Erath, P. ve Shardlow, S. (2005). *Principles of Social Services In Selected European Countries*, İngiltere.
- Akalar, M. (1994). Yetiştirme Yurdu 11-18 Yaş Erkek Çocuklarında Büyüme ve Gelişimin İncelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dicle Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Akıntürk, T. (1996). *Aile Hukuku*, Dördüncü Basım, Ankara.
- Aktaş, A. M. (1998). Aile İçi İletişim, *III. Aile Şurası Tebliğleri*, Ankara.
- Aktürk, S. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Güvenliği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Akyüz, E. (1999). "Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler" B. ONUR (Yayına Hazırlayan). *Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Ankara: MEB Yayınları.
- Albayrak, A. (1995). *Ergenlerin Dini Gelişiminde Sevgi ve Korku Motifinin Etkinliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Bursa.
- Alşan, S. (1994). "Çocuğun Korunması", *2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri Önemi*, Ankara.
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2001). "Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı", *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara.
- Arnaz, Z. (1993). "Koruyucu Aile Bakımındaki Çocuğun Gelişim Özellikleri", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*. Cilt:1, Sayı:2-3, Ankara
- Asagem (2005a). *Aile El Kitabı*, Ankara.
- Asagem (2005b). *Yaşlı ve Aile İlişkileri Ankara Örneği*, Ankara.
- Asagem (2008). *V. Aile Şurası "Aile Destek Hizmetleri" Komisyon Kararları*, Ankara.

- Asagem (2010). *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, Ankara.
- Ayaz, S. (1983). *Parçalanmış Ailelerin Çocuklarında Görülen Uyumsuz Davranışlar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar Sosyolojisi*, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Balo, Y. S. (1995). Suç Mağduru ve Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Barbell, K., & Freundlich, M. (2001). *Foster Care Today*. Washington DC: Casey Family Program National Center for Resource Family Support.
- Barker, R. (1999). *The Social Work Dictionary* (4th ed), U.S.A.:NASW Press.
- Bayhan, K. (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, Ankara.
- Beydoğan, M. (1991). Yetiştirme Yurtlarında Kız Çocuklarının Uyum Problemleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bilen, M. (1978). *Ailede Sağlıklı İlişkiler*. Ankara: Mars Matbaası.
- Bilen, M. (1996). *Sağlıklı İnsan İlişkileri, Ailede, Kurumlarda, Toplumda*, Ankara.
- Bilgiseven, K. A. (1988). *Köy Sosyolojisi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Bowlby, J. (1953). *Child Care and The Growth Of Love*, Penquin Books, New York, (Akt. ÖZÇEŞMECİ).
- Brown, K.D., Giachtitsis, C.H., Johnson, R. at all. (2005). “*Mapping The Number And Characteristics Of Children Under Three In Institutions Across Europe Risk Of Harm*”.Daphne Programme Final Report. European Commission Daphne Programme in collaboration with the World Health Organization Regional Office for Europe & The University of Birmingham. Birmingham; UK.
- Bulut, I. (1983). “Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*. Cilt:1, Sayı:2-3. Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*, Ankara: Özgüneliş Matbaası.

- Bulut, I.(1993). *Ruh Sağlığının Aile İşlevine Etkisi*, Ankara.
- Bulut, I. (1996). *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Cansel, E. (1991). *Türk Ailesinin Anayasanın 41. Maddesine Göre İncelenmesi*, Jale G. Akipek'e Armağan, Konya.
- Chan, O. (2002). *Health and Family. A Medical Sociological Analysis*. New York, The MacMillian Company; 112.
- Cicchetti, D. & Toth, S. (2000). "Developmental Processes İn Maltreated Children", *Motivation & Child Maltreatment*. Nebraska Symposium on Motivation. D. Hansen & N.E. LINCOLN (Ed.). University of Nebraska Pres.
- Cılga, İ.(1989). *Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları*, Ankara: T.C. Başbakanlık G.S.G.M. Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Cılga, İ. (1994). *Gençlik ve Yaşam Niteliği*, Ankara: TC. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Cılga, İ. (2001). *Demokrasi ve İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları* [Electronic version]. *Milli Eğitim Dergisi*, 151 (3).
- Cılga, İ. (2008). *Aile Mahkemelerinde Çalışma Yöntemi*, Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayınları.
- Coşkun, A. (1994). *Geleneğin ve Geleceğin Kavıağında Modern ve Dindar İnsan Karşı Karşıya*, Bilgi ve Hikmet, Sayı: 6, Bahar.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2006). *Türkiye'de Çocuk İşçiliği Çare Birlikte Bilgilendirme Materyali*, Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü Çalışan Çocuklar Bölümü, Ankara.
- Çamur Duyan, G. (2003). *Aile Yaşam Döngüsü ve Gelişimsel Farklılıklar, Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 14, Say:2, Ankara.
- Çayboylu, İ. (2002). *2001 Yılı Aile Raporu*, Ankara: Aile Araştırmalar Kurumu Başkanlığı Yayını.
- Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ (2008). Resmî Gazete, Sayı: 27035.
- Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Demirbilek, S. (2001). "Değişen Aile Yapısı ve Çocuğun Sosyalleşmesine Etkisi", *Sosyal Hizmetler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1", Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayını.

- Demircan, Z. (2009). *Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kemerburgaz –Ağaçlı Koruma, Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi'nde Kayıtlı Bulunan Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocukların Sosyo-Demografik Ve Kriminolojik Bakımdan Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Demirkan, S. Y., Ersöz, A. G., Şen, R. B. ve Diğ. (2009). *Boşanma Nedenleri Araştırması*, Ankara: Asagem Yayınları.
- Deniz, G. (2008). *Sosyal Kültürel Yaşamı Geliştirme Deneyimi, Neden Sanat Eğitimi ve SKYGD Sanat Atölyeleri Programı*, İstanbul.
- Doğan, İ. (1998). *Sosyoloji-Kavramlar ve Sorunlar*, İstanbul: Sistem Yayınları.
- Doğan, İ. (2000). “Çocuk Haklarının Sosyolojik Evriminden Dünya ve Türkiye İçin Çıkan Sonuçlar”, 1. *İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı, İstanbul*.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*, Sekizinci Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Duman, N. (1999). *Yaşam Boyu Sosyal Hizmet, “Çocuk ve Ergenlere Yönelik Cinsel İstismar ve Bu Konuda Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi”*, H.Ü. *Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, Yayın No:004, Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.
- Efe, F. (1997). *Geleneksel Toplum, Sanayileşme, Sosyal Değişme ve Din İlişkileri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ekşi, A. (2004). “Koruma Altında Çocuklar; Dünyada Beş Kıtanın Çeşitli Ülkelerinden Örnekler”, *Koruma Altındaki Çocuklar*. (Yayına Haz.: Runa Uslu), Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları, Ankara: Ankara Üniversitesi Yay.
- Enç, M. (1974). *Ruh Bilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisi*, 4. Baskı, Ankara: Ocak Yayınları.
- Esat, Ş. (1996). *Her Yönü İle Vesayet ve Velâyet Hukuku*, Ankara.
- Evrım, S. (1999). *Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu ve Psiko Sosyolojik İzahı Denemesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Farrington, DP (2006). *Childhood Risk Factors and Risk-Focussed Prevention*, Institute of University of Cambridge, Maguire M., Morgan R. And Reiner R. (Eds.) *The Oxford Handbook of Cmininology*, 4th ed. Oxford: Oxford University Press (Akt. Derya Seyhan ve Handan Zincir).

- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji Nedir?* (Çev: Nilgün Çelebi), Ankara: Attila Kitabevi.
- Filiz, O., Bıçak, V., Çevik, H. H., Göksu, T., Hasköse, A. (2008). *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanununun ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Asagem Yayınları.
- Filiz, O. (2009). *Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulaması ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Ankara: Asagem Yayınları.
- Freyer, H. (1969). *Yeni Sosyolojiye Giriş*; (Çev. Nermin Abadan), Ankara: Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. A. Dönmez, N. Çelen), 5. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Garmezy, N. (1985). “Stres-Resistant Children: The Search of Protective Factors”, *Recent Research In Developmental Psychopathology*. In J. E. Stevenson (Ed.). Tarrytown, NY: Pergamon Pres.
- Genç, Y. (2009). *Yerel Yönetimler Ve Sosyal Hizmet Uygulamaları*, Ankara.
- Gezgin, M. (2010). “Suça Sürüklenen Ergenlerde Denetim Odağı:İzmir Örneğinde Bir Çalışma” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilin Dalı, Ankara.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, (Çev. Güzel, H.Özel), Ankara: Ayraç Yayınları.
- Gökçe, B. (1971). *Kimsezsiz Çocuklar Sorunu*. Yay. No: 55, Ankara: SSBYB Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Gökçearslan Çifci, E. (2009). “Türkiye’de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt:5, Sayı:19, Ankara: Asagem Yayınları.
- Görak, G., Bahçecik, N., Yıldız, S., Gülçiçek, S. (1999). ‘Üniversite Öğrencilerinin Karşılaştıkları Cinsel İstismar Türlerinin Aile Yapısı İle İlişkisi’, 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı, İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.
- Gubrium, J. F., Honstein, J. A. (1990). *What Is Family?*, California: Mayfield Publishing Company.
- Günay, Ü. (1986). Modern Sanayi Toplumlarında Din-1, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:3-4, Kayseri.
- Güran, N. (1983). *Çocuklar İçin Kurum Bakımı ve Sosyal Hizmet* (Prof. Dr. İbrahim YASA’ ya Armağan), Ankara: A.Ü. S.B.F.Yayınları Ayrı Basım.

- Gürçay, S. S. (1989). *Çocuk Yuvasında ve Ailesi Yanında Kalan 9.10.11 Yaş Çocuklarının Öz-Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Gürün, O. A. (1991). *Psikoloji Sözlüğü*, İnkılap Yayınevi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamarta, E., Baltacı, Ö., Üre, Ö., Demirtaş, E. (2010). “Lise Öğrencilerinin Utangaçlıklarının Algılanan Anne Baba Tutumları ve Problem Çözme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Asagem Yayınları, Cilt:6, Sayı:21, Ankara.
- Hancı, H. (2005). “İzmir ‘ de Eğitim Hastanelerinde Çocuk İstismarı Tanısı Alan Olgularla İlgili İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubunun Onsekiz Aylık Deneyimi”’, 6, İzmir: İzmir Tabip Odası Bülteni.
- Hatemi, H.,Serozan, R. (1993). *Aile Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Hayran, O. (1987). “Bakıma Muhtaç Çocukların Sorunlarının Çözümünde Yetiştirme Yurtları ve Getirdiği Sorunlar”, *1. Milletlerarası Gençlik Kongresi*, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Hirschi, T. (Ref: Adler, F. (1991). *Criminology*, (Editörler: G. O. W. Mueller ve W. S. Laufer, USA).
- Holland, P., Kevın, M.G. (2004). “Historical, Developmental and Behavioral Factors Associated with Foster Care Challengers”, *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21 (2).
- Hortaçsu, N. (1997), *İnsan İlişkileri*, 2. baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- İçağasıoğlu Çoban, A. Ve Özbesler, C. (2009). “Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt:5, Sayı:18, Ankara: Asagem Yayınları.
- İçli, T. G. (1998). *Kriminoloji*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İçli, T. G. (2009). *Çocuk Suç ve Sokak Sokakta Yaşayan Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar*, Ankara: Asagem Yayınları.
- İçmeli, C. (1989). “Korunmaya Muhtaç Çocukların Ergenlik Döneminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları”, *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Dergisi*, Ankara.
- İl, S. (1999). “Evlilik ve Eş Seçimi”, *Sosyal Hizmetler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 10, Ankara.

- İl, S. (2001). “Aile Yaşamı ve Gereksinimleri”, *Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları: Prof. Dr. Nihal Turan’a Armağan*, Ankara: Aydınlar Matbaası.
- İnal, G. Uyanık, Ö., Özsüer, S. (2011). “Yetiştirme Yurdu’nda ve Ailesi ile Birlikte Yaşayan 12-18 Yaş Arasındaki Çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden Haberdar Olma Düzeylerinin İncelenmesi”, *1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-1*, Cilt 1, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- İnan, A. N. (1970), *Korunmaya Muhtaç Çocuklar*, (Der: Feyyaz Gölcüklü), İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları,
- İzmir Valiliği (2001). *İzmir 1. Çocuk Kurultayı*.
- Jones, H. (1965). *Crime in Changing Society*, Penguin Books, New York, (Akt. ÖZÇEŞMECİ).
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM). *Aile içi Şiddetle Mücadele El Kitabı*, Ankara.
- Kahramanoğlu, E.(1983), *Sosyal Hizmetlerin Yeniden Örgütlenmesinde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Yeri, Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Sempozyumu*, Ankara: AÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kala, A. (2006). *18-25 Yaş Grubu Gençlerin Dini Tutum ve Davranışları (Kürtül Kasabası Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Beşinci Basım, 3A Araştırma Eğitim ve Danışmanlık Ltd., Ankara.
- Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Sekizinci Basım, Ankara: Alkım Yayınları.
- Karakaş, M., Kocaoğlu, F. (2010). *Çocuk ve Aile Sorunları Kapsamında, 13- 18 Yaş Grubu Çocukların Bakım Modellerinin Karşılaştırılması*, Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yay.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal Değişme ve Aile, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt:12, Sayı:2, Ankara.
- Karatay, A., Laçın, A., Yiğit, T. ve Pala, H. (2003). “Beyoğlu Bölgesinde Yaşayan Yoksul Aileler ve Sokakta Çalışan Çocuklar”, Bilgili A. E. Ve Altan, İ. (Yay. Haz.), *Yoksulluk*, İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Kas, N. (2008a). *99 Sayfada Boşanmış Ailelerde Çocuk*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Kas, N. (2008b). *99 Sayfada Erken Ergenlik*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kasapoğlu, A. (1990). "Birey-Aile-Toplum", *I. Aile Şurası*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayını,
- Kaya, A. (1982). *50. Yıl Erkek Yetiştirme Yurdu 16-18 Yaş Arası Erkek Çocuklarının Uyum Soruları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E. & Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:17, Konya.
- Kıray, M. B. (1964). *Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, Ankara: DPT Yayınları,
- Kızmaz, Z. (2002). "Bazı Sosyal Değişkenler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde Suç ve Suçluluk" (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kızmaz, Z. (2005). "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 29 (2):149-174,
- Kızmaz, Z. (2006a). *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular*, Ankara: Orion Yayınevi.
- Kızmaz, Z. (2006b). "Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 30(1).
- Komisyon (2010). Aile Çalıştayı (30 Nisan 2010), Devlet Bakanlığı (Şişek, Asagem, İzmir Valiliği), İzmir.
- Kösemihal, N. Ş. (1971). *Durkheim Sosyolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurtulmuş, S. (1998). "Aile Modellerinde ve Demografik Yapıdaki Değişimin Aile Politikalarına Etkisi", *III. Aile Şurası Tebliğleri*, Ankara.
- Küntay, E. (1975). *Ailede Çözülmenin Çocuk Suçluluğuna Etkileri Üzerine İstanbul Çevresinde Yapılmış Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

- Küntay, E. (1993). *İstanbul'un Sokak Çocukları: Karşılaştıkları Riskler ve Koruma Politikası Üzerine, Sosyolojide Son Gelişmeler ve Türkiye'deki Etkileri*, Türkiye Milli Komisyonu, (Editör: M. Tezcan ve N. Çelebi), Ankara.
- Link, B.G. & Phelan, J.C. (2001). "Conceptualizing Stigma", *Annu Rev Sociol.*
- Masten, A. & Coatsworth, J.D. (1998). "The Developmental of Competence in Favorable and Unfavorable Environments: Lessons from Research on Successful Children", *American Psychol.* 53 (2).
- Moroğlu, N. (2003). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları, (Der.N.), *Türkiye'de ve Dünyada Çocuk Hakları*, İstanbul: ALKEV.
- Nazlı, S. (2003). *Aile Danışmanlığı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nicolson, P. & Wilson, R. "Is Domestic Violence a Gender Issue? Views from a British City", *Journal of Community Appl. Soc. Psychol*, 14.
- Nirun, N. (1986). *12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları*, T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri ve Faaliyetleri Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Nirun, N. (1994). *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Ankara.
- Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi*, 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Ozankaya, O. (1991). *Toplum Bilim*, 7. Baskı, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Önal Yılmaz, B. (2008). "Medeni Hukuk Bilim Dalı Velâyetin Kapsamı ve Hâkimin Müdahalesi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Öner, N. (1997). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler Bir Başvuru Kaynağı*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul.
- Özabacı, N. (2004). "Evlilik Öncesi İlişkiler", *Evlilik Okulu*, (Ed. Haluk Yavuzer), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özbey, S. (2009). Anasınıfı ve Anaokulu Davranış Ölçeği'nin Geçerlik Güvenilirlik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, A. (2004). Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarının Sosyal Devlet İlkesi Açısından Konut, Eğitim, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Konuları Üzerinden Karşılaştırılması (23 Nisan 1920-14 Mart 2003, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya.

- Özkan, Ö. (1994). *Hukuki ve Sosyolojik Açıdan Ülkemizde Çocuk ve Çocuk Suçluluğu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, Z. (1989). *Türkiye’de Boşanmaların Sebep ve Sonuçları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- Özmete, E. (2004). “Ailelerin Öznel Refah (Subjective Well-Being) Düzeylerine İlişkin Bir Değerlendirme”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt:2, Sayı:7, Ankara: T.C. Aile Araştırma Kurumu Yayını.
- Özpolat, V. (2010). “Ailede Demokratik Sosyalleşme”, *Aile ve Toplum Kültür Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt:5, Sayı:20, Ankara: Asagem Yayınları.
- Özsan, M. (1990). “Çocuk Suçlarında Aile ve Anne-Baba İlişkilerinin Rolü”, *Aile Yazıları Birey, Kişilik ve Toplum*, Cilt:3, Derleyenler: B. DİKEÇLİGİL ve Ahmet ÇİĞDEM, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Parker, G. (1983). “A Risk Factor'n Psychosexual Development”, *Parentar Overprotection*. New York: Grune and Stration.
- Polat, O. (2000). *Adli Tıp*, İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2002). *Sokak Çocukları*, İstanbul: Dernek Yayınları.
- Polat, O. (2006). Türkiye’nin Çocuk Hakları Karnesi, (Der.M.R.Şirin), *Çocuğa Adanmış Konuşmalar*, İstanbul: İz.
- Polat, O. (2007). *İstanbul Sokak Çocukları Rehabilitasyon Modeli Teorik Bilgilerle Zenginleştirilmiş Sempozyum Kitabı, Türkiye’de Sokak Çocukları Durum Analizi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı İstanbul Darülaceze Müdürlüğü, İstanbul.
- Pressey, S.L. & Robinson, F.P. (1991). *Psikoloji ve Yeni Eğitim*, (Çev.Hasan Tan), C.1, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul: M.E.B. Yay.
- Ritcher, J.B., Otıngam, P.G. ve Grajales, M. (2003). "Internalized Stigma of Mental Illness: Psychometric Properties of a New Measure", *Psychiatry Res.*
- Rosen, A., Walter, G., Casey, D. ve ark. (2000). "Combating Psychiatric Stigma: An Overview of Contemporary Initiatives", *Aust Psychiatry*, 8.
- Rushton, A. & Minnis, H. (2002). “Residential and Foster Family Care”, Rutter, M. ve Taylor, E. (Eds.) *Child and Adolescent Pschiatry*. 4. Baskı.

- Rutter, M. (1990). "Risk and Protective Factors in the Developmental of Psychopathology", *Psychosocial Resilience and Protective Mechanisms*. J. Rolf, A.S. Masten, D. Cicchetti, K.H. Nuechterlein, S. Weintraub (Eds). Newyork: Cambridge University Press.
- Saldırım, M. (2002). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Açısından Suça İtilmiş Çocuğun Yargılama Aşamasındaki Hakları, *II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu*, Ankara.
- Sanders, M. R. (2000). Community-Based Parenting And Familysupport Interventions And The Prevention Of Drug Abuse, *Addictive Behaviors*, 25 (6).
- Saygılı, S., Çankırılı, A. (2004). *Babacım Nerdesin? Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü*, İstanbul: Elif Yayınları.
- Sayita Usta, S. (1996). *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Serozan, R. (2000). *Çocuk Hakları Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Sevük, H. Y. (1998). Uluslar Arası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadele Kurumsal Yaklaşım, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Sezal, İ. (2002). "Toplum ve Aile", *Sosyolojiye Giriş*, Ankara: Martı Yayınları.
- Sezen, Seriyeye, Turgay, Ergün ve Diğerleri,(1998). Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını,
- Şçek Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği.
- Şçek Çocuk Ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği.
- Şçek Genel Müdürlüğü'nün Form A Belgesi, 3413 Sayılı Yasadan Yararlanacak Gençler (2010/08) Genelgesi.
- Şçek Koruyucu Aile Yönetmeliği.
- Şçek Sosyal Ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği.
- Şçek Yetiştirme Yurtları Gençlerinin Yönetime Katılma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönergesi.
- Şçek (2004). *Çocuk Adalet Sistemi ve Koruma Mekanizması Hakkında Hizmet İçi Eğitim Programı Kaynak Belgeler*.
- Şçek (2007). *Faaliyet Raporu*, Ankara.

- Shçek (2009). *Stratejik Plan 2010-2014*, Ankara.
- Shçek (2010). *Faaliyet Raporu*, Ankara.
- Shçek (2011a). *Sosyal Hizmetler Rehber Kitapçığı*.
- Shçek (2011b). *Ailesiz Büyüyen Çocuklar ve Yaşadıkları Sorunlar*.
- Shireman, J. (2003). *Critical Issues in Child Welfare*. New York: Columbia Univ. Press.
- Solak, A. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Ankara: Hegem Yayınları (11).
- Şemin, R. U. (1973). *Gençlerimizin Psiko-Pedagojik Problemleri*, İstanbul.
- Şimşek, Z., Erol, N., ÖZTOP, D. Ve ÖZER, Ö.Ö. (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi: Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19 (3).
- Şirin, M. C. (2011). “Çocuğun Yüksek Yararı: İdare Hukuku’nda Uygulanabilirliğine Dair Bir Deneme”, *1. Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-2*, Ankara.
- Tbmm Araştırma Komisyonu Raporu (2006). *Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Sosyal Riski Azaltma Projesi Proje Koordinasyon Birimi SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Raporu (2006).
- T.C. Anayasası (2010). *Tablet Kitabevi Yayınları*.
- Tezcan, M. (1995), *Sosyolojiye Giriş Temel Kavramlar*, 4. Baskı, Ankara: Feryal Matbaası.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü: Toplum Bilim, Ruhbilim, Eğitim, Yöntembilim, Nüfus Bilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla*, Ankara: Selvi Yayınevi,
- Turanlı, K. (2004). *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Çocuğun Sömürüden Korunma Hakkı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Anadolu Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Türk (2009). İstatistiklerle Türkiye 2009 Raporu.
- Tümkiye, S. (2005). Ailesi Yanında ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3.
- Türk Dil Kurumu (1998). Türkçe Sözlük, 9.Baskı, c.2, Ankara.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*, Ankara: Bizim Büro.
- Uluğtekin, S. (1997). Sokak Çocukları Eğiticilerin Eğitimi Programı, Sokak Çocukları Proje Geliştirme ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara: Bizim Büro.
- Uluğtekin, S. (1999). “Türkiye’de Suçlu Çocuklar ve Toplumsal- Ekonomik Kökenleri”, *Adalet Dergisi*, Cilt:3, Ankara.
- Undp (2008). *Türkiye 2008 İnsani Gelişme Raporu Türkiye’de Gençlik*, Ankara.
- Unicef (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, Ankara: Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş.
- Unicef (2001). *Türkiye’de Çocuğun Durum Raporu 2001-2005*, Ankara: Unicef Yayınları.
- Üstüner, S., Erol, N., Şimşek, Z. (2005). “Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3).
- Yavuzer, H. (1986). *Çocuk Psikolojisi*, Dördüncü Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi,
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*, Sekizinci Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*, Onaltıncı Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yelken, R. (1999). *Cemaatin Dönüşümü, Geç Modern Dönemde Cemaat Sosyolojisi*, Birinci Basım, Ankara: Vadi Yayınları.
- Yıldırımkaaya, G. (2010). “Türkiye’de Ayda 15 Bin Çift Boşanıyor, Bakan Kavaf’a göre, Toplumsal Çözülme Yaşanıyor...”, Habertürk, 19.12.2010.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt:5, Sayı:18, Ankara: Asagem Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, 7. Baskı, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

- Yörükoğlu, A. (1993). *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Gençlik Çağı (Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları)*, 9. Basım, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk*, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk Ruh Sağlığı*, 25. Basım, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurtkuran Demirkan, S., Günindi Ersöz, A., Beder Şen, R., Ertekin, E., Sezgin, Ö., Turğut, A. M., Şehitoğlu, N. (2009). *Boşanma Nedeni Araştırması*, Ankara: Asagem Yayınları.
- Yurtsever, M. (2009). Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir.
- Zerrinoğlu, S. (1995). *Sokakta Çalışan ve/veya Yaşayan Çocuklar: Sınıflandırmalar, Araştırmalar, Bazı Öneriler*, Gençlik ve Kent Yönetimi.
- Zeytinoğlu, Sezen, Kozcu, Şeyda, “Fiziksel Çocuk İstismarı Konusunda Bir Araştırma”, Psikoloji Semineri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 6-7.
- Zulliger, H. (1996). *Suçlu Çocuklar ve Çocuk Mahkemeleri* (Türkçesi Kamuran ŞİPAL), 2. Baskı, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Werner, E. & Smith, R. (1982). *Vulnerable But Invincible: A Longitudinal Study of Resilient Children and Youth*. New York: Adams, Bannister and Cox.
- Wilson, K. Steph, P., Lan, S. (2003). “A Kind of Loving: A Model of Effective Foster Care”, *British Journal of Sovial Work*, 33 (8).
- 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu (1983).
- 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
- 4787 Sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu.
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.
- 633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname
- http://www.aile.gov.tr/konu/153/lang/TR/AILE_VE_SOSYAL_ARASTIRMALAR_GENEL_MUDURLUGU_MEVZUATI.htm#1, E.T.16.05.2011

<http://www.shcek.gov.tr/2011-yili-subat-ayi.aspx>, 16.05.2011

http://www.murataydin.name.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=39, 23.03.2011

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081025.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081025.htm>, 23.03.2011.

ANKET FORMU

Bu anket, “5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi“ konulu yüksek lisans çalışması için hazırlanmış olup tamamen bilimsel amaçla kullanılacaktır. Çalışmaya samimiyetle katılacağınızı ümit ediyorum. Teşekkür ederim.

Arslan YALÇIN
Sosyoloji Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

GENEL SORULAR:

- 1.Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek
- 2.Yaş aralığınız? () 12 – 14 () 15 – 18
- 3.Kaç yıldır yetiştirme yurdunda kalıyorsunuz? () 0–2 yıl () 3–7 yıl () 8–11 yıl () 12+
4. Eğitim durumunuz nedir? () Okur-yazar () İlköğretim Terk () İlköğretimsınıf öğrenci
() Ortaöğretim.... terk () Ortaöğretim sınıf öğrenci
- 5.Aile durumunuz? Anne () Ölü () Sağ () Bilmiyor Baba () Ölü () Sağ () Bilmiyor
6. Anne ve babanızın eğitim düzeyi nedir ?

EGİTİM DÜZEYİ	ANNE	BABA
Okur – Yazar Değil		
Okur – Yazar		
İlkokul terk		
İlkokul Mezunu		
Ortaöğretim terk		
Ortaöğretim Mezunu		
Önlisans Mezunu		
Üniversite Mezunu		
Başka		

- 7.Anne babanızın mesleği nedir/neydi? Anne Baba.....
- 8.Anne babanızın medeni durum nedir?
() Anne boşanmış evliliği () Evli ancak başka biri birlikte yaşıyor
() Baba boşanmış evliliği () Evli ancak başka biri birlikte yaşıyor
- 9.Aileniz yanına izinli gidiyor musunuz? () Evet () Hayır
- 10.Eğer ailenizin yanına izinli gidiyorsanız kimin yanına izinli gidiyorsunuz?.....
- 11.Kaç kardeşiniz? () Kardeşim yok () Öz () Üvey
- 12.Ailenizle yaşamak ister misiniz?
() Evet ise neden?.....
() Hayır ise neden?.....
() Kararsızım.....
- 13.Sizce yurt mu, aile mi daha iyi?
() Aile ise neden?.....
() Yurt ise neden?.....

14.Sizi bunaltan bir sıkıntınız olduğunda veya önemli bir karar almanız gerektiğinde daha çok

Kiminle paylaşırsınız?

- () Kuruluş Müdürü/ Müdür Yardımcısı () Sosyal Çalışmacı
 () Psikolog () Hemşire () Grup Sorumlusu/Öğretmen () Arkadaşlarım
 () Hiç kimseye açılmam () Başka.....

15.Kuruluştta model aldığınız personelin kadrosu nedir?.....

16.Siz Kuruluştta kimin yerinde olmayı isterdiniz?
 Neden?

17.Bu yetiştirme yurdunda bulunduğunuza üzülüyor musunuz?

- () Üzülüyorum () Bazen () Üzülüyorum

18.Korunmaya muhtaç çocuklar için en iyi bakım yöntemi sizce hangisidir?

- () Kurum bakımı (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu)
 () Bir aile yanına verilmek (koruyucu aile uygulaması)
 () Evlatlık verilmek

19.Bulduğunuz yurttta yeterince şefkat ve ilgi gördüğünüze inanıyor musunuz?

- () Evet () Hayır () Kısmen

20.Sizce gelecekte en önemli olan şey nedir?

- () Mutlu bir aileye sahip olmak
 () Zengin olmak
 () İyi bir eğitim/öğretim almış olmak
 () Mesleki beceri sahibi olmak
 () Başka

21.Gelecekle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinden daha çok korkuyorsunuz?

- () Yurttan çıkmaktan korkuyorum
 () Toplum hayatına girmekten çekiniyorum
 () İşe girememekten korkuyorum
 () Hayatta başarısız olmaktan korkuyorum
 () Evlenememekten korkuyorum
 () Başka

22. Sizce Türkiye’de çocuk hakları çalışmalarını hangi Kurum yapmakla görevlidir?

- () Milli Eğitim Bakanlığı () Adalet Bakanlığı () SHÇEK Sağlık Bakanlığı
 () Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

23.Çocuk hakları hakkında bilginiz var mı?

- () Var () Yok

24. Varsa nereden öğrendiniz?.....

25. Sizce çocuk hakları neler olabilir?.....

26. Siz yurttta hangi haklarınız kullanabiliyorsunuz?.....

27.Sizce çocuk hakları gerekli midir? () Evet () Hayır () Bilmiyorum

28.Sizce yurdun en büyük avantajı nedir?.....

Sıra No	KONULAR	DÜZEY				
		Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü
		1	2	3	4	5
	ULAŞILABİLİRLİK ve İLETİŞİM					
1	Yurt Kuruluş müdürü ve yardımcılara ihtiyaç duyduğum an kolaylıkla ulaşabilirim.					
2	Sosyal Servis Görevlilerine (Sosyal Çalışmacı, Psikolog) ihtiyaç duyduğum an rahatlıkla ulaşabilir ve görüşebilirim.					
3	Grup Sorumlusuna/Öğretmenlere ihtiyaç duyduğum an rahatlıkla ulaşabilir ve görüşebilirim.					
4	Ailem/yakınlarım açısından bilmem gereken bilgiler zamanında açıklanır.					
	DİLEK, ÖNERİ VE ŞİKAYETLER					
5	Yurt idaresine ilettiğim sorunlar, dikkatle dinlenir ve sorunun çözümüne gayret gösterilir.					
6	Sosyal Servise ilettiğim sorunlar, dikkatle dinlenir ve sorunun çözümüne gayret gösterilir.					
7	Grup Sorumlularına ilettiğim sorunlar, dikkatle dinlenir ve sorunun çözümüne gayret gösterilir.					
8	Yurtta çocukların görüşleri dikkate alınır.					
	SAMİMİYET VE GÜVEN					
9	Yurt İdaresine her zaman güvenirim					
10	Sosyal Servis görevlilerine her zaman güvenirim					
11	Grup Sorumlusu/Öğretmenlere her zaman güvenirim.					
12	Kurumun diğer personeli (memur, hizmetli, hizmet alanı personel vb.) hep güvenilirdir.					
13	Yurt yönetiminin öğrencilerle ilgili aldığı kararlara güvenirim.					
	KARARLARA VE HİZMETLERE KATILIM					
14	Kurumda Çocuk Temsilcisi seçimleri düzenli ve demokratik biçimde yapılır.					
15	KODE Toplantılarına Çocuk temsilcisi bizim adımıza katılır.					
16	Çocuk temsilcisi çocuklarla toplantı/görüşme yaparak sorunlarımızı belirler ve idare bildirir.					
17	Kurumda çocuk temsilcisi tüm çocukları temsil edebilmektedir.					
18	Kurum çocukların görüşlerini dikkate almaktadır.					
19	Şahsi sorunların değerlendirilmesinde ilgili çocuğun görüşü de alınır.					
20	Kurumun misyon ve vizyonu bize öğretilir.					
	SOSYAL-KÜLTÜREL VE SPORİF FAALİYETLER					
21	Kurumda birçok etkinlik (belirli gün ve hafta kutlamaları, anma programları, doğum günü kutlamaları, folklor, eğlence, gezi, piknik, kamp vb.) düzenlenir.					
22	Kurumda duvar gazetesi düzenli çıkartılır ve çocuklara görevler verilir.					
23	Kurumda sosyal gelişim (bilgilendirme toplantıları, kendini tanıma ve ifade etme, arkadaşlık ilişkileri geliştirme, iletişim, sosyal etkileşim/paylaşım grup çalışması vb.) etkinlikleri düzenlenir.					

24	Yurdumuzda yeteri sayıda sosyal-kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmektedir.						
25	Düzenlenen bu faaliyetlere katılımı herkese eşit fırsat tanınmaktadır.						
26	Yurdumuzda düzenlenen sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri beğeniyorum						
HAYATA HAZIRLANMA FAALİYETLERİ							
27	Kurumda çocukların kazandığı bilgi, görgü ve deneyimler günlük hayatta ve/veya yurttan çıkınca kullanabilecekler nitelikte ve yeterliliktedir.						
28	Kurum çocukları 2828 SHÇEK, 5395 ÇKK, 3413 İşe Yerleşme ve 657 DMK hakkında detaylı bilgilendirmektedir.						
29	Yurttan ayrılacak çocuklar yeterli sürede hayata hazırlanmaktadır.						
30	Yurttan ayrıldığımda toplumda yaşayabilecek nitelik ve donanıma sahip olacağımı düşünüyorum.						
31	Yurttan erken veya reşit olarak ayrılmaktan korkmuyorum.						
32	Yurt görevlileri toplum içerisinde bize rehberlik yaparlar, sorunlarımızı çözerler.						
OLUMLU DAVRANIŞ KAZANMA							
33	Yurt çocukları, Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmektedir.						
34	Çocuklar yurttan milli ve manevi değerlerini öğrenebilmektedir.						
35	Yurttan çocuklar demokratik tutum ve davranışlar kazanmaktadır.						
36	Çocuklar yurttan temel ahlaki kuralları öğrenebilmektedir.						
37	Yurttan çocuklar olumlu bir kişilik kazanabilmektedirler						
38	Kuruluşta iyi model olan personel çoktur.						
39	Yurttan çocuklara yönelik yapılan rehberlik ve psikolojik destek hizmetleri iyidir.						
40	Çocuklar çocuk ve ergen gelişim süreçleri hakkında bilgilendirilmektedir.						

BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ (BUÖ)

Aşağıda geleceğe ait düşünceleri ifade eden bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak, bunların size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Size uygun olanlar için “Doğru”, uygun olmayanlar için ise “Yanlış” sütununu işaretleyiniz.

SIRA NO	C Ü M L E L E R	DOĞRU	YANLIŞ
1.	Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.		
2.	Kendim ile ilgili şeyleri düzeltmediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.		
3.	İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.		
4.	Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.		
5.	Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.		
6.	Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.		
7.	Geleceğimi karanlık görüyorum.		
8.	Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.		
9.	İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.		
10.	Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.		
11.	Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.		
12.	Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.		
13.	Geleceğe baktığımda şimdikiye oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.		
14.	İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.		
15.	Geleceğe büyük inancım var.		
16.	Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.		
17.	Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.		
18.	Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.		
19.	Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.		
20.	İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.		

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü

Sayı : B.02.1.SÇE.4.03.00.00/605.01- 887
Konu : **Araştırma Talebi.**
(Afyon Kocatepe Ün.-Arslan YALÇIN)

01 MAR 2011

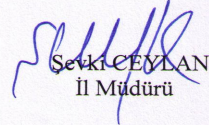
Sayın : Arslan YALÇIN
Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu
Kuruluş Müdür V.

İlgi : AKÜ.-Sosyal Bilimler Enstitüsünün 31.01.2011 tarih ve 223 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile bildirilen; Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Arslan YALÇIN (Afyonkarahisar Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu Müdür V.) ın “**Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında; Suç Mağduru ve Suça Sürüklenen Çocukların Gelecek Kaygılarının Değerlendirilmesi**” konulu araştırmayı Afyonkarahisar İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğümüze bağlı Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu, Kız Yetiştirme Yurdu, Kadınana ve Karahisar Çocuk Evlerinde korunma ve bakım altında/tehdit uygulanan çocuklarla yapma talebinin uygun görüldüğüne ilişkin 17.02.2011 tarih ve 138 sayılı yazısı ile ekinde bulunan Onay ekte gönderilmiştir.

Söz konusu uygulamanın Onay tarihinden itibaren 6 ay süre ile İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğümüz koordinesinde, Kuruluş Müdürlüklerinin denetiminde, gönüllülük esas çerçevesinde, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Genel Müdürlüğümüz-Eğitim Merkezi Başkanlığına gönderilmek üzere İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ve rica ederim.

Sevgi ÇEYLAN
İl Müdürü

EKLER :

Ek : 1- Genel Müdürlük Yazısı.
2- Onay.

DAĞITIM :

Gereği :
AKÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilgi :
Öğrenci Arslan YALÇIN-Kuruluş Müdür V.

Sosyal Hizmetler ve Özel İdare İşhanı Kat: 5 AFYONKARAHİSAR
Tel: 0.272 2131983 Faks: 0 272 2136933 Bilgi için: Z.ŞEPİK

20

T.C.
BAŞBAKANLIK
SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.02.1.SÇE.0.72.02.00/605.01- 138
KONU : Araştırma Talebi
(Afyon Kocatepe Ün.-Arslan YALÇIN)

17 Subat 2011

AFYON VALİLİĞİNE
(İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü)

İLGİ: Afyon İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün 09.02.2011 tarih ve 569 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, aynı zamanda Kurumumuz Afyonkarahisar Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu Müdür Vekili olarak görev yapan Arslan YALÇIN'ın "Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Suç Mağduru ve Suça Sürüklenen Çocukların Gelecek Kaygılarının Değerlendirilmesi" konulu araştırmayı Afyonkarahisar Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu, Kız Yetiştirme Yurdu, Kadınana ve Karahisar Çocuk Evlerinde uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Makamın 18.02.2011 tarih ve 29 sayılı Onayı ile söz konusu uygulamanın Onay tarihinden itibaren 6 ay süre ile İl Müdürlüğü koordinesinde, Kuruluş Müdürlükleri denetiminde, gönüllülük esası çerçevesinde, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim Merkezi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilebilmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

İbrahim BARK
Genel Müdür a.
Eğitim Merkezi Başkan V.

EK: Onay Sureti

DAĞITIM:

Gereği:

-Afyon İl Sos.Hiz.Müd.

Bilgi:

-GHD Bşk. (Ek konmadı)

AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ	
SOSYAL HİZMETLER MÜDÜRLÜĞÜ	
TARİHİ	25.02.2011
REGİSTRASYON NO	124
REGİSTRASYON YERİ	Mdüyde
OSYANO	Ban
İŞLER	İlgi b. h. k. l. b. n. a.
MÜDÜR	gerekli

e-İçişleri Sisteminde
Yar. Yardımcısı Tarafından
Havale Edilmiştir.

25 Subat 2011
8076
1

Anafartalar Cad. 68/4 Ulus / ANKARA
Telefon: (0 312) 310 24 60 / 1233
e-posta: egitim@shcek.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat : A.YÜCE – Öğretmen
Faks: (0 312) 311 89 98
Elektronik Ağ: www.shcek.gov.tr SC

T.C.
B A Ş B A K A N L I K
SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.02.1.SÇE.0.72.02.00/605.01-29
KONU : Araştırma Talebi
(Afyon Kocatepe Ün.v.-Arslan YALÇIN)

18 Subat 2011

GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

Afyon İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün 09.02.2011 tarih ve 569 sayılı yazısı ile Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, aynı zamanda Kurumumuz Afyonkarahisar Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu Müdür Vekili olarak görev yapan Arslan YALÇIN'ın "Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Suç Mağduru ve Suça Sürüklenen Çocukların Gelecek Kaygılarının Değerlendirilmesi" konulu araştırmayı Afyonkarahisar Fevzi Çakmak Yetiştirme Yurdu, Kız Yetiştirme Yurdu, Kadınana ve Karahisar Çocuk Evlerinde uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu uygulamanın Onay tarihinden itibaren 6 ay süre ile İl Müdürlüğü koordinesinde, Kuruluş Müdürlükleri denetiminde, gönüllülük esas çerçevesinde, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim Merkezi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilebilmesi hususunda Olurlarınızı arz ederim.

İbrahim BARK
Eğitim Merkezi Başkan V.

OLUR

18.02/2011

İmambey ERTEM
Genel Müdür a.
Genel Müdür Yardımcısı